

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, εμπειρίες από πρόσφατες παρεμβάσεις σε διάφορες χώρες –μέλη του, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, η συστημική κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της ευρωζώνης και του ευρώ και η περίπτωση της Ελλάδας.

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Κ. ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Οικονομολόγος- Αναλυτής Πληροφοριακών Συστημάτων

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 2011

Αφιερώνεται στην μνήμη της μητέρας μου Αναστασίας Ιορδάνογλου, που μου χορήγησε τις βάσεις στην παιδική μου ηλικία και έφυγε από την ζωή όταν ήμουν στην τρυφερή ηλικία των 14 ετών

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα την διατριβή Δρα Απόστολο Χριστόπουλο, για την αμέριστη συμπαράστασή του και την πολύτιμη βοήθειά του στην ολοκλήρωση της διπλωματικής διατριβής και στους διδάσκοντες στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Τραπεζικής/Χρηματοοικονομικής του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, για την πολύτιμη γνώση που μου προσέφεραν. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον συνάδελφο Δρα Οικονομικών επιστημών, συμμαθητή, συμπατριώτη, φίλο και συνεργάτη Αρχοντή Πάντσιο (καθηγητή οικονομικών και κοσμήτορα στο Αμερικάνικο Κολλέγιο Θεσσαλονίκης- ACT), για την χρήσιμη ανταλλαγή απόψεων και τις υποδείξεις του και στον πρώτο εξάδελφό μου και συνάδελφο Δρα Χρηματοοικονομικής Ελεήμονα Γονή (επίκουρο καθηγητή χρηματοοικονομικής στο Πανεπιστήμιο της Δυτικής Αγγλίας στο Μπρίστολ), για τις παρατηρήσεις του, κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας διατριβής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική διατριβή, παρουσιάζονται απόψεις που αφορούν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και εξετάζεται η αποτελεσματικότητά του. Επίσης, αναλύεται η χρηματοπιστωτική κρίση που εκδηλώθηκε στις ΗΠΑ το 2007-2008 και επεκτάθηκε μέσω του συστημικού κινδύνου σε άλλα αναπτυγμένα κράτη. Τέλος, μελετάται η περίπτωση της κρίσης χρέους της ευρωζώνης και τα προβλήματα που την απειλούν, ενώ ειδική αναφορά γίνεται στην περίπτωση της Ελλάδας, που ήταν η πρώτη από τις χώρες-μέλη της ευρωζώνης που προσέφυγε για βοήθεια στο ΔΝΤ και την ΕΕ.

Συγκεκριμένα, στο *πρώτο κεφάλαιο* δίνονται πληροφορίες σχετικά με την δομή, τον τρόπο λειτουργίας, την διακυβέρνηση, τα κύρια δανειοδοτικά προγράμματα και τον τρόπο χρηματοδότησης των χωρών-μελών που ζητούν βοήθεια από τον οργανισμό. Επιπλέον, παρουσιάζεται και μια σύντομη ιστορική αναδρομή του οργανισμού από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα. Ταυτόχρονα αναφέρονται οι μεταρρυθμίσεις και οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν με το πέρασμα των ετών στη λειτουργία του οργανισμού, καθώς επίσης και ορισμένες επικρίσεις που έχουν διατυπωθεί σε βάρος του.

Στο *δεύτερο κεφάλαιο*, γίνεται λόγος για τα κριτήρια που ο οργανισμός θέτει, προκειμένου μια χώρα-μέλος του οργανισμού να αποκτήσει πρόσβαση στους πόρους του Ταμείου. Αναφέρονται οι κύριοι και δευτερεύοντες στόχοι των προϋποθέσεων και τέλος δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις νέες οδηγίες σχετικά με τα κριτήρια που τίθενται από το Ταμείο, οδηγίες που είναι άμεσα προσαρμοσμένες στα τελευταία οικονομικά δεδομένα.

Στο *τρίτο κεφάλαιο*, παρουσιάζονται συνοπτικά οι σύγχρονες οικονομικές εξελίξεις και τα αποτελέσματα της πρόσφατης κρίσης στα μακροοικονομικά μεγέθη διάφορων οικονομιών. Αναφέρονται οι περιπτώσεις ορισμένων χωρών που ζήτησαν τη συνδρομή του ΔΝΤ και παρουσιάζονται ορισμένες βασικές αλλαγές στη πολιτική του Ταμείου που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της προσπάθειας για την καταπολέμηση της κρίσης και την παροχή της μέγιστης δυνατής βοήθειας στις χώρες-μέλη του Ταμείου.

Στο *τέταρτο κεφάλαιο*, παρουσιάζονται συνοπτικά διάφορες οικονομικές, νομικές και πολιτικές πτυχές του χρέους και πραγματοποιείται εννοιολογικός προσδιορισμός του 'απεχθούς' χρέους με διάφορους τρόπους. Αναφέρονται περιπτώσεις ορισμένων χωρών, που προέβησαν σε διαδικασίες άρνησης πληρωμής του χρέους ή προχώρησαν σε διακοπή 'αρωγής' του ΔΝΤ. Αναοδεικνύεται επίσης, η δυναμική αθέτησης πληρωμών ως μέσο πίεσης για επαναδιαπραγμάτευση του χρέους που διευκολύνεται από την άρνηση πληρωμής του 'απεχθούς' χρέους.

Στο *πέμπτο κεφάλαιο*, παρουσιάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης και συνδυάζονται με τα χαρακτηριστικά της συστημικής κρίσης της ΕΕ, της ευρωζώνης και του ευρώ. Ακόμη, παρουσιάζεται αναλυτικά το οικονομικό

πρόβλημα της Ελλάδας, ως επιμέρους σύμπτωμα, με τα χαρακτηριστικά της κρίσης δημόσιου χρέους και τις προοπτικές αντιμετώπισης και πιθανής επίλυσής του .

Στο *έκτο κεφάλαιο*, παρουσιάζονται μία αποτίμηση των βασικών αιτιών του ελληνικού προβλήματος και κάποια χαρακτηριστικά της οικονομικής συνύπαρξης της Ελλάδας στο εσωτερικό της ευρωζώνης, ως μέρος της παγκόσμιας αγοράς. Επίσης, παρουσιάζονται τα προβλήματα που αναδείχθηκαν από την επίθεση των αγορών κατά της Ελλάδας, το μέλλον της ευρωζώνης και του ευρώ και διατυπώνονται προτάσεις και απόψεις επίλυσης του ελληνικού προβλήματος υπερχρέωσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	13
Λέξεις Κλειδιά.....	13
Κεφάλαιο 1ο ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ.....	15
1.1 Ιστορική Αναδρομή.....	15
1.2 Διοικητική Δομή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.....	19
1.3 Διευθυντές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.....	20
1.4 Σκοπός του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.....	21
1.5 Τα Μέλη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η Χρηματοδότηση του Οργανισμού και των Μελών του.....	25
1.6 Κύριοι Δανειοδοτικοί Τρόποι.....	26
1.6.1 Κύρια Δανειοδοτικά Προγράμματα.....	26
1.6.2 Δανεισμός σε Φτωχές Χώρες.....	26
1.7 Βοήθεια και Μεταρρυθμίσεις.....	27
1.8 Γιατί συμβαίνουν οι Κρίσεις.....	27
1.9 Μορφές Κρίσης.....	27
1.10 Πώς βοηθούν τα Δάνεια του Ταμείου.....	28
1.11 Ποσοστώσεις Χωρών-Μελών και Δικαιώματα επί των Ψηφοφοριών.....	28
1.12 Επικρίσεις για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.....	29
1.12.1 Γιατί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι αναποτελεσματικό.....	29
1.12.2 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Παρέμβασης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σε μια Χώρα.....	33
1.12.3 Ο Ρόλος των ΗΠΑ.....	34
Κεφάλαιο 2ο ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ-ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ (CONDITIONALITY).....	37
2.1 Εισαγωγή.....	37
2.2 Η Φύση των Προϋποθέσεων.....	38
2.3 Η βίαιη/παρεμβαίνουσα (intrusive) φύση των μέτρων.....	39
2.4 Η καταναγκαστική (coercive) φύση της τήρησης των μέτρων.....	39
2.5 Η απαίτηση του ΔΝΤ της λήψης μέτρων από κάθε χώρα (conditionality) ως θεώρηση μιας «Ασφάλειας» για την επιστροφή των πόρων στο Ταμείο.....	40
2.6 Οι Νέες Οδηγίες σχετικά με τις Προϋποθέσεις.....	40
2.7 Στόχοι των Προϋποθέσεων.....	42
2.7.1 Κύριοι Στόχοι Προϋποθέσεων.....	42
2.7.2 Δευτερεύοντες Στόχοι Προϋποθέσεων.....	43
2.8 Σύγκρουση μεταξύ της Προσαρμογής και της Ανάπτυξης;.....	43
Κεφάλαιο 3ο ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	45
3.1 Παγκόσμια Κρίση και Οικονομία.....	45
3.2 Επεμβάσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.....	49
3.2.1 Βρετανία.....	49
3.2.2 Μεξικό.....	49
3.2.3 Ταϊλάνδη-ασιατική Κρίση.....	49
3.2.4 Βολιβία.....	50
3.2.5 Αργεντινή.....	51
3.2.5.1 Συμπεράσματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου όσον αφορά στην αυτοκριτική του για την περίπτωση της Αργεντινής.....	52
3.2.6 Βραζιλία.....	53
3.2.7 Αϊτή.....	53
3.2.8 Ισλανδία.....	53

3.2.9 Ιρλανδία	54
3.2.10 Ουγγαρία.....	55
3.2.11 Τουρκία.....	57
3.2.12 Ελλάδα.....	59
3.2.12.1 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Προσφυγής της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.....	60
3.3 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο Αλλάζει – Η αντιμετώπιση της Κρίσης.....	61
Κεφάλαιο 4^ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ-ΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ , ΟΡΙΣΜΟΣ ‘ΑΠΕΧΘΟΥΣ’ ΧΡΕΟΥΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΧΩΡΩΝ ΟΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΘΗΚΑΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ‘ΑΡΩΓΗΣ’ ΤΟΥ ΔΝΤ.....	63
4.1 Οικονομικές, νομικές και πολιτικές πτυχές του χρέους – εννοιολογικός προσδιορισμός ‘απεχθούς’ χρέους.....	63
4.2 Πρόσφατες εμπειρίες χωρών από την άρνηση πληρωμής χρέους ή διακοπής της ‘αρωγής’ του ΔΝΤ.....	65
4.2.1 Αργεντινή.....	67
4.2.2 Ουγγαρία.....	67
4.2.3 Ισημερινός.....	68
4.2.4 Ουρουγουάη.....	69
4.2.5 Νορβηγία.....	70
4.2.6 Ρωσία.....	71
4.2.7 Βραζιλία.....	71
Κεφάλαιο 5^ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ, ΚΡΙΣΗ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ- ΕΥΡΩ, ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	73
5.1 Εισαγωγή.....	73
5.2 Παγκόσμια χρηματοπιστωτική – οικονομική κρίση.....	73
5.3 Κρίση ευρωζώνης – ευρώ	75
5.3.1 Διεύρυνση των ανισοτήτων ‘κέντρου’ – ‘περιφέρειας’.....	77
5.3.2 Ασκούμενες πολιτικές της ευρωζώνης για έξοδο από την κρίση.....	80
5.4 Κρίση και Δημόσιο Χρέος στην Ελλάδα.....	86
5.4.1 Χαρακτηριστικά της κρίσης στην Ελλάδα.....	86
5.4.2 Το πρώτο ‘πακέτο’ μέτρων και η πορεία προς την υπογραφή του ‘Μνημονίου’.....	88
5.4.3 Η επιλογή της προσφυγής στους EFSF-EFSM.....	90
5.4.4 Η εφαρμογή του ‘Μνημονίου’ και η κρίση του Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα.....	91
Κεφάλαιο 6^ο ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, ΩΣ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ	111
6.1 Αποτίμηση των βασικών αιτιών του ελληνικού προβλήματος.....	111
6.2 Η παγκόσμια αγορά, η ευρωζώνη και η συνύπαρξη στο εσωτερικό της.....	113
6.3 Η επίθεση των αγορών κατά της Ελλάδας και τα προβλήματα που ανέδειξε.....	115
6.4 Το μέλλον της ευρωζώνης και του ευρώ.....	117
6.5 Απόψεις-προτάσεις για την επίλυση του ελληνικού προβλήματος υπερχρέωσης.....	120
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	123

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 - Οι διευθυντές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.....	21
Πίνακας 2 - Ποσοστώσεις χωρών-μελών και δικαιώματα ψηφοφοριών.....	29
Πίνακας 3 - Συγκεντρωτικά στοιχεία για ΑΕΠ, πληθωρισμό και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών τεσσάρων μεγάλων οικονομιών.....	48
Πίνακας 4 - Εξέλιξη του συνολικού χρέους τριών περιφερειακών οικονομιών της ευρωζώνης στο τέλος του 2009.....	80
Πίνακας 5 - Συνολικό Δημόσιο Χρέος 'Κεντρικής Κυβέρνησης' και δαπάνες εξυπηρέτησής του, 1974-2010.....	100
Πίνακας 6 - Συνολικό Δημόσιο Χρέος 'Γενικής Κυβέρνησης' και δαπάνες εξυπηρέτησής του, 1974-2010.....	101
Πίνακας 7 - Κάτοχοι Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου γ' τριμήνου 2009.....	104
Πίνακας 8 - Δαπάνες εξυπηρέτησης συνολικού Δημ. Χρέους ετών 2000,2009,2014.....	105
Πίνακας 9 - Εξυπηρέτηση δημόσιου χρέους και νέος δανεισμός 2000-2009.....	106
Πίνακας 10- Μεταβολή του ΑΕΠ και της εγχώριας ζήτησης σε πραγματικούς όρους για διάφορες χώρες 1995-2008.....	114

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 - Η διακυβέρνηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.....	20
Διάγραμμα 2 - Ο δανεισμός από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.....	24
Διάγραμμα 3 - Δημοσιονομικό έλλειμμα τεσσάρων μεγάλων οικονομιών.....	47
Διάγραμμα 4 - Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος τεσσάρων μεγάλων οικονομιών.....	47
Διάγραμμα 5 - Σύνθεση ομολόγων ελληνικού δημοσίου 2009.....	103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πρόσφατες οικονομικές συνθήκες και αλλαγές, έχουν γεννήσει πολλές απορίες για το ποιος πραγματικά είναι αυτός ο οργανισμός που παρεμβαίνει στη διακυβέρνηση χωρών που βρίσκονται σε κρίση και ζητούν οικονομική βοήθεια. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, μετά τη κρίση του 2008 έχει κληθεί να προσφέρει τους πόρους του σε πολλές χώρες-μέλη του και μάλιστα σε χώρες όπως η Ιρλανδία και η Ελλάδα, κάτι που κανένας ίσως δεν θα προέβλεπε πριν μερικά χρόνια. Παρατίθενται τα βασικά στοιχεία, που σχετίζονται με τον οργανισμό και τη λειτουργία του. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στο ότι παρά το γεγονός ότι το Ταμείο υπόσχεται βελτίωση της οικονομικής κατάστασης στις χώρες που βοηθάει, πολλές είναι οι επικρίσεις που δέχεται τόσο για τον τρόπο λειτουργίας του, την διαφάνεια στις εργασίες του και τις επεμβάσεις του σε συγκεκριμένες χώρες, όσο και για την επιρροή των ΗΠΑ στον οργανισμό. Εξετάζονται επίσης, πρόσφατες περιπτώσεις χωρών που προσέτρεξαν σε προγράμματα αρωγής από το ΔΝΤ και προσεγγίζονται οι νομικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές του δημόσιου χρέους, προσδιορίζοντας και την έννοια του ‘απεχθούς’ χρέους. Διερευνώνται ακόμη, τα χαρακτηριστικά και συμπτώματα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής – οικονομικής κρίσης του 2008, η σύζευξή της με την συστημική κρίση της ευρωζώνης και του ευρώ και η επίδρασή της στην κρίση δημόσιου χρέους της Ελλάδας. Αναλύονται επιπλέον, διάφορες πλευρές της κρίσης του ελληνικού χρέους και διατυπώνονται προτάσεις επίλυσής της στα πλαίσια της ευρωζώνης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Προϋποθέσεις, Κριτήρια, Επικρίσεις, Αποτελεσματικότητα, Προγράμματα Προσαρμογής, Δημοσιονομικό Έλλειμμα, Δημόσιο Χρέος, Οικονομία, Ευρωπαϊκή Ένωση, ευρωζώνη, συστημική κρίση, ‘Μνημόνιο’.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περίληψη

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται ορισμένες βασικές πληροφορίες σχετικά με την ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και μια σύντομη ιστορική αναδρομή από την ίδρυσή του και την έναρξη της λειτουργίας του την 1η Μαρτίου του 1947 έως σήμερα. Αναφέρονται οι σκοποί της λειτουργίας του και ο τρόπος χρηματοδότησης, τόσο του Ταμείου όσο και των μελών του που αξιούνουν οικονομική βοήθεια από τον οργανισμό. Ακόμη, αναφέρεται η Διοικητική Δομή του οργανισμού με τα κύρια συστατικά μέρη που την αποτελούν και τα κύρια δανειοδοτικά προγράμματα που χρησιμοποιεί το Ταμείο για να προσφέρει δανειακή βοήθεια σε κράτη-μέλη του. Επίσης, αναφέρονται περιληπτικά επικρίσεις που έχει δεχθεί το Ταμείο σχετικά με τον τρόπο που έχει λειτουργήσει κατά καιρούς, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό του.

1.1 Ιστορική Αναδρομή

-Συνεργασία και Αναδόμηση- το Σύστημα του Bretton Woods (1944-1971)

Στη διάρκεια της μεγάλης ύφεσης της δεκαετίας του 1930, οι χώρες προσπάθησαν να ξεπεράσουν τις συνέπειες της κρίσης με αύξηση των εμποδίων στο εξωτερικό εμπόριο, την υποτίμηση των νομισμάτων τους με σκοπό να συναγωνισθεί η μια χώρα την άλλη στις διεθνείς αγορές, αλλά και με την απαγόρευση των πολιτών τους να διαθέτουν ξένο συνάλλαγμα.

Αυτή η κατάσταση στη διεθνή οικονομία, οδήγησε τους ιδρυτές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη θέληση για δημιουργία ενός οργανισμού επιφορτισμένου με την εποπτεία της οικονομίας των χωρών, του συστήματος των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των διεθνών πληρωμών που μπορούν να κάνουν οι πολίτες μίας χώρας σε κάποια άλλη.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) –διεθνής ονομασία IMF (International Monetary Fund)- είναι ένας διεθνής οργανισμός, που εποπτεύει το χρηματοοικονομικό σύστημα και παρακολουθεί τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών, προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν του ζητηθεί. Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 στην Washington, κατόπιν συνομολόγησης 39 χωρών που συνεισέφεραν το 80% του κεφαλαίου του οργανισμού. Η ίδρυση του Οργανισμού αυτού είχε προπαρασκευασθεί κατά την διάρκεια της Διεθνούς Νομισματικής και Χρηματοδοτικής Συνδιάσκεψης που συνήλθε στο Bretton Woods του New Hampshire των ΗΠΑ, ενάμισι έτος πριν, από 1η Ιουλίου έως 22 Ιουλίου του 1944. Έδρα του Οργανισμού ορίσθηκε η Washington, πρωτεύουσα των Η.Π.Α., της χώρας με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής. Αρχιτέκτονες της δημιουργίας του ήταν ο διεθνούς φήμης άγγλος οικονομολόγος John Maynard Keynes, θεωρητικός και υποστηρικτής της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία, και ο βοηθός υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ Harry Dexter-White. Η δημιουργία του, ανταποκρινόταν στην ανάγκη για την μεταπολεμική

ανασυγκρότηση του κόσμου. Στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 εγκρίθηκε το καταστατικό του με την υπογραφή των 'Άρθρων της Συμφωνίας' (Articles of Agreement) και την 1η Μαρτίου του 1947 άρχισε η λειτουργία του, με πρώτο διευθυντή τον βέλγο Camille Gutt. Η πρώτη χώρα που δανείσθηκε από το Ταμείο ήταν η Γαλλία.

Ο άλλος οργανισμός, που ιδρύθηκε και αυτός στη διάρκεια της διάσκεψης στο Bretton-Woods είναι η Παγκόσμια Τράπεζα. Για διάφορους λόγους, δεν συμμετέχουν η Βόρεια Κορέα, η Κούβα, το Λιχτενστάιν, η Ανδόρα, το Μονακό, το Τουβαλού και το Ναούρου. Οι δύο αυτοί οργανισμοί που ιδρύθηκαν στο Bretton-Woods - το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) και η Παγκόσμια Τράπεζα για την Αναδόμηση και την Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development- IBRD) - βοήθησαν στον σχηματισμό της παγκόσμιας οικονομίας για 50 και πλέον έτη, μια περίοδος κατά την οποία έχουν υπάρξει σημαντικές αλλαγές και μεταβολές στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον. Οι δύο οργανισμοί έχουν αντιμετωπίσει πολυάριθμες προκλήσεις :

- Την πολύπλοκη και εξελισσόμενη ανάγκη των αναπτυσσόμενων χωρών.
- Την αυξανόμενη ανεξαρτησία των βιομηχανικών και αναπτυσσόμενων χωρών.
- Την ενοποίηση των αγορών στο παγκόσμιο περιβάλλον.
- Την επιταχυνόμενη τεχνολογική πρόοδο και την καινοτομία.

Πολύ πριν την επάνοδο της ειρήνης, ο Keynes είχε προτείνει ένα σχέδιο που προέβλεπε τη ριζική ανανέωση των κανόνων του παγκόσμιου εμπορίου. Πρότεινε τη δημιουργία ενός Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου (ΔΟΕ), ο οποίος θα υποστηριζόταν από μια διεθνή κεντρική τράπεζα, τη Διεθνή Ένωση Συμψηφισμών (ΔΕΣ). Η ΔΕΣ θα εξέδιδε το μπανκόρ, ένα παγκόσμιο νόμισμα το οποίο θα χρησιμοποιούνταν στο εμπόριο. Βέβαια, τελικά δεν συγκροτήθηκε ούτε ο ΔΟΕ, ούτε η ΔΕΣ. Ωστόσο, θα πρέπει να αναρωτηθούμε τι θα είχε αλλάξει σε αυτήν την περίπτωση, καθώς θα είχαμε οδηγηθεί σε έναν περισσότερο ορθολογικό κόσμο, ο οποίος θα διέθετε ένα εμπορικό σύστημα που θα εξυπηρετούσε τόσο τις ανάγκες των πληθυσμών του Βορρά όσο και του Νότου. Εάν υπήρχε ο ΔΟΕ και η ΔΕΣ, ίσως καμία χώρα δεν θα είχε φθάσει να έχει τεράστια εμπορικά ελλείμματα (όπως οι ΗΠΑ σήμερα, με έλλειμμα το οποίο ανέρχεται στα 716 δισ. δολάρια) ή εξίσου τεράστια εμπορικά πλεονάσματα (όπως η Κίνα). Στο πλαίσιο ενός παρόμοιου συστήματος, θα ήταν πιθανά εξίσου αδιανόητο το χρέος που γονατίζει τον Τρίτο Κόσμο, όπως και οι πολιτικές δομικής αναδιάρθρωσης που εφαρμόζουν η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ. Βέβαια, αυτό το σχέδιο δεν θα είχε καταργήσει τον καπιταλισμό, ενώ θα έπρεπε σήμερα να « ξεσκονισθεί » και να υποστεί μικροβελτιώσεις. Η ουσία του όμως εξακολουθεί να είναι επίκαιρη. Η εξήγηση που δίνεται συνήθως, είναι ότι οι Αμερικανοί δεν επιθυμούσαν τη δημιουργία του και αυτό είναι αλήθεια. Υπάρχουν, όμως, κι άλλοι πολιτικοί λόγοι που εξηγούν αυτήν την αποτυχία. Οι ΗΠΑ και η Βρετανία άρχισαν να διαπραγματεύονται αυτή τη συμφωνία πολύ πριν το τέλος του πολέμου. Ο Keynes είχε ήδη ρίξει αυτή την ιδέα στο τραπέζι το 1942. Οι Βρετανοί την υποστήριξαν επίσημα στη διάσκεψη του Bretton-Woods, τον Ιούλιο του 1944, στην οποία προήδρευσε ο Keynes. Όμως, ήδη από εκείνη τη στιγμή οι Αμερικανοί, που συμερίζονταν τις απόψεις των

μεγαλοβιομήχανων ομοεθνών τους, ήταν λιγότερο ενθουσιώδεις. Ο Dexter-White συνηγορούσε με θέρμη υπέρ της αντικατάστασης του συστήματος που πρότεινε ο Keynes από την Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ. Στη συνέχεια το αμερικανικό Κογκρέσο προχώρησε στην κύρωση αυτών των δύο θεσμών, οι οποίοι αποκλήθηκαν ‘θεσμοί του Bretton-Woods’. Ο ΔΟΕ έπρεπε να περιμένει.

Οι χώρες που προσχώρησαν στο Ταμείο τη περίοδο 1945–1971 συμφώνησαν να διατηρήσουν τις συναλλαγματικές τους ισοτιμίες¹ σε ορισμένα επίπεδα και θα μπορούσαν να τις μεταβάλουν μόνο για να ρυθμίσουν μία «θεμελιώδη ισορροπία» στο ισοζύγιο πληρωμών και μόνο ύστερα από την συμφωνία του Ταμείου. Αυτό το σύστημα, γνωστό ως σύστημα του Bretton-Woods, επικράτησε μέχρι το 1971, όταν η κυβέρνηση των ΗΠΑ ανέστειλε την μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό.

-Το Τέλος του Συστήματος του Bretton Woods (1972-1981)

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, η σταθερή τιμή του δολαρίου των ΗΠΑ σε σχέση με τον χρυσό στο πλαίσιο του συστήματος του Bretton Woods θεωρήθηκε υπερτιμημένη. Έτσι, μια ξαφνική αύξηση των δημόσιων δαπανών της χώρας, από τον πρόεδρο Lyndon Johnson, και η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών εξαιτίας του πολέμου του Βιετνάμ, είχε ως αποτέλεσμα αυτή η υπερτίμηση να χειροτερεύσει τα πράγματα.

Το σύστημα άρχισε να διαλύεται μεταξύ 1968 και 1973. Το 1971, ο πρόεδρος Νίξον ανακοινώνει την «προσωρινή» αναστολή της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό. Η κρίση, που είχε αρχίσει να διαφαίνεται, σηματοδότησε την κατάρρευση του συστήματος. Μετά από μια αποτυχημένη τελευταία προσπάθεια σωτηρίας του συστήματος, τον Μάρτιο του 1973, οι βασικές ισοτιμίες άρχισαν να κυμαίνονται σε διάφορα επίπεδα. Μετά από αυτό, όλα τα μέλη του ΔΝΤ μπορούσαν να επιτρέψουν στο νόμισμά τους να διακυμαίνεται ελεύθερα. Πολλοί φοβήθηκαν, ότι το τέλος του συστήματος του Bretton Woods θα σήμαινε το τέλος της ανάπτυξης. Ωστόσο, η μετάβαση ήταν ομαλή και μάλιστα βοήθησε τις χώρες να αντιμετωπίσουν την πετρελαϊκή κρίση τον Οκτώβριο του 1973, προσαρμόζοντας τις ισοτιμίες στις αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου.

-Χρέος και Επώδυνες Μεταρρυθμίσεις (1982 -1989)

Οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1970, που ανάγκασαν πολλές χώρες-εισαγωγείς πετρελαίου να δανεισθούν χρήματα από τράπεζες και οι αυξήσεις των επιτοκίων στις βιομηχανικές χώρες, που προσπαθούσαν να δαμάσουν τον πληθωρισμό, οδήγησαν σε μια κρίση χρέους. Όταν ξέσπασε μια κρίση στο Μεξικό το 1982, το Ταμείο συντόνισε μια παγκόσμια αντίδραση στην κρίση με τη συμμετοχή ακόμη και των εμπορικών τραπεζών. Είχε γίνει κοινή συνείδηση, ότι δεν θα ωφεληθεί κανείς εάν η μια χώρα μετά την άλλη αποτύγχανε να αποπληρώσει τα χρέη της. Οι πρωτοβουλίες του Ταμείου

¹Η αξία του νομίσματος της χώρας σε σχέση με το δολάριο, ενώ όσον αφορά στις Ηνωμένες Πολιτείες, η αξία του δολαρίου σε σχέση με τον χρυσό.

κατεύνασαν τον αρχικό πανικό, αλλά η υιοθέτηση σκληρών και επώδυνων μεταρρυθμίσεων θα ήταν απαραίτητη προκειμένου να εξαλειφθεί το πρόβλημα.

-Η Κοινωνική Αλλαγή στην Ανατολική Ευρώπη και η Ασιατική Κρίση (1990-2004)

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989 και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, κατέστησαν το ΔΝΤ έναν παγκόσμιο οργανισμό. Μέσα σε τρία έτη τα μέλη του αυξήθηκαν από 152 σε 172, η μεγαλύτερη είσοδος μελών μετά την είσοδο αφρικανικών μελών την δεκαετία του 1960. Προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες του ευθύνες, το προσωπικό του Ταμείου αυξήθηκε σχεδόν κατά 30% μέσα σε έξι έτη. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο αυξήθηκε από 22 σε 24 άτομα, έτσι ώστε να δημιουργηθούν θέσεις για τη Ρωσία και την Ελβετία. Το Ταμείο, διαδραμάτισε βασικό ρόλο στην προσπάθεια των πρώην Σοβιετικών χωρών να μεταβούν σε καθεστώς ελεύθερων αγορών. Αυτή η προσπάθεια, συνέβαινε για πρώτη φορά και σε ορισμένες περιπτώσεις η μετάβαση δεν ήταν εύκολη. Κατά τη δεκαετία του 1990, αυτές οι χώρες συνεργάστηκαν με το ΔΝΤ και επωφελήθηκαν από την καθοδήγησή του, την τεχνική βοήθεια και την οικονομική στήριξη που προσέφερε. Ως το τέλος της δεκαετίας, οι περισσότερες οικονομίες είχαν μεταβεί σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς και μερικές κατάφεραν να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004. Το 1997, ένα κύμα οικονομικής κρίσης διαδόθηκε στην Ασία, από την Ταϊλάνδη στην Ινδονησία, στην Κορέα και αλλού. Σχεδόν κάθε επηρεαζόμενη από την κρίση χώρα, ζήτησε την αρωγή του Ταμείου για οικονομική βοήθεια και για μεταρρυθμιστικές οικονομικές πολιτικές. Οι συγκρούσεις που ξέσπασαν για το πώς είναι καλύτερα να αντιμετωπισθεί η κρίση, δημιούργησαν πολλές κριτικές σε βάρος του Ταμείου. Μετά την ασιατική κρίση, το ΔΝΤ απέκτησε χρήσιμες εμπειρίες που θα άλλαζαν τον τρόπο αντίδρασής του σε μελλοντικές κρίσεις.

-Παγκοσμιοποίηση και Κρίση (2005 έως σήμερα)

Το ΔΝΤ είναι ο κύριος δανειστής χωρών, την περίοδο αυτή, προκειμένου να αναπτυχθεί η οικονομία τους και να ξεπεράσουν τα χρηματοδοτικά τους προβλήματα. Η παγκόσμια οικονομική κρίση, που άρχισε την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα με την κατάρρευση του ενυπόθηκου δανεισμού στις ΗΠΑ το 2007, διαδόθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο το 2008 δημιουργώντας σοβαρές ανισορροπίες. Αυτή η οικονομική κρίση, έδειξε πόσο εύθραυστες είναι οι διεθνείς αγορές και σύντομα οδήγησε την παγκόσμια οικονομία στην χειρότερη ύφεση μετά την Μεγάλη Ύφεση (Great Downturn-1929). Η διεθνής κοινότητα, αναγνώρισε ότι οι πόροι του ΔΝΤ ήταν απαραίτητοι όσο ποτέ, για να ξεπεραστεί η κρίση. Με ευρεία στήριξη από τις χώρες-πιστωτές, η ικανότητα δανειοδότησης του Ταμείου περίπου τριπλασιάστηκε και ανήλθε σε 750 δισεκατομμύρια δολάρια. Προκειμένου να χρησιμοποιήσει αυτά τα χρήματα ορθά, το Ταμείο αναθεώρησε τις δανειοδοτικές του πολιτικές για να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα. Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί, όσον αφορά στην μεταρρύθμιση της διακυβέρνησης του Ταμείου το διάστημα 2006-2008, επαναπροσδιορίζοντας τις ψήφους των μελών.

1.2 Διοικητική Δομή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

-Συμβούλιο των Διοικητών (Board of Governors)

Το Συμβούλιο των Διοικητών (Board of Governors) είναι το ανώτερο όργανο που λαμβάνει τις αποφάσεις του ΔΝΤ. Αποτελείται από έναν Διοικητή (Governor) και από έναν αναπληρωτή Διοικητή (alternate Governor) για κάθε χώρα. Ο Διοικητής διορίζεται συνήθως από την κάθε χώρα ξεχωριστά και είναι συνήθως ο υπουργός Οικονομικών ή ο διευθυντής της Κεντρικής Τράπεζας. Ενώ το Συμβούλιο των Διοικητών έχει εξουσιοδοτήσει το Εκτελεστικό Συμβούλιο (Executive Board) να λαμβάνει αποφάσεις για αρκετά θέματα, έχει εντούτοις το δικαίωμα να εγκρίνει αυξήσεις των ποσοστώσεων, να αποδεχθεί νέα μέλη, να απορρίψει μέλη και να τροποποιήσει τα Άρθρα της αρχικής Συμφωνίας (Articles of Agreement) και τους εσωτερικούς κανονισμούς του οργανισμού. Το Συμβούλιο των Διοικητών επίσης, εκλέγει και διορίζει Εκτελεστικούς Διευθυντές και είναι το απόλυτα υπεύθυνο όργανο για την ερμηνεία των Άρθρων της Συμφωνίας του ΔΝΤ. Το Συμβούλιο των Διοικητών του ΔΝΤ και το αντίστοιχο της Παγκόσμιας Τράπεζας συναντώνται συνήθως μία φορά ετησίως για να συζητήσουν για τις εργασίες των οργανισμών. Οι συναντήσεις, που διεξάγονται τον Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο, πραγματοποιούνται συνήθως στην Washington για δύο συνεχόμενα έτη και το τρίτο έτος σε κάποια τρίτη χώρα. Οι ετήσιες συνεδριάσεις, συνήθως περιλαμβάνουν συνεδριάσεις της ολομέλειας, κατά την διάρκεια των οποίων οι Διοικητές διαβουλεύονται μεταξύ τους και παρουσιάζουν τις θέσεις των χωρών τους για τρέχοντα χρηματοοικονομικά και διεθνή ζητήματα. Στις ετήσιες συνεδριάσεις, συνήθως προεδρεύει ένας Διοικητής της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ, με την προεδρία να αλλάζει μεταξύ των μελών κάθε έτος. Κάθε δύο έτη, στην περίοδο των ετήσιων συνεδριάσεων, οι Διοικητές της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Ταμείου εκλέγουν τους Εκτελεστικούς Διευθυντές (Executive Directors) στα αντίστοιχα Εκτελεστικά Συμβούλια.

-Υπουργικές Επιτροπές

Το Συμβούλιο των Διοικητών του ΔΝΤ, δέχεται συμβουλές από δύο υπουργικές επιτροπές, την Διεθνή Νομισματική και Χρηματοπιστωτική Επιτροπή (International Monetary and Financial Committee - IMFC) και την Επιτροπή Ανάπτυξης. Το IMFC έχει 24 μέλη, που προέρχονται από τους 187 Διοικητές του Ταμείου. Η δομή του αντανακλά αυτήν του Εκτελεστικού Συμβουλίου και επομένως το IMFC εκπροσωπεί όλες τις χώρες-μέλη του ΔΝΤ. Το IMFC συνεδριάζει δύο φορές ετησίως, στην διάρκεια των εαρινών και φθινοπωρινών συναντήσεων. Η επιτροπή, συζητά για θέματα κοινού ενδιαφέροντος που επηρεάζουν την παγκόσμια οικονομία και επίσης συμβουλευεί το Ταμείο για τις κατευθύνσεις στις οποίες πρέπει να κινηθεί. Δεν υπάρχει επίσημη ψηφοφορία στην Επιτροπή που λειτουργεί με ομοφωνία.

Η Επιτροπή Ανάπτυξης είναι μία μικτή επιτροπή, η οποία συμβουλευεί το Συμβούλιο των Διοικητών του Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας για θέματα που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη στις αναδυόμενες και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η επιτροπή έχει 24 μέλη (συνήθως είναι Υπουργοί Οικονομικών ή Ανάπτυξης των χωρών).

-Το Εκτελεστικό Συμβούλιο

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ, αποτελείται από 24 μέλη και είναι υπεύθυνο για τις καθημερινές εργασίες του Ταμείου. Τα 24 μέλη του Συμβουλίου αντιπροσωπεύουν και τις 187 χώρες. Οι μεγάλες οικονομίες, όπως οι ΗΠΑ και η Κίνα, έχουν τη δική τους θέση στο τραπέζι του Εκτελεστικού Συμβουλίου, αλλά οι περισσότερες χώρες είναι χωρισμένες σε εκλογικές περιφέρειες που εκπροσωπούν τέσσερις ή περισσότερες χώρες.

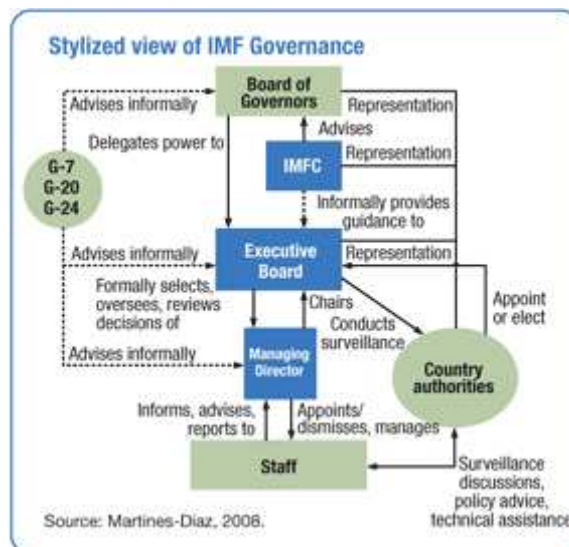
-Διευθύνων Σύμβουλος

Το Ταμείο έχει ένα Διευθύνοντα Σύμβουλο, ο οποίος προΐσταται του προσωπικού και είναι Πρόεδρος του Εκτελεστικού Συμβουλίου. Τον βοηθά ο πρώτος Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος και δύο άλλοι Αναπληρωτές Διευθύνοντες Σύμβουλοι. Η ομάδα διαχείρισης, επιβλέπει το έργο του προσωπικού και διατηρεί υψηλά επίπεδα επικοινωνίας με τα μέλη των κυβερνήσεων, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς και άλλους οργανισμούς. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο του Ταμείου, είναι υπεύθυνο για την εκλογή του Διευθύνοντος Συμβούλου. Οποιοσδήποτε Εκτελεστικός Διευθυντής, μπορεί να υποβάλει υποψηφιότητα για τη θέση. Όταν περισσότεροι Εκτελεστικοί Διευθυντές είναι υποψήφιοι, όπως συνέβη τα τελευταία χρόνια, τότε το Εκτελεστικό Συμβούλιο επιλέγει με ομοφωνία.

-Το προσωπικό

Το προσωπικό, περίπου 2.700 άτομα, αντιπροσωπεύει την «τεχνική» φωνή. Ασκούν την πολιτική του ΔΝΤ, με τον ίδιο τρόπο που οι υπάλληλοι της Κεντρικής Τράπεζας μιας χώρας ασκούν την νομισματική πολιτική σε εθνικό επίπεδο.

Διάγραμμα 1: Η διακυβέρνηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

πηγή: Martines- Dias, 2008, ιστοσελίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

1.3 Διευθυντές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Συνήθως, ο Διοικητής του ΔΝΤ είναι από την Ευρώπη και ο Πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας από τις ΗΠΑ. Ο δεύτερος στην ιεραρχία του ΔΝΤ, είναι κατά παράδοση Αμερικάνος. Οι εκτελεστικοί Διευθυντές, που εγκρίνουν τον Διοικητή εκλέγονται από τους Υπουργούς Οικονομικών των χωρών που εκπροσωπούν. Ο οργανισμός, επηρεάζεται κυρίως από τις μεγάλες δυνάμεις τις Δύσης

και δεδομένου ότι το βάρος των ψήφων στο Εκτελεστικό Συμβούλιο καθορίζεται από την οικονομική συνεισφορά της κάθε χώρας στο ταμείο του οργανισμού, σπάνια το Συμβούλιο εγκρίνει αποφάσεις που είναι αντίθετες με τα συμφέροντα των ΗΠΑ και των μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών.
Οι Διευθυντές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ήταν ανά περίοδο οι παρακάτω:

Πίνακας 1: Οι διευθυντές του Ταμείου

<i>ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ</i>	<i>ΟΝΟΜΑ</i>	<i>ΧΩΡΑ</i>
6 Μαΐου 1946 - 5 Μαΐου 1951	Camille Gutt	Βέλγιο
3 Αυγούστου 1951 – 3 Οκτωβρίου 1956	Ivar Rooth	Σουηδία
21 Νοεμβρίου 1956 – 5 Μαΐου 1962	Per Jacobsson	Σουηδία
12 Αυγούστου 1962 – 30 Απριλίου 1963	David Collet	Ελβετία
1 Σεπτεμβ. 1963 – 31 Αυγούστου 1973	Pierre Schweitzer	Γαλλία
1 Σεπτεμβρίου 1973 – 16 Ιουνίου 1978	Johannes Witteveen	Ολλανδία
17 Ιουνίου 1978 – 15 Ιανουαρίου 1987	Jacques de Larosiere	Γαλλία
16 Ιανουαρίου 1987 – 14 Φεβρ. 2000	Michel Camdessus	Γαλλία
1 Μαΐου 2000 – 4 Μαρτίου 2004	Horst Kohler	Γερμανία
7 Ιουνίου 2004 – 31 Οκτωβρίου 2007	Rodrigo Rato	Ισπανία
1 Νοεμβρίου 2007 – 19 Μαΐου 2011	Dominique Strauss	Γαλλία
5 Ιουλίου 2011 - σήμερα	Christine Lagarde	Γαλλία

πηγή: Ιστοσελίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Όπως φαίνεται ο Διευθυντής του ΔΝΤ είναι πάντα Ευρωπαίος (5 από τις 12 φορές Γάλλος). Αυτό ισχύει, βάσει μίας άτυπης συμφωνίας που ορίζει ότι οι ΗΠΑ θα επιλέγουν αντίστοιχα τον πρόεδρο της Παγκόσμιας Τράπεζας.

1.4 Σκοπός Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Σκοπός του, ήταν η εποπτεία του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που είχε θεσπισθεί με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Είχε ως στόχο την αποφυγή της ανταγωνιστικής υποτίμησης των νομισμάτων (προκειμένου οι εισαγωγές μιας χώρας που είχε ελλείμματα στο ισοζύγιο της, να γίνονται ακριβότερες και οι εξαγωγές της λιγότερο ακριβές για τις άλλες χώρες), όπως αυτή που οδήγησε στους εμπορικούς πολέμους κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Όταν τα κράτη αντιμετώπιζαν κάποιο προσωρινό πρόβλημα στο ισοζύγιο πληρωμών, το οποίο δημιουργούσε πιέσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία, το ΔΝΤ παρείχε βραχυπρόθεσμα δάνεια ώστε να διατηρηθούν σταθερές οι συναλλαγματικές ισοτιμίες. Έτσι, όταν κάποια χώρα αντιμετώπιζε κάποιο πρόβλημα στο ισοζύγιο πληρωμών, που δημιουργούσε πιέσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία, το ΔΝΤ παρείχε βραχυπρόθεσμα δάνεια για να διατηρηθούν σταθερές οι συναλλαγματικές ισοτιμίες. Μετά την κατάρρευση του συστήματος των συναλλαγματικών ισοτιμιών την δεκαετία του 1970, το ΔΝΤ έμεινε σχεδόν χωρίς σκοπό. Ωστόσο, ο ρόλος του έγινε και πάλι σημαντικός την δεκαετία του 1980, όταν έγινε ο βασικός παγκόσμιος φορέας που αντιμετώπιζε τις κρίσεις του εξωτερικού χρέους μιας χώρας. Έτσι, κύριος σκοπός του ΔΝΤ είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας και η διασφάλιση της σταθερότητας. Αυτό επιτυγχάνεται με τρεις τρόπους:

A.Επιτήρηση – surveillance

Όταν μία χώρα συνεργάζεται με το ΔΝΤ, συμφωνεί να λάβει μέτρα για να προσαρμόσει την οικονομική και δημοσιονομική της πολιτική με την πολιτική της διεθνούς κοινότητας. Επίσης, δεσμεύεται να ακολουθήσει πολιτικές προκειμένου να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη και σταθερότητα των τιμών, να αποφεύγει την χειραγώγηση των τιμών προκειμένου να επιτύχει αθέμιτο συγκριτικό πλεονέκτημα και να παρέχει δεδομένα σχετικά με την οικονομία της. Η παρακολούθηση της οικονομίας μιας χώρας από το ΔΝΤ, για τον εντοπισμό τυχόν αδυναμιών που προκαλούν ή που μπορούν να προκαλέσουν χρηματοπιστωτική ή οικονομική αστάθεια, είναι γνωστή ως επιτήρηση-surveillance.

α.Επιτήρηση χώρας

Η επιτήρηση χώρας είναι μια συνεχής διαδικασία. Στην διάρκειά της, μια ομάδα οικονομολόγων του Ταμείου επισκέπτεται τη χώρα για να αξιολογήσει την οικονομική και χρηματοοικονομική πολιτική της κυβέρνησης και των στελεχών της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας. Συχνά, η ομάδα από το Ταμείο συναντάται και με βουλευτές, εκπροσώπους επιχειρήσεων και εργατικά συνδικάτα. Η ομάδα παρουσιάζει τα ευρήματά της στη Διοίκηση του ΔΝΤ και ακολούθως τα προωθεί προς συζήτηση στο Εκτελεστικό Συμβούλιο που αντιπροσωπεύει όλες τις συμμετέχουσες, στο Ταμείο, χώρες-μέλη. Περίληψη της άποψης του Συμβουλίου, προωθείται και στην κυβέρνηση της χώρας για την οποία γίνεται λόγος.

β.Περιφερειακή επιτήρηση περιοχής

Η περιφερειακή επιτήρηση, περιλαμβάνει την εξέταση των πολιτικών που ακολουθούνται από ενώσεις, όπως η ευρωζώνη (eurozone area), η Δυτικοαφρικανική Οικονομική και Νομισματική Ένωση (West African Economic and Monetary Union), η Κεντροαφρικανική Οικονομική και Νομισματική Ένωση (Central African Economic and Monetary Union) και άλλες. Οι περιφερειακές οικονομικές εκθέσεις, συζητούν επίσης τις οικονομικές εξελίξεις και τα βασικά ζητήματα πολιτικής σε Ασία-Ειρηνικό, Ευρώπη, Μέση Ανατολή, Κεντρική Ασία, την Υποσαχάρια Αφρική και το δυτικό ημισφαίριο.

γ.Παγκόσμια επιτήρηση

Η παγκόσμια επιτήρηση, περιλαμβάνει εκθέσεις από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ για τις παγκόσμιες οικονομικές τάσεις και εξελίξεις. Οι βασικές παρατηρήσεις, περιλαμβάνονται σε εκθέσεις για την Παγκόσμια Οικονομία (World Economic Outlook Reports) και σε εκθέσεις για την Παγκόσμια Χρηματοοικονομική Σταθερότητα (Global Financial Stability Reports) που περιλαμβάνουν τις οικονομικές εξελίξεις, τις προοπτικές της οικονομίας και θέματα που αφορούν στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Και τα δύο είδη εκθέσεων, δημοσιεύονται δύο φορές ετησίως με τριμηνιαίες ενημερώσεις. Επιπλέον, το Ταμείο μπορεί να οργανώσει πολυμερείς διαβουλεύσεις (multilateral consultations) που περιλαμβάνουν μικρότερες ομάδες χωρών, προκειμένου να αναπτυχθούν δράσεις και πολιτικές για την αντιμετώπιση προβλημάτων με παγκόσμια ή περιφερειακή σημασία. Το 2006, οι πολυμερείς διαβουλεύσεις είχαν ως αποτέλεσμα η Κίνα, οι χώρες της ευρωζώνης,

η Ιαπωνία, η Σαουδική Αραβία και οι ΗΠΑ να «καθήσουν» στο ίδιο τραπέζι για να συζητήσουν τις παγκόσμιες οικονομικές ανισότητες.

B. Τεχνική Βοήθεια –technical assistance

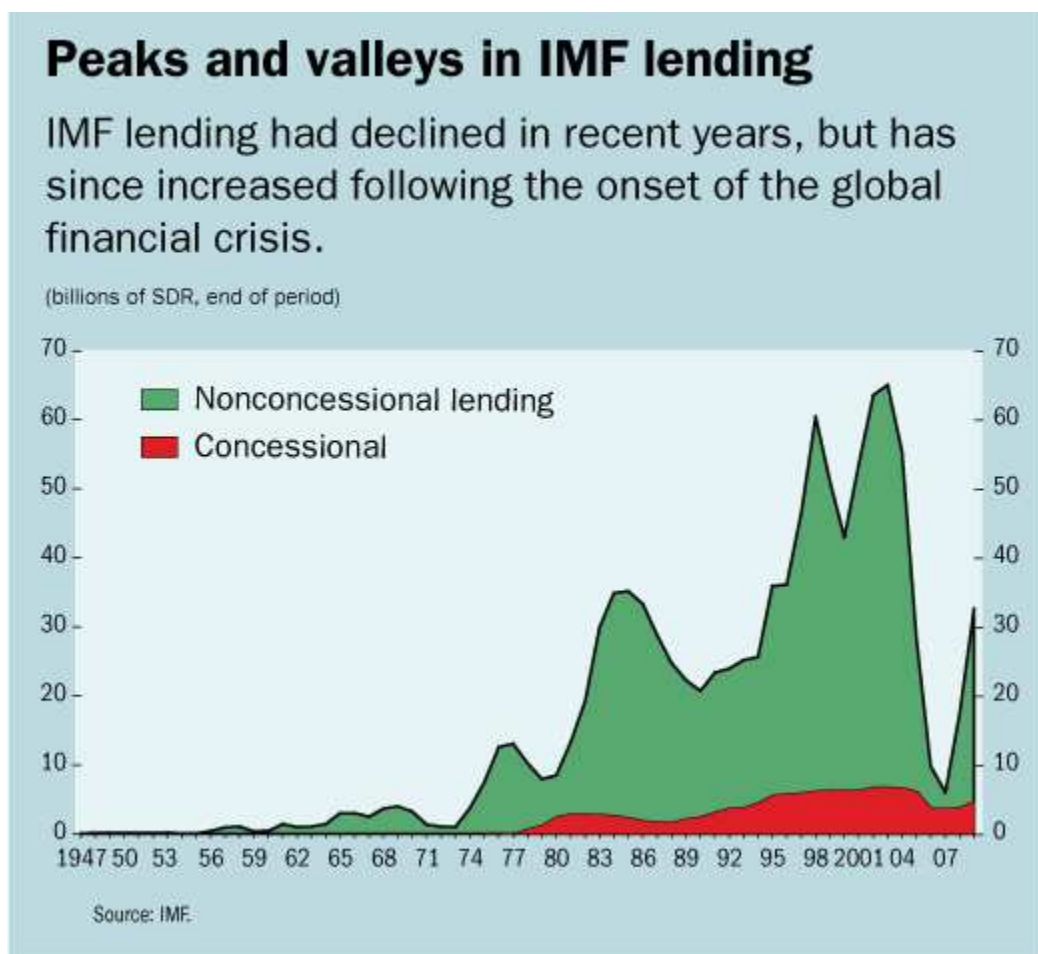
Το ΔΝΤ μοιράζεται τις γνώσεις του με χώρες-μέλη του, παρέχοντας τεχνική βοήθεια και εκπαίδευση σε ένα ευρύ φάσμα τομέων όπως σε θέματα που αφορούν στις Κεντρικές Τράπεζες, θέματα νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, θέματα φορολογικής πολιτικής και διοίκησης, επίσημες στατιστικές και άλλα. Ο στόχος είναι να βοηθήσει στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών των χωρών-μελών, ενδυναμώνοντας τις δεξιότητες Υπουργείων, Κεντρικών Τραπεζών και στατιστικών υπηρεσιών. Η παροχή τεχνικής βοήθειας, αποτελεί μια από τις βασικές δραστηριότητες του Ταμείου και εστιάζει σε κρίσιμους τομείς της μακροοικονομικής πολιτικής, όπου και το Ταμείο έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Λόγω της συμμετοχής των περισσότερων χωρών στο Ταμείο, αυτό έχει αποκτήσει εμπειρία και γνώση από τις διάφορες περιοχές όπου έχει παρέμβει, καθεμία με το δικό της διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης. Το 80% της τεχνικής βοήθειας, που προσφέρει το ΔΝΤ, κατευθύνεται σε χώρες χαμηλού και πολύ χαμηλού εισοδήματος, κυρίως της υποσαχάριας Αφρικής και της Ασίας. Η τεχνική βοήθεια που προσφέρεται, μπορεί να πάρει διάφορες μορφές αναλόγως των αναγκών κάθε χώρας. Το προσωπικό του Ταμείου, μπορεί να επισκεφθεί χώρες για να συμβουλευσει την κυβέρνηση και τους αξιωματούχους της Κεντρικής Τράπεζας για συγκεκριμένα θέματα ή να μείνει στη χώρα για κάποιο διάστημα, για να προσφέρει συνεχή βραχυχρόνια ή μακροχρόνια καθοδήγηση. Το ΔΝΤ προσφέρει τεχνική βοήθεια μέσω των περιφερειακών κέντρων που διαθέτει σε Γκαμπόν, Μάλι και Τανζανία για την Αφρική, στα Μπαρμπάντος για την Καραϊβική, στον Λίβανο για την Μέση Ανατολή και στα νησιά Φίτζι για τα νησιά του Ειρηνικού. Στο πλαίσιο του μεταρρυθμιστικού του προγράμματος, το Ταμείο σχεδιάζει να ανοίξει άλλα τέσσερα περιφερειακά κέντρα τεχνικής βοήθειας σε Αφρική, Λατινική Αμερική και Κεντρική Ασία. Επίσης, προσφέρονται μαθήματα κατάρτισης, ειδικά για τα μέλη των κυβερνήσεων και των Κεντρικών Τραπεζών σε κέντρα στην Washington, στην Αυστρία, στην Κίνα, στη Βραζιλία, στην Ινδία, στη Σιγκαπούρη, στην Τυνησία και στα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Γ. Δανεισμός από το ΔΝΤ- lending by the IMF

Μία χώρα με σοβαρά οικονομικά προβλήματα, που δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις διεθνείς υποχρεώσεις της, αποτελεί μία πιθανή απειλή για το παγκόσμια χρηματοοικονομικό σύστημα, που το Ταμείο καλείται να προστατεύσει. Οποιαδήποτε χώρα –πλούσια, μεσαίου πλούτου, φτωχή-, μπορεί να ζητήσει την οικονομική βοήθεια του Ταμείου όταν βρεθεί σε δύσκολη οικονομική θέση, εφόσον δεν μπορεί να εξασφαλίσει βιώσιμους όρους στις διεθνείς αγορές για να δανεισθεί από αυτές. Τα δάνεια του Ταμείου, έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τις χώρες-μέλη να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, να σταθεροποιήσουν τις οικονομίες τους για να επανέλθουν στους ρυθμούς μιας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Το ΔΝΤ, δεν είναι αναπτυξιακή τράπεζα και σε αντίθεση με την Παγκόσμια Τράπεζα και άλλους αναπτυξιακούς οργανισμούς δεν χρηματοδοτεί έργα.. Περίπου τέσσερις στις πέντε χώρες-μέλη του Ταμείου, έχουν χρησιμοποιήσει την πίστωσή του τουλάχιστον μία

φορά. Στις δύο πρώτες δεκαετίες της ύπαρξης του Ταμείου, ο μισός δανεισμός του προοριζόταν για βιομηχανικές χώρες. Μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1970, αυτές οι χώρες κατάφεραν να ανταποκριθούν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις μέσα από τις διεθνείς αγορές. Η πετρελαϊκή κρίση του 1970 και η κρίση του 1980, οδήγησαν πολλές φτωχές και μεσαίου πλούτου χώρες στο ΔΝΤ. Την δεκαετία του 1990, η μεταβατική περίοδος στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη και η κρίση στις ανερχόμενες οικονομίες οδήγησαν σε περαιτέρω προσφυγή στο Ταμείο. Τέλος, το 2004 οι καλές οικονομικές συνθήκες σε όλο τον κόσμο είχαν ως αποτέλεσμα πολλές χώρες να αρχίσουν να αποπληρώνουν τα χρέη τους προς τον οργανισμό, με αποτέλεσμα η ζήτηση για τους πόρους του Ταμείου να μειωθεί. Ωστόσο, το 2008 το Ταμείο άρχισε και πάλι να χορηγεί δάνεια, καθώς πολλές χώρες άρχισαν να επηρεάζονται από την οικονομική κρίση και τις αυξήσεις των τιμών σε τρόφιμα και καύσιμα. Έτσι, την περίοδο από το τέλος του 2008 έως και τις αρχές του 2009 το Ταμείο δάνεισε περίπου 60 δισεκατομμύρια δολάρια σε αγορές που είχαν επηρεασθεί από την κρίση. Η αιφνίδια αύξηση της ζήτησης για δάνεια από το ΔΝΤ, είχε ως αποτέλεσμα η Διοίκηση του Ταμείου να επανεξετάσει τις διαδικασίες δανεισμού και τις προϋποθέσεις δανεισμού (conditionality) στις χώρες-μέλη.

Διάγραμμα 2: Ο δανεισμός από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Concessional: δάνεια με ευνοϊκούς όρους - Non concessional: δάνεια με μη ευνοϊκούς όρους

πηγή: Ιστοσελίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Τον Μάρτιο του 2009, το ΔΝΤ ανακοίνωσε μια πολύ σημαντική αναθεώρηση του πλαισίου δανεισμού του, εκσυγχρονίζοντας τις προϋποθέσεις δανεισμού. Εισηγάγε μια νέα ευέλικτη γραμμή πίστωσης, ενισχύοντας την ευελιξία του οργανισμού, επιταχύνοντας τις διαδικασίες δανεισμού και προβαίνοντας σε εξορθολογισμό των μέσων δανεισμού, που στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν σπάνια. Σήμερα, ο δανεισμός μέσω του ΔΝΤ εξυπηρετεί τρεις βασικούς σκοπούς:

α) Την ομαλή προσαρμογή μιας χώρας στις διάφορες κρίσεις, βοηθώντας τη συγκεκριμένη χώρα να αποφύγει μια ακατάλληλη και σκληρή οικονομική προσαρμογή. Αυτό θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα δαπανηρό, τόσο για την ίδια όσο και για τις οικονομίες χωρών που θα την δάνειζαν.

β) Τα προγράμματα του Ταμείου, μπορούν να συμβάλουν στην απελευθέρωση από άλλες πηγές χρηματοδότησης. Τα προγράμματα δανεισμού που ακολουθεί μια χώρα, αποδεικνύουν συχνά ότι η κυβέρνηση της ακολουθεί τις σωστές πολιτικές για τη βελτίωση της οικονομίας της, κάτι που ενισχύει την αξιοπιστία της και την εμπιστοσύνη των επενδυτών.

γ) Ο έγκαιρος δανεισμός από το ΔΝΤ, μπορεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα πριν αυτά γιγαντωθούν.

1.5 Τα Μέλη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η Χρηματοδότηση του Οργανισμού και των Μελών του

Για να γίνει δεκτή μία χώρα στο ΔΝΤ, πρέπει να είναι ελεύθερη και κυρίαρχη χώρα. Ο οργανισμός, απαρτιζόταν 182 μέλη το έτος 2000 και το έτος 2009 απαρτιζόταν 187 μέλη, με τελευταίο το Κόσσοβο. Στα συστήματα παρακολούθησης των οικονομιών, συνεισφέρουν στατιστικά δεδομένα χωρίς να είναι μέλη του οργανισμού, οι Παλαιστινιακές Αρχές, το Χονγκ Κονγκ, όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την Ευρωζώνη και η Eurostat για όλη την ΕΕ. Το ΔΝΤ χρηματοδοτείται από τις χώρες-μέλη του, αναλόγως του μεριδίου που υπολογίζεται ότι κατέχουν στην παγκόσμια οικονομία (quotas). Μετά την ένταξη μιας χώρας στο ΔΝΤ, αυτή αποκτά μια ποσόστωση με βάση το σχετικό μέγεθος της οικονομίας της. Αυτή η ποσόστωση καθορίζει την χρηματοδοτική συνεισφορά της χώρας στο Ταμείο, την ισχύ της ψήφου της και τη δυνατότητα πρόσβασης στη χρηματοδότηση από το Ταμείο. Με βάση το ποσοστό χρηματοδότησης, κάθε κράτος έχει και το αντίστοιχο μερίδιο σε ψήφους. Για την Ελλάδα αυτό το ποσοστό αντιστοιχεί στο 0,38% του συνολικού προϋπολογισμού του οργανισμού (περίπου 1δισ ευρώ), για την ΕΕ συνολικά περίπου το 30%, για τις ΗΠΑ το 17,09% και για την Κίνα το 3,72%.

Γίνονται φυσικά συζητήσεις, για να υπάρξει δικαιότερη αντιπροσώπευση ορισμένων σημαντικών οικονομιών όπως της Βραζιλίας και της Κίνας. Σύμφωνα με τον κανονισμό του οργανισμού, κάθε χώρα-μέλος μπορεί να δανεισθεί ετησίως το 200% των ποσών που συνεισφέρει στον οργανισμό και συνολικά το 600%. Βέβαια, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως στη περίπτωση της σημερινής διανύομενης οικονομικής κρίσης, ο κανονισμός μπορεί να παραβιασθεί (η αναλογία αυτή έχει διαμορφωθεί μέχρι στιγμής λόγω της κρίσης στο 1 προς 10). Βέβαια, εξαιτίας των ταχύτατων οικονομικών εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο, τα μέλη του Ταμείου έχουν συμφωνήσει ότι οι υπάρχουσες ποσοστώσεις μπορεί να είναι παραπλανητικές και επομένως, ίσως είναι ανάγκη να προσαρμόζονται. Έτσι, οποιεσδήποτε

αλλαγές στις ποσοτώσεις απαιτούν μια πλειοψηφία 85% και ευρεία ομοφωνία.. Το ΔΝΤ βοηθά τις χώρες που ζητούν τη βοήθειά του, μέσω διάφορων τυποποιημένων προγραμμάτων.

1.6 Κύριοι Δανειοδοτικοί Τρόποι (main lending facilities)

1.6.1 Κύρια Δανειοδοτικά Προγράμματα:

α) Stand by Arrangement (SBA). Το πρόγραμμα αυτό, αποτελεί ένα από τα βασικά προγράμματα χρηματοδότησης του ΔΝΤ από το 1952. Χρησιμοποιείται, κυρίως από χώρες με σχετικά καλό οικονομικό παρελθόν. Τα τελευταία έτη έχει μειωθεί η χρήση του προγράμματος, αλλά παραμένει το γνωστότερο όσον αφορά στην οικονομική βοήθεια σε χώρες μεσαίου εισοδήματος. Σύμφωνα με αυτό, παρέχεται υποστήριξη για την προσαρμογή του ισοζυγίου πληρωμών και το δάνειο εκταμιεύεται τμηματικά, με βάση τους όρους που έχουν τεθεί. Τα μεγαλύτερα δάνεια, μέσω του Ταμείου, δίνονται παραδοσιακά μέσω του SBA.

β) Flexible Credit Line (FCL). Το πρόγραμμα αυτό, χρησιμοποιείται για χώρες με ισχυρούς οικονομικούς δείκτες και ιστορικό πραγματοποίησης των απαραίτητων πολιτικών, όποτε κρίθηκαν αναγκαίες. Μετά την έγκριση του συγκεκριμένου προγράμματος, η χώρα μπορεί να χρησιμοποιήσει το σύνολο των χρημάτων που είναι διαθέσιμα ανά πάσα στιγμή, καθώς οι εκταμιεύσεις δεν γίνονται σταδιακά με δόσεις και υπό προϋποθέσεις, όπως γίνεται στη περίπτωση του SBA.

γ) Extended Fund Facility. Το πρόγραμμα αυτό χρησιμοποιείται από το ΔΝΤ, για να βοηθήσει χώρες που έχουν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών σχετιζόμενα με διαρθρωτικά προβλήματα. Η διάρκεια του προγράμματος, μπορεί να εκτείνεται μέχρις ότου οι μακροοικονομικές ανισορροπίες της χώρας παύσουν να υφίστανται. Περιλαμβάνει μέτρα και συμφωνίες για τη βελτίωση των αγορών και τη λειτουργία των θεσμών και των φορέων, τη βελτίωση των φορολογικών και ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων, ιδιωτικοποίηση δημόσιων επιχειρήσεων και άλλα μέτρα.

δ) Μέτρα Επείγουσας Βοήθειας (Emergency Assistance). Πρόκειται για βοήθεια προς χώρες, εξαιτίας προβλημάτων που έχουν προέλθει από φυσικές καταστροφές, στρατιωτικές συγκρούσεις και άλλα παρόμοια γεγονότα.

1.6.2 Δανεισμός σε Φτωχές Χώρες

Χώρες με χαμηλό εισόδημα, μπορούν να δανεισθούν από το ΔΝΤ με πολύ χαμηλά επιτόκια και πολύ ευνοϊκούς όρους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον μηχανισμό 'Poverty Reduction and Growth Facility', που αποτελεί και το κύριο μέσο με το οποίο επιδιώκεται να μειωθεί η φτώχεια σε ορισμένες χώρες. Τα κράτη-μέλη μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν το 'Exogenous Shocks Facility', που βοηθά μια χώρα να αντιμετωπίσει ξαφνικά γεγονότα, όπως τις δυσκολίες από την άνοδο στις τιμές των τροφίμων ή των καυσίμων ή τα προβλήματα από φυσικές καταστροφές που είναι πέρα από τον έλεγχο της κυβέρνησης της χώρας, αλλά ασκούν σημαντικά αρνητική επίδραση στην οικονομία της. Τα επιτόκια, για αυτές τις περιπτώσεις, κυμαίνονται γύρω στο 0,5% και τα δάνεια αποπληρώνονται σε διάστημα 5 ½ - 10 ετών.

Πέραν των δανείων με ευνοϊκούς όρους, οι φτωχές χώρες μπορούν να εγγραφούν σε μια από τις δύο παρακάτω πρωτοβουλίες:

-Την πρωτοβουλία των βαριά υπερχρεωμένων φτωχών χωρών (Heavily Indebted Poor Countries-HIPC), που δημιουργήθηκε το 1996 και βελτιώθηκε το 1999. Σύμφωνα με αυτή, οι πιστωτές παρέχουν ελάφρυνση χρέους με συντονισμένο τρόπο για να επαναφέρουν την σταθερότητα (βιωσιμότητα) του χρέους.

-Την πολυμερή πρωτοβουλία για την ελάφρυνση του χρέους (Multilateral Debt Relief Initiative-MDRI). Ύστερα από συνεργασία του ΔΝΤ, του Αφρικανικού Ταμείου Ανάπτυξης και της Παγκόσμιας Τράπεζας διαγράφηκαν όλες οι απαιτήσεις τους από ορισμένες χώρες, για να βοηθηθούν να αναπτυχθούν και να ανταπεξέλθουν στους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας.

1.7 Βοήθεια και Μεταρρυθμίσεις

Μία από τις βασικότερες αποστολές του ΔΝΤ, είναι η παροχή οικονομικής βοήθειας σε χώρες που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. Χώρες με προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών, μπορούν να ζητήσουν δάνεια και βοήθεια, όσον αφορά στη διαχείριση της οικονομίας τους. Ωστόσο, για να δοθεί αυτή η βοήθεια, το ΔΝΤ απαιτεί από τις χώρες να λάβουν κάποια διαρθρωτικά μέτρα και να προβούν σε μεταρρυθμίσεις. Όταν η βοήθεια που παρέχεται είναι μέσω δανείων, τότε αυτά εγκρίνονται σε δόσεις και κάθε δόση δίνεται υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται κάθε φορά οι τεθείσες συγκεκριμένες προϋποθέσεις .

1.8 Γιατί Συμβαίνουν οι Κρίσεις

Οι αιτίες που μπορεί να οδηγήσουν σε μία οικονομική κρίση είναι πολλές, όπως π.χ. αδύνατα εγχώρια χρηματοοικονομικά συστήματα, μεγάλες και επίμονες εξωτερικές ή εσωτερικές ανισορροπίες (περιλαμβανομένων ελλειμμάτων ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ή/και δημοσιονομικών ελλειμμάτων), υψηλά επίπεδα εξωτερικού ή/και δημόσιου χρέους, επιτόκια σε ασύμφορα επίπεδα, φυσικές καταστροφές, ένοπλες συρράξεις, απότομες και σημαντικές αυξήσεις των τιμών βασικών ειδών, όπως τροφίμων και καυσίμων. Επιπλέον τα εξωγενή πλήγματα, από φυσικές καταστροφές έως δυσμενείς μεταβολές στους όρους εμπορίου ή πτώση της ζήτησης από το εξωτερικό, είναι συχνά αιτίες οικονομικών προβλημάτων.

1.9 Μορφές Κρίσης

Μπορούν να αναφερθούν δύο μορφών κρίσεις:

-Οι οικονομικές κρίσεις, που δημιουργούνται από προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών και οδηγούν σε πιέσεις στο νόμισμα της χώρας, πτώση της καταναλωτικής ζήτησης, μείωση των επενδύσεων, άνοδο της ανεργίας και πτώση των εισοδημάτων. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αυξάνεται η αβεβαιότητα στις χρηματοοικονομικές αγορές και πέφτει η τιμή των μετοχών, των ομολόγων ή και της ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος.

-Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις, που δημιουργούνται από τον χρηματοοικονομικό κλάδο, και οδηγούν σε αύξηση της αβεβαιότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές και μείωση της τιμής των μετοχών και των ομολόγων. Είναι δυνατό να οδηγήσουν σε δυσκολίες για τις τράπεζες και τα συστήματα πληρωμών,

πλήττοντας την οικονομική δραστηριότητα. Μία σοβαρή κρίση, όποια μορφή και αν λάβει, μπορεί να οδηγήσει σε ύφεση, αθέτηση των υποχρεώσεων από τις χώρες και «sudden stop»².

1.10 Πώς βοηθούν τα Δάνεια του Ταμείου

Τα δάνεια που παρέχει το ΔΝΤ, δίνουν στη χώρα-μέλος το χρονικό περιθώριο να εφαρμόσει διαρθρωτικά μέτρα και μεταρρυθμίσεις για να επανέλθει σε βιώσιμα επίπεδα για την ίδια και για τους πολίτες της. Τα μέτρα αυτά, διαφέρουν αναλόγως της φύσης των προβλημάτων και των επικρατουσών συνθηκών σε κάθε χώρα.

1.11 Ποσοτώσεις Χωρών-Μελών και Δικαιώματα επί των Ψηφοφοριών

Η διοικητική δομή του Ταμείου μοιάζει πολύ με αυτή μιας επιχείρησης: κάθε χώρα που συμμετέχει θα πρέπει να καταβάλλει ένα χρηματικό ποσό, από το οποίο τουλάχιστον 25% θα πρέπει να καταβληθεί σε ‘σκληρό’³ νόμισμα και το υπόλοιπο 75% στο δικό της νόμισμα, ενώ ταυτόχρονα γίνεται δεκτός από το Ταμείο και χρυσός, καθιστώντας το Ταμείο τον τρίτο μεγαλύτερο κάτοχο αποθεμάτων χρυσού στον κόσμο. Έτσι, με βάση το συνολικό ποσό με το οποίο μπαίνει μια χώρα στο Ταμείο, διαμορφώνεται και η ψήφος της επί των αποφάσεων που λαμβάνονται. Δεν μπορεί όμως μία χώρα, να καταθέσει όσα χρήματα θέλει για να αποκτήσει ανάλογες ψήφους. Παρακάτω παρουσιάζεται ένας πίνακας με τις ποσοτώσεις των χωρών μελών του ΔΝΤ και τις ψήφους τους επί του οργανισμού (% συνόλου).

² Απότομη παύση κεφαλαίων, μία αντιστροφή της ροής διεθνών κεφαλαίων. Σταματούν οι εισροές κεφαλαίων στην οικονομία μιας χώρας

³ Το νόμισμα που οι επενδυτές εμπιστεύονται, το ισχυρό νόμισμα μιας αναπτυσσόμενης χώρας που αποτελεί βάση συναλλαγών για ολόκληρο τον κόσμο. Τέτοια είναι το ευρώ, το δολάριο των ΗΠΑ, η λίρα Αγγλίας, το ελβετικό φράγκο και παλιότερα το γερμανικό μάρκο.

Πίνακας 2: Ποσοτώσεις χωρών-μελών και δικαιώματα επί των ψηφοφοριών

Χώρα-μέλος	Εκατομμύρια σε SDRs ⁴	Ποσοστό συνόλου	Ψήφοι (% συνόλου)
ΗΠΑ	37.149,3	17,09%	16,74%
Ιαπωνία	13.312,8	6,12%	6,01%
Γερμανία	13.008,2	5,98%	5,87%
Ηνωμένο Βασίλειο	10.738,5	4,94%	4,85%
Γαλλία	10.738,5	4,94%	4,86%
Κίνα	8.090,1	3,72%	3,66%
Ιταλία	7.055,5	3,24%	3,19%
Σαουδική Αραβία	6.985,5	3,21%	3,16%
Καναδάς	6.369,2	2,93%	2,88%
Ρωσία	5.945,4	2,73%	2,69%
Ολλανδία	5.162,4	2,37%	2,34%
Βέλγιο	4.605,2	2,12%	2,08%
Ινδία	4.158,2	1,91%	1,88%
Ελβετία	3.458,5	1,59%	1,57%
Αυστραλία	3.236,4	1,49%	1,47%
Μεξικό	3.152,8	1,45%	1,43%
Ισπανία	3.048,9	1,40%	1,38%
Βραζιλία	3.036,1	1,40%	1,38%
Νότιος Κορέα	2.927,3	1,35%	1,33%
Βενεζουέλα	2.659,1	1,22%	1,21%
Υπόλοιπες χώρες	62.593,8	28,79%	30,05%
Σύνολο SDRs	217.431,7		

Πηγή: ιστοσελίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

1.12 Επικρίσεις για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

1.12.1 Γιατί το ΔΝΤ είναι αναποτελεσματικό

Πολλά έχουν αλλάξει στην παγκόσμια οικονομία από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Σύμφωνα με απόψεις πολλών αναλυτών, πολλά από αυτά που το Ταμείο έχει κάνει είχαν ως αποτέλεσμα την αποτυχία. Έτσι, το ΔΝΤ, σύμφωνα με αρκετούς, είναι αναποτελεσματικό γιατί:

-Μια επέμβασή του, είναι πιθανότερο να δημιουργήσει μακροχρόνια εξάρτηση μιας χώρας από αυτό, παρά να λειτουργήσει ως παράγων βραχυπρόθεσμης βοήθειας. Ο δανεισμός του ΔΝΤ υποτίθεται ότι είναι, σύμφωνα με τα άρθρα του οργανισμού, βραχυπρόθεσμος. Αλλά σύμφωνα με τον οικονομολόγο Doug Bandow, οι περισσότερες χώρες στην πραγματικότητα γίνονται μακροπρόθεσμοι χρήστες της βοήθειας του Ταμείου. Μια επισκόπηση των δραστηριοτήτων του οργανισμού, δείχνει αυξημένη

⁴Special Drawing Rights (Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα). Το Ταμείο χρησιμοποιεί για τους λογαριασμούς του ένα δικό του 'νόμισμα', που αποτελεί μεσοσταθμικό μέγεθος με σταθμίσεις και καθορίζεται από τα ποσά που έχει στο ταμείο του από τα νομίσματα που έχουν κατατεθεί.

εξάρτηση από τον οργανισμό για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Π.χ. από το 1965 μέχρι το 1995, 137 χώρες έλαβαν δάνεια από το Ταμείο. Για 81 από αυτές τις χώρες, ο αριθμός των περιπτώσεων που κατέφυγαν στο Ταμείο για να δανεισθούν την περίοδο 1981-1995 αυξήθηκε περίπου κατά 50%, συγκρινόμενη με τον αριθμό των περιπτώσεων που δανείστηκαν την περίοδο 1965-1980. Μόνο 44 χώρες, μείωσαν τον αριθμό των περιπτώσεων που δανείστηκαν στη διάρκεια της ίδιας περιόδου, ενώ μόλις 12 διατήρησαν τον ίδιο περίπου αριθμό περιπτώσεων που ζήτησαν βοήθεια από το Ταμείο. Αυτό σημαίνει ότι το Ταμείο αυξάνει τα δάνεια που δίνει σε χώρες-μέλη, δίνοντάς τα με μεγαλύτερη συχνότητα συγκριτικά με το παρελθόν. Επομένως, σύμφωνα με τα συμπεράσματα των δύο αναλυτών, το Ταμείο δεν είναι ικανό να διασφαλίσει ότι τα δανειά του στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες είναι πράγματι βραχυπρόθεσμα, αλλά αντίθετα, αυτά είναι πιθανότερο να δημιουργήσουν μακροπρόθεσμη εξάρτηση από το Ταμείο.

-Απέτυχε να βοηθήσει πολλές χώρες να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση. Αντίθετα, ο δανεισμός του Ταμείου σε λιγότερο αναπτυγμένες χώρες συνήθως ήταν ιδιαίτερα επιζήμιος. Έτσι, μια επισκόπηση των χωρών που έχουν λάβει βοήθεια από το Ταμείο δείχνει ότι οι περισσότερες δεν είναι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση (μέτρηση σε κατά κεφαλή εισόδημα), συγκριτικά με την κατάστασή τους πριν τη λήψη των δανείων. Στην πραγματικότητα, πολλές από αυτές είναι ακόμη φτωχότερες: π.χ. 48 από τις 89 όχι και τόσο αναπτυγμένες χώρες, που χρησιμοποίησαν πόρους του Ταμείου την περίοδο 1965-1995 δεν είναι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση συγκριτικά με πριν. Συγκεκριμένα: 32 από αυτές τις 48 χώρες, είναι φτωχότερες συγκριτικά με πριν και 14 από αυτές έχουν οικονομίες που έχουν συρρικνωθεί τουλάχιστον κατά 15% συγκριτικά με την προ-Ταμείου περίοδο.

Οι οικονομίες ορισμένων χωρών είχαν αξιολογηθεί ως αρνητικές επιδόσεις:

α) Από το 1968 μέχρι το 1995, **η Νικαράγουα** δανείστηκε περίπου 185 εκατομμύρια δολάρια από το ΔΝΤ. Το 1968, το κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (GDP24 per capital gross domestic product) της χώρας ήταν 1.821 δολάρια (constant U.S. dollars). Το 1993, ήταν μόλις 816 δολάρια ή κατά 55% μικρότερο συγκριτικά με το ύψος του πριν τη λήψη του δανείου.

β) Από το 1972 μέχρι το 1995, **το Ζαϊρ** έλαβε περίπου 1,8 δισεκατομμύρια δολάρια από το ΔΝΤ. Το 1972 το GDP της χώρας ήταν 683 δολάρια (constant U.S. dollars). Το 1993, ήταν μόλις 327 δολάρια ή κατά 54% μικρότερο, συγκριτικά με το ύψος του πριν τη λήψη του δανείου.

γ) Ένα πρώτο «θύμα» της κρίσης του 1972-1974 ήταν η **Βρετανία**, αφού οι τιμές των μετοχών στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου σημείωσαν πτώση της αποτίμησής τους κατά 2 δισεκατομμύρια στερλίνες. Αυτό συνέβη, μετά την απόφαση των χωρών-μελών του ΟΠΕΚ να μειώσουν την παραγωγή πετρελαίου κατά 5%, να αυξήσουν την τιμή του (από τα 3 δολάρια το βαρέλι το 1973 σε 20 δολάρια το Μάρτιο του 1974) και να αποσύρουν τις μετοχές τους από τα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια, ως μοχλό πίεσης προς τους Αμερικανούς και τους Ολλανδούς που υποστήριζαν ανοιχτά το Ισραήλ στον πόλεμο του Γιομ-Κιπούρ. Η κυβέρνηση των Εργατικών, προχώρησε στην ταπεινωτική κίνηση της προσφυγής στο ΔΝΤ, που μέχρι τότε 'βοηθούσε' οικονομικά μόνο χώρες του τρίτου κόσμου, ζητώντας δάνειο 2,3

δισ. στερλινών, ενώ το ΔΝΤ απαίτησε από την Βρετανία επώδυνες περικοπές κρατικών δαπανών και τον περιορισμό του ελέγχου των εισαγωγών.

δ)Μια ακόμη κρίση συνέβη το 1995, που έμεινε γνωστή ως το ‘**φαινόμενο της τεκίλας**’. Στις 30 Ιανουαρίου, οι σημαντικότεροι τραπεζίτες του κόσμου βρίσκονταν στο Νταβός της Ελβετίας για το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο. Στο επίκεντρο των συζητήσεων, βρισκόταν η κρίση του μεξικανικού πέσο, το οποίο είχε χάσει το 40% της αξίας του έναντι του δολαρίου μέσα σε ένα μήνα εξαιτίας της διαφυγής κεφαλαίων από τη χώρα. Το **Μεξικό** θα έπρεπε να επιστρέψει μέσα σε λίγες μέρες το ποσό των 18 δις δολαρίων, διαφορετικά η αδυναμία εξόφλησης των χρεών θα ζημίωνε την χώρα αλλά κυρίως τις ΗΠΑ. Στις 3 Φεβρουαρίου, ο Αμερικανός πρόεδρος Μπιλ Κλίντον, συνεργαζόμενος με το ΔΝΤ, παρεμβαίνει εξασφαλίζοντας διεθνή χρηματοδότηση ύψους 50 δις δολαρίων για το Μεξικό. Τα αποτελέσματα των τεθέντων στο Μεξικό όρων, ήταν ο αριθμός των Μεξικανών που ζούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας να υπερβεί το 50% και η μείωση του κατώτατου μισθού κατά 20%.

ε)Η κρίση του 1997-1998 ξεκίνησε από τη Νοτιοανατολική Ασία και έπληξε και την Wall Street. Χώρες όπως η **Ταϊλάνδη**, η **Μαλαισία**, οι **Φιλιππίνες** και η **Ινδονησία** γνώρισαν μια ραγδαία ανάπτυξη, χάρη στις επενδύσεις ιαπωνικών και αμερικανικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Οι ξένοι επενδυτές δεν ανησυχούσαν για τα κέρδη τους, καθώς τα τοπικά νομίσματα ήταν προσκολλημένα στο δολάριο. Όμως οι κυβερνήσεις των ασιατικών χωρών, δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν περισσότερο τη συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο, λόγω του ξέφρενου ρυθμού επενδύσεων και των ελλειμμάτων στον προϋπολογισμό τους. Η απόφαση να εγκαταλειφθεί η συναλλαγματική ισοτιμία με το αμερικανικό νόμισμα, προκάλεσε πτώση στα χρηματιστήρια και τις τιμές των ανθηρών μέχρι τότε οικοδομικών επιχειρήσεων. Το ΔΝΤ παρεμβαίνει χορηγώντας δάνεια 55 δις. δολαρίων στην Κορέα, 17 δις. στην Ταϊλάνδη και 23 δις. στην Ινδονησία. Πρόκειται για την μεγαλύτερη ‘διάσωση’ του ΔΝΤ και συνοδεύεται από το πρόγραμμα που έμεινε γνωστό ως SAP (structural adjustment policies). Εξαιτίας του προγράμματος SAP, επιβάλλονται μέτρα λιτότητας, όπως η περικοπή των κρατικών δαπανών, η αύξηση των επιτοκίων, η αναδιάρθρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, η ανάκληση αποφάσεων για την προστασία του εμπορίου και η ρευστοποίηση αφερέγγυων επιχειρήσεων. Η ‘αποτελεσματική’ επίδραση του προγράμματος, δεν άργησε να φανεί, αφού προκλήθηκε υποτίμηση των νομισμάτων, κύμα χρεοκοπιών, δραματική απώλεια θέσεων εργασίας και αύξηση των τιμών στα είδη καθημερινής χρήσης, που συνοδεύθηκαν από κοινωνικές εκρήξεις και αναταραχές.

στ)Η **Αργεντινή** ήταν την δεκαετία του 1990 χώρα πρότυπο, όσον αφορά στον περιορισμό των χρεών και των ελλειμμάτων. Παρόλα αυτά στα τέλη του 2000 και υπό την απειλή χρεοκοπίας, εξασφαλίζει δάνειο 40 δις. δολαρίων από το ΔΝΤ. Η διαχείριση της κρίσης, εκ μέρους του οργανισμού, θεωρείται αποτυχημένη, κυρίως γιατί επέβαλε τους ίδιους όρους λιτότητας που είχαν χρησιμοποιηθεί και κατά την ασιατική κρίση του 1997. Το 2001, η χώρα δεν αποφεύγει τη χρεοκοπία και το τραπεζικό της σύστημα καταρρέει. Ακολουθούν τρία έτη οικονομικής συρρίκνωσης και πολιτικής κρίσης, που συνοδεύονται από αγώνες των εργαζομένων .

ζ)Με αφορμή την χρηματοπιστωτική κρίση, η **Ισλανδία το 2008** πήρε δάνειο 2,4 δισ. δολαρίων από το ΔΝΤ. Ο οργανισμός όμως, καθυστέρησε την εκταμίευση των δόσεων σε μια εκβιαστική κίνηση με σκοπό να πείσει τη χώρα να αποζημιώσει τη Βρετανία και την Ολλανδία για τα χρήματα που έχασαν οι πολίτες τους στις ισλανδικές τράπεζες. Παράλληλα, επέβαλε σκληρούς όρους, όπως την μείωση κατά 10% των δαπανών όλων των υπουργείων και αύξηση των επιτοκίων. Το δημοψήφισμα, που έγινε στην Ισλανδία πριν λίγο καιρό, άφησε τους Βρετανούς και τους Ολλανδούς χωρίς αποζημίωση .

η)Εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η **Ουγγαρία** το 2008 δανείσθηκε 16 δις δολάρια από το ΔΝΤ, 8 δις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και 1 δις από την Παγκόσμια Τράπεζα. Στην **Ουγγαρία**, η αύξηση των επιτοκίων, η κατάργηση του 13ου μισθού στο δημόσιο, η μείωση της 13ης σύνταξης, η σταδιακή αύξηση από το 2012 της ηλικίας συνταξιοδότησης από τα 62 έτη στα 65, η αναπροσαρμογή των συντάξεων, η περικοπή του δώρου Χριστουγέννων και η περικοπή των δαπανών των υπουργείων προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση ήταν μερικά από τα μέτρα που πήρε η Ουγγρική κυβέρνηση για να της χορηγηθεί το δάνειο. Λόγω της κρίσης και των μέτρων κατά το 2009, συγκριτικά με το 2008, οι πραγματικοί μισθοί είχαν μειωθεί κατά 2,1% με τις λιανικές πωλήσεις να κάμπτονται κατά 4,7% και τη συνολική κατανάλωση των νοικοκυριών να μειώνεται κατά 7% περίπου. Επίσης το 2009, όλοι οι τομείς παραγωγής της Ουγγαρίας παρουσίασαν κάμψη. Η βιομηχανική και η αγροτική παραγωγή της, ήταν μειωμένες κατά 17% η καθεμία .

θ)Εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ΔΝΤ και ΕΕ αποφάσισαν να στηρίξουν από κοινού τη **Λετονία** που ήταν ένας από τους πρώτους ‘αδύναμους κρίκους’ της Νέας Ευρώπης, με δάνειο 7,5 δισ. δολαρίων. Ενώ οι κινήσεις περικοπής δαπανών ικανοποίησαν τους Ευρωπαίους, το ΔΝΤ θεώρησε ότι η Λετονία δεν επιδεικνύει επαρκή πολιτική βούληση, με αποτέλεσμα να επιβάλει αυστηρότερους όρους. Τα μέτρα λιτότητας που επιβλήθηκαν, είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση κατά 20% των μισθών των Λετονών δημοσίων υπαλλήλων (ο υψηλότερος μισθός δεν υπερβαίνει τα 300 δολάρια κατά μέσο όρο), ανάλογη περικοπή των συντάξεων αλλά και περικοπή κατά 40% των δαπανών για τα δημόσια νοσοκομεία. Επιπλέον, προκλήθηκε επιδείνωση της ύφεσης που έριξε το ΑΕΠ στο -18% , ενώ η ανεργία εκτινάχθηκε στο 22,5%, από 5,6% το 2007.

ι)Η **Σερβία** το 2009, πήρε δάνειο 3 δισ. ευρώ για να υπερβεί την κρίση του 2008. Για να το εξασφαλίσει, συμφώνησε σε σκληρούς όρους, όπως η απώλεια του 1/5 των 70.000 θέσεων εργασίας του δημοσίου τομέα και το πάγωμα των μισθών.

κ)Οι όροι λιτότητας που επέβαλε στη **Ρουμανία** το ΔΝΤ, για το δάνειο των 20 δισ. ευρώ το 2009, έριξαν την κυβέρνηση της Ρουμανίας και το ΑΕΠ της κατά 7%. Η ροή της χρηματοδότησης, άρχισε να αποκαθίσταται, μόνο μετά την απόφαση της νέας κυβέρνησης να εγκρίνει μέτρα όπως η σύνδεση των συντάξεων με τον πληθωρισμό, έναντι του μέσου όρου των μισθών, ενώ προχώρησε και σε 100.000 απολύσεις στον δημόσιο τομέα.

λ)Τέλος, η **Τουρκία** έχει λάβει επανειλημμένα δάνεια από το ΔΝΤ. Το 1999 4 δισ. δολάρια, το 2000 7,5 δισ. δολάρια και για το 3ετές πρόγραμμα, που συμφωνήθηκε το 2004 , 10 δισ. δολάρια. Το ΔΝΤ θεωρεί ότι η εμπλοκή του στην οικονομία της Τουρκίας έχει στεφθεί από επιτυχία, αλλά εξαιτίας των

αυστηρών όρων που θέτει, αποτελεί «κόκκινο πανί» για τους Τούρκους, με αποτέλεσμα οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά του οργανισμού να αποτελούν συχνό φαινόμενο.

Το συμπέρασμα από όλα αυτά, είναι ότι οι προσπάθειες του Ταμείου να ενθαρρύνει την οικονομική ανάπτυξη κατέληξαν, σε πολλές χώρες, σε παταγώδη αποτυχία. Είτε αυτή η αποτυχία προήλθε από την αδυναμία των χωρών που έλαβαν βοήθεια να ακολουθήσουν τις πολιτικές που προωθούσε το Ταμείο, είτε από αδυναμίες και παραλείψεις των ίδιων των πολιτικών πρακτικών τους, το συμπέρασμα παραμένει το ίδιο. Ο οικονομολόγος του Harvard Jeffrey Sachs, πιστεύει ότι ίσως και οι δύο παραπάνω παράγοντες μπορεί να είναι λανθασμένοι, αναλόγως της περίπτωσης: «χώρες που συμμορφώνονται με το Ταμείο και με την Παγκόσμια Τράπεζα φαίνεται να έχουν καλύτερη επίδοση σε σχέση με χώρες που δεν συμμορφώνονται με τις πολιτικές που προτείνουν. Ωστόσο, την ίδια στιγμή, ακόμη και χώρες που συμμορφώνονται με τα προγράμματα του Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας μπορεί να παρουσιάζουν μέτριες επιδόσεις στην ανάπτυξη».

Στη διάρκεια της 50ής επετείου του ΔΝΤ, ένας δημοσιογράφος ρώτησε έναν κορυφαίο ιδρυτή του Ταμείου τι θα πρέπει να περιμένει ο κόσμος από το Ταμείο το επόμενο έτος. Αυτός σώπασε και απάντησε «την 51^η επέτειό του». Αυτή η απάντηση, αποτελεί την επιτομή της άποψης πολλών κριτικών που δηλώνουν ότι το Ταμείο διακρίνεται από έλλειψη δημιουργικότητας και καινοτομίας, κάτι το οποίο δεν λείπει από τους περισσότερους γραφειοκρατικούς οργανισμούς.

1.12.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της παρέμβασης του ΔΝΤ σε μια χώρα

Πλεονεκτήματα :

α)Το Ταμείο ενεργεί ως ένας διεθνής οργανισμός, «ως το τελευταίο καταφύγιο» για δανεισμό προκειμένου μια χώρα να ανακτήσει την αξιοπιστία της και να αποφευχθεί η διάδοση της κρίσης.

β)Το Ταμείο εμποδίζει την ανταγωνιστική υποτίμηση των νομισμάτων των χωρών και τους περιορισμούς στις διεθνείς αγορές, εξομαλύνοντας προβλήματα που αφορούν στα ισοζύγια πληρωμών των χωρών που αντιμετωπίζουν προβλήματα.

γ)Το Ταμείο προωθεί τις ισχυρές εξαγωγικές αγορές και τις σταθερές χρηματοοικονομικές αγορές, την μείωση των στρατιωτικών δαπανών και της κυβερνητικής διαφθοράς.

δ)Το Ταμείο επιτυγχάνει περισσότερο απελευθέρωση του εμπορίου, παρά διμερείς ή πολυμερείς διαπραγματεύσεις.

ε)Το Ταμείο δελεάζει τις χώρες-μέλη να πραγματοποιήσουν μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες, αν και είναι πολιτικά δύσκολο να εφαρμοσθούν .

στ)Προσφέρει επιτόκια δανεισμού, που είναι σημαντικά χαμηλότερα από αυτά που μπορεί να εξασφαλίσει μία χώρα που βρίσκεται σε κρίση, από τις αγορές.

Μειονεκτήματα :

α)Τα προγράμματα που εφαρμόζει το Ταμείο, αναγνωρίζονται συνήθως ως ρυθμίσεις που επιβάλλονται από έναν ξένο οργανισμό στη δανειζόμενη χώρα και έτσι αποδυναμώνουν την εγχώρια «δύναμη» της κυβέρνησης της χώρας.

β) Το Ταμείο συχνά ενθαρρύνει τις υποτιμήσεις νομισμάτων, ενώ τα δάνειά του αποθαρρύνουν την δημοσιονομική υπευθυνότητα (κάτι που δεν επιδιώκει το Ταμείο), τις θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις και την οικονομική ανάπτυξη.

γ) Οι αυστηρές προϋποθέσεις που θέτει το Ταμείο, μειώνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης, επιμηκύνουν την ύφεση και επηρεάζουν τη ζωή των φτωχότερων ανθρώπων στις χώρες που δανείζονται, δημιουργώντας έτσι μια δυσαρέσκεια σε βάρος της Δύσης και του Ταμείου, παρά σε βάρος της διαφθοράς και των ανεύθυνων κυβερνήσεων.

δ) Το Ταμείο χρησιμοποιεί τυποποιημένα προγράμματα, που συχνά είναι ακατάλληλα ή ανεπαρκή για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μία χώρα-μέλος.

ε) Τα προγράμματα του Ταμείου, δημιουργούν μακροχρόνια εξάρτηση από τους πόρους του οργανισμού για πολλές χώρες-μέλη.

Το ΔΝΤ έχει δεχθεί πολλές επικρίσεις. Σύμφωνα με αυτές, οι περισσότεροι υπάλληλοι του Ταμείου δεν γνωρίζουν καλά τους στόχους και τον τρόπο λειτουργίας του, κάτι που απορρέει από την περίπλοκη φύση του Ταμείου και από την έλλειψη διαφάνειας μέσα στον οργανισμό.

1.12.3 Ο ρόλος των ΗΠΑ

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, με βάση το συνολικό ποσό που καταθέτει μια χώρα στο Ταμείο, έχει δικαίωμα ψήφου και επί των αποφάσεων, αλλά μια χώρα δεν μπορεί να καταθέσει μονομερώς "όσο θέλει" και να αποκτήσει σημαντικά δικαιώματα ψήφου. Οποιαδήποτε κατάθεση είναι αντικείμενο «σκληρών παζαριών», με ορισμένα εξόφθαλα αποτελέσματα, όπως το εκπληκτικό «ρίξιμο» της Κίνας, παρά το ότι είναι η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως. Εδώ θα πρέπει να τονισθεί, ότι για κάθε σημαντική απόφαση που αφορά στο Ταμείο θα πρέπει να υπάρχει πλειοψηφία 85%. Επομένως, αν μια χώρα κατέχει το 15% των ψήφων διαθέτει και το δικαίωμα του βέτο. Η μοναδική χώρα με αυτό το δικαίωμα μέχρι τώρα, είναι οι ΗΠΑ που κατέχει το 16,77% των συνολικών ψήφων, κάτι που αντανακλά και το «ποιος κάνει κουμάντο» μέσα στον οργανισμό μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (οι ΗΠΑ κυριαρχούν, ενώ η ιαπωνική και ευρωπαϊκή οικονομία είναι κατεστραμμένες). Επίσης, πρέπει να τονισθεί ότι «το απαραίτητο ποσοστό για βέτο ήταν πάντα τέτοιο έτσι ώστε οι ΗΠΑ να ελέγχουν πάντα τις αποφάσεις και να έχουν μόνο αυτές το δικαίωμα αυτό: αρχικά βέτο είχε μια χώρα που συγκέντρωνε 60% των ψήφων (και το ποσοστό των ΗΠΑ ήταν περίπου 65%), τη δεκαετία του 1970 ήταν 20% (και το ποσοστό των ΗΠΑ ήταν περίπου 25% κλπ.). Επομένως, οι σημερινοί συσχετισμοί στο Ταμείο δεν είναι και τόσο δίκαιοι, όσον αφορά στους οικονομικούς συσχετισμούς δύναμης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σχετικά με το Ταμείο έχουν διατυπωθεί, επίσης, οι παρακάτω απόψεις:

- Οι Bandow και Vasquez (1994) διατυπώνουν την άποψη, ότι το ΔΝΤ επιτρέπει συχνά σε χώρες-μέλη του να συνεχίσουν να ακολουθούν μη-βιώσιμες πολιτικές για αρκετό χρονικό διάστημα, περισσότερο από όσο πρέπει.
- Ο Barro, υποστηρίζει ότι το Ταμείο δεν «σβήνει φωτιές» αλλά τις «ανάβει».

- Οι Bordo και Schwartz (2000) καταλήγουν ότι το ΔΝΤ μπορεί να βλάψει τις χώρες, παρά να τις σώσει.
- Ο κορυφαίος οικονομολόγος Joseph Stiglitz, βραβευμένος με νόμπελ οικονομίας το 2001 και πρώην αντιπρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας, υποστήριξε ότι το ΔΝΤ δεν έχει πλέον έγκυρο στόχο. Σχηματίστηκε για να παρέχει κονδύλια σε χώρες για την υλοποίηση κεϋνσιανής αποκατάστασης των πληθωριστικών μεγεθών και ότι η υποστήριξη "προγραμμάτων λιτότητας" που συνεπάγονται αύξηση των φόρων , ακόμη και όταν η οικονομία είναι αδύνατη, με στόχο την παροχή εσόδων στην κυβέρνηση για να αντιμετωπίσει το έλλειμμα προϋπολογισμού, είναι αντίθετη με την κεϋνσιανή πολιτική. Επίσης, υποστήριξε ότι ο οργανισμός αυτός είναι ο κατεξοχήν μηχανισμός επιβολής της «Αμερικανικής συναίνεσης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ –ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΠΑΡΟΧΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ (CONDITIONALITY)

Περίληψη

Σε αυτό το κεφάλαιο, αναλύονται η προέλευση και οι σκοποί των προϋποθέσεων που τίθενται από το ΔΝΤ. Η εμπειρία από τις μελέτες του ΔΝΤ, δείχνει ότι η επιτυχία ενός προγράμματος είναι στενά συνδεδεμένη με την θέληση της κυβέρνησης μιας χώρας να «νοικοκυρέψει» τα πράγματα στη χώρα της και δεν μπορεί να επιβληθεί από εξωτερικούς παράγοντες. Η προσφυγή στους μηχανισμούς του ΔΝΤ, πρέπει να είναι αποτέλεσμα εσωτερικής ανάλυσης και συζήτησης με όλους τους φορείς της χώρας για να επιτευχθούν οι τεθέντες στόχοι. Η ύπαρξη προϋποθέσεων, δεν μπορεί ούτε να αντικαταστήσει, αλλά ούτε να αντισταθμίσει την έλλειψη αποφασιστικότητας από τους ίδιους τους παράγοντες της χώρας. Επίσης, παρουσιάζονται οι νέες οδηγίες σχετικά με τις προϋποθέσεις, ενώ γίνεται αναφορά και στη σημαντικότητα των προϋποθέσεων αυτών ως παράγοντα για την διασφάλιση των πόρων του Ταμείου.

2.1 Εισαγωγή

Οι προϋποθέσεις για την παροχή βοήθειας από το ΔΝΤ (IMF conditionality), εισήχθησαν αρχικά το 1950 ως ένα μέσο για την επαναφορά σε βιώσιμα επίπεδα του ισοζυγίου πληρωμών μιας χώρας. Επιβεβαίωσαν συγχρόνως, ότι οι πόροι του Ταμείου δεν θα πήγαιναν χαμένοι και ότι ο οργανισμός θα μπορούσε να πάρει πίσω τα χρήματα που δάνειζε σε μία χώρα. Έως την δεκαετία του 1980, οι προϋποθέσεις του οργανισμού εστίαζαν σε θέματα νομισματικής, δημοσιονομικής και εμπορικής πολιτικής των μελών του οργανισμού. Ωστόσο, τα τελευταία είκοσι έτη, τη στιγμή που οι πόροι του ΔΝΤ μειώνονταν, ο αριθμός των προγραμμάτων του οργανισμού αυξήθηκε. Ταυτόχρονα, οι προϋποθέσεις για την χορήγηση δανείων υπέστησαν σημαντικές αλλαγές, καθώς το εύρος τους επεκτάθηκε σε τομείς που παλιότερα δεν συμπεριλαμβάνονταν στα κριτήρια παροχής βοήθειας. Καθώς ο αριθμός των προϋποθέσεων αυξανόταν με την πάροδο του χρόνου, ο ρυθμός της συμμόρφωσης των μελών του ΔΝΤ με τα προγράμματά του και τις προϋποθέσεις του μειωνόταν, καθιστώντας αναπόφευκτους την αναθεώρηση και τον εξορθολογισμό των προϋποθέσεων αυτών.

Όταν ιδρύθηκε το ΔΝΤ, δεν υπήρχε αναφορά σε κριτήρια που έπρεπε να τηρηθούν. Η ιδέα για την εφαρμογή τέτοιων προϋποθέσεων, δεν υπήρχε στα αρχικά άρθρα του οργανισμού (Fund's original Articles of Agreement). Η ιδέα εισήχθη αρκετά χρόνια αργότερα, το 1952, με απόφαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου και πολύ αργότερα ενσωματώθηκε στα άρθρα ως μέρος της Πρώτης Τροποποίησης (First Amendment). Στις 20 Σεπτεμβρίου του 1968, το Ταμείο αποφάσισε να ενσωματώσει την εφαρμογή κριτηρίων στα άρθρα του.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970, οι όροι που υπήρχαν για την χρησιμοποίηση των πόρων του Ταμείου περιελάμβαναν πρακτικές που εστίαζαν στο επίπεδο και τη σύνθεση της συνολικής

ζήτησης. Στην διάρκεια αυτής της περιόδου, η υπερβολική ζήτηση θεωρούνταν ο σημαντικότερος παράγοντας δημιουργίας πληθωρισμού και αδυναμίας αποπληρωμής του χρέους από μια χώρα. Έτσι, ο περιορισμός της υπερβολικής ζήτησης, ήταν ο κύριος τρόπος για να ξεπεραστούν τα προβλήματα στις πληρωμές μίας χώρας, προσέγγιση γνωστή ως monetary approach. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η υπερβολική ζήτηση αποτελεί την κύρια αιτία ύπαρξης πληθωρισμού και ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών. Ο στόχος της, είναι η μείωση του πληθωρισμού σε ένα έτος ή και σε λιγότερο χρονικό διάστημα και η εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών μέσα από πολιτικές που αποβλέπουν στον μετασχηματισμό του μεγέθους και της σύνθεσης της συνολικής ζήτησης.

Μετά την δεκαετία του 1970, η προσέγγιση αυτή έδωσε την θέση της σε μια πιο δομημένη, μακροπρόθεσμη προσέγγιση. Η αλλαγή αυτή, βασιζόταν στο γεγονός ότι η προσαρμογή μιας χώρας δεν μπορούσε να διαρκέσει μόνο ένα έτος. Έτσι, το Ταμείο αύξησε τα μακροπρόθεσμα υποστηρικτικά προγράμματά του.

2.2 Η Φύση των Προϋποθέσεων

Ο όρος ‘προϋποθέσεις’ (conditionalities), μπορεί να ορισθεί ως ένας τρόπος με τον οποίο κάποιος προσφέρει υποστήριξη και προσπαθεί να επηρεάσει τις πολιτικές ενός άλλου, για να εξασφαλίσει την συμμόρφωση του με ένα σύνολο μέτρων. Πρόκειται για ένα εργαλείο, μέσω του οποίου μια χώρα αναγκάζεται να υιοθετήσει συγκεκριμένες πολιτικές και να πραγματοποιήσει μεταρρυθμίσεις που διαφορετικά δεν θα πραγματοποιούσε, με αντάλλαγμα τη βοήθεια του ΔΝΤ. Μέσα στα πρακτικά του Ταμείου, ο όρος αναφέρεται ως «οι πολιτικές που ένα μέλος πρέπει να υιοθετήσει για την εξασφάλιση πρόσβασης στους πόρους του Ταμείου». Αυτές οι πολιτικές, σκοπεύουν να βοηθήσουν τη συγκεκριμένη χώρα να υπερβεί τα προβλήματα που έχει με το χρέος της και να μπορέσει μελλοντικά να αποπληρώσει το ΔΝΤ σε εύλογο χρονικό διάστημα, ολοκληρώνοντας έτσι τον «κυκλικό ρόλο» (revolving role) των πόρων του Ταμείου. Οι πόροι του ΔΝΤ, που διατίθενται σε κάποια χώρα-μέλος, αποπληρώνονται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κυμαινόμενο συνήθως μεταξύ 3-5 ετών. Αυτή η «ασφάλεια», προέρχεται από την υιοθέτηση εκ μέρους της χώρας ορισμένων διορθωτικών μέτρων, τα οποία σύμφωνα με την κρίση του Ταμείου θα της επιτρέψουν την επαναφορά σε βιώσιμα επίπεδα του ισοζυγίου πληρωμών της και την αποπληρωμή του ΔΝΤ, καθιστώντας ταυτόχρονα δυνατή τη χρηματοδότηση και άλλων χωρών-μελών μελλοντικά .

Κεντρικό σημείο, όσον αφορά στην εξέταση των προϋποθέσεων που πρέπει να τηρούν οι χώρες-μέλη, είναι το στάδιο των διαπραγματεύσεων. Το ΔΝΤ, επιχειρεί να χρησιμοποιήσει την οικονομική δύναμη της χώρας- μέλους για να την βοηθήσει να πραγματοποιήσει ταυτόχρονα τις απαραίτητες αλλαγές στη πολιτική της και διάφορες μεταρρυθμίσεις. Όσο μεγαλύτερη είναι η χώρα, τόσο ισχυρότερη θα είναι η οικονομική της δύναμη και τόσο περισσότερες οι εναλλακτικές επιλογές, όσον αφορά στα μέτρα που πρέπει να λάβει για την διόρθωση της οικονομικής της κατάστασης και φυσικά, είναι λιγότερο πιθανό να αποδεχθεί μέτρα με τα οποία δεν συμφωνεί.

2.3 Η βίαη/παρεμβαίνουσα (intrusive) φύση των μέτρων

Όταν μια χώρα προσεγγίζει το ΔΝΤ και ζητά τη βοήθειά του, τότε η σχέση μεταξύ τους φαίνεται να είναι περισσότερο εθελοντική, μια σχέση μεταξύ δύο ίσων μερών. Φυσικά, σε πολλές κυβερνήσεις χωρών τα συμφέροντα των «διάφορων πλευρών» δεν ταυτίζονται. Υπάρχουν διαφορές στους επιδιωκόμενους στόχους, από τη μία πλευρά των «σπάταλων» Υπουργείων (π.χ. Υπουργεία Μεταφορών, Απασχόλησης, Υγείας, Εθνικής Άμυνας και άλλα) και από την άλλη του Υπουργείου Οικονομικών και της Κεντρική Τράπεζας που επιδιώκουν το μακροοικονομικό και χρηματοοικονομικό «νοικοκύρεμα» της οικονομίας. Έτσι, η παρέμβαση ενός Διεθνούς Χρηματοοικονομικού Οργανισμού (International Financial Institution- IFI) σε μια χώρα, ευνοεί περισσότερο το «οικονομικό νοικοκύρεμα». Συνεπώς, παρά το γεγονός ότι μια χώρα-μέλος ίσως δεν προσέλθει σε διάλογο με το Ταμείο, όταν το κάνει τότε εφόσον το Ταμείο ως εξωτερικός παράγοντας επηρεάζει την συσχέτιση των δυνάμεων και των πολιτικών στο εσωτερικό μιας χώρας⁵, τότε τα μέτρα που πρόκειται να ληφθούν είναι βίαη εισαγόμενα (intrusive conditionality) σε αυτή τη χώρα (Ariel Buira, August 2003, Analysis of IMF conditionality).

Εάν λάβουμε υπόψη, ότι σε μια κυβέρνηση υπάρχουν διαφορετικές απόψεις πάνω στην πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί, τότε η επέμβαση του ΔΝΤ εγείρει κάποια ερωτήματα, όπως π.χ., το ερώτημα για το αν το προτεινόμενο από το Ταμείο πρόγραμμα εκτελείται από όλη την κυβέρνηση ή μόνο από το Υπουργείο Οικονομικών. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, αποτελεί για την υπόλοιπη κυβέρνηση μια εξωτερική παρέμβαση στα εσωτερικά προβλήματα; Το θέμα αυτό είναι σημαντικό, καθώς «η επιτυχία ενός προγράμματος είναι στενά συνδεδεμένη με την θέληση της κυβέρνησης μιας χώρας να ‘νοικοκυρέψει’ τα πράγματα στη συγκεκριμένη χώρα και δεν μπορεί να επιβληθεί από εξωτερικούς παράγοντες. Πρέπει να είναι αποτέλεσμα εσωτερικής ανάλυσης και συζήτησης με όλους τους φορείς της χώρας, για να επιτευχθούν οι τεθέντες στόχοι. Η ύπαρξη προϋποθέσεων δεν μπορεί ούτε να αντικαταστήσει, ούτε να αντισταθμίσει την έλλειψη αποφασιστικότητας από τους ίδιους τους «παράγοντες της χώρας».

2.4 Η καταναγκαστική (coercive) φύση της τήρησης των μέτρων

Η καταναγκαστικότητα της τήρησης των μέτρων, εξαρτάται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περίπτωσης. Εάν μία χώρα, έχει γενικά καλές οικονομικές βάσεις και έχει μια βιώσιμη πρόσβαση στις διεθνείς χρηματαγορές (όπως η Βρετανία, η Κίνα και άλλες χώρες), τότε η χώρα αυτή θα έχει ενισχυμένη διαπραγματευτική δύναμη απέναντι στο Ταμείο και δεν θα αναγκασθεί να αποδεχθεί επαχθείς όρους για τη λήψη οικονομικής βοήθειας. Αντίθετα, αν μια χώρα βρίσκεται εν μέσω οικονομικής κρίσης και δεν έχει πρόσβαση στις διεθνείς χρηματαγορές ή η οικονομία της δεν είναι βιώσιμη, τότε η χώρα αυτή ίσως αναγκασθεί να αποδεχθεί όρους επαχθείς και σκληρούς που υπό άλλες

⁵Ερχονται σε προτεραιότητα, οι στόχοι π.χ. του Υπουργείου Οικονομικών και της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας και «παραγκωνίζονται» σε ορισμένο βαθμό οι ανάγκες των υπολοίπων Υπουργείων .

συνθήκες δεν θα αποδεχόταν. Φυσικά, οι διάφορες χώρες αρνούνται να καταφύγουν στη βοήθεια του Ταμείου μέχρι να αναγκασθούν από τις περιστάσεις να το πράξουν. Όπως χαρακτηριστικά έχει διατυπώσει παλιότερα ο Paul Volcker, σχετικά με αυτή τη σχέση: «Όταν το Ταμείο διαπραγματεύεται με μια φτωχή και αδύναμη χώρα, τότε το Ταμείο έχει το πάνω χέρι. Όταν το Ταμείο διαπραγματεύεται με μια μεγάλη και ισχυρή χώρα, τότε η χώρα έχει το πάνω χέρι».

Συνεπώς, το αν η τήρηση των μέτρων αυτών είναι καταναγκαστική μπορεί να διαπιστωθεί κάνοντας τις παρακάτω ερωτήσεις: τι επιλογές έχει η χώρα; ποιες είναι οι πραγματικές επιλογές που η χώρα έχει διαθέσιμες μέχρι στιγμής; Συχνά μία χώρα, που αντιμετωπίζει προβλήματα με το ισοζύγιο πληρωμών⁶ της, δεν μπορεί να δανεισθεί από τις αγορές και από άλλους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, εκτός και αν επιτύχει πρώτα μία συμφωνία με το ΔΝΤ. Επομένως η τήρηση των μέτρων είναι καταναγκαστική, στην περίπτωση που η χώρα δεν έχει άλλη επιλογή.

Μπορεί να ειπωθεί ότι πρόκειται για μια περίπτωση πατερναλισμού, μέσω του οποίου μια χώρα καθοδηγείται για το δικό της καλό, όπως ο πατέρας ή οι δάσκαλοι καθοδηγούν τα παιδιά για το δικό τους καλό (Ariel Buira, August 2003, An analysis of IMF conditionality).

2.5 Η απαίτηση του ΔΝΤ της λήψης μέτρων από κάθε χώρα (conditionality) ως θεώρηση μιας «Ασφάλειας» για την επιστροφή των πόρων στο Ταμείο

Αυτά τα μέτρα, αποτελούν ένα μέσο για την διασφάλιση του «κυκλικού χαρακτήρα» των πόρων του ΔΝΤ. Συγχρόνως, αποτελούν ένα σημάδι έλλειψης εμπιστοσύνης από «αυτούς που ξέρουν καλύτερα» (those who know best) στην ικανότητα της χώρας να διαχειρισθεί μόνη της τα θέματα που την επηρεάζουν. Έτσι, διασφαλίζεται ότι οι πόροι του Ταμείου δεν θα πάνε χαμένοι. Ιδιαίτερα σε ορισμένες χώρες, η ύπαρξη αυτών των μέτρων/προϋποθέσεων φαίνεται να έχει ως σκοπό να δέσει τα χέρια κυβερνήσεων, καθώς βρίσκονται σε χώρες με μεταβατική πολιτική ζωή (όπως για παράδειγμα συνέβη με Βραζιλία και Τουρκία), προκειμένου να διασφαλισθεί η έγκαιρη επιστροφή των πόρων.

2.6 Οι Νέες Οδηγίες Σχετικά με τις Προϋποθέσεις

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο, ενέκρινε νέες οδηγίες σχετικά με τα κριτήρια την 20η Σεπτεμβρίου του 2002. Πρόκειται για οδηγίες που σκοπεύουν στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας των προϋποθέσεων που τίθενται από το Ταμείο, τονίζοντας τη σημασία των παρακάτω παραγόντων:

⁶Το ισοζύγιο πληρωμών ή αλλιώς ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών, είναι ένας λογαριασμός που απεικονίζει το μέγεθος και την εξελικτική πορεία όλων των οικονομικών συναλλαγών που πραγματοποιεί μία χώρα με τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου. Στον λογαριασμό, καταγράφονται οι εισροές και οι εκροές κεφαλαίων προς και από την χώρα για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα και χρησιμοποιείται και ως δείκτης της ζήτησης και της προσφοράς του νομίσματος της χώρας. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε αυτό τον δείκτη, γιατί επηρεάζει τη διαμόρφωση της εθνικής δαπάνης και του εθνικού εισοδήματος, απεικονίζοντας την διεθνή οικονομική κατάσταση της χώρας. Μελετώντας το ισοζύγιο πληρωμών, μπορούν να εντοπισθούν οι προβληματικοί τομείς της οικονομίας και να αντληθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την πορεία της.

-Της εθνικής κυριαρχίας των προγραμμάτων, εννοώντας την ανάγκη εμπλοκής της χώρας-μέλους στον σχηματισμό και στην εφαρμογή του προγράμματος, καθώς και στην υπευθυνότητα της χώρας-μέλους, της κυβέρνησης και των φορέων της.

-Φειδώ στην εφαρμογή των μέτρων, δηλαδή μείωση των κριτηρίων στον δυνατό μικρότερο αριθμό και εστίαση σε μέτρα που θεωρούνται απαραίτητα για να ξεπερασθεί το πρόβλημα και κρίσιμα για την επιτυχία του υιοθετούμενου προγράμματος .

-Προσαρμογή του προγράμματος στις επικρατούσες ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας, με αναγνώριση των παραγόντων που προκαλούν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών.

-Σαφήνεια στην διατύπωση των εφαρμοστέων μέτρων και στον καθορισμό των συμπληρωματικών μέτρων, που πιθανότατα θα πρέπει να ληφθούν.

Οι νέες οδηγίες, δεν διαφέρουν πολύ από αυτές που ήταν σε ισχύ από το 1979. Γιατί όμως αναθεωρήθηκαν; Στην πραγματικότητα, οι οδηγίες είχαν αγνοηθεί από το προσωπικό του Ταμείου, λόγω της ελαστικότητας που επέδειξαν οι αξιωματούχοι του Ταμείου. Αυτοί οι αξιωματούχοι, πίστευαν πως όταν μια χώρα ζητούσε τη βοήθεια του Ταμείου για να ισορροπήσει το ισοζύγιο πληρωμών της, έπρεπε να επωφεληθούν της ευκαιρίας και να προωθήσουν γενικότερα μεταρρυθμίσεις που χρειαζόταν η χώρα, με τη λογική ότι αυτές θα γίνονταν για το καλό της χώρας.

Η έγκριση των νέων οδηγιών αποτελεί μια προσπάθεια, ώστε κάθε μέτρο και μεταρρύθμιση που θα περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα προσαρμογής μιας χώρας να δικαιολογείται. Είναι φανερό πλέον ότι παλαιότερα τα προγράμματα ήταν πολύ «βαριά» (περιελάμβαναν πολλά μέτρα/μεταρρυθμίσεις), με όρους που συχνά οδηγούσαν στην αποτυχία του προγράμματος. Είναι μία προσπάθεια υιοθέτησης νέας νοοτροπίας, ανάμεσα στο προσωπικό του οργανισμού, για να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων του. Τα προγράμματα, που υποστηρίζει ο οργανισμός, κινούνται προς την κατεύθυνση των παρακάτω μακροοικονομικών στόχων:

α)Επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει μια χώρα με το ισοζύγιο πληρωμών της και το δημόσιο χρέος⁷ της, χωρίς την προσφυγή σε μέτρα που καταστρέφουν την εθνική-διεθνή ευημερία.

β)Επαναφορά της αξιοπιστίας της χώρας στις διεθνείς αγορές, με ταυτόχρονη προσπάθεια διατήρησης της οικονομικής ανάπτυξης.

γ)Η νέα προσέγγιση για τις προϋποθέσεις, προσπαθεί να εξαλείψει πολλές από τις αδυναμίες και τα μειονεκτήματα των προηγούμενων πρακτικών, όπως επίσης αποτυχίες και παράπονα.

⁷ Το δημόσιο χρέος, είναι το άθροισμα όλων των ετήσιων ελλειμμάτων του προϋπολογισμού στην ιστορία μιας χώρας. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το δημόσιο χρέος δεν θα είχε φθάσει σε υψηλά επίπεδα αν οι κυβερνήσεις είχαν ακολουθήσει μια συνετή δημοσιονομική πολιτική που συνιστά ελλείμματα σε περιόδους υφέσεων και πλεονάσματα σε περιόδους οικονομικής άνθησης. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής, είναι η μικρότερη διακύμανση της οικονομικής δραστηριότητας στη διάρκεια του οικονομικού κύκλου αλλά και η διατήρηση του δημόσιου χρέους σε επιθυμητά επίπεδα. Οι κυβερνήσεις, συνήθως, ακολουθούν αυτή την πολιτική σε περιόδους ύφεσης, αλλά την αγνοούν σε περιόδους οικονομικής άνθησης, με αποτέλεσμα την μη δημιουργία πλεονασμάτων για την κάλυψη των ελλειμμάτων .

2.7 Στόχοι των Προϋποθέσεων

2.7.1 Κύριοι Στόχοι Προϋποθέσεων

Οι διαδικασίες δανεισμού του ΔΝΤ, καθώς και οι άλλες διαδικασίες του, καθοδηγούνται από κάποιους στόχους. Το Ταμείο δεν θα δανείσει χρήματα σε μία χώρα-μέλος μόνο επειδή θέλει να δανεισθεί, ακόμη κι αν το Ταμείο είναι σίγουρο ότι θα επιστραφούν οι πόροι του. Είναι απαραίτητο, το Ταμείο να έχει πεισθεί ότι η πίστωση που θα χορηγήσει θα εξυπηρετεί κάποιους σκοπούς.

Γενικά, οι στόχοι των κριτηρίων που τίθενται είναι να βοηθηθούν οι χώρες-μέλη να αποκτήσουν μεσοπρόθεσμα μια βιώσιμη κατάσταση πληρωμών, βιώσιμα επιτόκια δανεισμού, αναπτυξιακούς ρυθμούς στην οικονομία και ένα ελεύθερο σύστημα πληρωμών. Φυσικά, ο συνδυασμός των επιθυμητών αποτελεσμάτων δεν είναι πάντοτε δυνατό να επιτευχθεί και αυτό έχει ως αποτέλεσμα το Ταμείο να δίνει κατά περιόδους βαρύτητα πότε στον έναν και πότε στον άλλο παράγοντα (Jacques J. Polak, August 1991, *The Changing Nature of IMF conditionality*).

-Προσαρμογή του ισοζυγίου πληρωμών: ιστορικά το κύριο μέλημα του Ταμείου, ήταν το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας. Τα γνωστά στους απλούς πολίτες μεγέθη, σχετικά με το ισοζύγιο πληρωμών, είναι το πλεόνασμα και το έλλειμμα του ισοζυγίου. Ως έλλειμμα, ορίζεται η περίπτωση όπου οι εκροές συναλλάγματος υπερβαίνουν τις εισροές, ενώ ως πλεόνασμα η περίπτωση όπου οι εισροές συναλλάγματος υπερβαίνουν τις εκροές. Η μελέτη του ισοζυγίου, μπορεί να βοηθήσει στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων: το εμπορικό ισοζύγιο αντικατοπτρίζει τον βαθμό ανταγωνιστικότητας των παραγόμενων σε μία χώρα προϊόντων, συγκριτικά με αντίστοιχα άλλων χωρών. Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα: α)ότι τα παραγόμενα στη χώρα προϊόντα, δεν είναι ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές και συνεπώς δεν προτιμώνται από τους ξένους αγοραστές, με αποτέλεσμα οι εξαγωγές της χώρας να είναι σχετικά χαμηλές και β)ότι τα παραγόμενα στη χώρα προϊόντα, υστερούν ως προς την τιμή και την ποιότητα με αποτέλεσμα οι τοπικοί αγοραστές να προτιμούν τα εισαγόμενα προϊόντα, αυξάνοντας τις εισαγωγές τις χώρας.

- Οικονομική ανάπτυξη: η ανάπτυξη δεν περιλαμβανόταν στα αρχικά άρθρα της Συμφωνίας (Articles of Agreement), ως στόχος του Ταμείου. Συνεπώς η ανάπτυξη δεν εμφανιζόταν ως στόχος, αλλά ως επακόλουθο αποτέλεσμα της προσπάθειας των χωρών για βιώσιμη οικονομία. Σήμερα, θεωρητικά, το προσωπικό του Ταμείου έχει δώσει βαρύτητα σε ανάπτυξη και προσαρμογή. Σε πολλές εκθέσεις του οργανισμού, τονίζεται: «οι στόχοι του προγράμματος ... είναι η οικοδόμηση της ανάπτυξης και ενός βιώσιμου ισοζυγίου πληρωμών, κατά την διάρκεια του τριετούς προγράμματος προσαρμογής».

-Σταθερότητα τιμών: στη ιστορία του Ταμείου, δεν είναι σαφές αν η σταθερότητα των τιμών συμπεριλαμβάνεται στις προϋποθέσεις που θέτει. Ο παράγοντας αυτός, ως ξεχωριστή μεταβλητή της συναλλαγματικής σταθερότητας, δεν κατείχε σημαντική θέση στα Αρχικά Άρθρα της Συμφωνίας, αν και το Ταμείο ανέμενε από τα μέλη του την διατήρηση ενός επιπέδου σταθερότητας των τιμών. Η σταθερότητα των τιμών συμπεριλήφθηκε στην πρώτη τροπολογία (1969), που ανέγραφε για αποφυγή πληθωρισμού και αποπληθωρισμού.

2.7.2 Δευτερεύοντες Στόχοι Προϋποθέσεων

Τα τελευταία έτη το ΔΝΤ, θεωρητικά, έχει διευρύνει τους τομείς που θεωρεί ως «στόχους της πολιτικής του» στις συζητήσεις με τις χώρες- μέλη που αναζητούν πίστωση. Ορισμένοι από τους «νέους» παράγοντες (Jacques J. Polak, August 1991, The Changing Nature of IMF conditionality) που, ωστόσο, θεωρούνται από τους περισσότερους υπαλλήλους του Ταμείου ως εντελώς δευτερεύοντες στόχοι είναι:

- Ο περιορισμός της φτώχειας
- Το περιβάλλον
- Ο περιορισμός των στρατιωτικών δαπανών

2.8 Σύγκρουση μεταξύ της Προσαρμογής και της Ανάπτυξης

Οι κατηγορίες, ότι το ΔΝΤ θυσιάζει την ανάπτυξη για να επιτύχει τη δημοσιονομική προσαρμογή των χωρών που ζητούν τη βοήθειά του, συμπιέζοντας την οικονομική δραστηριότητα κάτω από το επίπεδο πλήρους απασχόλησης, είναι πολλές και έγκυρες. Οι οικονομολόγοι του Ταμείου, βέβαια, δεν αρνούνται κατηγορηματικά την πιθανότητα της σύγκρουσης αυτών των δύο, αλλά τονίζουν τα τρία παρακάτω σημεία:

α) Τα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών, συχνά οφείλονται σε δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές που έχουν ως στόχο τη λειτουργία της οικονομίας σε επίπεδα μεγαλύτερα όσων αντέχει, οδηγώντας σε μεταβολή της εγχώριας ζήτησης στο ισοζύγιο πληρωμών. Ισχυρίζονται ότι η εφαρμογή πολιτικών μετριασμού της συνολικής ζήτησης, μπορεί να διορθώσει τα προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών, μη επηρεάζοντας ουσιαστικά την απασχόληση και την ανάπτυξη. Συνεπώς, μια αποπληθωριστική πολιτική (disinflation) θεωρείται γενικά ευεργετική. Η περαιτέρω μείωση της ζήτησης, περνώντας από τον αποπληθωρισμό⁸ στον αντιπληθωρισμό⁹ (deflation), θα δημιουργούσε την εντύπωση ότι το Ταμείο δίνει βαρύτητα στην προσαρμογή και όχι στην ανάπτυξη.

β) Η σύγκρουση μεταξύ ανάπτυξης και προσαρμογής, ουσιαστικά δεν υφίσταται για μακροχρόνιες περιόδους. Αντίθετα, στην επίτευξη των βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων στόχων, φαίνεται να θυσιάζεται μερικά η ανάπτυξη για την επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής.

γ) Όταν η προσαρμογή επιτυγχάνεται μέσω βελτιώσεων στη συνολική προσφορά και μη συμπιέζοντας τη ζήτηση, προφανώς συντελεί στην επίτευξη ανάπτυξης .

⁸ Αποπληθωρισμός (disinflation): η μείωση του πληθωρισμού και η συγκράτηση της αξίας του νομίσματος. Η δέσμη οικονομικών, δημοσιονομικών, κοινωνικών και πολιτικών μέτρων που καθορίζει η κυβέρνηση μιας χώρας, με σκοπό την γρήγορη ή σταδιακή αντιμετώπιση του πληθωρισμού και την εξυγίανση της εθνικής οικονομίας. Ως επακόλουθο, έρχεται η εφαρμογή πολιτικών λιτότητας που συγκρατούν ή περιορίζουν το συνολικό κόστος των μισθών στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, ενώ περιορίζουν έντονα την αγοραστική-καταναλωτική δύναμη των εργαζομένων.

⁹ Αντιπληθωρισμός (deflation): οικονομική πολιτική που αποβλέπει στην μείωση της πληθωριστικής κυκλοφορίας του νομίσματος μιας χώρας και μέσω αυτής στην μείωση του γενικού επιπέδου των τιμών.

Αρχικά το ΔΝΤ, όταν μία χώρα-μέλος αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα παρείχε αυτόματα τις ζητούμενες πιστώσεις. Μετά τον πόλεμο της Κορέας όμως, η μεγάλη αύξηση των ενεργειακών τιμών δημιούργησε κρίση στα ισοζύγια πληρωμών πολλών χωρών. Παράλληλα, έπαυσαν να χορηγούνται «εφάπαξ» πιστώσεις, δηλαδή η συνολική χρηματοδότηση δινόταν με δόσεις που εξαρτιόταν από την λήψη των μέτρων και από τα αποτελέσματά τους στην οικονομία της κάθε χώρας. Μέχρι το 1977, οι πιστωτές του ΔΝΤ ήταν τόσο οι αναπτυσσόμενες χώρες, όσο και οι βιομηχανικές (π.χ. Βρετανία). Τότε εισάγεται η «εξάρτηση», δηλαδή, τα κράτη δεν είχαν πλέον το δικαίωμα να ζητήσουν πιστώσεις από το ΔΝΤ, αν δεν τις συνέδεαν με την σαφή ανάληψη συγκεκριμένων δεσμεύσεων, όπως π.χ. την «απελευθέρωση» των συναλλαγματικών ελέγχων και την εξουδετέρωση των εμπορικών περιορισμών. Έως τότε, η «εξάρτηση» δεν χρησιμοποιούνταν για τις αναπτυγμένες χώρες. Το γεγονός όμως αυτό άλλαξε μετά την πολλαπλή υποτίμηση της στερλίνας, όπου για πρώτη φορά το ΔΝΤ συνέδεσε την παροχή δανείου σε μια αναπτυγμένη χώρα με την περιστολή των δημοσίων δαπανών της. Από τη στιγμή εκείνη και μετά, το ΔΝΤ θεωρήθηκε ως η τελευταία λύση για την αναζήτηση πιστώσεων, επειδή σήμαινε αυτόματα την ανάμιξη μίας χώρας (κυρίως των ΗΠΑ) στα εσωτερικά ζητήματα κάποιας άλλης (απώλεια της εθνικής κυριαρχίας). Έκτοτε έπαψαν να αιτούνται τη βοήθεια του οι βιομηχανικές χώρες, που δεν ήθελαν προφανώς την ανάμιξη των ΗΠΑ στα εσωτερικά τους θέματα.

Κατά πολλούς, το ΔΝΤ δεν στοχεύει στη στήριξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών ή όσων αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, αλλά στη διασφάλιση των επενδύσεων που θα πραγματοποιήσουν οι μεγάλες επιχειρήσεις και κράτη, των χρημάτων των πιστωτών που θα χορηγήσουν τα δάνεια και της αποδιάθρωσης των κοινωνικών συστημάτων και των υπαρκτών εργασιακών κατακτήσεων. Οι δανειοδοτήσεις του συνήθως προϋποθέτουν δυσβάστακτους όρους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται: η υποτίμηση των εθνικών νομισμάτων, η εκμετάλλευση των φυσικών και άλλων πόρων από πολυεθνικές που το συνοδεύουν, διαρθρωτικές αλλαγές όπως είναι η απελευθέρωση αγορών (κυρίως της χρηματοπιστωτικής), οι ιδιωτικοποιήσεις «κοινοφελών» δημοσίων επιχειρήσεων (κυρίως τραπεζών, ύδρευσης, ηλεκτρισμού και επικοινωνίας— προφανώς των εξαιρετικά κερδοφόρων μονοπωλιακών), ο περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, του πληθωρισμού αλλά και των κοινωνικών δαπανών (υγεία, εκπαίδευση), το πάγωμα των μισθών, η κατάργηση των όποιων δικαιωμάτων υπάρχουν και οι μαζικές απολύσεις ορισμένων «ομάδων» εργαζομένων. Κάθε φορά που ένας υπουργός κάποιας χώρας πηγαίνει στη Washington, για να ζητήσει την καθυστέρηση αποπληρωμής κάποιας δόσης δανείου, το ΔΝΤ αποσπά κάποια βιομηχανία από τον ιδιωτικό ή τον δημόσιο τομέα της. Το Ταμείο, απαιτεί (και επιβάλλει) την πώληση μίας εταιρείας ενός κερδοφόρου τομέα της χώρας σε μία πολυεθνική επιχείρηση αφήνοντας τελικά στο κράτος όλες τις ζημιωγόνες, γεγονός που φυσικά το οδηγεί στην υποδούλωση και εξαθλίωση των πολιτών του.

ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Περίληψη

Στο κεφάλαιο αυτό, περιγράφεται η οικονομική κρίση που ξεκίνησε το έτος 2008 και έπληξε πολλές χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι, πολλές από αυτές αναγκάστηκαν να ζητήσουν τη βοήθεια του ΔΝΤ, για να ξεπεράσουν τη κρίση και να κατορθώσουν να ανακάμψουν. Σε χώρες που επί πολλά έτη αντιμετώπιζαν προβλήματα που δεν είχαν λυθεί, οι συνέπειες της κρίσης ήταν εντονότερες. Ωστόσο, η παγκόσμια οικονομία παρουσιάζει κάποια αργά σημάδια ανάκαμψης, με την ανάγκη για δημοσιονομική προσαρμογή να παραμένει έντονη. Στο κεφάλαιο παρουσιάζονται επίσης, ορισμένες περιπτώσεις χωρών, κάποιες από τις οποίες έχουν ήδη αναφερθεί σε συντομία στο 1^ο κεφάλαιο, στις οποίες έχει επέμβει το Ταμείο προκειμένου να τις βοηθήσει (τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν). Παρουσιάζεται επίσης, το πρόγραμμα του Ταμείου και οι αλλαγές που πραγματοποιεί, για την αντιμετώπιση της πρόσφατης κρίσης και την ενίσχυση των χωρών που έχουν πληγεί από αυτή.

3.1 Παγκόσμια Κρίση και Οικονομία

Η παγκόσμια οικονομία, αφού αντιμετώπισε τη βαθύτερη μεταπολεμικά ύφεση την περίοδο 2008-2009, βρίσκεται σε φάση αργής ανάκαμψης από το 2009 και μετά. Ο ρυθμός ανάπτυξης της κάθε χώρας, διαφέρει σημαντικά βέβαια και παρότι οι προβλέψεις για την παγκόσμια και ευρωπαϊκή οικονομία παραμένουν σχετικά ευνοϊκές, αυτές συνοδεύονται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας. Αυτό συμβαίνει γιατί ο μετασχηματισμός της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης σε κρίση δημόσιου χρέους, δημιουργεί προβλήματα βιωσιμότητας των αναπτυγμένων οικονομιών. Βλέπουν έτσι, να αυξάνονται επικίνδυνα τα ασφάλιστρα κινδύνου και ταυτόχρονα να επιχειρείται μια δημοσιονομική προσαρμογή που επιβραδύνει σημαντικά την ανάπτυξη.

Η διεθνής κρίση, που ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2007 ως πιστωτική κρίση και εξελίχθηκε σε χρηματοοικονομική από τον Σεπτέμβριο του 2008, αντιμετωπίστηκε με επεκτατική δημοσιονομική¹⁰ και νομισματική πολιτική. Το γεγονός αυτό, είχε ως αποτέλεσμα να επιδεινωθεί η δημοσιονομική θέση των περισσότερων προηγμένων οικονομιών αυτή την περίοδο. Έτσι, το δημοσιονομικό έλλειμμα των μεγαλύτερων προηγμένων οικονομιών ανήλθε περίπου στο 10% του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2009 από 2,1% το 2007, ενώ το ακαθάριστο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε το 2009 και ανήλθε

¹⁰Είναι δύσκολο να προβλεφθούν οι ακριβείς επιπτώσεις μιας ορισμένης μεταβολής ενός δημοσιονομικού μεγέθους, ώστε να καθορισθεί με επιτυχία το απαιτούμενο μέγεθος της μεταβολής. Επιπλέον, για να είναι αποτελεσματική η δημοσιονομική πολιτική θα πρέπει οι μεταβολές των δημοσιονομικών μεγεθών να γίνουν έγκαιρα, πριν την εκδήλωση δηλαδή της οικονομικής ύφεσης, του πληθωρισμού κλπ.

στις ΗΠΑ σε 83,2% (από 62,1% το 2007), στην ευρωζώνη σε 78,3% (από 65,7% το 2007), και στην Ιαπωνία σε 217,6% (από 187,7% το 2007)¹¹.

Όταν οι βιομηχανικές χώρες αντιμετωπίζουν μία ύφεση, ακολουθούν συνήθως επεκτατική νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, προκειμένου να ενισχυθεί η ζήτηση. Οικονομικά αναπτυγμένες χώρες, όπως π.χ. η Γερμανία, η Βρετανία και οι ΗΠΑ, το έχουν πρόσφατα επιχειρήσει. Ωστόσο, οι αναδύομενες οικονομίες, με εξαίρεση μερικές «χώρες-αποταμιευτές» της Ασίας, δεν μπορούν αντικειμενικά να ακολουθήσουν παρόμοιες επεκτατικές πολιτικές για την «αφύπνιση» των οικονομιών τους. Αναγκάζονται να εφαρμόσουν περιοριστικές πολιτικές, προκαλώντας προβλήματα στην εγχώρια και διεθνή οικονομική δραστηριότητα. Πρωτεύοντα ρόλο, σε αυτή τη φάση, διαδραματίζει και η σωστή σύνταξη του προϋπολογισμού της χώρας¹².

Η ραγδαία αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους σε πολλές οικονομίες, οδήγησε σε αύξηση των ασφαλιστρών κινδύνου (CDS -Credit Default Swaps)¹³ των κρατικών ομολόγων, επειδή οι επενδυτές και οι αγορές επανεκτίμησαν τους κινδύνους σε αυτές τις χώρες. Συνεπώς, η μείωση των δημόσιων δαπανών για την αντιστροφή της δημοσιονομικής επιδείνωσης σε πολλές χώρες, επιβραδύνει μεν την οικονομική ανάπτυξη αλλά καθίσταται επιτακτική ανάγκη για την εξισορρόπηση της κατάστασης. Όμως, παρά τα μέτρα που λαμβάνονται, το δημοσιονομικό έλλειμμα δεν αναμένεται να μειωθεί σημαντικά (κάτω του 9,5%). Υπό αυτές τις εξελίξεις αρκετές χώρες, αναγκάστηκαν να ζητήσουν την βοήθεια του ΔΝΤ για να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και να υπερβούν την κρίση. Κατά τις τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ, το παγκόσμιο ΑΕΠ σημείωσε αύξηση της τάξης του 4,6% το 2010, έναντι μείωσης 0,6% το 2009, ενώ η Κίνα εξακολουθεί να έχει τον μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης μεταξύ των μεγάλων οικονομιών. Πρέπει να

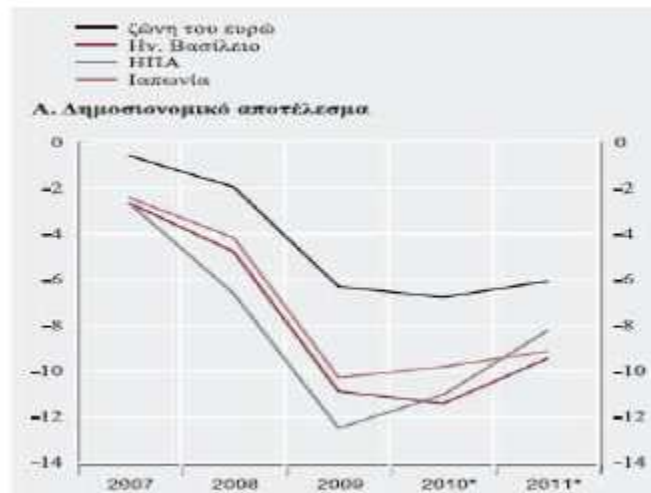
¹¹Τράπεζα της Ελλάδος, έκθεση για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, Ιούλιος 2010, Ευρωσύστημα

¹²Οι δημόσιες δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών (government expenditure), οι μεταβιβαστικές πληρωμές του Δημοσίου (transfer payments), ο φόρος εισοδήματος (income tax) και οι έμμεσοι φόροι (indirect taxes) αποτελούν τα τέσσερα βασικότερα μεγέθη του κρατικού προϋπολογισμού (government budget). Περιλαμβάνονται και άλλα κονδύλια που συνήθως έχουν μικρότερη σημασία.

¹³Γενικά είναι ένα είδος ασφαλιστικής κάλυψης που διασφαλίζει το κεφάλαιο του επενδυτή, σε περίπτωση που καταρρεύσει το αντικείμενο πάνω στο οποίο γίνεται η επένδυση. Αυτό που διαχωρίζει τα CDS, είναι η δυνατότητα που παρέχουν στον επενδυτή να αγοράσει ένα τέτοιο παράγωγο, χωρίς στην πραγματικότητα να επενδύσει. Τα CDS αποτελούν έξω-χρηματιστηριακά συμβόλαια ανάμεσα σε δυο μέρη, τον πωλητή και τον αγοραστή προστασίας, απέναντι στον κίνδυνο αθέτησης των οικονομικών υποχρεώσεων (default) ενός δανειζόμενου (κράτους ή εταιρείας). Ο δανειστής (συνήθως πρόκειται για ομολογιούχο) ουσιαστικά θέλει να εξασφαλισθεί απέναντι στο ενδεχόμενο να χάσει τα χρήματα που δάνεισε. αγοράζοντας το ομόλογο του εκδότη. Για παράδειγμα, το 5-ετές συμβόλαιο ασφάλισης, έναντι πιθανής αδυναμίας της πορτογαλικής κυβέρνησης να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της προς τους πιστωτές της (default), στις 9/5/2011 κόστιζε 645,5 μονάδες βάσης. Αυτός που κατείχε 1 εκατομμύριο ευρώ σε 5-ετή ομόλογα Πορτογαλίας, θα έπρεπε να πληρώνει 64.500 ευρώ ετησίως για τα επόμενα 5 έτη προκειμένου να ασφαλισθεί, για να εισπράξει το 1 εκατομμύριο ευρώ σε πιθανή πτώχευση (default) της Πορτογαλίας.

τονισθεί όμως, ότι η ανάκαμψη αν και μεγαλύτερη από αυτή που αναμενόταν αρχικά, είναι ευάλωτη στις διεθνείς εξελίξεις και κατανέμεται ανόμοια μεταξύ των διάφορων γεωγραφικών περιοχών. Παρακάτω παρουσιάζονται πληροφορίες σχετικά με το δημοσιονομικό έλλειμμα (διάγραμμα 3) και το ακαθάριστο δημόσιο χρέος (διάγραμμα 4) των βασικών μεγάλων οικονομιών του κόσμου και τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας (Πίνακας 3).

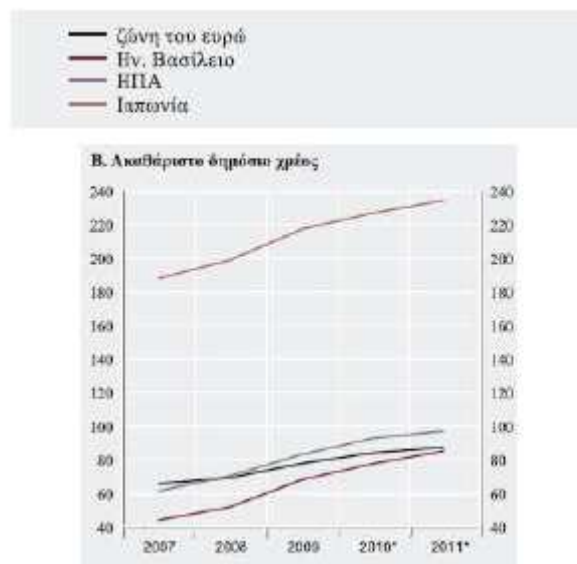
Διάγραμμα 3: Δημοσιονομικό έλλειμμα τεσσάρων μεγάλων οικονομιών

*προβλέψεις

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, World Economic Outlook, Οκτώβριος 2010

Διάγραμμα 4: Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος τεσσάρων μεγάλων οικονομιών

*προβλέψεις

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, World Economic Outlook, Οκτώβριος 2010.

Πίνακας 3: Συγκεντρωτικά στοιχεία για ΑΕΠ, πληθωρισμό και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

	ΑΕΠ (ετήσιες % μεταβολές όγκου)				Πληθωρισμός (ετήσιες % μεταβολές)				Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Παγκόσμιο σύνολο	5,2	3,0	-0,6	4,6	-	-	-	-	-	-	-	-
1. Προηγμένες οικονομίες	2,8	0,5	-3,2	2,6	2,2	3,4	0,1	1,4	-0,9	-1,3	-0,4	-0,4
ΗΠΑ	2,1	0,4	-2,4	3,3	2,9	3,8	-0,3	1,9	-5,2	-4,9	-2,9	-3,8
Ιαπωνία	2,4	-1,2	-5,2	2,4	0,1	1,4	-1,4	-0,7	4,8	3,3	2,8	3,3
Ην. Βασίλειο	2,6	0,5	-4,9	1,2	2,3	3,6	2,2	3,0	-2,7	-1,5	-1,3	-1,6
Ζώνη του ευρώ	2,7	0,5	-4,1	1,9	2,1	3,3	0,2	1,4	0,4	-0,8	-0,3	0,3
2. Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες	8,3	6,1	2,5	6,5	6,5	9,2	5,2	6,3	4,2	3,7	1,8	2,1
Κίνα	14,2	9,6	9,1	10,5	4,8	5,9	-0,7	-2,5	10,6	9,4	6,1	2,8

Πηγές: Για τα στοιχεία ΔΝΤ, *World Economic Outlook* και *World Economic Outlook Update*, Απρίλιος και Ιούλιος 2010 και για τις χώρες και τη ζώνη του ευρώ (πληθωρισμός και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών), ΟΟΣΑ, *Economic Outlook No 87 - Preliminary edition*, Μάιος 2010. Σημειώσεις: Εκτιμήσεις για το 2009 και προβλέψεις για το 2010. Σύμφωνα με την κατάταξη του ΔΝΤ: Προηγμένες οικονομίες: ΕΕ-16, οι 4 νέες βιομηχανικές οικονομίες της Ασίας (Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν-Εκτοχρία Κίνας και Χονγκ Κονγκ-Ειδική Διαιοικητική Περιοχή της), ΗΠΑ, Ιαπωνία, Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδάς, Αυστραλία, Λατσία, Ελβετία, Ισπανία, Ιταλία, Νόρβηγια, Νέα Ζηλανδία, Σουηδία και Τσεχία. Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες: Αφρική (14), Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (14), Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατιών (13 με Μογγολία), Αναπτυσσόμενη Ασία (26), Μέση Ανατολή (20) και Διεπεί Ημισφαίριο (32).

Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στην ευρωζώνη, υπολείπεται συγκριτικά με τις υπόλοιπες προηγμένες οικονομίες. Για το 2010 αναμενόταν να αυξηθεί ο ρυθμός ανόδου στο 1% (από -4,1% το 2009), ενώ στις ΗΠΑ να αυξηθεί κατά 3,3% (από -2,4% το 2009) και στην Ιαπωνία κατά 2,4% (από -5,2% το 2009).

Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, οι προσφερόμενες ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη συνοδεύονται και από ανάλογες προκλήσεις στην οικονομική πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί. Η ανάγκη για μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, καθιστά δυσκολότερη την βαθμιαία έξοδο από τα έκτακτα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής προσαρμογής. Σαφέστατα απαιτούνται διαφορετικές πολιτικές σε κάθε χώρα, αναλόγως των επικρατουσών συνθηκών και των περιστάσεων. Συνεπώς, χώρες με υψηλά εξωτερικά και εσωτερικά ελλείμματα επιβάλλεται να δώσουν προσοχή και να εφαρμόσουν ένα σχέδιο μεσοπρόθεσμης προσαρμογής των ελλειμμάτων τους. Αντίθετα, χώρες με ανισορροπίες στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών πρέπει να πραγματοποιήσουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για να τονώσουν την εγχώρια ζήτηση, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη σταθερότητα¹⁴ του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, από το οποίο προφανέστατα και εξαρτώνται. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ανάκαμψη στις αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας είναι εντονότερη, κυρίως λόγω της ισχυρής εγχώριας ζήτησης και της συγκριτικά μικρότερης εξάρτησής τους από τις διεθνείς χρηματοοικονομικές συγκυρίες.

¹⁴ Η κατάσταση, όπου το συνολικό χρηματοπιστωτικό σύστημα (αποτελούμενο από των τομέα των τραπεζών και των λοιπών πιστωτικών οργανισμών, τις αγορές χρήματος, πιστώσεων και κεφαλαίων και τις υποδομές των αγορών) διαθέτει ισχυρές αντοχές και επαρκείς αντιστάσεις στους απρόσμενους κραδασμούς. Έτσι, ελαχιστοποιείται η πιθανότητα αποδιοργάνωσης του συστήματος, σε βαθμό διακύβευσης της αποτελεσματικής κατανομής των αποταμιευτικών πόρων και της ομαλής ροής του χρήματος και των δανειακών κεφαλαίων.

3.2 Επεμβάσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Το ΔΝΤ έχει πραγματοποιήσει δεκάδες επεμβάσεων για τη «σωτηρία» χωρών με οικονομικά προβλήματα που συνοδεύθηκαν, εκτός της εξαθλίωσης των λαϊκών στρωμάτων, από βαθιά πολιτική κρίση και κατάρρευση κυβερνήσεων. Το Ταμείο έχει δεχθεί πολλές κριτικές στο παρελθόν για τις πολιτικές λιτότητας που επέβαλε σε διάφορες χώρες, που ζήτησαν τη βοήθειά του για την σταθεροποίηση της οικονομίας τους και τη δυνατότητα δανεισμού με βιώσιμα επιτόκια από τις διεθνείς αγορές. Οι κριτικές αυτές δεν προήλθαν μόνο από την πλευρά των χωρών στις οποίες το Ταμείο παρενέβη, αλλά και από την πλευρά του ίδιου του Ταμείου. Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες περιπτώσεις τέτοιων χωρών, καθώς και η περίπτωση της Ελλάδας, η οποία εξαναγκάστηκε λόγω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης να προσφύγει στη βοήθεια των EFSF-EFSM (όπως θα δούμε αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο, όπου συμμετέχει και το ΔΝΤ).

3.2.1 Βρετανία 1976

Υπό την απειλή της κατάρρευσης της στερλίνας, η κυβέρνηση της Βρετανίας εξαναγκάστηκε να προσφύγει το 1976 στη βοήθεια του ΔΝΤ, ζητώντας δάνειο 2,3 δισεκατομμυρίων στερλινών. Το πρόβλημα στη χώρα, επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο όταν οι κυβερνήσεις της χώρας προσπάθησαν να δημιουργήσουν ανάπτυξη και απασχόληση, αυξάνοντας το έλλειμμα του προϋπολογισμού. Το ΔΝΤ, ως αντάλλαγμα για την προσφερθείσα βοήθεια, ζήτησε μείωση των κρατικών δαπανών, μείωση της πιστωτικής επέκτασης της χώρας και μείωση της ποσότητας του χρήματος στη χώρα.

3.2.2 Μεξικό 1994

Ο πρόεδρος της χώρας για να μειώσει το έλλειμμα του προϋπολογισμού, εκδίδει ομόλογα σε μεξικανικό νόμισμα αλλά συνδεδεμένα με το δολάριο. Η χώρα είχε σταθερή ισοτιμία με το δολάριο, αλλά στη δεδομένη χρονική στιγμή δεν διέθετε αρκετά αποθέματα για την αποτροπή μιας κερδοσκοπικής επίθεσης. Στα τέλη του 1994, η κυβέρνηση μετά από πιέσεις επέτρεψε την ελεύθερη διακύμανση της νομισματικής ισοτιμίας με αποτέλεσμα την πρόκληση πανικού πωλήσεων ομολόγων και την κατάρρευση του μεξικανικού πέσο. Οι ΗΠΑ έσπευσαν να αγοράσουν πέσος και να δώσουν εγγυήσεις δανείων ύψους 50 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ενώ το ΔΝΤ χορήγησε δάνεια 17,5 δισεκατομμύρια δολάρια. Ως αποτέλεσμα, στις εκλογές του 2000 το Επαναστατικό Θεσμικό Κόμμα του προέδρου Ερνέστο Σεντίγιο έχασε την εξουσία μετά από έναν σχεδόν αιώνα.

3.2.3 Ταϊλάνδη-ασιατική κρίση 1997-2000

Η ασιατική κρίση της περιόδου 1997-2000, ξεκίνησε από την Ταϊλάνδη και εξαπλώθηκε γρήγορα και στις γειτονικές χώρες: Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες και Νότια Κορέα. Το νόμισμα της Ταϊλάνδης, άρχισε να δέχεται επίθεση κερδοσκόπων που «πόνταραν» στην υποτίμησή του. Η κυβέρνηση της χώρας, προσπάθησε να υπερασπισθεί την ισοτιμία του νομίσματος που τελικά υποτιμήθηκε, με αποτέλεσμα η χώρα να βρεθεί σε δύσκολη οικονομική θέση και να αναγκασθεί να προσφύγει στη συνδρομή του ΔΝΤ λαμβάνοντας δάνειο 20,9 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Το Ταμείο ως αντάλλαγμα, επέβαλε ένα σκληρό πακέτο διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ζήτησε την

απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών. Το Ταμείο την ίδια περίοδο, δανείζει 55 δισεκατομμύρια δολάρια στην Κορέα και 23 δισεκατομμύρια στην Ινδονησία. Είναι η μεγαλύτερη διάσωση που προσέφερε το Ταμείο μέχρι εκείνη την χρονική περίοδο, επιβάλλοντας μέτρα λιτότητας όπως η αύξηση των επιτοκίων, η ρευστοποίηση αφερέγγυων επιχειρήσεων και άλλα. Η υποτίμηση των νομισμάτων προκάλεσε κύμα χρεοκοπιών, απώλεια θέσεων εργασίας, αύξηση των τιμών, κοινωνικές αναταραχές και βίαιες εκδηλώσεις και προξένησε μέγιστο κίνδυνο μεταφοράς της κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Μαλαισία όμως, που δεν προσέφυγε στην αρωγή του Ταμείου, μη αποδεχόμενη την παρέμβασή του, υιοθετώντας δικές της πολιτικές, που χαρακτηρίστηκαν από το Ταμείο ως «ανορθόδοξες», ήταν η πρώτη χώρα που υπερέβη την κρίση.

3.2.4 Βολιβία 1998-2003

Το 1998 το ΔΝΤ χορήγησε 138 εκατομμύρια δολάρια στη Βολιβία ζητώντας να ληφθούν μέτρα, όπως η ιδιωτικοποίηση του δικτύου ύδρευσης και των υδάτινων πόρων μιας επαρχίας. Η απόπειρα, οδηγεί σε βίαιες συγκρούσεις και εξέγερση. Το 2003, η χώρα, ζητάει και άλλο δάνειο 118 εκατομμυρίων δολαρίων. Το ΔΝΤ απαιτεί πάλι ιδιωτικοποιήσεις, περικοπές 6,5% στον προϋπολογισμό, αύξηση της φορολογίας και μειώσεις μισθών και συντάξεων. Τον Φεβρουάριο του 2003, διαδηλώσεις στην πρωτεύουσα Λα Πας καταλήγουν σε μακελειό με τον στρατό να ανοίγει πυρ κατά πολιτών, σκοτώνοντας 33 και τραυματίζοντας 200. Ο πρόεδρος Σάντσεζ ντε Λοσάδα φυγαδεύεται από το Προεδρικό Μέγαρο, αποσύροντας την αύξηση της φορολογίας με τηλεοπτικό του μήνυμα. Τον Οκτώβριο του 2003 παραιτείται, ενώ και τα επόμενα έτη συνεχίζεται η αστάθεια του πολιτικού κλίματος. Μεταξύ των αξιόλογων προτάσεών του, συμπεριέλαβε και την όσο το δυνατό μεγαλύτερη ιδιωτικοποίηση των κρατικών πόρων και την αποκρατικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό η κυβέρνηση της χώρας, υπό τη διεύθυνση του πρώην δικτάτορα Hugo Banzer, αποφάσισε την ιδιωτικοποίηση της κρατικής εταιρείας ύδρευσης και την παροχή δικαιωμάτων σε ξένες εταιρείες για εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων και του αρδευτικού συστήματος της Cochabamba, της τρίτης μεγαλύτερης πόλης της Βολιβίας. Στον πλειοδοτικό διαγωνισμό που έγινε, τα δικαιώματα πήρε έναντι 2,5 δισεκατομμυρίων μια κοινοπραξία υπό την επωνυμία Aguas del Tunari, στην οποία βασικός μέτοχος ήταν η πολυεθνική κατασκευαστική Bechtel. Τις υποσχέσεις της Bechtel, για ριζικές αλλαγές και αναδιοργάνωση του τοπικού υδρευτικού και αρδευτικού συστήματος χωρίς ουσιώδη επιβάρυνση της λαϊκής κοινότητας, ακολουθούν ανατιμήσεις των παρεχόμενων, σχετικών με το νερό, υπηρεσιών κατά 200% και 300%. Σε μία πόλη όπου το 70% των κατοίκων ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, οι πολίτες καλούνται να πληρώσουν υπέρογκα ποσά για να καλύψουν τις απόλυτα στοιχειώδεις ανάγκες τους για νερό. Όπως είναι φυσικό, ο κόσμος ξεσηκώνεται και τις επόμενες ημέρες η πόλη, και τους επόμενους μήνες η χώρα ολόκληρη, ακινητοποιείται από απεργίες, διαδηλώσεις και επιθέσεις των διαμαρτυρούμενων. Το πρόβλημα του νερού, φέρνει στην επιφάνεια και όλη τη σαθρή κατάσταση της χώρας, την ανεργία, την υπανάπτυξη και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Δεκάδες διαδηλωτές δολοφονούνται, ενώ η χώρα κηρύσσεται σε κατάσταση πολιορκίας. Κατόπιν τετράμηνων διενέξεων, οι διαδηλωτές καταφέρνουν να αποκτήσουν τον έλεγχο του νερού και η ξένη εταιρεία εκμετάλλευσης

αποσύρεται. Μετά από αιματηρές διαδηλώσεις λοιπόν, ο λαός της Βολιβίας κατάφερε να γλυτώσει το ξεπούλημα του νερού. Δεν απέφυγε, όμως, και την εκποίηση της ίδιας της χώρας. Εξαιτίας της εσωτερικής κρίσης, η Βολιβία πούλησε το σύνολο σχεδόν των κρατικών της επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων την εταιρεία ηλεκτρισμού, τον οργανισμό σιδηροδρόμων και την κρατική αεροπορική εταιρεία της. Προχώρησε σε ιδιωτικοποίηση, ακόμα και των ορυχείων της και των πηγών φυσικού αερίου (η Βολιβία είναι η δεύτερη μεγαλύτερη χώρα σε αποθέματα φυσικού αερίου στη Λατινική Αμερική). Στερούμενη από κάθε σχεδόν παραγωγικό πόρο και κεφάλαιο, υπέστη την ύφεση και την δυσπραγία.

Η Βολιβία αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα, της νομοτελειακής σχεδόν πορείας προς την ανεπιστρεπτή ύφεση, των χωρών που αναγκάζονται να επιλέξουν το δρόμο της στήριξης μέσω διεθνών οικονομικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, είναι και ένα απλό παράδειγμα στο οποίο φαίνεται πώς τα προγράμματα ‘αρωγής’ του ΔΝΤ δρουν αντικειμενικά υπέρ της εκποίησης επιμέρους εθνικών περιουσιών και μεταβίβασής της κατοχής τους στα χέρια λίγων κεφαλαιοκρατών ανά την υφήλιο. Συγκεκριμένα το ΔΝΤ, εφαρμόζει προγράμματα ‘αρωγής’ σε χώρες που λόγω χρόνιας κακοδιαχείρισης και υπέρογκων χρεών έχουν έντονη ανάγκη δανειοδότησης, προκειμένου να αποπληρώσουν τα δυσβάστακτα χρέη τους. Την ίδια στιγμή που αυτοί προτείνουν ελκυστικά δάνεια με χαμηλά επιτόκια, οι αγορές εμφανίζονται αρνητικές απέναντι στα κράτη, τα spreads ανεβαίνουν και η λύση του ΔΝΤ εμφανίζεται ως μονόδρομος. Την δανειοδότηση, συνοδεύουν συμβουλές για περικοπές σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Καθώς όμως, ότι εξασφαλίζεται από τους μικρότατους μισθούς των υπαλλήλων δεν αρκεί για την ισορροπία της χώρας, η επόμενη λύση αναζητείται στις ιδιωτικοποιήσεις. Ότι έχει απομείνει στο, ήδη υπό διάλυση, κράτος πωλείται σε τιμές ευτελείς και εκποιούνται φθηνά ολόκληρες κρατικές επιχειρήσεις. Με αυτό τον τρόπο, το παγκόσμιο κεφάλαιο συσσωρεύεται στα χέρια λίγων πανίσχυρων επενδυτών, τα κράτη βουλιάζουν και το σύνολο του πληθυσμού τους μεταβαίνει στη φτώχεια. Η Βολιβία πάντως, φαίνεται να διατήρησε μία μόνο από τις βασικές της πηγές εσόδων άθικτη από εξωτερικές παρεμβάσεις, που δεν είναι άλλη από την παραγωγή και εξαγωγή κοκαΐνης.

3.2.5 Αργεντινή 1999-2001

Η συναλλαγματική κρίση του 1997, που έπληξε πολλές χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας προκάλεσε ισχυρό πλήγμα στη φήμη του ΔΝΤ, καθώς είχε ζητήσει την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων που οδήγησε στα παιχνίδια των κερδοσκόπων και σε μεγάλες υποτιμήσεις των νομισμάτων της περιοχής. Τον Δεκέμβριο του 2001 στην Αργεντινή, η κυβέρνηση της χώρας ανακοινώνει μείωση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων κατά 20% και ταυτόχρονη απαγόρευση ανάληψης από τους τραπεζικούς λογαριασμούς ποσών που ξεπερνούσαν το 50% του ποσού στους λογαριασμούς. Αυτό προκάλεσε βίαιες εκδηλώσεις, καθώς τα μέτρα ανακοινώθηκαν μετά από μία τριετή οικονομική ύφεση που είχε ήδη μειώσει υπερβολικά το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Η κυβέρνηση της χώρας παραιτείται, ενώ η νέα κυβέρνηση, υπό συνθήκες πανικού, ανακοινώνει τη στάση πληρωμών για το εξωτερικό χρέος και την υποτίμηση του αργεντίνικου πέσο σε σχέση με το δολάριο .

Το ΔΝΤ προέβη σε συμφωνία με την Αργεντινή το 1991, για την αντιμετώπιση των μακροοικονομικών προβλημάτων και των ανισορροπιών της, κυρίως του υπερπληθωρισμού, καθώς οι τιμές αυξάνονταν κάθε μήνα με διψήφιο ποσοστό. Τότε, οι εμπειρογνώμονες του ΔΝΤ πρότειναν την σύνδεση του αργεντίνικου πέσο με το αμερικανικό δολάριο. Αυτό, οδήγησε σε θεαματική μείωση του πληθωρισμού με ταυτόχρονη ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης μέχρι το 1998, λόγω της εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό και τις ευνοϊκές οικονομικές συγκυρίες. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε την περίοδο εκείνη στο 6%, από τους υψηλότερους στον κόσμο. Όμως, με αυτές τις συνθήκες, η χώρα ήταν υποχρεωμένη να ακολουθεί την ίδια νομισματική πολιτική με τις ΗΠΑ, αν και οι διαφορές των δύο οικονομιών ήταν τεράστιες. Με την εμφάνιση των πρώτων προβλημάτων στη διεθνή οικονομία, η Αργεντινή άρχισε να παρουσιάζει προβλήματα ανταγωνιστικότητας που την ωθούσαν προς την ύφεση. Το πρόβλημα μεγεθύνθηκε, όταν το 1998 το δολάριο άρχισε να ανατιμάται με γρήγορους ρυθμούς και ταυτόχρονα υποτιμήθηκε το νόμισμα της Βραζιλίας που ήταν ο βασικός εμπορικός εταίρος της Αργεντινής. Η ανατίμηση αυτή του δολαρίου, τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οδήγησε τη χώρα στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Για την ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας, η χώρα θα έπρεπε να αφήσει το νόμισμά της να υποτιμηθεί έναντι του δολαρίου. Ωστόσο, η κυβέρνηση της χώρας, σε συμφωνία με το ΔΝΤ, επέμεινε στο αδιέξοδο συναλλαγματικό μοντέλο, καθώς φοβήθηκαν ότι διαφορετική πολιτική θα οδηγούσε σε μεγάλες εκροές κεφαλαίων από τη χώρα. Τα προβλήματα που εμφανίστηκαν στην Αργεντινή ήταν τεράστια, καθώς το αποτέλεσμα των πολιτικών αυτών ήταν η ανεργία να φτάσει το 20% και 15 εκατομμύρια πολιτών να οδηγηθούν στη φτώχεια.

Τον Ιούλιο του 2004, το ΔΝΤ δημοσίευσε μια έκθεση για την αξιολόγηση της παρουσίας του στην Αργεντινή την περίοδο 1991-2001 και αποδέχθηκε την πραγματοποίηση λανθασμένων χειρισμών, αλλά επέρριψε την ευθύνη στην κυβέρνηση της Αργεντινής γιατί προέβη σε κήρυξη χρεοκοπίας χωρίς την έγκριση του ΔΝΤ και δεν συμμορφώθηκε πλήρως με του όρους του. Τα κύρια λάθη του ΔΝΤ σύμφωνα με την έκθεση ήταν τα εξής:

- Μη έγκαιρη αποδέσμευση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του αργεντίνικου πέσο από το αμερικανικό δολάριο.
- Η έλλειψη σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία.
- Η χαλαρή παρακολούθηση της δημοσιονομικής πολιτικής.
- Η εσφαλμένη εκτίμηση του χρέους

3.2.5.1 Συμπεράσματα του ΔΝΤ, όσον αφορά στην αυτοκριτική του για την περίπτωση της Αργεντινής

Οι τεχνοκράτες του Ταμείου κατέληξαν στα εξής συμπεράσματα μετά από την περίπτωση της Αργεντινής που, όπως τονίζουν, τους βοήθησαν και σε μεταγενέστερα προγράμματα βοήθειας που προσέφεραν σε άλλες χώρες :

α) Αν και η επιλογή της συναλλαγματικής πολιτικής που ακολουθεί κάθε χώρα είναι ευθύνη της, οι τεχνοκράτες του ΔΝΤ πρέπει να διασφαλίζουν ότι η εφαρμογή τέτοιων πολιτικών εναρμονίζεται με τις υπόλοιπες πολιτικές και περιορισμούς που χαρακτηρίζουν μία χώρα.

β) Πρέπει να αποφεύγονται «εκπτώσεις» στα μέτρα που το ΔΝΤ καλείται να λάβει, επειδή αυτά αναφέρονται ή χαρακτηρίζονται ως αυστηρά, καθώς αυτά τα μέτρα θεωρούνται απαραίτητα για την ανάκαμψη της οικονομίας της χώρας.

γ) Η βελτίωση ορισμένων μακροοικονομικών δεικτών μίας χώρας, μπορεί να συγκαλύπτει τυχόν υπάρχοντα προβλήματα που μπορεί να καταστούν αξεπέραστα και επιζήμια σε περιπτώσεις παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

δ) Η καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων και η έλλειψη αποφασιστικότητας, μπορεί να σημαίνει αύξηση της ανεργίας, μεγαλύτερη εκροή κεφαλαίων, ανάγκη λήψης σκληρότερων μέτρων στη συνέχεια κλπ. Αυτό καθιστά, απαραίτητη την αποφασιστικότητα της κάθε κυβέρνησης.

3.2.6 Βραζιλία 1999

Η δικτατορία στη Βραζιλία, από το 1964 μέχρι το 1985, ήταν από τους πλέον ωφελημένους του ΔΝΤ. Συνολικά οι δικτάτορες, υπερχρέωσαν τη χώρα στο χρονικό αυτό διάστημα με 100 δισεκατομμύρια δολάρια. Υποτίθεται ότι το ΔΝΤ παρενέβη το 1999 στη χώρα, για να εμποδίσει την επέκταση της ασιατικής κρίσης και συμφώνησε στη χορήγηση δανείου αξίας 41,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων και άλλου 30 δισεκατομμυρίων το 2002. Φυσικά, ως «αντάλλαγμα» απαίτησε περικοπή 28 δισεκατομμυρίων δολαρίων στον προϋπολογισμό της χώρας, πρακτικά ερμηνευμένο σε απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων, κατάργηση κοινωνικών προγραμμάτων και ιδιωτικοποιήσεις. Η επιμονή στην τήρηση αυστηρής νομισματικής πολιτικής, οδήγησε σε απότομη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού σε μία ημέρα 32%, που είχε ως αποτέλεσμα πολλές επιχειρήσεις με χρέη να οδηγηθούν στη χρεοκοπία.

3.2.7 Αϊτή 1994

Η Αϊτή, μια από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου και πιο ταλαιπωρημένες χώρες της Λατινικής Αμερικής, έχει δεχθεί αρκετές φορές την οικονομική βοήθεια της Ευρώπης, των ΗΠΑ, του Καναδά και των γειτόνων της και το 1994 συνεργάστηκε με το ΔΝΤ. Ο φυσικός πλούτος της χώρας, δεν ήταν αρκετός για να αποπληρώσει το χρέος της και το Ταμείο απαίτησε την μείωση των δασμών για τις εισαγωγές ρυζιού που προστάτευαν τους εγχώριους παραγωγούς. Οι δασμοί, μειώθηκαν από 30% σε 3% και στην αγορά της χώρας εισήλθε φτηνό αμερικανικό (και μάλιστα επιδοτούμενο) ρύζι. Με αυτό τον τρόπο, ενώ προηγουμένως η χώρα εξήγαγε και ρύζι, μετά την παρέμβαση του Ταμείου οι εγχώριοι παραγωγοί καταστράφηκαν και δεν μπόρεσαν να ανταγωνισθούν το φτηνότερο εισαγόμενο αμερικανικό ρύζι. Σήμερα, η χώρα εισάγει το περισσότερο ρύζι που καταναλώνει, ενώ την κατάσταση επιδείνωσε τρομερά ο πρόσφατος μεγάλος καταστροφικός σεισμός.

3.2.8 Ισλανδία 2008

Η Ισλανδία, ήταν η πρώτη βιομηχανική χώρα που ζήτησε την διάσωση από το ΔΝΤ μετά την διάσωση της Βρετανίας το 1976. Το Νοέμβριο του 2008, εγκρίθηκε η χορήγηση δανείου από το Ταμείο και από σκανδιναβικά κράτη για να υπερβεί η χώρα την χρηματοπιστωτική κρίση που την έπληξε μετά την κατάρρευση της ισλανδικής τράπεζας Icesave. Η χώρα έλαβε δάνειο 2,4 δισεκατομμύρια δολάρια, από το Ταμείο, που όμως καθυστερεί την εκταμίευση των δόσεων, σε μια προσπάθεια να πιέσει τη χώρα να αποζημιώσει τη Βρετανία και την Ολλανδία, για τα χρήματα που έχασαν οι πολίτες τους στις

ισλανδικές τράπεζες. Οι δύο πλευρές, προσπαθούν να συμφωνήσουν για το πώς θα επιλυθεί το θέμα αυτό και, πράγματι μετά από συνομιλίες, επιτεύχθηκε μια διακυβερνητική συμφωνία τον Οκτώβριο του 2009. Αυτή, προέβλεπε την ολική αποζημίωση των καταθετών της Icesave και εγκρίθηκε και από το ισλανδικό κοινοβούλιο. Ωστόσο, τον Μάρτιο του 2010 πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα, το οποίο απέρριψε ηχηρά αυτό το ενδεχόμενο.

3.2.9 Ιρλανδία 2008-10

Μετά από μια μεγάλη ύφεση τα έτη 2008 και 2009, υπολογιζόμενη περίπου σε μια συρρίκνωση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 15%, η οικονομία της Ιρλανδίας είχε σταθεροποιηθεί και η ανάπτυξη είχε επιστρέψει από το πρώτο τρίμηνο του 2010. Οι ιρλανδικές αρχές ήταν από τις πρώτες στην Ευρώπη που υιοθέτησαν μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης, με την καθιέρωση περικοπών στα εισοδήματα και σημαντικές περικοπές στον δημόσιο τομέα και τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας. «Αυτή η έγκαιρη δράση, βοήθησε στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στη χώρα, ενώ η ισχυρή εξαγωγική της δράση βοήθησε στην ενίσχυση των προοπτικών ανάπτυξης. Ωστόσο, η ανεργία ανέρχεται περίπου στο 13% του εργατικού δυναμικού, ενώ συγχρόνως η χώρα είναι ευάλωτη στην κυριαρχούσα στις διεθνείς αγορές ανισορροπία τους τελευταίους μήνες, λόγω της κρίσης» (IMF Country Report No. 10/95, April 2010).

Αν και η οικονομία της χώρας θα μπορούσε να επιστρέψει από το 2010 σε πολύ υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η επιστροφή της χώρας σε ρυθμούς ανάπτυξης παλιότερων ετών (στη διάρκεια των οποίων της είχε δοθεί το προσωνύμιο «κέλτικος τίγρης») είναι μάλλον απίθανη - το ΔΝΤ αναμένει βαθμιαία αύξηση του ΑΕΠ περίπου κατά 5,3% μέχρι το 2015. Κάθε χρόνο, το Ταμείο πραγματοποιεί αξιολογήσεις των οικονομιών των χωρών-μελών του που γίνονται αντικείμενο ανάλυσης από το Εκτελεστικό Συμβούλιο των 24 μελών. Σε συνέντευξη το 2010, ο επικεφαλής της αποστολής για την Ιρλανδία, Ashoka Mody, μιλάει για εκκολαπτόμενη ανάκαμψη αλλά και για τις πολυάριθμες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η χώρα: «Εάν η χώρα δεν έπαιρνε άμεσα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, το δημοσιονομικό έλλειμμα θα ήταν μεγαλύτερο και οι δανειακές ανάγκες θα ήταν μεγαλύτερες για την Ιρλανδία, κάτι που θα έφερνε τη χώρα σε δύσκολη θέση σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο. Η εξυγίανση πραγματοποιείται σε περίοδο οικονομικής ύφεσης, κάτι που αναπόφευκτα έχει μετριάσει τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης. Αλλά αυτό θα πρέπει, φυσικά να αντισταθμισθεί από την οικοδόμηση μακροπρόθεσμης εμπιστοσύνης προς την ιρλανδική οικονομία, που είναι και ο στόχος της οικονομικής εξυγίανσης και της παρέμβασης του Ταμείου στη χώρα». Ο επικεφαλής, επίσης, τονίζει ότι : «η Ιρλανδία βρίσκεται στην ομάδα των λεγόμενων «περιφερειακών οικονομιών» που τους τελευταίους μήνες άρχισαν να έχουν δημοσιονομικά προβλήματα. Τα ιρλανδικά spreads άρχισαν να αυξάνονται ταυτόχρονα με αυτά των άλλων περιφερειακών οικονομιών. Ωστόσο, μέσα σε αυτή την ομάδα χωρών, η ιρλανδική οικονομία απομονώθηκε σχετικά και έτσι δεν υπήρξε περαιτέρω αύξηση των spreads. Φυσικά, σε ημέρες που οι πιέσεις στις διεθνείς αγορές είναι έντονες, αυτές επηρεάζουν και το χρέος και τα spreads της Ιρλανδίας. Βέβαια, οι πιθανότητες μιας περαιτέρω μετάδοσης της κρίσης στη χώρα έχουν μειωθεί αισθητά». Θα μπορέσει, όμως, ο εξαγωγικός τομέας να

δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας και να μειώσει την ανεργία; Εάν λάβουμε υπόψη τα μέχρι τώρα δεδομένα, ο εξαγωγικός τομέας της χώρας είναι μάλλον απίθανο να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, εκτός και αν η εξαγωγική δραστηριότητα αυξηθεί με ραγδαίους ρυθμούς (κάτι που είναι απίθανο να συμβεί σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο). Είναι πιθανότερο να αυξηθούν οι θέσεις εργασίας, μέσω μιας αύξησης της κατανάλωσης που θα βελτιώσει τις προοπτικές για επιχειρηματικότητα, επενδύσεις και προσλήψεις. Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε και τις προσπάθειες για αναδόμηση των ιρλανδικών τραπεζών. Υπάρχουν δύο επείγοντα θέματα: η ρευστότητα και η κεφαλαιακή δομή τους. Εάν όλα κυλήσουν σύμφωνα με το πρόγραμμα, οι τράπεζες της χώρας θα βελτιώσουν την κεφαλαιακή τους δομή μέχρι το επόμενο έτος, προκειμένου να προσαρμοσθούν στις συνεχείς απώλειες που αναμένεται να αντιμετωπίσουν μέσα στο 2011. Όσον αφορά στη ρευστότητα, τα προηγούμενα έτη οι τράπεζες της χώρας στήριζαν τη χρηματοδότησή τους στις αγορές, κάτι που έκαναν άλλωστε και πολλές τράπεζες σε παγκόσμιο επίπεδο. Καθώς οι πρόσφατες αναταράξεις στην παγκόσμια οικονομία έχουν επηρεάσει και την χρηματοδότηση των τραπεζών, οι ιρλανδικές αρχές προτίθενται να παρέχουν εγγυήσεις σε τράπεζες που αναζητούν χρηματοδότηση από τις αγορές προκειμένου να εξασφαλίσουν την βιωσιμότητά τους.

Παρόλα αυτά, και από ειρωνεία της τύχης και της συγκυρίας, η Ιρλανδία εξαναγκάστηκε πρόσφατα, στα τέλη 2010 και αρχές 2011, να προσφύγει αυτή τη φορά στους EFSF-EFSM που «εγκαινίασε» πρώτη η Ελλάδα, λόγω των ‘πακέτων διάσωσης’ προς τα τραπεζικό της σύστημα που εκτίναξε στα ύψη το δημοσιονομικό έλλειμμα και χρέος της.

3.2.10 Ουγγαρία 2008

Η Ουγγαρία, μετά την πτώση του «ανατολικού μπλοκ» το 1989, θεωρούνταν ως μια από τις πλέον ευημερούσες οικονομίες της Ανατολικής Ευρώπης. Κατάφερε να προσελκύσει αρκετές άμεσες ξένες επενδύσεις (foreign direct investments) και να διατηρηθεί για αρκετά έτη σε μία σταθερή τροχιά ανάπτυξης, ενώ πρέπει να τονισθεί ότι ελάχιστα επηρεάστηκε από την ασιατική και τη ρωσική κρίση του 1997-1998. Ωστόσο, η οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 έπληξε σκληρά την Ουγγαρία σε σχέση με τις υπόλοιπες νεοεισερχόμενες στην Ευρώπη χώρες και εξαναγκάστηκε να προσφύγει και αυτή στη βοήθεια του ΔΝΤ.

Μεγάλο μέρος του προβλήματος, μπορεί να αποδοθεί στο ευρύ κυβερνητικό χρέος που η Ουγγαρία κληρονόμησε από το προηγούμενο καθεστώς. Η κατάσταση επιδεινώθηκε ακόμη, λόγω του γεγονότος ότι στην Ουγγαρία, σε αντίθεση με την Πολωνία, δεν πραγματοποιήθηκε μερική διαγραφή του χρέους της. Η χώρα κατάφερε να μειώσει το χρέος της από το 90% του ΑΕΠ το 1993 σε 52% το 2001, αλλά στη συνέχεια αυτό ακολούθησε ξανά ανοδική πορεία. Από το 2002 και μετά, το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκε. Το 2006, έτος εκλογών για τη χώρα, το έλλειμμα κινήθηκε γύρω στο 9,6% του ΑΕΠ, ενώ χωρίς τα μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση θα είχε εκτοξευθεί στο 12% του ΑΕΠ.

Από τότε, η χώρα ακολουθεί σχέδιο σύγκλισης σε συνεργασία με την ΕΕ για την μείωση του ελλείμματός της, έως το 2008, στο 3,4% μέσω της περικοπής των δημόσιων δαπανών, την αύξηση της φορολογίας, τη μείωση των μισθών και την επιβράδυνση την ανάπτυξης. Παρά τη λήψη των

μέτρων από την ουγγρική κυβέρνηση, το δημόσιο χρέος της αυξήθηκε το 2007 στο 66% του ΑΕΠ και αναμενόταν περαιτέρω αύξησή του τα επόμενα χρόνια

Οι εγχώριοι καταναλωτές, άρχισαν να λαμβάνουν δάνεια σε ξένο νόμισμα δημιουργώντας επιπρόσθετα προβλήματα. Ο πληθωρισμός της χώρας, ήταν πολύ υψηλότερος από αυτόν της ευρωζώνης και επομένως τα επιτόκια των δανείων που συνάπτονταν σε ουγγρικά φιορίνια, ήταν επίσης αρκετά υψηλότερα. Πολλοί καταναλωτές και επιχειρήσεις, για να εξασφαλίσουν χαμηλότερα επιτόκια ζήτησαν δάνεια σε ξένο νόμισμα, με αποτέλεσμα σχεδόν το 90% των ενυπόθηκων δανείων να είναι σε ξένο νόμισμα (2% σε Τσεχία και Σλοβακία, όπου τα επιτόκια ήταν στα ίδια επίπεδα με αυτά της ευρωζώνης).

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έπληξε την χώρα τον Σεπτέμβριο του 2008, αν και πολλοί οικονομολόγοι πίστευαν ότι η κρίση δεν θα είναι τόσο έντονη στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Οι τράπεζες, στις χώρες αυτές δεν είχαν μεγάλη διασύνδεση με τις δυτικές προβληματικές τράπεζες και είχαν καλό επίπεδο κεφαλαιοποίησης. Γρήγορα όμως, όλοι αντιλήφθηκαν ότι καμία χώρα δεν θα μπορούσε να απομονωθεί από την παγκόσμια οικονομική κρίση και λόγω του αυξανόμενου κινδύνου, οι επενδυτές άρχισαν να αποσύρουν τις επενδύσεις τους από τις αναδυόμενες οικονομίες. Η Ουγγαρία, δέχθηκε σφοδρό πλήγμα γιατί μεγάλο μέρος του χρέους της προερχόταν από το εξωτερικό. Οι ξένοι επενδυτές θέλησαν να ρευστοποιήσουν τα κατεχόμενα σε φιορίνια ομόλογά τους, μην βρίσκοντας όμως πρόθυμους αγοραστής. Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια ανήλθαν από το ήδη υψηλό 8% στο 12% και η αγορά ομολόγων «στέγνωσε». Οι προσπάθειες για την έκδοση νέων κυβερνητικών ομολόγων ήταν επίσης ανεπιτυχείς, ενώ και τα blue chips¹⁵ πωλούνταν με μεγάλη δυσκολία.

Ήταν καταφανές, ότι η χώρα δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει τα προβλήματά της χωρίς εξωτερική βοήθεια και εξαναγκάστηκε να στραφεί στο ΔΝΤ και να αποδεχθεί μέτρα για την περικοπή των δημόσιων δαπανών και τη μείωση του ελλείμματος στο 2,6% το 2009, όταν η οικονομία της χώρας βρισκόταν ήδη σε συρρίκνωση. Δηλαδή, ενώ οι μεγάλες οικονομίες ακολουθούσαν «ακριβά προγράμματα» για να οδηγήσουν τις οικονομίες τους σε φάση ανάπτυξης, η Ουγγαρία αναγκαζόταν να αναδιπλωθεί και να ακολουθήσει αντίθετη πολιτική. Η χώρα, χρειαζόταν τη συνεργασία με το ΔΝΤ για να κερδίσει αξιοπιστία. Μετά τη συνεργασία, το φιορίνι κέρδισε έδαφος στις αγορές .

Αυτό που χρειάζεται περισσότερο η χώρα είναι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, περικοπή δαπανών και αύξηση των δημοσίων εσόδων για να εξέλθει από την κρίση και ταυτόχρονα να αποφευχθεί μια παρόμοια μελλοντική κρίση. Με τα μέτρα που έχουν ληφθεί, το δημοσιονομικό έλλειμμα θα μειωθεί σε λίγα έτη, όπως και το δημόσιο χρέος. Ο πληθωρισμός θα υποχωρήσει, όπως επίσης και τα επιτόκια καθώς η χώρα θα προσεγγίζει την ευρωζώνη. Το ερώτημα όμως είναι, αν η παρούσα κρίση θα «ενεργοποιήσει» τους πολιτικούς της χώρας για την πραγματοποίηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων ή θα επαναπαυθούν κάτω από την «ομπρέλα προστασίας» του ευρώ.

¹⁵ Οι καλύτερες μετοχές του χρηματιστηρίου, αυτές με την καλύτερη απόδοση που είναι εδραιωμένες στην αγορά και έχουν σταθερά κέρδη.

3.2.11 Τουρκία 2001

Το 2001 η Τουρκία δοκιμάσθηκε από μια οικονομική κρίση, για την οποία σε μεγάλο βαθμό υπαίτιος ήταν ο τραπεζικός κλάδος της χώρας. Η βασική αιτία της κρίσης, ήταν οι υψηλές απαιτήσεις δανεισμού του δημόσιου τομέα και η βιωσιμότητα ολόκληρου του οικονομικού μηχανισμού που εξαρτιόταν από τη ζήτηση για κρατικά ομόλογα. Η αύξηση του δημόσιου χρέους, σε συνδυασμό με την έλλειψη περιορισμών στον τρόπο δανεισμού των τραπεζών, οδήγησε πολλές από τις τουρκικές τράπεζες σε χρεοκοπία. Αποτέλεσμα της κρίσης, ήταν το κράτος να εθνικοποιήσει 20 ιδιωτικές τράπεζες αλλά και να χρειασθεί να αναδιαρθρώσει την οικονομική δομή των δύο μεγαλύτερων κρατικών τραπεζών, της Ziraat και της Halkbank, μετά τις μεγάλες ζημιές που είχαν τα δύο προηγούμενα έτη. Όταν η Τουρκία ζήτησε τη βοήθειά του, το ΔΝΤ καταρχήν επέβαλε αυστηρούς κανόνες στο όριο δανεισμού των τραπεζών και στους δείκτες ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας (που έφθασε στο 20% των συνολικών περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας το 2009), με αποτέλεσμα να μείνουν λιγότερες αλλά πολύ ισχυρότερες τράπεζες στο τουρκικό χρηματοπιστωτικό στερέωμα. Επίσης, επέβαλε τη μείωση του χρέους των τραπεζών σε ξένα νομίσματα, ώστε να μειωθούν οι αρνητικές επιδράσεις από μια νέα νομισματική κρίση, όπως αυτή που χτύπησε τη χώρα το 2000-2001. Το 2001, η Τουρκία ήταν στα πρόθυρα οικονομικής και κοινωνικής κατάρρευσης. Παρότι η χώρα είχε περάσει από πολλές κρίσεις, εκείνη του 2001 ήταν κατά γενική ομολογία η σοβαρότερη. Κατά την διάρκεια του 2001, το ΑΕΠ της Τουρκίας μειώθηκε κατά 5.7%, ο πληθωρισμός στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών έφθασε το 55% και η τουρκική λίρα υποτιμήθηκε κατά 51% έναντι των κύριων ξένων νομισμάτων. Οι χρεοκοπίες επιχειρήσεων, ανακοινώθηκαν η μία μετά την άλλη και χιλιάδες εργαζόμενοι απώλεσαν την εργασία τους. Η ανάκαμψη οδήγησε, για πρώτη φορά ίσως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (στον οποίο δε συμμετείχε η Τουρκία), στην πολυπόθητη οικονομική σταθερότητα. Οι βάσεις μάλιστα που τέθηκαν την περίοδο 2002-2007, ήταν τόσο γερές ώστε η Τουρκία να περάσει τη διεθνή οικονομική κρίση με μικρές – σε σχέση με τις δυτικές οικονομίες – απώλειες, στηριζόμενη στις δικές της αποκλειστικά δυνάμεις.

Ωστόσο, η ανάκαμψη της Τουρκικής οικονομίας δεν επετεύχθη κυρίως χάρη στα δάνεια του ΔΝΤ, αλλά λόγω των βαθύτατων δομικών αλλαγών που επέβαλαν οι κυβερνήσεις της. Στο κέντρο του προγράμματος σταθεροποίησης ήταν η περικοπή των κρατικών δαπανών, το πάγωμα των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, η μείωση των εταιρικών φόρων και αύξηση μιας σειράς άλλων, η αναμόρφωση της γραφειοκρατίας προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας και των ξένων επενδύσεων και η ιδιωτικοποίηση των σημαντικότερων κρατικών επιχειρήσεων. Οι ιδιωτικοποιήσεις, απέφεραν πάνω από 20 δις δολάρια έσοδα στο δημόσιο ταμείο. Παράλληλα, η Τουρκία εγκατέλειψε τη σύνδεση της ισοτιμίας της λίρας με το καλάθι νομισμάτων που παρακολουθούσε, και η τιμή της αφέθηκε να καθορισθεί από την αγορά. Το γεγονός ωφέλησε σημαντικά τους Τούρκους εξαγωγείς, που έζησαν τη χρυσή εποχή τους ώσπου η διεθνής κρίση τους αποστέρησε από μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής αγοράς. Πίσω από την πρωτοφανή, για τα χρονικά της

Τουρκικής Δημοκρατίας, άνθηση της τουρκικής οικονομίας βρίσκεται κατά γενική εκτίμηση των αναλυτών, η μαζική εισροή ξένων κεφαλαίων στη χώρα. Οι κυβερνήσεις ακολούθησαν μία πολιτική ιδιαίτερα φιλική προς το ξένο κεφάλαιο, απομακρύνοντας μεγάλο μέρος των νομικών περιορισμών που δυσκόλευαν τις ξένες επενδύσεις και ενθαρρύνοντας την εξαγορά τουρκικών εταιριών. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στη χώρα, έφθασαν κατά μέσο όρο τα 5 δις δολάρια ετησίως. Η αυστηρή δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης κατόρθωσε να μειώσει τον πληθωρισμό, που τη δεκαετία του 1990 κάλυπτε στο 70%, στο 12% το 2003. Το τραπεζικό σύστημα οχυρώθηκε με αυστηρούς κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, ώστε οι τουρκικές τράπεζες – όσες γλίτωσαν την κρίση του 2000-2001 – να περάσουν αλώβητες τη διεθνή κρίση του 2008. Σήμερα μάλιστα, η κατάσταση έχει αναστραφεί, με τις τουρκικές τράπεζες να ερευνούν ευκαιρίες εξαγορών στο εξωτερικό. Παράλληλα, οι κυβερνήσεις ενθάρρυναν τις τουρκικές επιχειρήσεις να ψάξουν αγορές για τα προϊόντα τους στο εξωτερικό. Σήμερα, τα τουρκικά καταναλωτικά αγαθά και οι τουρκικές κατασκευαστικές εταιρείες έχουν σαρώσει τις αγορές της Ανατολικής Ευρώπης, του Καυκάσου, της Μέσης Ανατολής, της Κεντρικής Ασίας και της Βόρειας Αφρικής. Προ διετίας η κυβέρνηση της Τουρκίας, διέκοψε τις συνομιλίες για πιθανή χορήγηση δανείου με ταυτόχρονη συμφωνία εποπτείας του ΔΝΤ στα δημοσιονομικά της χώρας θεωρώντας «ανελαστικές» τις προτάσεις σκληρής δημοσιονομικής και κοινωνικής λιτότητας, που τους παρουσίασαν αξιωματούχοι του ΔΝΤ. Σύμφωνα με κυβερνητικούς κύκλους, το ΔΝΤ θα έχει πλέον μόνο «συμβουλευτικό ρόλο».

Σε συνδυασμό με το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης των τραπεζών, το Ταμείο ισχυρίζεται ότι επέβαλε ένα πρόγραμμα αυστηρής δημοσιονομικής εξυγίανσης και λιτότητας στο δημόσιο, με πάγωμα και μείωση μισθών σε πολλές δημόσιες υπηρεσίες, με συγκεκριμένους δημοσιονομικούς στόχους, όπως μείωση του πληθωρισμού, αύξηση του πλεονάσματος στον προϋπολογισμό, τη σταθεροποίηση της τουρκικής λίρας, την διατήρηση υψηλών επιτοκίων χορηγήσεων και την μείωση των ελλειμμάτων. Μέσω της αυστηρής μείωσης των δημοσίων δαπανών, της μείωσης του μεγέθους του δημοσίου τομέα, την μείωση της χρηματοδότησης των δήμων και της δημιουργίας κινήτρων για την προσέκλυση ξένων επενδύσεων, η χώρα βρέθηκε γρήγορα σε πορεία ανάκαμψης, που χρονικά συνέπεσε με την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας. Ανάμεσα στα επιπρόσθετα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, που επέβαλε το ΔΝΤ στα 5 έτη που «συμβούλευε» τη χώρα ήταν:

-Η μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού, μέσω αύξησης των φόρων και μείωσης των κοινωνικών παροχών.

-Αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία, με σκοπό να πεισθούν οι αγορές να εμπιστευθούν και πάλι τη χώρα και να επενδύσουν σε αυτή, με παράλληλη μείωση των επιτοκίων.

- Επιβολή μακροχρόνιων ορίων, που θα καθορίζουν το μέγεθος και τις δαπάνες του κράτους.

- Αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, με αύξηση της φορολογικής βάσης και βελτιστοποίηση της δυνατότητας άντλησης φόρων.

- Βελτιώσεις στη δημοσιονομική διαχείριση και στην οικονομική διαχείριση και τη διαφάνεια.

3.2.12 Ελλάδα 2010

Η πρόσφατη οικονομική κρίση, είχε ως αποτέλεσμα η δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα να επιδεινωθεί, με αποτέλεσμα την επιδείνωση και των όρων δανεισμού της χώρας (εκτόξευση των spreads) και του κινδύνου επέκτασης της κρίσης και στις υπόλοιπες χώρες-μέλη της ΕΕ. Η κατάσταση, οδήγησε την ΕΕ στην απόφαση «προσφοράς υπό όρους» οικονομικής στήριξης στην Ελλάδα, σε συνεργασία με το ΔΝΤ, με ταυτόχρονη λήψη μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής και διάφορων διαρθρωτικών μέτρων.

Την 9^η Μαΐου 2010, το ΔΝΤ ενέκρινε δάνειο 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την Ελλάδα ως μέρος του «πακέτου στήριξης» των 110 δισεκατομμυρίων δολαρίων που ενέκρινε μαζί με την ΕΕ, μέσω των EFSF-EFSM, για να βοηθήσει τη χώρα να εξέλθει από τη δημοσιονομική κρίση και να επανέλθει σε αναπτυξιακούς ρυθμούς, εκσυγχρονίζοντας την οικονομία της. Σύμφωνα με δηλώσεις του πρώτου αναπληρωτή διευθυντή του Ταμείου, John Lipsky, γίνεται γνωστό ότι η διεθνής κοινότητα είναι πρόθυμη να βοηθήσει την Ελλάδα και τους πολίτες της .

Μετά από «συστάσεις» και «προτροπές» του ΔΝΤ, της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ελληνική κυβέρνηση κινήθηκε προς την υιοθέτηση μέτρων :

-Εκσυγχρονισμού και απλοποίησης του φορολογικού συστήματος, και καταπολέμησης της εκτεταμένης φοροδιαφυγής.

-Βελτίωσης της διαδικασίας σύνταξης του ετήσιου προϋπολογισμού, ώστε να περιλαμβάνεται μακροπρόθεσμος προγραμματισμός, αυστηρότερα δημοσιονομικά μέτρα και έλεγχος των δαπανών.

-Καλύτερου ελέγχου των δημόσιων δαπανών, υιοθετώντας μεταρρυθμίσεις υπέρ της διαφάνειας στη διοίκηση και στις προσλήψεις, ιδιωτικοποίηση δημόσιων επιχειρήσεων, περιορισμό ελλειμμάτων σε ζημιογόνες δημόσιες επιχειρήσεις όπως νοσοκομεία κλπ.

-Εναρξης άμεσης μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού, για την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς του (αύξηση ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, μείωση συντάξεων).

- Αύξησης της ευελιξίας στην αγορά εργασίας.

- Αύξησης της αποτελεσματικότητας στην εκπαίδευση.

Σύμφωνα με έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα (Organization for Economic Co-operation and Development-OECD), πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην αύξηση της παραγωγικότητας. Η συγκράτηση των δαπανών και η αύξηση της παραγωγικότητας, θεωρούνται απαραίτητοι όροι για την αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, την επίτευξη αναπτυξιακών ρυθμών και τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος της ελληνικής οικονομίας. Το ελληνικό εργατικό δυναμικό και τα ελληνικά προϊόντα μειονεκτούν έναντι των ξένων, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για: διευκόλυνση της έναρξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, προώθηση των εξαγωγών, ενίσχυση της

αρχής ανταγωνιστικότητας, απελευθέρωση «κλειστών επαγγελμάτων»¹⁶, μέτρα που πρέπει να προωθηθούν γρήγορα για να αποφευχθεί η σπατάλη κι άλλου πολύτιμου χρόνου. Τα προαναφερόμενα εκτιμάται ότι θα αυξήσουν την παραγωγικότητα κατά 20% περίπου .

Η ελληνική κυβέρνηση, προσπαθεί βέβαια να βρει τρόπους για να εξέλθει η ελληνική οικονομία από την ύφεση, με την προσέλκυση ξένων επενδυτών και την εισροή ξένων κεφαλαίων στη χώρα και την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών που μάλλον είναι ακατόρθωτο, καθώς ήδη τα εισοδήματα των δημοσίων υπαλλήλων έχουν μειωθεί σημαντικά. Βέβαια, κάποιιο ισχυρίζονται ότι τα μέτρα, που η χώρα υιοθετεί, κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση (παρά τις αντιδράσεις που έχουν εκδηλωθεί στο εσωτερικό της χώρας – π.χ. αντιδράσεις μεταφορέων εξαιτίας της απελευθέρωσης του επαγγέλματός τους κ.α.) για την έξοδο της χώρας από την κρίση.

3.2.12.1 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Προσφυγής της Ελλάδας στο ΔΝΤ

Όσον αφορά στο ερώτημα αν η Ελλάδα έπραξε ορθά προσφεύγοντας στη βοήθεια του ΔΝΤ, μέσω των EFSF-EFSM, η απάντηση είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενη, γιατί αυτή η προσφυγή έχει κάποια πλεονεκτήματα αλλά και αρκετά μειονεκτήματα.

Από τη μία πλευρά, το ΔΝΤ έχει τη δυνατότητα να προσφέρει στην Ελλάδα φθηνό δανεισμό χρήματος (χαμηλά επιτόκια), τη στιγμή που ο δανεισμός της χώρας από τις διεθνείς αγορές ήταν, και είναι απαγορευτικός, και μη βιώσιμος για την πορεία της οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά, η προσφυγή στο ΔΝΤ έχει αρκετά αρνητικά σημεία. Τα μέτρα που επιβάλλει το Ταμείο, βασίζονται σε μια τυποποιημένη συνταγή που ίσως να μην ταιριάζει σε όλες τις περιπτώσεις χωρών που αντιμετωπίζουν προβλήματα. Είναι βέβαιο ότι τα ληφθέντα ήδη μέτρα, αλλά και όσα πρόκειται στο μέλλον να ληφθούν, έχουν έντονο αντικοινωνικό χαρακτήρα (π.χ. μειώσεις μισθών, απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων και άλλα). Είναι βέβαια γνωστό και έχει τονισθεί παραπάνω, ότι η παρουσία του Ταμείου δεν έχει βελτιώσει πάντοτε την κατάσταση σε όλες τις χώρες όπου έχει εμπλακεί.

Τα χρήματα που καταβάλλει το Ταμείο, χορηγούνται με δόσεις και για την καταβολή κάθε επόμενης δόσης απαιτεί την πραγματοποίηση κάποιων μέτρων-προϋποθέσεων, διαφορετικά η δόση δεν καταβάλλεται και η συνεργασία με το Ταμείο μπορεί να «παγώσει». Πρέπει επίσης, να τονισθεί ότι στο εσωτερικό του οργανισμού πολλές φορές έχουν παρουσιασθεί προβλήματα διαφάνειας (σκάνδαλα), ενώ σημαντικό μειονέκτημα φαίνεται να είναι και το γεγονός ότι μια χώρα μπορεί να δανεισθεί από το Ταμείο ποσό έως το δεκαπλάσιο του ποσού που έχει εισφέρει μέχρι τη στιγμή που ζητάει τη βοήθεια στο Ταμείο. Η εισφορά της Ελλάδας δεν ξεπερνά το 1 δις ευρώ.

Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, ο δανεισμός της Ελλάδας από τις διεθνείς αγορές κατέστη απαγορευτικός λόγω των υψηλών επιτοκίων και έκανε μάλλον την επιλογή της συνεργασίας και με το Ταμείο μονόδρομο. Ωστόσο, θα πρέπει να υπάρχει μια συντονισμένη προσπάθεια επίλυσης

¹⁶Π.χ. οι συμβολαιογράφοι, τα ταξί, τα φορτηγά δημόσιας χρήσης, τα φαρμακεία κλπ.

των οικονομικών προβλημάτων της Ελλάδας τόσο από την ελληνική κυβέρνηση και το Ταμείο όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, όπως προβλέπει άλλωστε και το πρόγραμμα που ανέλαβε να υλοποιήσει η Ελλάδα σε συνεργασία με αυτούς τους φορείς, για την όσο το δυνατό ανώδυνη αντιμετώπιση της κρίσης, για τη χώρα και τους πολίτες της.

3.3 Αλλαγές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου – Η Αντιμετώπιση της Κρίσης (International Monetary Fund-Factsheet)

Η παγκόσμια οικονομία διέρχεται μία από τις χειρότερες φάσεις της εδώ και δεκαετίες, το ΔΝΤ έχει αρχίσει την πραγματοποίηση αλλαγών σε πολλούς τομείς για τη στήριξη των χωρών-μελών του, αλλά και της παγκόσμιας οικονομίας προχωρώντας σε μεταρρυθμίσεις και σκοπεύοντας σε :

- Αύξηση των δανείων, για την αντιμετώπιση της κρίσης (ποσό 160 δισεκατομμυρίων δολαρίων με αύξηση των ευνοϊκών δανείων προς τις φτωχές χώρες).
- Μεγαλύτερη ευελιξία και λιγότερους όρους (αναδιάρθρωση πλαισίου δανεισμού).
- Παροχή αναλύσεων και οικονομικών συμβουλών με στοχεύσεις.
- Χρηματοοικονομικό δίκτυ ασφαλείας (δεσμεύσεις τριπλασιασμού των πόρων του).
- Νέο πλαίσιο δανεισμού με διπλασιασμό της πρόσβασης των χωρών-μελών στους πόρους του Ταμείου, προσπάθεια εξάλειψης του «στίγματος» που συνδέεται με τον δανεισμό από το ΔΝΤ, εξάλειψη σκληρών μέτρων για δανειοδότηση και επικέντρωση σε στόχους και όχι σε ενέργειες.
- Έμφαση στην κοινωνική προστασία.
- Διατήρηση ή και αύξηση των κοινωνικών δαπανών (π.χ. αύξηση των κοινωνικών δαπανών στο Τατζικιστάν για την καταπολέμηση της φτώχειας από 7,3% του ΑΕΠ το 2008 σε 8,7% του ΑΕΠ το 2009 και 10% του ΑΕΠ ως το 2012).
- Αρωγή στους φτωχότερους (αύξηση της υποστήριξης με ευνοϊκούς όρους σε χώρες με χαμηλά εισοδήματα από 1,5 δις δολάρια το 2008 σε 3,8 δις δολάρια το 2009, με εκταμίευση πρόσθετων πόρων για αύξηση αυτών των ποσών).
- Ενιαίους όρους δανείων, που θα εστιάζουν σε βασικούς στόχους (μείωση διαρθρωτικών όρων και εστίαση σε επείγουσες μεταρρυθμίσεις).
- Τριπλασιασμό των δανειστικών πόρων του Ταμείου στα 750 δισεκατομμύρια δολάρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Οικονομικές- νομικές και πολιτικές πτυχές του χρέους, ορισμός 'απεχθούς' χρέους, πολιτικές εμπειρίες χωρών όπου εφαρμόστηκαν προγράμματα 'αρωγής' του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

4.1 Οικονομικές, νομικές και πολιτικές πτυχές του χρέους – εννοιολογικός προσδιορισμός 'απεχθούς' χρέους

Στην διεθνή θεωρία και πρακτική, υπάρχουν τρεις κύριες προσεγγίσεις, εξετάζοντας τη νομική φύση του δημόσιου χρέους και την αδυναμία αποπληρωμής του.

Η πρώτη προσέγγιση, που υιοθετείται από το ΔΝΤ και την πλειοψηφία των αγγλόφωνων θεωρητικών, αντιμετωπίζει το χρέος ως μία συνηθισμένη εμπορική σχέση, που σε περίπτωση αδυναμίας αποπληρωμής του εφαρμόζεται το πτωχευτικό δίκαιο. Πρωταρχικός της στόχος, είναι η εξασφάλιση των συμφερόντων των πιστωτών-δανειστών. Συνεπώς, τα κράτη υποχρεούνται να λάβουν όλα τα αναγκαία και απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλισθεί η αποπληρωμή του χρέους .

Η δεύτερη προσέγγιση, θεωρούμενη ως επικρατούσα, δέχεται ότι τα κράτη έχουν το δικαίωμα άρνησης ή αναστολής πληρωμής του χρέους, αν επικαλεσθούν την 'κατάσταση ανάγκης'. Αυτή η θέση, υιοθετήθηκε και από την 'Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου' του ΟΗΕ (1980 και 1983) και από το 'Διεθνές Δικαστήριο' της Χάγης. Δηλαδή τα κράτη, μέσα στα πλαίσια άσκησης της κρατικής τους κυριαρχίας, μπορούν να αρνηθούν την αποπληρωμή δανείων, εφόσον είναι ο μόνος τρόπος για να επιτύχουν την εξασφάλιση των ζωτικών τους συμφερόντων έναντι άμεσων και επικείμενων κινδύνων. Π.χ. με βάση αυτό το νομικό –πολιτικό πλαίσιο, η Αργεντινή κήρυξε την κατάσταση 'έκτακτης ανάγκης στην κοινωνική, διοικητική, οικονομική και συναλλαγματική πολιτική' αναστέλλοντας την πληρωμή του εξωτερικού χρέους και επιτυγχάνοντας την επαναδιαπραγματεύσή του που οδήγησε στην διαγραφή του 70% της αξίας του. Οι πράξεις αυτές της Αργεντινής, παρά τις αντιδράσεις ορισμένων θεωρητικών των ΗΠΑ, κρίθηκαν ως σύννομες σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο από εθνικά και διεθνή δικαστήρια.

Η τρίτη προσέγγιση, θεωρούμενη ως η ριζοσπαστικότερη, ανατρέχει στο ιστορικό παράδειγμα της διαγραφής όλων των τσαρικών χρεών από την κυβέρνηση της Σοβιετικής Ένωσης το 1921. Αιτιολογήθηκε από τον Β.Ι.Λένιν με το σκεπτικό ότι 'κανένας λαός δεν είναι υποχρεωμένος να πληρώσει την αξία αυτών των αλυσίδων που ο ίδιος ο λαός φορούσε στη διάρκεια των αιώνων'. Κατά την μεταπολεμική περίοδο, αναδείχθηκε το αίτημα των χωρών του τρίτου κόσμου για διαγραφή των χρεών τους, κινούμενο στο πλαίσιο του κινήματος για δικαιότερη διεθνή οικονομική τάξη. Αυτό, υιοθετήθηκε από την Καθολική Εκκλησία (1980) και από την 'Αρμοστεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα' του ΟΗΕ (1998). Το βασικότερο επιχείρημα αυτής της προσέγγισης, είναι ότι δεν πρέπει να αποπληρώνεται το 'απεχθές' χρέος.

Παρότι στον προσδιορισμό της έννοιας του ‘απεχθούς’ χρέους δεν υπάρχει ομοφωνία, είναι ευρύτερα δεκτός ο ορισμός που έδωσε ο Ρώσος διεθνολόγος Alexander Shack (1927) που εισήγαγε την έννοια στο διεθνές δίκαιο. Συγκεκριμένα, ως ‘απεχθές’ ορίζεται εκείνο το χρέος που είναι σε βάρος του λαού μιας χώρας, στο οποίο δεν υπήρξε συναίνεση του λαού και ήταν σε γνώση των πιστωτών. Η έμπρακτη εφαρμογή του στις διεθνείς σχέσεις, ως συγκεκριμένη περίπτωση σύνδεσης θεωρίας και πράξης, δικαιώθηκε στην περίπτωση επαναδιαπραγμάτευσης του χρέους του Ισημερινού (2008). Βέβαια η ‘ντε φάκτο’ εφαρμογή του είχε προηγηθεί σε διενέξεις από τον 19^ο αιώνα μέχρι το τέλος του 20^ο .

Στην διευρυμένη έννοια του ‘απεχθούς’ χρέους, εντάσσονται όλα τα δάνεια που παραβιάζουν αρχές του διεθνούς δικαίου (άδικος πλουτισμός, κατάχρηση δικαιώματος, δόλος, τοκογλυφία, βλάβη, υπερβολικό κόστος δανεισμού, χρήσης ή απειλής χρήσης βίας κλπ). Αυτό απορρέει από την χάρτα των Ηνωμένων Εθνών, την Διεθνή Σύμβαση για τα Πολιτικά Δικαιώματα, την Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, την Διακήρυξη για το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη, την Συνθήκη της Βιέννης που διέπει το δίκαιο των διεθνών συμβάσεων κλπ .

Είναι απαραίτητο όμως, να αποδειχθεί ότι ο δανεισμός δεν ήταν σε όφελος της μεγάλης πλειοψηφίας του πληθυσμού και συνεπώς δεν είχε τη συναίνεσή του. Κατά την διαδικασία ενώπιον διαιτητικού δικαστηρίου, η κυβέρνηση της οφειλέτριας χώρας πρέπει να προβεί σε απόδειξη του γεγονότος ότι πολλά από τα δημιουργηθέντα, από προηγούμενες κυβερνήσεις, χρέη ανήκουν στην κατηγορία του ‘απεχθούς’ χρέους. Οι πιστωτές αντίθετα, πρέπει να αποδείξουν αφενός ότι οι απαιτήσεις τους δεν εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία και αφετέρου ότι έλαβαν υπόψη την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους-οφειλέτη. Αυτό έχει κυρίαρχη σημασία, επειδή στο εθνικό δίκαιο των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών υπάρχουν διατάξεις που προσδιορίζουν τις ευθύνες των πιστωτών στους όρους και στα όρια του δανεισμού .

Η προσφυγή μιας χώρας σε διαδικασία διερεύνησης του ‘απεχθούς’ χρέους, εκτός του αποτελέσματος της αμφισβήτησης, έχει άμεσες θετικές επιπτώσεις και στη δυναμική της αναδιαπραγμάτευσης του χρέους. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει βέβαια, το εγχώριο ή διεθνές καθεστώς δικαίου επίλυσης των διαφορών. Οι πολίτες μίας χώρας, μπορούν να παίξουν καταλυτικό ρόλο στην έναρξη της διαδικασίας διερεύνησης και στην ανάδειξη των δυνατοτήτων αμφισβήτησης αποπληρωμής του χρέους, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησης παρεμβάσεων στη Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, διευκολύνοντας τη νομική αμφισβήτηση αποπληρωμής του ‘απεχθούς’ χρέους . Κυρίαρχος είναι ο ρόλος, στη διαπίστωση ύπαρξης ‘απεχθούς’ χρέους, του συνολικού ελέγχου του δημόσιου χρέους, ανακαλύπτοντας τους οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς δημιουργίας του. Αποκαλύπτεται έτσι, το συνολικό ποσό των δανείων, ο σκοπός τους, οι όροι τους, η χρήση τους, το ποσό αποπληρωμής τους, η προμήθεια τους ,το ποσό- μέγεθος μετατροπής ιδιωτικών χρεών σε δημόσια κλπ. Με αυτό τον τρόπο, θα προσδιορισθεί το άνομο χρέος και θα διαχωρισθεί από το νόμιμο χρέος. Το άνομο χρέος, θα αμφισβητηθεί και θα ακυρωθεί με νομικές και διαφανείς διαδικασίες και θα

μπορέσει να υπάρξει επαναδιαπραγμάτευση της αποπληρωμής μέρους ή όλου του νόμιμου χρέους με ευνοϊκούς όρους (μη συντρέχουσας ‘κατάστασης ανάγκης’).

4.2 Πρόσφατες εμπειρίες χωρών από την άρνηση πληρωμής χρέους ή διακοπής της ‘αρωγής’ του ΔΝΤ

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η πράξη της άρνησης πληρωμής του χρέους αποτελεί έννομη πράξη. Αρκετές χώρες, κατά την διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, έχουν προσφύγει σε αυτή, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας που έχει κηρύξει ήδη τέσσερις επίσημες πτωχεύσεις. Οι πιστωτές βέβαια, έχουν το δικαίωμα προσφυγής στα διεθνή ή εσωτερικά δικαστήρια των χωρών, διεκδικώντας την αποπληρωμή του χρέους. Αναφέρονται ορισμένες χαρακτηριστικές περιπτώσεις χωρών, με αντιφατικές εμπειρίες, που αρνήθηκαν στην πορεία την ‘αρωγή’ του ΔΝΤ ή και διέγραψαν μέρος του χρέους για να αναδειχθούν τα προβλήματα εφαρμογής των ‘προγραμμάτων αρωγής’ καθώς και οι δυνατότητες που υπάρχουν στην αντιμετώπιση της κρίσης χρέους. Από την εξέταση της σχετικής διεθνούς εμπειρίας και των πολιτικών αντιμετώπισης χρέους, είτε μέσω αναδιάρθρωσεων είτε μέσω στάσης πληρωμών, εξάγονται πολύτιμα συμπεράσματα για την χάραξη και καθορισμό συγκεκριμένης πολιτικής. Μία ειδική μελέτη της Κεντρικής Τράπεζας της Ισπανίας (2008), συμπεραίνει ότι τα κράτη που προχώρησαν σε προληπτική αναδιάρθρωση χρέους είχαν μικρότερη μείωση του ΑΕΠ με σχετικά μικρό ‘κούρεμα’ του χρέους, επιτυγχάνοντας όμως σημαντική επιμήκυνση του χρόνου εξόφλησής του. Σε αντίθεση, χώρες που προέβησαν σε στάση πληρωμών και κατόπιν σε αναδιάρθρωση, επέτυχαν μεγαλύτερο ‘κούρεμα’ του χρέους. Αποδεικνύεται στατιστικά, ότι οι χώρες που πραγματοποίησαν στάση πληρωμών επέτυχαν μείωση του χρέους μεσοσταθμικά κατά 41,8%, ενώ οι χώρες που προέβησαν σε προληπτική αναδιάρθρωση χρέους επέτυχαν αντίστοιχη μεσοσταθμική μείωσή του κατά μόλις 19,2%. Ακόμη οι χώρες με στάση πληρωμών, είχαν μεγαλύτερη μείωση του ΑΕΠ της τάξης του 7,5%, αλλά και θεαματική ανάκαμψη το επόμενο έτος της τάξης του 6%, ενώ αντίθετα οι χώρες που προέβησαν σε προληπτική αναδιάρθρωση είχαν μικρότερη πτώση του ΑΕΠ 3,6%, αλλά και μικρότερη ανάκαμψη κατά μόλις 1%. Τα κράτη όμως που έκαναν προληπτική αναδιάρθρωση του χρέους, εξήλθαν γρηγορότερα στις αγορές σε σχέση με αυτά που προχώρησαν σε στάση πληρωμών κλπ

4.3.1 Αργεντινή

Την χρονική περίοδο 1999-2002, η Αργεντινή κλονίστηκε από μία φοβερή κοινωνικο-οικονομική κρίση. Η κρίση ξεκίνησε στο τέλος μιας δεκαετίας μεγάλης πτώσης του πληθωρισμού, σταθεροποίησης των τιμών και σταδιακής αύξησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας λόγω της πολιτικής σύνδεσης του αργεντίνικου νομίσματος πέσο με το αμερικανικό δολάριο. Η χώρα, είχε ιστορικό υπερ-πληθωρισμού επί δεκαετίες και η σύνδεση αυτή των δύο νομισμάτων είχε εκληφθεί ως λύση που επέλυε όλα τα προβλήματα. Παρά την τιθάσευση όμως του πληθωρισμού, άλλα προβλήματα αναδύονταν στην οικονομία της χώρας. Ενώ η παραγωγικότητα της οικονομίας της έμενε στάσιμη, η παραγωγικότητα εμπορικών εταιρών της Αργεντινής (ΗΠΑ, Ευρώπη, Ν.Α. Ασία, Κίνα, άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής) βελτιωνόταν με γρήγορους ρυθμούς. Η σταθερή σύνδεση συνεπώς, πέσο –

δολαρίου δεν επέτρεπε τις απαραίτητες υποτιμήσεις του νομίσματος, που ήταν αναγκαίες, για να εξακολουθήσουν να παραμένουν ανταγωνιστικά τα προϊόντα της Αργεντινής συγκριτικά με τα ξένα ανταγωνιστικά. Το γεγονός αυτό, καθιστούσε φθηνές τις εισαγωγές προϊόντων, μειώνοντας την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων, και οδηγούσε σε σταδιακή μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας της χώρας και διόγκωση της ανεργίας. Λόγω της μείωσης της απασχόλησης, το εμπορικό ισοζύγιο χειροτέρευε και τα κρατικά έσοδα μειώνονταν, με συνέπεια την διαρκή αύξηση των εμπορικών ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Λόγω όμως της εισροής ξένων κεφαλαίων και εξαιτίας των σχετικά χαμηλών τιμών γης και άλλων περιουσιακών στοιχείων, δεν ήταν εμφανές το μέγεθος του προβλήματος που έμοιαζε διαχειρίσιμο. Όταν όμως άρχισε η έξοδος των ξένων επενδυτών αλλά και των εγχώριων εισοδηματιών, η φυγή κεφαλαίων και η ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων, συνειδητοποιήθηκε η τεράστια έκταση του προβλήματος. Η τότε κυβέρνηση της Αργεντινής, αντί της άμεσης αποσύνδεσης του πέσο από το δολάριο και της άμεσης υποτίμησής του, σε τέτοιο βαθμό ώστε να υπάρξει ισορροπία, προτίμησε να αρχίσει τον δανεισμό τεράστιων ποσών από ιδιώτες και το ΔΝΤ. Ως στόχο είχε την διαφύλαξη της σύνδεσης της ισοτιμίας πέσο – δολαρίου με λόγο 1 προς 1, υπό την ασφυκτική πίεση και καθοδήγηση του ΔΝΤ. Όταν ολοκληρώθηκε η έξοδος των χρημάτων των ξένων και εγχώριων επενδυτών από την χώρα (λόγω της διατήρησης σταθερής της νομισματικής ισοτιμίας 1 προς 1), το σύστημα κατέρρευσε ολοσχερώς .

Η κατάρρευση του συστήματος άρχισε το 1999, όταν το ΑΕΠ της χώρας μειώθηκε κατά 4% , που ήταν το πρώτο στάδιο μιας τριετούς περιόδου ύφεσης που κατέληξε σε πλήρη διάλυση του πολιτικού και οικονομικού σκηηνικού. Όταν το 2001 οι κάτοικοι, ευρισκόμενοι σε κατάσταση πανικού, άρχισαν την μαζική απόσυρση των καταθέσεών τους από τις τοπικές τράπεζες και την μεταφορά τους σε τράπεζες του εξωτερικού, η κυβέρνηση (πρόεδρος Φερνάντο ντε λα Ρούα) αποφάσισε το ‘πάγωμα’ των καταθέσεων επί 12μηνο. Έτσι, προκλήθηκε τεράστια κοινωνική αναταραχή και βίαιες διαδηλώσεις και ο πολιτικός βίος της χώρας εισήλθε σε φάση μεγάλης αστάθειας. Τον Δεκέμβριο του 2001 ο πρόεδρος φυγαδεύθηκε από την χώρα με ελικόπτερο, γεγονός που έμεινε στην ιστορία για τον τρόπο αποχώρησής του από την προεδρία. Ο Αδόλφο Ροντρίγκες Σάα, που διαδέχθηκε στην προεδρία τον αποδράσαντα Φερνάντο ντε λα Ρούα, προσπάθησε να εφαρμόσει ένα νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα, που δεν απέφερε τα αναμενόμενα και εξαναγκάστηκε σε παραίτηση. Την περίοδο 2001-2002 το ΑΕΠ μειώθηκε 21%, η επίσημη ανεργία ανήλθε στο 23% του εργατικού δυναμικού, το ποσοστό του ευρισκόμενου κάτω από το όριο της φτώχειας πληθυσμού ήταν 57% του συνόλου και το δημόσιο χρέος ανήλθε σε 140 δις δολάρια. Τον Ιανουάριο του 2002, λόγω της αδήριτης οικονομικής πραγματικότητας, τερματίστηκε η πολιτική της σταθερής ισοτιμίας και το πέσο οδηγήθηκε σε ελεύθερη πτώση με συνέπεια την αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας σε δυσθεώρητα ύψη. Η ποιότητα ζωής του μέσου πολίτη μειώθηκε κατακόρυφα, πληθώρα επιχειρήσεων οδηγήθηκε σε πτώχευση και τα εισαγόμενα προϊόντα έγιναν σε πραγματικές τιμές απλησίαστα, ενώ η ονομαστική αξία των μισθών είχε παραμείνει στα επίπεδα που ήταν πριν από την κρίση. Εξαιτίας όμως της ‘γενναίας’ υποτίμησης του πέσο, οι εξαγωγές έγιναν φθηνές και ο τουρισμός αυξήθηκε οδηγώντας την οικονομία στην επανάκτηση

της ανταγωνιστικότητάς της. Επίσης, λόγω της αύξησης της τιμής της σόγιας στην παγκόσμια αγορά καθώς και άλλων προϊόντων (κρέατα και δημητριακά), που προκλήθηκε από την ανάπτυξη της Κίνας, υπήρξε μαζική εισροή κεφαλαίων στην οικονομία της χώρας, που υπήρξε τονωτική ένεση, οδηγώντας την σε επανεκκίνηση.

Τον Μάιο του 2003, στην προεδρία της χώρας ανήλθε ο Νέστορ Κίρχνερ που κήρυξε μονομερή στάση πληρωμών, υποτίμησε περαιτέρω επίσημα το πέσο κατά 28% και εθνικοποίησε σημαντικούς τομείς της οικονομίας αρνούμενος την αναγνώριση του χρέους, σηματοδοτώντας με αυτό τον τρόπο το τέλος της πολιτικής αστάθειας και την έξοδο της χώρας από την ύφεση. Το βασικό του επιχείρημα ήταν ότι το χρήμα, που η χώρα δανείσθηκε, δεν χρησιμοποιήθηκε προς όφελος του λαού αλλά διοχετεύθηκε για την εξυπηρέτηση επιχειρηματικών συμφερόντων. Μία ομάδα εξουσιοδοτημένων από τον ΟΗΕ επιθεωρητών, ελέγχοντας το περιεχόμενο του χρέους, έκρινε ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος του δεν μπορούσε να θεωρηθεί νόμιμο. Το 2005, μετά από σειρά σκληρών διαπραγματεύσεων, η χώρα κατόρθωσε να επιτύχει την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους προς τους ιδιώτες επενδυτές με μία έκπτωση της τάξης του 25%-35% της αρχικής ονομαστικής αξίας των ομολόγων, με επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής (μέσω ανταλλαγής των παλαιών ομολόγων με νέα μικρότερης αξίας και μεγαλύτερης διάρκειας). Σε αντίθεση με τους ιδιώτες επενδυτές, το ΔΝΤ κράτησε αρχικά σκληρή στάση μη αποδεχόμενο επαναδιαπραγμάτευση των όρων του δανείου του. Μετά όμως από πολύμηνες σκληρές διαπραγματεύσεις με το ΔΝΤ, κατορθώθηκε η περικοπή του 70% του χρέους του και συμφωνήθηκε η αποπληρωμή του υπολοίπου με δεσμευτικούς όρους. Τον Δεκέμβριο του 2005, ο Κίρχνερ ανακοίνωσε ότι τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας επαρκούσαν για την κάλυψη των υποχρεώσεών της και το 2006, εκμεταλλευόμενη η χώρα τα πλεονάσματα λόγω της οικονομικής ανάπτυξης, αποπλήρωσε με το ποσό των 9,5 δις δολαρίων το χρέος της προς το ΔΝΤ. Την περίοδο εκείνη το ΔΝΤ, λόγω της παταγώδους αποτυχίας του τόσο στην περίπτωση της Αργεντινής όσο και σε εκείνη της κρίσης της Ν.Α. Ασίας, υπέστη φοβερή απαξίωση και κόντεψε να παύσει να υφίσταται. Σήμερα η οικονομία της Αργεντινής, έχει περάσει σε φάση ανάκαμψης και το 2010 εξήλθε και πάλι στις διεθνείς αγορές για δανεισμό.

4.3.2 Ουγγαρία

Τον Ιούλιο 2010 ο δεξιός σύγγρας πρωθυπουργός Βίκτορ Ούρμπαν, τόλμησε να αντιταχθεί σθεναρά στις αξιώσεις του ΔΝΤ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για πρόσθετα μέτρα λιτότητας. Αντίθετα, η κυβέρνηση της Ουγγαρίας αποφάσισε να επιβάλει για τρία έτη έκτακτη εισφορά ύψους 0,45% στον τζίρο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, υποχρεώνοντας τις τράπεζες να καταβάλουν 700 εκατομμύρια ευρώ αντί της επιβάρυνσης των απλών πολιτών με ενδεχόμενα νέα μέτρα. «Αυτό που χρειαζόμαστε τώρα είναι να ενισχυθεί η ανάπτυξη και η ανταγωνιστικότητά μας», τόνισε ο υφυπουργός Οικονομικών Ζόλταν Κσελφάβι. «Μετά από τέσσερα έτη λιτότητας, η... λιτότητα δεν μπορεί να είναι η λύση» πρόσθεσε. Το ΔΝΤ και η ΕΕ, απέρριψαν κατηγορηματικά τη λύση της φορολόγησης των ουγγρικών τραπεζών –οι περισσότερες από τις οποίες άλλωστε ανήκουν σε δυτικοευρωπαϊκές τράπεζες, κυρίως αυστριακές– και αποφάσισαν να μη χορηγήσουν στην Ουγγαρία την τελευταία δόση των 5,5

δισ. Ευρώ. Το ποσό αυτό απέμενε, από το δάνειο των 20 δισ. που είχαν εγκρίνει στη Βουδαπέστη το 2008. Το σύνολο σχεδόν του δυτικού Τύπου, δεν επικρότησε τη στάση αυτή του Ούρμπαν, προβλέποντας ουσιαστικά την καταστροφή της χώρας. Το κυριότερο είναι, ότι η στάση του ΔΝΤ και της ΕΕ δεν βασίζεται, έστω και τυπικά, σε κάποια αποτυχία της Ουγγαρίας να επιτύχει τους στόχους που της είχαν επιβάλει πριν καν αναλάβει την εξουσία η κυβέρνηση Ούρμπαν. Εξάλλου, το έλλειμμα της Ουγγαρίας είναι μόλις 3,8% του ΑΕΠ και το ποσοστό αυτό προκαλεί έκπληξη, δεδομένου ότι τα ελλείμματα των χωρών μελών της Ευρωζώνης είναι από 5% έως και 12%. Βάσιμα πιστεύουμε, ότι το ΔΝΤ και η ΕΕ επιχείρησαν να εκβιάσουν τους Ούγγρους γιατί φοβούνται μήπως δημιουργηθεί ρεύμα απείθαρχων κρατών. Σύμφωνα με τους Times της Νέας Υόρκης: «Ο αγώνας στην Ουγγαρία αντανακλά μια μεγαλύτερη μάχη που αναμένεται να δοθεί το επόμενο έτος, καθώς οι περισσότεροι ευρωπαίοι πολιτικοί που επιδιώκουν να επιβάλουν τη δημοσιονομική πειθαρχία, αντιμετωπίζουν όλο και πιο απείθαρχους πολίτες». Επίσης, οι Financial Times παρότρυναν: «Το ΔΝΤ θα πρέπει να κρατήσει σκληρή γραμμή στην Ουγγαρία γιατί πρέπει να στείλει ένα μήνυμα σε άλλες κυβερνήσεις που θα έμπαιναν στον πειρασμό να φλερτάρουν με την απειθαρχία». Παρόλα αυτά, η καταστροφολογία δεν πέρασε και η γαλλική Μοντ σχολίασε: «Παραδόξως, η επίδειξη δύναμης του Ούρμπαν με το ΔΝΤ δεν προκάλεσε τον πανικό των επενδυτών. Το φιορίνι μπορεί να υποτιμήθηκε κάπως, αλλά η χώρα εξακολουθεί να δανείζεται χωρίς πρόβλημα από τις αγορές. Η κυβέρνηση της Ουγγαρίας, έχει να αντιμετωπίσει πολύ ισχυρά συμφέροντα τους τελευταίους δύο μήνες και μέχρι στιγμής φαίνεται να κερδίζει, παρά τις τεράστιες αντιδράσεις που προκαλεί». Ακόμη και το ΔΝΤ, παραδέχθηκε την ήττα του, χωρίς φυσικά να σταματήσει τις 'απειλές'. «Ναι, προς το παρόν η Ουγγαρία δεν μας χρειάζεται», λέει ο Κριστόφ Ρόζενμπεργκ, επικεφαλής της αντίστοιχης 'τρόικας' στη Βουδαπέστη. «Το 2011, όμως το κλίμα θα μπορούσε να αλλάξει απότομα στις αγορές», συνεχίζει απειλητικά.. Η Ουγγαρία, με τους Σοσιαλιστές στην κυβέρνηση, έζησε τέσσερα χρόνια εξοντωτικής λιτότητας και όντως το έλλειμμα μειώθηκε από 9% σε 3,8% του ΑΕΠ. Με τα μέτρα αυτά όμως, η ανεργία αυξήθηκε από 7% το 2007 στο 12% σήμερα και η οικονομία υπέστη μεγάλη ύφεση. Σε πλήρη ταύτιση με το ΔΝΤ ο Πέτερ Ότσκο, υπουργός Οικονομικών της προηγούμενης σοσιαλιστικής κυβέρνησης, ουσιαστικά κάλεσε την κυβέρνηση Ούρμπαν να αλλάξει στρατηγική και να ακολουθήσει τις επιταγές του ΔΝΤ.

4.3.3 Ισημερινός

Ο Ισημερινός (Εκουαδόρ) παρουσιάζει μια πολύ ενδιαφέρουσα εμπειρία. Ο σημερινός πρωθυπουργός Ραφαέλ Κορέα, πρώην Υπουργός Οικονομικών και πρόεδρος της χώρας, επιστρέφοντας στην εξουσία το 2007, κάλεσε το ΔΝΤ για επαναδιαπραγμάτευση του χρέους. Δεν προέβη σε άρνηση πληρωμής του χρέους αμέσως, αλλά ξεκίνησε την διαδικασία του διεθνούς λογιστικού ελέγχου με την συγκρότηση διακομματικής επιτροπής υπό τον γενικό εισαγγελέα της χώρας με την συμμετοχή ενός ανώτερου κληρικού και τη συνεργασία Μη-κυβερνητικής Οργάνωσης, ξένων οικονομολόγων και νομικών αυξημένου κύρους. Έπειτα από σχεδόν ένα έτος εργασίας, η επιτροπή λογιστικού ελέγχου συνέστησε στην κυβέρνηση του Ισημερινού να κηρύξει στάση πληρωμών για τα 3,2 δισ. δολάρια εξωτερικού χρέους, που αφορούσαν στα λεγόμενα «διεθνή ομόλογα» (Global Bonds).

Αυτά έληγαν το 2012, το 2015 και το 2030 και ήταν αποτέλεσμα προηγούμενης αναδιάρθρωσης χρέους το 2000, μετά τη στάση πληρωμών του 1999. Ο Κορέα, ακολουθώντας την σύσταση της επιτροπής και επικαλούμενος συγκεκριμένες σκανδαλώδεις συμβάσεις, κήρυξε στάση πληρωμών τον Δεκέμβριο του 2008. Απευθύνθηκε επίσης στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, που υποστήριξε την επιλογή του και αναγνώρισε το δικαίωμα της χώρας να μην αποπληρώσει χρέη που δημιουργήθηκαν από προηγούμενες διεφθαρμένες κυβερνήσεις. Οι ρίζες της κρίσης χρέους του Ισημερινού, ανάγονται στην περίοδο 1976-1979, όταν το τότε δικτατορικό καθεστώς της χώρας συνομολόγησε χρέος 3,4 δισ. δολαρίων. Τα 2/3 του χρέους αυτού, κατευθύνθηκαν στη χρηματοδότηση στρατιωτικών εξοπλισμών. Μόνο το 2007 ο Ισημερινός, πλήρωνε περισσότερα από 1,75 δισ. δολάρια για την εξυπηρέτηση του χρέους, περισσότερα από όσα η κυβέρνηση δαπάνησε για την υγεία, την κοινωνική πρόνοια, την κατοικία, την αστική ανάπτυξη και το περιβάλλον μαζί. Ο λογιστικός έλεγχος του χρέους, κατέληξε σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα: όπως το ότι εκπρόσωποι των τραπεζών Smith Barney (ανήκει σήμερα στη Citigroup) και JP Morgan προχώρησαν σε αναδιάρθρωση χρέους το 2000, χωρίς την έγκριση της χώρας, χρεώνοντας επιτόκια 10% και 12%. Απέδειξε επίσης, ότι υπήρξαν παρατυπίες στην έκδοση ομολόγων, που έρχονταν σε αντίθεση ακόμη και με αυτούς τους κανονισμούς της πανίσχυρης Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Ακόμη, οι συμφωνίες έκδοσης ομολόγων δεν ήταν σύνομες με το Σύνταγμα της χώρας και οι ανάδοχοι της έκδοσης είχαν ασυλία έναντι των οποιωνδήποτε ζημιών που είχαν σχέση με την έκδοση των «διεθνών ομολόγων», απαλλάσσοντάς τους από την οποιαδήποτε έκθεση σε κίνδυνο.

Η απόφαση στην αρχή προκάλεσε κάποιες αναταράξεις στις διεθνείς αγορές, χωρίς όμως ιδιαίτερη συνέχεια, όπως σε άλλες κρίσεις ομολόγων, π.χ. αυτήν του Μεξικού το 1994. Η στάση πληρωμών του Κορέα, συνοδεύθηκε από αναδιάρθρωση χρέους (το Εκουαδόρ θα πληρώσει 35 σεντς για κάθε δολάριο) και βέβαια από μια ριζική αναθεώρηση του οικονομικού προσανατολισμού της χώρας, με έλεγχο επί των πλουτοπαραγωγικών πηγών της. Ο Ισημερινός αποκλείστηκε από τις αγορές, σύναψε ωστόσο διμερείς συμφωνίες δανεισμού με την Κίνα ύψους 3 δισ. δολαρίων, με αντάλλαγμα τις εξαγωγές πετρελαίου και τη χρηματοδότηση ενός υδροηλεκτρικού έργου. Χωρίς βέβαια να έχουν λυθεί τα οξύτατα προβλήματα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, η οικονομία της χώρας αναπτύχθηκε κατά 4,5% τα δύο πρώτα έτη της διακυβέρνησης Κορέα. Το 2010 η οικονομία αναμενόταν να αναπτυχθεί κατά 3,7% και 5,06% το 2011, μετά την πολύ μικρή ανάπτυξη 0,4% το 2009, εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης και της μείωσης της ζήτησης για πετρέλαιο.

4.3.4 Ουρουγουάη

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η χώρα συμπαρασύρθηκε από τη χρεοκοπία της Αργεντινής. Όταν οι Αργεντινοί καταθέτες άρχισαν να αποσύρουν μαζικά τα χρήματά τους από τις τράπεζες της Ουρουγουάης, ξέσπασε τραπεζική κρίση, η οποία ανάγκασε την κυβέρνηση να αφήσει το πέσο σε ελεύθερη διαπραγμάτευση. Η πτώση του νομίσματος και το κόστος της τραπεζικής κρίσης,

εκτίναξαν το χρέος στο 103% του ΑΕΠ. Η αναδιάρθρωση χρεών, ύψους 5,3 δισ. δολαρίων, της Ουρουγουάης προβάλλεται από τις αγορές ως μία από τις «φιλικότερες». Η διαδικασία, ολοκληρώθηκε σε μόλις τρεις μήνες και επέφερε μικρές ζημιές, της τάξης του 14%, στους πιστωτές. Το 2003, με αιφνίδια ανακοίνωση της κυβέρνησης, όλα τα κρατικά ομόλογα της χώρας σε διάφορα νομίσματα ανταλλάχθηκαν με νέα ομόλογα κατατεθειμένα στο 'Securities and Exchange Commission' των ΗΠΑ. Σκοπός αυτής της ανταλλαγής, δεν ήταν η μείωση του χρέους αλλά η ανακούφιση της χώρας από τις μεγάλες δόσεις των δανείων. Τα ομόλογα περιείχαν συγκεκριμένες 'Ρήτρες Συλλογικής Δράσης', που προβλέπουν ότι σε περίπτωση αλλαγής των όρων πληρωμής των ομολόγων απαιτείται συμφωνία των κατόχων του 85% της αξίας των ομολόγων. Η συνολική αξία του εξωτερικού χρέους με βάση την αναδιάρθρωση, που ονομάστηκε επίσημα ως 'Εθελοντική Αλλαγή Προφίλ Χρέους', μειώθηκε για να μπορέσει η χώρα να εξέλθει πάλι στις αγορές. Παρότι το χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώθηκε από 90% το 2004 σε 60% το 2010, τα αλληπάλληλα εφαρμοσθέντα προγράμματα λιτότητας έχουν οδηγήσει τα 2/3 του πληθυσμού της χώρας κάτω από τα όρια της φτώχειας, χωρίς η χώρα να επιτύχει να αποφύγει ουσιαστικά τον φαύλο κύκλο του χρέους και του εξωτερικού δανεισμού. Τον Δεκέμβριο του 2010, ο οίκος πιστοληπτικής αξιολόγησης Moody's προέβη στην αναβάθμιση κατά δύο βαθμίδες από Βα3 σε Βα1 της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, ως απόρροια της βελτιωμένης εικόνας που παρουσιάζει το χρέος και η δημοσιονομική κατάσταση της, παρά την εξαθλίωση της πλειοψηφίας του πληθυσμού της .

4.3.5 Νορβηγία

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η νορβηγική κυβέρνηση πούλησε τέσσερα πλοία στον Ισημερινό, στα πλαίσια μιας εμπορικής καμπάνιας εξαγωγής νορβηγικών πλοίων, για να ξεπεράσει την μεγάλη κρίση της ναυπηγικής βιομηχανίας της Νορβηγίας. Η αγορά τους διευκολύνθηκε με την χορήγηση αναπτυξιακού δανείου στον Ισημερινό, που επωμίσθηκε η νορβηγική εταιρεία εξαγωγικών πιστώσεων GIEK. Η επιτροπή λογιστικού ελέγχου του Ισημερινού, μετά από ενδελεχή έρευνα, προέτρεψε την κυβέρνηση να μην αποπληρώσει το χρέος γιατί το δάνειο θεωρήθηκε άνομο, καθώς σκοπός του δεν ήταν η βοήθεια της χώρας αλλά η στήριξη της ναυπηγικής βιομηχανίας της Νορβηγίας. Επιπλέον, δεν είχε πραγματοποιηθεί ποτέ αξιολόγηση της τεχνικής και οικονομικής βιωσιμότητας του σχεδίου, ενώ τα αγορασθέντα πλοία είχαν εξαφανισθεί και δεν ανευρίσκονταν πουθενά. Υπό την πίεση των πολιτών του Ισημερινού και πολλών νορβηγικών οργανώσεων, η Νορβηγία αποδέχθηκε το 2006 την μη νομιμότητα του χρέους του Ισημερινού και άλλων τεσσάρων χωρών για τον ίδιο λόγο (Περού, Αίγυπτος, Σιέρα-Λεόνε και Τζαμάικα), αποφασίζοντας την μονομερή διαγραφή του, ύψους 62 εκατομμυρίων ευρώ. Η απόφαση αυτή αναφέρεται, γιατί αποτελεί ουσιαστικά την πρώτη περίπτωση αναγνώρισης της ευθύνης του πιστωτή και διαγραφής εκ μέρους του παράνομου χρέους και έχει μεγάλη σημασία γι' αυτό τον λόγο .

4.3.6 Ρωσία

Η σύγχρονη Ρωσία, εμφανίζει μια διαφορετική εμπειρία άρνησης πληρωμής χρέους με την μονομερή διαγραφή του 90% του χρέους το 1999 από τον πρόεδρο Πούτιν, συνοδευόμενο από εκδίωξη της εποπτείας του ΔΝΤ. Παρόλα αυτά, η Ρωσία δεν αμφισβήτησε ποτέ επίσημα το χρέος της και απλά δήλωσε αδυναμία πληρωμής του, επιτρέποντας έτσι στους κατόχους των ρωσικών ομολόγων να συνεχίσουν την διεκδίκηση εξόφλησής τους. Δεν έγινε γνωστό βέβαια, αν αυτό συνέβη σκόπιμα ή λόγω λάθους χειρισμού. Εξετάζοντάς το από νομική άποψη, από την στιγμή που αναγνωρίζεις το χρέος σου, είτε προχωρήσεις σε στάση πληρωμών είτε σε μονομερή ολική ή μερική διαγραφή, οι πιστωτές έχουν κατοχυρώσει το δικαίωμα εσαεί της αποπληρωμής του. Η Ρωσία βέβαια, εξακολουθεί και σήμερα να δανείζεται αναγκαζόμενη από την διεθνή αγορά προκειμένου να αποπληρώνει το χρέος της, που ποτέ δεν αμφισβήτησε επίσημα.

4.3.7 Βραζιλία

Η Βραζιλία ξοδεύει ποσά άνω του 36% του κρατικού προϋπολογισμού της για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, όταν για την υγεία δαπανά μόνο το 5% και για την παιδεία μόλις το 3%. Το 2008, με πρωτοβουλία βουλευτών, συλλέχθηκαν υπογραφές από το 1/3 των μελών της Γερουσίας για να συγκροτηθεί Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ελέγχου του χρέους. Το 2009, το κοινοβούλιο της χώρας ενέκρινε την συγκρότηση της επιτροπής και αυτή ανέλαβε το έργο του ελέγχου. Για την διευκόλυνση της έρευνας της επιτροπής, κλήθηκαν να καταθέσουν μαρτυρίες εκπρόσωποι διαφόρων οργανώσεων και κινημάτων. Κατά την διενέργεια της έρευνας, διαπιστώθηκαν παράνομες πράξεις χειραγώγησης της διακύμανσης του νομίσματος και των επιτοκίων, ελλείμματα διαφάνειας, ρήτρες που παραβίαζαν την εθνική κυριαρχία, ενέργειες κερδοσκοπικής μετατροπής του εξωτερικού χρέους σε εσωτερικό κλπ. Κατά την διεξαγωγή της έρευνας του εσωτερικού δημόσιου χρέους, αποδείχθηκαν παράνομες ενέργειες στην διεθνή κίνηση των κεφαλαίων, στη ρύθμιση των επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα σε συνεννόηση με τις χρηματαγορές κλπ. Η επιτροπή παρέδωσε το πόρισμα που συνέταξε και τις διαπιστώσεις της στον γενικό εισαγγελέα τον Μάρτιο του 2009, για την διατύπωση προτάσεων περαιτέρω ενεργειών προς το ανώτατο δικαστήριο της χώρας που έχει και την ευθύνη αναστολής πληρωμής του παράνομου χρέους και του καταλογισμού των ευθυνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Παγκόσμια χρηματοπιστωτική- οικονομική κρίση, κρίση ευρωζώνης– ευρώ, κρίση και δημόσιο χρέος στην Ελλάδα

5.1 Εισαγωγή

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, που εκδηλώθηκε το καλοκαίρι του 2007 στις ΗΠΑ, εξαιτίας της αδυναμίας αποπληρωμής των στεγαστικών δανείων ‘μειωμένης εξασφάλισης’ (sub-primes), επεκτάθηκε και έγινε αισθητή με ταχείς ρυθμούς και στις άλλες χώρες και κυρίαρχα στην ΕΕ. Σηματοδότησε ουσιαστικά την αρχή της μεγαλύτερης μεταπολεμικής παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, που ίσως αποδειχθεί μεγαλύτερη από την κρίση της δεκαετίας του 1930. Ταυτόχρονα, αποδεικνύεται ότι αποτελεί και κρίση της στρεβλής ολοκλήρωσης στην Ευρώπη και ειδικότερα κρίση της ευρωζώνης, που εκδηλώνεται με διαφορετική ένταση και ποικίλες κοινωνικές συνέπειες σε κάθε χώρα. Η κρίση επίσης, έρχεται ως συνέπεια των συντελούμενων αλλαγών και γεωπολιτικών ανακατατάξεων μεταξύ αναπτυγμένων και αναδυόμενων οικονομιών (πχ. Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, αραβικός κόσμος). Ουσιαστικά, αντανακλά την ανισόμετρη οικονομική και πολιτική ανάπτυξη του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος..

5.2 Παγκόσμια χρηματοπιστωτική– οικονομική κρίση

Η νέα διεθνής κρίση, ουσιαστικά αποτελεί κρίση υπερσυσσώρευσης ‘πλασματικού’ κεφαλαίου (δηλαδή κεφάλαιο με την μορφή της υπερπαραγωγής και υπερδιόγκωσης της ‘αξίας’ χρεογράφων και άυλων τίτλων (μετοχές, ομολογίες, κρατικά ομόλογα, έντοκα γραμμάτια, αμοιβαία κεφάλαια, repos και παντός είδους χάρτινες ‘αξίες’ και χρηματοπιστωτικά παράγωγα προϊόντα). Η υπερπαραγωγή τους, συνδέεται με πολιτικές απορρύθμισης και τιτλοποίησης και εντάσσεται στην παγκόσμια τάση ‘χρηματιστικοποίησης’¹⁷ της οικονομίας. Η πολιτική απορρύθμισης, ξεκίνησε με απορρύθμιση των επιτοκίων, απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, ουσιαστική κατάργηση της διαφοράς τραπεζικών και μη τραπεζικών χρηματοπιστωτικών εταιρειών, άνοιγμα εθνικών αγορών στον διεθνή ανταγωνισμό, ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων και δημόσιας περιουσίας, συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και των κοινωνικών παροχών κλπ. Οι διαδικασίες τιτλοποίησης, συνδέθηκαν με την μετατροπή μη εμπορεύσιμων στοιχείων ενεργητικού ή παθητικού τραπεζών και μεγάλων εταιρειών σε

¹⁷ Η διαδικασία της ‘χρηματιστικοποίησης’ (financialization) της οικονομίας, συνδέεται με τον αυξανόμενο ρόλο του χρηματοπιστωτικού τομέα σε σχέση με τον παραγωγικό και την υπερδιόγκωση της αγοραπωλησίας χρηματοπιστωτικών προϊόντων στις εθνικές και διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου.

εμπορεύσιμους τίτλους (π.χ. η μετατροπή των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων σε ειδικά ομόλογα που πωλούνται στην κεφαλαιαγορά). Έτσι, διεύρυναν την πιστωτική τους επέκταση και διέσπειραν τους πιστωτικούς κινδύνους στους κατόχους τους, αυξάνοντας τις πηγές κερδοφορίας τους. Οι νέες τεχνικές αντιμετώπισης των χρηματοπιστωτικών κινδύνων (risk management), οδήγησαν στην δημιουργία ειδικών χρηματοπιστωτικών μέσων και παράγωγων χρηματοπιστωτικών προϊόντων (options, futures, swaps, junk bonds, hedge funds, CDS κλπ.) και των εξειδικευμένων εταιρειών που τα εμπορεύονταν.

Η υπερδιόγκωση της ‘αξίας’ των χάρτινων και άυλων τίτλων οδήγησε, με το σπάσιμο της κερδοσκοπικής ‘φούσκας’, σε μεγάλες απώλειες των κατόχων τους, ενώ εξασφάλισε την εξαγωγή τεράστιων κερδών σε θεσμικούς επενδυτές και επενδυτικές τράπεζες. Μεγάλο ποσοστό όμως των τραπεζών, που κατείχαν στο χαρτοφυλάκιό τους τέτοια χρεόγραφα, κατέγραψαν τεράστιες απώλειες και βρέθηκαν προ της πλήρους κατάρρευσης. Οι κυβερνήσεις, για να αποτρέψουν την γενικότερη αποδιάρθρωση του συστήματος έλαβαν γενναία μέτρα στήριξής τους, επιβαρύνοντας όμως ουσιαστικά το σύνολο του πληθυσμού και της κοινωνίας (μισθωτοί, συνταξιούχοι κλπ.). Στις συνθήκες απελευθέρωσης των αγορών, τα φαινόμενα ακραίας κερδοσκοπίας με αγοραπωλησίες χρηματοπιστωτικών παραγώγων στις λεγόμενες παράλληλες αγορές, εντείνουν την ανισοκατανομή του παραγόμενου εισοδήματος και του συσσωρευμένου πλούτου. Τα κέρδη των θεσμικών επενδυτών είναι τεράστια, εξασφαλίζοντας σημαντικότερες αποδόσεις στους πελάτες τους (μεγάλους και μεσαίους αποταμιευτές). Σημαντικότερο ρόλο στις κερδοσκοπικές δραστηριότητες παίζουν οι οίκοι αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας κρατών –επιχειρήσεων (οι αμφιλεγόμενοι Standard and Poor’s, Fitch και Moody’s). Αυτοί οι οίκοι με τις βαθμολογήσεις των διαφόρων χρηματοπιστωτικών προϊόντων, σε κρίσιμες στιγμές, δημιουργούν κατάλληλο κλίμα διευκολύνοντας ουσιαστικά την δράση όσων δραστηριοποιούνται παγκόσμια στις χρηματοοικονομικές αγορές. Ειδικότερα το 2010, σύμφωνα με την ‘Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών’ (Bank of International Settlements– BIS), ενώ το παγκόσμιο ΑΕΠ ανερχόταν σε 62 τρις δολάρια, η συνολική ‘αξία’ των κάθε είδους χρηματοπιστωτικών παραγώγων προϊόντων υπολογιζόταν σε 1.020 τρις δολάρια (όπου τα 437 τρις διακινήθηκαν σε οργανωμένα χρηματιστήρια και τα 583 τρις εκτός χρηματιστηρίων, over-the-counter derivatives). Η συνολική ‘αξία’ τους δηλαδή, είναι περίπου 16,5 φορές μεγαλύτερη από την συνολική αξία του παγκόσμιου ΑΕΠ. Είναι πασιφανές το μέγεθος της διόρθωσης που πρέπει να επιτευχθεί, όταν στιγμιαία το σύνολο των τιμών–ονομαστικών αξιών τους πρέπει να εξισωθεί με το σύνολο των πραγματικών αξιών της παγκόσμιας οικονομίας. Σε επίπεδο ΕΕ με ΑΕΠ περίπου 9,5 τρις ευρώ, οι τράπεζες της ευρωζώνης κατείχαν ομόλογα 41 τρις ευρώ (τα 29 τρις ευρώ από αυτά θεωρούνταν αμφίβολης φερεγγυότητας και ‘τοξικά’). Οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, που προβλέπονται από την ‘Βασιλεία III’ προσπαθούν να θέσουν κάποιες ρυθμίσεις οριακού χαρακτήρα, με αύξηση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (σχέση ιδίων κεφαλαίων προς σταθμισμένους κινδύνους) από 2% σε 4,5% και

του δείκτη Tier I (ο σκληρός πυρήνας των ιδίων κεφαλαίων) από 4% σε 6,5% ως το 2019, σε βάθος χρόνου και όχι άμεσα, χρονικό διάστημα όπου μπορούν να συμβούν πολλές παρόμοιες κρίσεις .

5.3 Κρίση ευρωζώνης– ευρώ

Η νέα οικονομική κρίση έπληξε καίρια τα θεμέλια της ‘Οικονομικής και Νομισματικής Ενοποίησης’ (ONE) της ΕΕ, που από το 2000 είχε δημιουργήσει την ευρωζώνη και το ευρώ. Τα προβλήματα λειτουργίας της συσσωρεύθηκαν, κατά την δεκαετή λειτουργία της, και ως τώρα συγκαλύπτονταν. Αναδείχθηκαν όμως, στην επιφάνεια και οξύνθηκαν με το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και ιδιαίτερα όταν η κρίση έπληξε την ‘πραγματική’ οικονομία. Η ‘φούσκα’ των ενυπόθηκων δανείων των ΗΠΑ και η κατάρρευση– πτώχευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers, διαμέσου του μηχανισμού των χρηματαγορών, έπληξε δραστικά και τις τράπεζες της ευρωζώνης. Ως αποτέλεσμα, προέκυψε η έντονη μείωση των δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, δημιουργώντας φαινόμενα πιστωτικής ασφυξίας στην οικονομία. Ταυτόχρονα, η μείωση των δημόσιων εσόδων, εξαιτίας της επελθούσας ύφεσης, και η ανάγκη πρόσθετων κρατικών δαπανών συνδυαζόμενη με τα μέτρα στήριξης των τραπεζών, εξαιτίας των επισφαλών δανείων και των ‘τοξικών’ τίτλων που κατείχαν, αύξησαν τα ελλείμματα και τις δανειακές ανάγκες. Τα spreads¹⁸ και το κόστος δανεισμού (ιδιαίτερα των περιφερειακών οικονομιών) εκτοξεύθηκαν. Στις ΗΠΑ, η κυβέρνηση ανάλωσε 700 δις δολάρια για αγορά ‘τοξικών’ τίτλων και για ενίσχυση κεφαλαιοποιήσεων και 1.500 δις δολάρια για εγγυήσεις δανείων. Η ΕΕ έλαβε αντίστοιχα μέτρα, που σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανήλθαν σε 957 δις ευρώ το 2008 και σε 1.107 δις ευρώ το 2009 (ποσοστό 75% ήταν σε μορφή εγγυήσεων δανείων). Το συνολικό ύψος της κρατικής στήριξης στην ΕΕ προς τις τράπεζες και διάφορες επιχειρήσεις, ανήλθε σε 4.589 δις ευρώ (από την έναρξη της κρίσης– στοιχεία 12/2010). Στην Ελλάδα, τα αντίστοιχα ποσά για την στήριξη των τραπεζών ανήλθαν το 2008-2009 σε 28 δις ευρώ (11,5% του ΑΕΠ), το 2010 σε 50 δις ευρώ και το πρώτο τρίμηνο του 2011 σε 30 δις ευρώ. Συνολικά δηλαδή, διατέθηκαν 108 δις ευρώ από τα οποία 85 δις ευρώ ήταν εγγυήσεις δανείων σε τρίτους και τα υπόλοιπα 23 δις ευρώ μετρητά (προνομιούχες μετοχές, ειδικά ομόλογα, Ταμείο Χρηματοπιστωτικής

¹⁸Ως spread, θεωρείται η διαφορά του επιτοκίου μεταξύ των ομολόγων δύο διαφορετικών χωρών και πρόκειται για την προσφερόμενη απόδοση στους επενδυτές. Στην περίπτωση της Ελλάδας, spread θεωρείται η διαφορά των επιτοκίων δανεισμού της χώρας μας και της Γερμανίας. Π.χ. όταν η Γερμανία δανείζεται εκδίδοντας ομόλογα με απόδοση κοντά στο 3% και η Ελλάδα με απόδοση 12%, το spread για τα ελληνικά ομόλογα είναι 9% ή 900 μονάδες βάσης. Η σύγκριση με το γερμανικό ομόλογο, γίνεται επειδή η Γερμανία είναι η μεγαλύτερη οικονομία της ευρωζώνης και θεωρείται από τις σταθερότερες παγκόσμια και χαμηλής επικινδυνότητας. Οι κύριοι ‘παίκτες’ της αγοράς ομολόγων, είναι οι αποκαλούμενοι θεσμικοί επενδυτές (διάφορα κερδοσκοπικά επενδυτικά σχήματα, hedge funds κλπ), οι τράπεζες, μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες, ασφαλιστικά ταμεία κλπ.

Σταθερότητας). Το αποτέλεσμα αυτών των κινήσεων, ήταν βέβαια η αύξηση των δημόσιων ελλειμμάτων και ο πρόσθετος κρατικός δανεισμός με τις επακόλουθες αρνητικές συνέπειες .

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το δημοσιονομικό έλλειμμα της ευρωζώνης από 1,2% του ΑΕΠ το 2006 ανήλθε σε 6,2% το 2009. Από τις 16 χώρες μόνο δύο είχαν δημόσιο έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ, όπως ορίζει το ‘Σύμφωνο Σταθερότητας’ (Λουξεμβούργο -0,9% και Φινλανδία -2,5%). Δημόσιο σωρευτικό χρέος κάτω του 60% του ΑΕΠ, που επίσης ορίζει το ‘Σύμφωνο Σταθερότητας’, είχαν μόνο τέσσερις χώρες (Λουξεμβούργο 14,5% , Φινλανδία 43,8% , Ισπανία 53,2% και Κύπρος 58%). Το μεγαλύτερο δημόσιο έλλειμμα και σωρευτικό χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ της, είχε η Ελλάδα (-13,6% και 126,7% αντίστοιχα) και κατά σειρά ακολουθούσαν η Ιρλανδία (-14,4% και 65,5%), η Πορτογαλία (-9,3% και 76,1%), το Βέλγιο (-4,7% και 96,2%), η Ιταλία (-5,3% και 116%), η Γαλλία (-7,5% και 78,1%), η Γερμανία (-3% και 73,4%), η Ισπανία (-11,1% και 53,2%), η Αυστρία (-3,5% και 67,5%) κλπ. Σημειωτέον ότι το κρατικό έλλειμμα της Ελλάδας, μετά την πρόσφατη σχετική αναθεώρηση, ανήλθε ως ποσοστό του ΑΕΠ σε 15,4% και της Ιρλανδίας μετά την χρεοκοπία της μεγαλύτερης τράπεζάς της σε 32% του ΑΕΠ. Το μέλλον της ευρωζώνης και των συγκεκριμένων χωρών (Ελλάδας και Ιρλανδίας), έγινε δυσχερέστερο. Συνέπειες της κρίσης, είναι η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, η ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων, ο περιορισμός της κατανάλωσης των νοικοκυριών, η διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, το κλείσιμο επιχειρήσεων και η ένταση της ύφεσης. Σύμφωνα με στοιχεία επίσης της Eurostat, το ποσοστό ανεργίας στο χρονικό διάστημα 2007-2010 αυξήθηκε από 7% σε 10% και ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε σχεδόν 23 εκατομμύρια άτομα. Το 59% των ανδρών και το 61% των γυναικών το 2009, εργαζόταν σε καθεστώς προσωρινής απασχόλησης και αδυνατούσαν να βρουν εργασία πλήρους απασχόλησης. Ποσοστό 20% των ευρωπαίων πολιτών ζούσαν σε συνθήκες φτώχειας, περισσότερα των 84 εκατομμυρίων ατόμων, και το εισόδημά τους ήταν κάτω του 60% του μέσου κατά κεφαλή εισοδήματος (19 εκατομμύρια των οποίων ήταν ανήλικοι). Οι κοινωνικές προεκτάσεις της κρίσης είναι καταστροφικές, προκαλώντας αυξανόμενη ανισότητα, κοινωνική ανασφάλεια, υψηλά επίπεδα φτώχειας και ανεργίας που προοιωνίζουν δυσοίωνα το μέλλον των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Σε αντίθεση με την άνοδο του ποσοστού φτώχειας στην ΕΕ, σύμφωνα με στοιχεία της Merryl Lynch, υπήρξε σταθερή αύξηση του στρώματος των εκατομμυριούχων παγκόσμια που το χρονικό διάστημα 2007-2009 αυξήθηκε κατά 12,5% (από 2.600.000 σε 3.100.000 άτομα), ενώ ο πλούτος τους αυξήθηκε κατά 14,5% (από 8,3 τρις δολάρια σε 9,5 τρις δολάρια το 2009). Σύμφωνα με στοιχεία του περιοδικού Forbes, υπήρξε παράλληλη αύξηση των δισεκατομμυριούχων παγκόσμια που από 1.011 άτομα στο τέλος του 2009, ανήλθαν σε 1.210 άτομα στο τέλος του 2010 (413 στις ΗΠΑ, 332 στην Ασία, 300 στην Ευρώπη και οι υπόλοιποι σε άλλες χώρες). Τα δεδομένα αυτά συνιστούν μία ένδειξη των βαθύτερων αιτίων των κρίσεων, που εκφράζονται με διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, υπερσυγκέντρωση του οικονομικού πλούτου, συρρίκνωση των μεσαίων τάξεων και αύξηση των ευρισκόμενων κάτω από τα όρια της φτώχειας ατόμων. Η κρίση ανέδειξε τις αντιφάσεις των μηχανισμών της ONE (‘Σύμφωνο

Σταθερότητας' και ΕΚΤ), τους ανισότιμους όρους συμμετοχής των αδύναμων οικονομιών της περιφέρειας στο ενιαίο νόμισμα ευρώ και την απουσία βούλησης των θεσμικών οργάνων της ΕΕ (Επιτροπή και Συμβούλιο) να λάβουν μέτρα άμβλυνσης της κρίσης ακόμη και με όρους 'αντικυκλικής' πολιτικής. Οι εξαγωγές και οι επενδύσεις, κινήθηκαν κατά το κλασικό υπόδειγμα του οικονομικού κύκλου, αύξησης στην ανοδική φάση και μείωσης στην καθοδική. Η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης και η περικοπή κοινωνικών δαπανών, διόγκωσαν τη συρρίκνωση της παραγωγής και της απασχόλησης. Ταυτόχρονα, αντί της έκφρασης έμπρακτης κοινοτικής αλληλεγγύης σε χώρες που δέχθηκαν κερδοσκοπικές επιθέσεις, όπως η Ελλάδα, υπήρξε ουσιαστικά ενθάρρυνση της δράσης των κερδοσκόπων και θεσμική αναγνώριση των τριών ιδιωτικών οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης. Το γεγονός αυτό, επέφερε ως αποτέλεσμα την τρομερή άνοδο των ελληνικών spreads και την ουσιαστική αδυναμία δανεισμού από τις διεθνείς αγορές. Και όταν ακόμη εκφράστηκε έμπρακτα, με μεγάλη καθυστέρηση, η κοινοτική στήριξη μέσω του EFSF (δάνειο 110 δις ευρώ), έγινε με υψηλά επιτόκια δανεισμού και επιβολή ακραίων κοινωνικών μέτρων και δυσβάστακτων δεσμεύσεων, που αντί να αμβλύνουν επιδεινώνουν την υπερχρέωση της χώρας και την εμβάθυνση της κρίσης.

5.3.1 Διεύρυνση των ανισοτήτων 'κέντρου' – 'περιφέρειας'

Η ένταξη των περιφερειακών οικονομιών στην ΟΝΕ, δεν πραγματοποιήθηκε με όρους πραγματικής αλλά ονομαστικής– τυπικής σύγκλισης. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ενδεχομένως και άλλων χωρών, εφαρμόστηκαν πρακτικές 'δημιουργικής λογιστικής', με αλλοιώσεις στατιστικών στοιχείων και την εμφάνιση μιας πλαστής εικόνας των ελλειμμάτων και του χρέους. Η επενδυτική τράπεζα Goldman Sachs με αντίτιμο ισχυρή 'αμοιβή' ανέλαβε την εξασφάλιση της ικανοποίησης των τυπικών κριτηρίων ένταξης στην ΟΝΕ, αλλοιώνοντας τα σχετικά στοιχεία και αποκρύπτοντας δημόσιο χρέος (δομημένο ομόλογο ύψους 3,03 δις ευρώ). Η συμφωνία, επιτεύχθηκε επί κυβέρνησης Σημίτη αλλά η 'αμοιβή' για προφανείς λόγους συμφωνήθηκε να δοθεί αργότερα. Όταν άρχισε η αποπληρωμή του 'δανείου', 5 έτη αργότερα (400 εκατομμύρια ευρώ ετησίως), το γεγονός συγκαλύφθηκε αλλά πρόσφατα αποκαλύφθηκε. Η ένταξη των περιφερειακών χωρών στο ευρώ, επιτεύχθηκε με υψηλές συναλλαγματικές ισοτιμίες στο όνομα του χαμηλού πληθωρισμού και του 'σκληρού' ευρώ κατ' απαίτηση της Γερμανίας, σε μια προσπάθεια να είναι το ενιαίο νόμισμα διεθνές αποθεματικό νόμισμα. Το γεγονός αυτό, έφερε σε άνιση θέση τις χώρες της περιφέρειας και αποδυνάμωσε την ανταγωνιστικότητά τους στην εσωτερική αγορά της ΕΕ. Η άνιση θέση τους, επιτάχθηκε με τις πολιτικές 'παγώματος' των μισθών που ακολούθησε η Γερμανία και το επακόλουθο κοινωνικό ντάμπινγκ'¹⁹, που

¹⁹Θεωρώντας ως βάση το 1995=100, η πραγματική αποζημίωση της εργασίας στην Γερμανία ανήλθε το 2008 στο 115, στην Πορτογαλία στο 117, στην Ιρλανδία στο 133 και στην Ελλάδα στο 137. Επίσης, στην Γερμανία υπήρξε αύξηση των θέσεων ημιαπασχόλησης μετά από επίτευξη συμβάσεων μεταξύ σωματείων– εργοδοτών.

προξένησε την απώλεια ενός δυνητικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των περιφερειακών οικονομιών. Με αυτό τον τρόπο, στην δεκαετή λειτουργία της ONE, αντί της σύγκλισης μεταξύ κέντρου–Γερμανίας και περιφερειακών χωρών, υπήρξε διεύρυνση του χάσματος παραγωγικότητας που αποτελεί τον πυρήνα της ανταγωνιστικότητας με συνέπειες που έγιναν αισθητές όταν ξέσπασε η κρίση. Η συμμετοχή των χωρών της ‘περιφέρειας’ στην ONE δημιούργησε μια ευφορία (που αποδείχθηκε επίπλαστη στη συνέχεια), λόγω των χαμηλών επιτοκίων και της ανεξέλεγκτης πιστωτικής επέκτασης που ενίσχυσαν τη ζήτηση, επέφερε την αύξηση της παραγωγής, του ΑΕΠ και των εισαγωγών. Οι τράπεζες του ‘κέντρου’ και της ‘περιφέρειας’ είδαν τα κέρδη τους να αυξάνονται θεαματικά, αλλά τελικά αποδείχθηκε από τις εξελίξεις ότι επρόκειτο για μια ‘χρεωμένη’ ανάπτυξη. Οι διαφορές ανταγωνιστικότητας έγιναν εμφανείς στο ισοζύγιο πληρωμών, που έγινε μόνιμα ελλειμματικό για τις χώρες της περιφέρειας και μόνιμα πλεονασματικό για την Γερμανία. Η ύπαρξη των χρόνιων ελλειμμάτων των περιφερειακών οικονομιών, διόγκωσε τον δανεισμό τους (δημοσίου, επιχειρήσεων, ιδιωτών) κυρίως από τις τράπεζες του κέντρου, με συνέπεια αυτές να βρεθούν ‘ανοχύρωτες’ όταν ξέσπασε η κρίση. Η ONE, αποδείχθηκε ότι δεν διευκολύνει σε συνθήκες κρίσης τις αδύναμες οικονομίες, καθώς η πολιτική των κρατικών εσόδων και δαπανών βρίσκεται υπό την αυστηρή επιτήρηση του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’ (οι κρατικές ενισχύσεις αντιβαίνουν τον κανόνα ανταγωνισμού). Ο προϋπολογισμός της ΕΕ, δεν επαρκεί για την στήριξη πολιτικών συγκλίσεων των οικονομιών και εξόδου από την κρίση, όντας μόλις 1% του ΑΕΠ.

Η νομισματική πολιτική, που είναι υπό τον έλεγχο της ΕΚΤ, έχει ως στόχο την στήριξη των τραπεζών αντί των κρατών–μελών και σε αντίθεση με ότι ισχύει σε όλες τις άλλες κεντρικές τράπεζες (ΗΠΑ, Αγγλία, Ιαπωνία κλπ.) η ΕΚΤ δεν δέχεται κυβερνητικά χρεόγραφα (κρατικά ομόλογα) για δημόσιο δανεισμό. Σε αντίθεση, δανείζει τις εμπορικές τράπεζες με χαμηλό επιτόκιο (γύρω στο 1%), ενώ αυτές δανείζουν με τη σειρά τους τα κράτη–μέλη με πολλαπλάσια επιτόκια που διαμορφώνονται στην ελεύθερη αγορά με όρους που δεν ευνοούν οικονομίες με υψηλά ελλείμματα και χρέος. Η ΕΚΤ δεν έλαβε κανένα ουσιαστικό μέτρο ελέγχου των κερδοσκοπικών κεφαλαίων (των ‘τοξικών’ χρηματοοικονομικών προϊόντων συμπεριλαμβανομένων), ούτε εντόπισε τους κινδύνους της ανεξέλεγκτης πιστωτικής επέκτασης των τραπεζών και ενέτεινε, έτσι, την αστάθεια της ευρωζώνης και του ευρώ²⁰. Έδειξε επίσης, μεγάλη ανοχή στις βαθμολογήσεις των ιδιωτικών οίκων πιστοληπτικής

²⁰Η ακαθάριστη πιστωτική επέκταση των χωρών του πυρήνα της ευρωζώνης προς την περιφέρεια, στο τέλος του 2008, ανήλθε σε 1,4 τρις ευρώ όταν το συνολικό μετοχικό κεφάλαιο του τραπεζικού συστήματος του κέντρου ήταν 0,6 τρις ευρώ (δηλαδή το πιστωτικό άνοιγμα προς τις περιφερειακές χώρες ήταν 2,6 φορές το μετοχικό κεφάλαιό του). Προφανέστατα, στην περίπτωση της γενικευμένης αθέτησης χρεών, το τραπεζικό σύστημα του πυρήνα θα περιέλθει σε δυσχερέστατη θέση.

αξιολογήσεις που μεροληπτούσαν εμφανέστατα υπέρ ορισμένων τραπεζών²¹. Η ΟΝΕ στερείται μιας ενιαίας, κοινής, ομοσπονδιακού τύπου μακροοικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής (δημοσιονομικής, νομισματικής, εισοδηματικής, αναπτυξιακής κλπ), που στα πλαίσιά της θα υπήρχε η δυνατότητα λήψης μέτρων για τον περιορισμό των συνεπειών της κρίσης. Το αποτέλεσμα λειτουργίας της ευρωζώνης, αποβαίνει τελικά προς όφελος κυρίως της Γερμανίας περιθωριοποιώντας ουσιαστικά τις περιφερειακές οικονομίες. Ήδη παρόμοιες εμπειρίες με την Ελλάδα, βιώνουν η Ιρλανδία και πρόσφατα η Πορτογαλία με την ένταξή τους στον μηχανισμό στήριξης που εγκαινίασε η Ελλάδα, τον οποίο προσπάθησαν να αποφύγουν αλλά στην ουσία τους επιβλήθηκε από την ΕΕ για την σωτηρία του ευρώ. Οι μη ισότιμοι όροι συμμετοχής των περιφερειακών χωρών στην ευρωζώνη, φαίνονται στην ανάλυση του συνολικού χρέους της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ελλάδας. Στον Πίνακα 4, το 2009 η Ελλάδα συγκρινόμενη με τις δύο άλλες χώρες, είχε ως ποσοστό του ΑΕΠ πολύ μικρότερο συνολικό χρέος (αθροιστικά δημόσιο και ιδιωτικό), αλλά αρκετά μεγαλύτερο δημόσιο και ειδικά μακροπρόθεσμο. Το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος και ειδικά εξωτερικό, συνδυαζόμενο με τα μεγαλύτερα δημόσια ελλείμματα, ήταν ο κύριος λόγος της έντονης πίεσης που ασκήθηκε από τους διεθνείς κύκλους της κερδοσκοπίας. Όμως την μεγαλύτερη ανησυχία στις τράπεζες του κέντρου, προκαλεί το χρέος της Ισπανίας (τελευταία και της Ιταλίας). Σε περίπτωση στάσης πληρωμών, θα οδηγηθούμε σε κατάρρευση των τραπεζών του ‘κέντρου’ της ευρωζώνης (Γερμανία, Γαλλία κλπ), με ενδεχόμενο επακόλουθο την κατάρρευση του ίδιου του ευρώ. Βέβαια το ενδεχόμενο στάσης πληρωμών της Ελλάδας είναι ένα εφιαλτικό σενάριο για την ΕΕ και την ευρωζώνη, γιατί υπάρχει βασιμότετος κίνδυνος να παρασύρει και άλλες χώρες της περιφέρειας και να λειτουργήσει ως ‘ντόμινο’, συμπαρασύροντας στην καταστροφή την ίδια την ευρωζώνη και το ευρώ. Το γεγονός αυτό, αποτελεί ένα ισχυρότατο ‘χαρτί’ της Ελλάδας για να επαναδιαπραγματευθεί το χρέος με τους πιστωτές της, που δεν ασκήθηκε– χρησιμοποιήθηκε ως τώρα. Προκύπτει σαφώς ότι το πρόβλημα δεν είναι αποκλειστικά και μόνο της Ελλάδας, αλλά συνολικά της ευρωζώνης και της ΕΕ και αναδεικνύει την συστημική κρίση που διέρχεται το ασταθές οικοδόμημα της ευρωζώνης και του ευρώ .

(*21)Τα stress tests (δοκιμασίες αντοχής) των ευρωπαϊκών τραπεζών που πραγματοποιήθηκαν το 2010 με ευθύνη της ΕΚΤ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποδείχθηκαν στην ουσία αναληθή αφού βαθμολογήθηκαν θετικά ιρλανδικές τράπεζες (Bank of Ireland, Irish Bank), που λίγους μήνες αργότερα συνετέλεσαν στην προσφυγή της Ιρλανδίας στον EFSF για την αποφυγή της χρεοκοπίας.

Πίνακας 4 : Εξέλιξη του συνολικού χρέους τριών περιφερειακών οικονομιών της ευρωζώνης στο τέλος του 2009

Χώρες-μέλη	Συνολικό χρέος		Διάρκεια συνολικού χρέους				Σύνθεση συνολικού χρέους			
	σε δις €	% ΑΕΠ	μακροπρόθεσμο		βραχυπρόθεσμο		ιδιωτικό		δημόσιο	
Ισπανία	5.315	506%	3.730	70,2%	1.586	29,8%	4.640	87,3%	675	12,7%
Πορτογαλία	789	479%	512	64,9%	271	34,3%	662	83,9%	121	15,3%
Ελλάδα	703	296%	514	73,1%	189	26,9%	408	58,0%	295	42,0%
Χώρες-μέλη	Εξωτερικό χρέος		Διάρκεια εξωτερικού χρέους				Σύνθεση εξωτερικού χρέους			
	σε δις €	% ΑΕΠ	μακροπρόθεσμο		βραχυπρόθεσμο		Ιδιωτικό		Δημόσιο	
Ισπανία	1.779	169%	1.093	61,4%	686	89,2%	1.480	83,2%	299	16,8%
Πορτογαλία	381	233%	198	52,0%	182	47,8%	283	74,3%	98	25,7%
Ελλάδα	385	162%	258	67,0%	127	33,0%	127	33,0%	205	53,2%

Πηγή : Επεξεργασία στοιχείων από <http://www.researchonmoneyandfinance.org> , September 2010

5.3.2 Ασκοούμενες πολιτικές της ευρωζώνης για έξοδο από την κρίση

Οι αντιδράσεις της ΕΕ, όταν ξέσπασε η κρίση ήταν αρχικά χαλαρές, γιατί θεωρούσαν ότι η κρίση ήταν ένα παροδικό φαινόμενο που δεν θα έβαζε ουσιαστικά σε κίνδυνο τα θεμέλια της ΟΝΕ. Με το αρχικό ‘πακέτο’ στήριξης των τραπεζών το 2009, που τις παρείχε εγγυήσεις ρευστότητας και κεφαλαιακής στήριξης, πίστευαν ότι η κατάσταση θα εξομαλυνθεί. Βέβαια, όπως αποδείχθηκε στην συνέχεια, η κρίση έλαβε μεγάλο βάθος και παρατεταμένη διάρκεια. Ταυτόχρονα, εμφανίσθηκαν στον ορίζοντα καινούργια προβλήματα και αντιπαραθέσεις μεταξύ των θεωρούμενων ισχυρών οικονομιών (ΗΠΑ, ΕΕ, Κίνα, Ιαπωνία κλπ.) που μεγεθύνουν τα φαινόμενα κρίσης της ευρωζώνης και του ευρώ. Κλασικό τέτοιο παράδειγμα είναι ότι ενώ οι ΗΠΑ στα λόγια μιλούν για ‘σκληρό’ δολάριο, στην πράξη καταφεύγουν στη χορήγηση φθηνών πιστώσεων για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας. Μέσω της Κεντρικής Ομοσπονδιακής Τράπεζας (FED), αξιοποιούν τη θέση του δολαρίου ως διεθνές μέσο πληρωμών και αποθεματικό νόμισμα. Συγχρόνως, η ΕΕ επιμένει σε μία σχετικά άκαμπτη εφαρμογή της φιλοσοφίας της ΟΝΕ. Επιχειρεί την στήριξη της ΟΝΕ, με μέτρα που προκαλούν χρόνια ύφεση, λιτότητα, υψηλή ανεργία και γενικά φαινόμενα κοινωνικής αποσάθρωσης, ιδιαίτερα στις οικονομίες των περιφερειακών χωρών. Στο όνομα της καταπολέμησης των ελλειμμάτων και του χρέους και για να μην διακινδυνεύσουν ενδεχόμενες πτωχεύσεις των ευρωπαϊκών τραπεζών του ‘κέντρου’, προωθούν μέτρα συρρίκνωσης μισθών, συντάξεων και κοινωνικών παροχών, ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων, μείωσης των θέσεων εργασίας στο δημόσιο, ιδιωτικοποίησης δημόσιων επιχειρήσεων και δημόσιας περιουσίας κλπ. Ενδεικτική είναι η προσπάθεια εφαρμογής μιας αυστηρότερης εκδοχής του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’ με την δημιουργία μηχανισμού τύπου ‘Σύμφωνο για το ευρώ’, που αποφασίσθηκε στην σύνοδο της ΕΕ της 9-10/3/2011 και Ecofin 24-25/3/2011. Προσπαθεί έτσι, να επιβάλει στενή επιτήρηση των δημοσιονομικών των κρατών-μελών, με ενδεχόμενη

επιβολή ποινών– κυρώσεων σε όσους δεν πειθαρχούν και θέτει σε αμφισβήτηση κοινωνικά– πολιτικά δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών. Παράλληλα, διατηρείται αλώβητη η φιλοσοφία της ONE, που με επιμέρους ρυθμίσεις επιχειρείται να μετριαστούν οι συνέπειες της κρίσης για την αποφυγή κατάρρευσης του ευρώ. Επιβάλλονται επίσης, κάποιιοι έλεγχοι στην ασυδοσία των αγορών με την δημιουργία μηχανισμών για την στήριξή της. Έχουν ήδη αναφερθεί συνοπτικά, οι ρυθμίσεις της ‘Βασιλείας III’ για τον χρηματοπιστωτικό τομέα και η εφαρμογή των stress tests στον τραπεζικό κλάδο. Αναφέρονται περιληπτικά τα κύρια σημεία των μηχανισμών EFSF και EFSM, που έχουν ήδη δημιουργηθεί από την ΕΕ σε συνεργασία με την ΕΚΤ και το ΔΝΤ, καθώς και του μόνιμου μηχανισμού ESM που θα τους αντικαταστήσει από τον Ιούνιο 2013 με απόφαση της συνόδου Ecofin 24-25/3/2011.

Λόγω της κρίσης δημόσιου χρέους στην Ελλάδα, η Ε.Ε. προχώρησε στη δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας** (*European Financial Stability Facility- EFSF*) που είναι ένα όργανο ειδικού σκοπού (special purpose vehicle). Η δημιουργία του, συμφωνήθηκε από τα 27 κράτη μέλη της Ε.Ε στις 9/5/2010 με στόχο την διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας στην Ευρώπη, με την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη της ευρωζώνης σε οικονομική δυσκολία. Η επίσημη ημερομηνία ίδρυσής του ήταν η 7/6/2010, ενώ άρχισε να λειτουργεί ολοκληρωμένα την 4/8/2010 και έχει ως έδρα την πόλη του Λουξεμβούργου. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, παρέχει σε αυτό υπηρεσίες διαχείρισης διαθεσίμων και διοικητική υποστήριξη, μέσω συμβάσεων σε επίπεδο υπηρεσιών. Το EFSF, αξιολογήθηκε από τους γνωστούς οίκους με την μέγιστη πιστοληπτική αξιολόγηση (AAA από την Fitch Ratings και την Standard & Poor’s και Aaa από την Moody’s). Ο ευρωπαϊκός μηχανισμός, μπορεί να εκδώσει ομόλογα ή άλλα χρεόγραφα στην αγορά με την υποστήριξη του Γερμανικού Γραφείου Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους για να αυξήσει τα κεφάλαια που απαιτούνται για την παροχή δανείων προς χώρες της ευρωζώνης με οικονομικά προβλήματα, να προχωρήσει σε αναδιάρθρωση των κεφαλαίων των τραπεζών ή να αγοράσει κρατικά ομόλογα. Η έκδοση των ομολόγων, θα συνοδεύεται από εγγυήσεις που παρέχονται από τα κράτη- μέλη της ευρωζώνης, αναλόγως του μεριδίου τους στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Το αρχικό σχέδιο προέβλεπε, πως η διευκόλυνση μπορεί να συνδυασθεί με δάνεια μέχρι και €60δισ. από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (που βασίζεται σε κεφάλαια που αντλήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τον προϋπολογισμό της ΕΕ ως εγγύηση) και έως € 250δισ. από το ΔΝΤ για την δημιουργία ενός οικονομικού δικτύου ασφαλείας μέχρι και €750 δισ. Με βάση τον σχεδιασμό, αν δεν υπάρχουν οικονομικοί λόγοι για τη δραστηριότητα του EFSF, αυτό θα κλείσει μετά από τρία χρόνια, στις 30 Ιουνίου 2013. Σε αντίθετη περίπτωση, ο μηχανισμός θα εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι και την πλήρη εξόφληση της τελευταίας υποχρέωσής του. Μετά τον Ιούνιο του 2013, τόσο το EFSF όσο και ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας Σταθεροποίησης (EFSM) αναμένεται να αντικατασταθούν από τον μόνιμο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (European Stability Mechanism- ESM). Η διευκόλυνση δανεισμού, μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο κατόπιν αιτήματος υποστήριξης από ένα κράτος- μέλος της ευρωζώνης.

Προυπόθεση είναι, ένα οικονομικό πρόγραμμα της χώρας να έχει προηγουμένως αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ και να έχει γίνει ομόφωνα δεκτό από το Eurogroup (υπουργοί οικονομικών της ευρωζώνης), ενώ ένα μνημόνιο κατανόησης είναι υπογεγραμμένο. Αυτό θα συμβεί μόνο, όταν η χώρα δεν είναι σε θέση να δανεισθεί από τις αγορές σε αποδεκτές τιμές. Αν υπάρχει ένα αίτημα από ένα κράτος- μέλος της ευρωζώνης για οικονομική ενίσχυση, θα χρειασθούν τρεις έως τέσσερις εβδομάδες για την εκπόνηση ενός προγράμματος στήριξης, συμπεριλαμβανομένης της αποστολής εμπειρογνομόνων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ στη χώρα που αντιμετωπίζει δυσκολίες. Μόλις το Eurogroup εγκρίνει το πρόγραμμα της χώρας, το EFSF θα χρειασθεί κάποιες ημέρες εργασίας για την αύξηση των αναγκαιών πόρων και την εκταμίευση του δανείου. Τον Ιούλιο του 2011, μετά την συνέχιση της οικονομικής κρίσης στις χώρες της Νότιας Ευρώπης και την Ιρλανδία και κυρίως την ανάγκη αντιμετώπισης του προβλήματος χρέους της Ελλάδας, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να προχωρήσουν σε αναβάθμιση του ρόλου του ταμείου. Σύμφωνα με αυτές, το EFSF θα έχει τη δυνατότητα να αγοράζει κρατικά ομόλογα που βρίσκονται σε κυκλοφορία στη δευτερογενή αγορά. Επιπλέον, θα μπορεί να ανοίγει «προληπτικές γραμμές πίστωσης» σε κράτη της Ευρωζώνης, πριν αυτά αποκλεισθούν από τις αγορές, αλλά και να δανείζει χρήματα στις κυβερνήσεις για επανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Το Διοικητικό Συμβούλιο του EFSF αποτελείται από υψηλού επιπέδου εκπροσώπους των 16 κρατών- μελών της ευρωζώνης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η ΕΚΤ μπορούν, η καθεμία, να διορίσουν έναν παρατηρητή στο Διοικητικό Συμβούλιο της EFSF. Παρά το γεγονός, ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη υποχρέωση για λογοδοσία προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, υπάρχει μια στενή σχέση με τις σχετικές επιτροπές στο πλαίσιο της ΕΕ.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (*European Financial Stabilisation Mechanism- EFSM*) είναι ένα (προσωρινό) πρόγραμμα χρηματοδότησης έκτακτης ανάγκης, το οποίο βασίζεται σε αντληθέντα κεφάλαια από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και κατοχυρώνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χρησιμοποιώντας τον προϋπολογισμό της ΕΕ ως εγγύηση. Λειτουργεί, υπό την εποπτεία της Επιτροπής και αποσκοπεί στη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Ευρώπη, με την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βρίσκονται σε οικονομική δυσκολία. Το ταμείο της Επιτροπής, που υποστηρίζεται από τα 27 μέλη της ΕΕ, έχει την εξουσία να αυξηθεί έως και 60 δισεκατομμύρια ευρώ. Ταυτόχρονα, το EFSM εξουσιοδοτείται να δανεισθεί έως και 440 δις ευρώ. Το EFSM έχει και αυτό την, ίδια με το EFSF, μέγιστη πιστοληπτική αξιολόγηση από τους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης.

Από τον Ιούνιο του 2013, δημιουργείται ο μόνιμος **Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας** (*European Stability Mechanism- ESM*) που θα επιφορτισθεί με τη στήριξη, υπό αυστηρές προϋποθέσεις, χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα. Το ύψος της συνεισφοράς κάθε κράτους, θα καθορισθεί στο προσεχές μέλλον και προβλέπεται η 'προικοδότησή' του με κεφάλαια 700 δις ευρώ (80 δις σε μετρητά από τα κράτη- μέλη με βάση την ισχύουσα αναλογία στα κεφάλαια της ΕΚΤ και τα

υπόλοιπα 620 δις υπό μορφή εγγυήσεων). Αυτό, προβλέπεται για να επιτευχθεί η διασφάλιση της μέγιστης πιστοληπτικής ικανότητας και ο δανεισμός με το χαμηλότερο επιτόκιο της αγοράς, μέχρι ύψους 500 δις ευρώ. Βέβαια, οι πραγματικές ανάγκες στήριξης των χωρών της περιφέρειας (π.χ. Ισπανία, Ιταλία, Βέλγιο) απαιτεί πολλαπλάσια κεφάλαια που υπολογίζονται τουλάχιστον στο τριπλάσιο, εγείροντας αμφιβολίες για την δυνατότητα επιτυχούς εκπλήρωσης της αποστολής του. Το ESM θα έχει ως έδρα το Λουξεμβούργο, διοικητικό συμβούλιο που θα απαρτίζεται από τους Υπουργούς Οικονομικών της Ευρωζώνης, ενώ η ΕΚΤ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα συμμετέχουν ως παρατηρητές. Επίσης, προβλέπεται συμβούλιο διευθυντών που θα διορίζεται από την ευρωζώνη. Το νέο Ταμείο, θα χορηγεί δάνεια με πολύ αυστηρούς όρους και θα έχει την δυνατότητα αγοράς ομολόγων των κρατών-μελών. Υπάρχει, ακόμη, η πρόβλεψη ενεργής συμμετοχής του ΔΝΤ σε οικονομικό και τεχνικό επίπεδο. Για την δανειοδότηση μιας χώρας, θα εξετάζεται η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών από την ‘τρίκα’ (ΕΕ, ΕΚΤ, ΔΝΤ) και η οριστική απόφαση θα λαμβάνεται ομόφωνα από την ευρωζώνη. Αν υπάρχει η εκτίμηση ότι το χρέος της εκάστοτε χώρας είναι βιώσιμο, τότε η χώρα θα έχει επαφές με τους ιδιώτες κατόχους ομολόγων και θα τους ζητά την δέσμευση διακράτησης των τίτλων τους. Στην περίπτωση κρίσης περί μη βιωσιμότητας του χρέους της, η χώρα πρέπει να έχει επαφές με τους ιδιώτες ομολογιούχους και να ζητά την ενεργή συμμετοχή τους στην αναδιάρθρωση του χρέους (επιμήκυνση αποπληρωμής, μείωση επιτοκίων κλπ.). Η αναδιάρθρωση χρέους, με απομείωση της ονομαστικής του αξίας (‘κούρεμα’) θα είναι η τελευταία δυνατή λύση. Οι συμφωνίες που θα επιτευχθούν, θα τυγχάνουν της έγκρισης της ‘τρίκας’ και το κράτος –μέλος θα δεσμεύεται για την εφαρμογή αυστηρών μέτρων στα πλαίσια ‘μνημονίου’.

Μέχρι τώρα υπάρχουν κάποιες δειλές σκέψεις, στα πλαίσια της ΕΕ και της ευρωζώνης, για επιβολή ελέγχου στη δράση των εταιρειών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας εταιρειών- χωρών. Ακόμη, εξετάζεται η δημιουργία ευρωπαϊκού οίκου πιστοληπτικής αξιολόγησης, στα πλαίσια της ΕΕ και της ευρωζώνης, που θα λειτουργεί υπό την εποπτεία της ΕΚΤ. Υπάρχει επίσης, κάποια αρχική δειλή αναγνώριση που συνηγορεί υπέρ της ανάγκης έκδοσης ευρωομολόγου, παρά την ύπαρξη αντιφάσεων, και ότι από μόνο του δεν επιλύει το πρόβλημα υπερχρέωσης μιας χώρας. Το επιτόκιο ενός ευρωομολόγου, προβλέπεται ότι θα είναι ο μέσος όρος δανεισμού των χωρών της ευρωζώνης (θετικό για αδύναμες οικονομίες όπως π.χ. η Ελλάδα, αλλά αρνητικό για ισχυρές οικονομίες όπως π.χ. η Γερμανία, που σήμερα δανείζεται φθηνότερα και αντιτίθεται στην υιοθέτησή του). Στη σύνοδο της 24-25/3/2011 αποφασίσθηκαν, στα πλαίσια οικονομικής διακυβέρνησης της ευρωζώνης, σειρά μέτρων όπως: α) Η προέγκριση από την ΕΕ, το α’ τρίμηνο κάθε έτους, των βασικών μεγεθών του προϋπολογισμού των χωρών της ευρωζώνης, για να μειώνουν το χρέος με ρυθμό 5% του ΑΕΠ ετησίως όσες χώρες έχουν χρέος μεγαλύτερο του 60% του ΑΕΠ. β) Η επιβολή οικονομικών κυρώσεων στις χώρες που εμφανίζουν τάσεις δημοσιονομικού εκτροχιασμού, με την κατάθεση ποσού ίσου με το 0,2% του ΑΕΠ που θα μεταβάλλεται σε άτοκη κατάθεση και ενδεχομένως θα παρακρατείται οριστικά (στην περίπτωση αυτή οι τόκοι και τα πρόστιμα θα επιμερίζονται στις χώρες που δεν εμφανίζουν υπερβολικό

έλλειμμα ή χρέος). γ) Η αναστολή της πρόσβασης σε κοινοτικούς πόρους, για όποια χώρα δεν εκπληρώνει τους στόχους του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’. δ) Στην περίπτωση ύπαρξης υπερβολικών ανισορροπιών (μεγάλο έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, χαμηλή ανταγωνιστικότητα κλπ.), δίνεται η δυνατότητα στο Συμβούλιο να απευθύνει συστάσεις για λήψη μέτρων μείωσης του κόστους εργασίας κλπ. Η μη συμμόρφωση σε αυτές, θα επιφέρει κυρώσεις υπό μορφή προστίμου ίσου με το 0,1% του ΑΕΠ. Στη σύνοδο αποφασίσθηκε ακόμη, η τροποποίηση ως τις αρχές του 2013 της συνθήκης της Λισσαβόνας με παράκαμψη της προσφυγής στην ετυμηγορία των λαών της ΕΕ. Υπήρξε ακόμη πρόταση, που δεν υιοθετήθηκε, για στέρηση του δικαιώματος ψήφου των υπό επιτήρηση χωρών, αλλά ορισμένα σημεία αφέθηκαν ανοικτά για πιθανή ρύθμιση σε επόμενη σύνοδο. Το ‘Σύμφωνο για το ευρώ’, προσπαθεί να δημιουργήσει ένα πλαίσιο λειτουργίας επιλύοντας με διατάγματα πολύπλοκα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, πράγμα που δεν το καθιστά πρακτικά βιώσιμο. Η αντιμετώπιση π.χ. των ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών, με μειώσεις μισθών για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, δεν αποτελεί μακροπρόθεσμα βιώσιμη λύση και συνεπώς καθίσταται μη εφικτή. Στηρίζεται στην αντίληψη της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, επιτυγχάνοντας χαμηλότερο κόστος εργασίας και αγνοεί ότι μόνο η αύξηση της παραγωγικότητας, με συμπληρωματική χρήση της συναλλαγματικής πολιτικής, μπορεί να επιτύχει ουσιαστική ανάπτυξη (ενισχύοντας τους τομείς της τεχνολογίας, της οργάνωσης, της εξειδίκευσης, της έρευνας κλπ.). Ακόμη, δεν αναφέρεται καθόλου σε πολιτικές ενίσχυσης της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Η πρόσδεση μιας περιφερειακής οικονομίας σε ένα ‘σκληρό’ νόμισμα, μακροπρόθεσμα δεν θα βελτιώσει αλλά αντίθετα θα επιτείνει τα πιθανά της αδιέξοδα²², με αύξηση της ανεργίας και παράταση της ύφεσης και της στασιμότητας στην οικονομία, διαιωνίζοντας τα ελλείμματα και την υπερχρέωση.

Στο περιθώριο κύκλων της ευρωζώνης, διεξάγονται συζητήσεις περί πιθανού διαχωρισμού σε χώρες του ‘κέντρου’ με ‘σκληρό’ ευρώ και σε χώρες της ‘περιφέρειας’ με ‘μαλακό’ ευρώ, όπως και για κρατικά ομόλογα ‘υψηλής φερεγγυότητας’ και ομόλογα ‘υψηλού ρίσκου’. Εφόσον στην ευρωζώνη δεν υπάρχει κοινή μακροοικονομική πολιτική, θεωρείται βέβαιο να υποθέσει κάποιος ότι μπορεί να υπάρξει διαχωρισμός της ευρωζώνης στα δύο. Η πρώτη ζώνη, θα αποτελείται από τις πλεονασματικές χώρες και η δεύτερη, από τις περισσότερο ή λιγότερο ελλειμματικές. Σε αυτή την περίπτωση, το ευρώ της πρώτης

²² Η ιστορία της συναλλαγματικής πολιτικής, αποδεικνύει ότι κάθε προσπάθεια σταθερής πρόσδεσης ενός νομίσματος σε κάποιο άλλο μόνο προσωρινά μπορεί να διατηρηθεί (π.χ. η συμφωνία του Breton Woods για σταθερή ισοτιμία χρυσού–δολαρίου, το μετέπειτα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα–ΕΝΣ κλπ.). Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, αντανακλούν αλλαγές του νόμου της αξίας στα πλαίσια εθνικών οικονομιών που εκδηλώνονται στην ανταλλαγή εμπορευμάτων μεταξύ χωρών. Ο κοινωνικά αναγκαίος χρόνος για την παραγωγή ενός εμπορεύματος, αλλάζει με διαφορετικούς ρυθμούς μεταξύ των χωρών (εξαιτίας αλλαγών στην τεχνολογία, στην εξειδίκευση, στην έρευνα κλπ.). Έτσι, επιφέρει αλλαγές στις νομισματικές ισοτιμίες, στο άμεσο ή στο εγγύς μέλλον, και ανατρέπει τις όποιες προσδέσεις νομισματικών ισοτιμιών, που ενδεχομένως κάποτε αντανακλούσαν την ορθή σχέση ανταλλαγής.

ζώνης θα είναι π.χ. το ‘ευρωμάρκο’ και της δεύτερης π.χ. το ‘ευρωφράγκο’. Οι χώρες που θα υιοθετήσουν το ‘μαλακό’ ευρώ θα βρίσκονται σε καθεστώς αυστηρής επιτήρησης, για να μην πληγεί η ευρωζώνη από τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις και την επακόλουθη δημοσιονομική αστάθεια που θα προκληθούν από την εισαγωγή του νέου νομίσματος. Αυτές οι ‘προτάσεις’ (κύκλων γύρω από την ΕΚΤ και το ΔΝΤ), έρχονται ως αποτέλεσμα της γνώσης ότι η ευρωζώνη αδυνατεί να αντιμετωπίσει με τα υπάρχοντα εργαλεία ενδεχόμενες χρεοκοπίες των χωρών του νότου ή της περιφέρειας. Κάποιοι κύκλοι, κυρίως της Γερμανίας, υποστηρίζουν ότι το κοινό νόμισμα υποθηκεύει ουσιαστικά το μέλλον της ΕΕ, αλλά και της Γερμανίας. Τάσσονται, υπέρ της διάλυσης της ευρωζώνης και της σύστασης δύο ζωνών ευρώ με διαφορετικά νομίσματα και διαφορετικές νομισματικές ισοτιμίες. Η ευρωζώνη του Βορρά με επικεφαλής την Γερμανία, θα αποτελείται από την Ολλανδία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Αυστρία, την Φινλανδία και ενδεχομένως σε επόμενο στάδιο την Σουηδία, την Δανία και την Τσεχία. Η ευρωζώνη του Νότου με επικεφαλής την Γαλλία, θα απαρτίζεται από την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία και την Ελλάδα. Οι χώρες που θα συναποτελούν την Ζώνη του Νότου, θα έχουν τη δυνατότητα και πάλι να εξάγουν τα προϊόντα τους σε ανταγωνιστικές τιμές, αλλά τα δύο νομίσματα θα έχουν διαφορετικές ισοτιμίες.

Από όσα εκτέθηκαν εδώ, προκύπτει η ανάγκη ριζικής αλλαγής της πολιτικής της ευρωζώνης και του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, για μία κοινή πορεία των ευρωπαϊκών χωρών και των ευρωπαίων πολιτών στην προοπτική της οικονομικής και κοινωνικής ενοποίησης. Μια τέτοια εναλλακτική πολιτική, προϋποθέτει την υιοθέτηση ενός ‘Συμφώνου Ανάπτυξης και Απασχόλησης’ που θα αντικαταστήσει το ‘Σύμφωνο Σταθερότητας’ και το ‘Σύμφωνο για το ευρώ’. Επίσης, προϋποθέτει την αλλαγή του ρόλου της ΕΚΤ στην κατεύθυνση παρόμοιου τρόπου λειτουργίας της με άλλων κεντρικών τραπεζών (έχει ήδη αναφερθεί). Αυτό εξασφαλίζεται, με ευνοϊκή χρηματοδότηση των χωρών– μελών με ειδικά ευρωομόλογα ή χαμηλότοκο δανεισμό και την επιβολή εποπτείας και ελέγχου της από επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στην κατεύθυνση της οικονομικής ενοποίησης και στα πλαίσια λειτουργίας της ευρωζώνης ως άριστης οικονομικής ζώνης, είναι αναγκαία η κοινή φορολογική και βιομηχανική πολιτική. Ακόμη, πρέπει να εξισωθούν βαθμιαία οι κατώτατοι μισθοί και οι κοινωνικές παροχές και να υπάρξει αύξηση του προϋπολογισμού της ΕΕ στο 5% του κοινοτικού ΑΕΠ, για την προώθηση της οικονομικής σύγκλισης μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και την στήριξη προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης. Αναγκαία είναι επίσης, η απεξάρτηση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ από την επιρροή των όποιων επιχειρηματικών lobbies, η ρύθμιση των αγορών, η αυστηρή πολιτική ανταγωνισμού και ο έλεγχος δράσης των πολυεθνικών εταιρειών. Τέλος, πρέπει να χαραχθούν και ακολουθηθούν κοινοί άξονες μακροοικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής, στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης, της πολιτικής πλήρους απασχόλησης, της δικαιότερης κατανομής του πλούτου, του περιορισμού των στρατιωτικών δαπανών και της επαναδιαπραγμάτευσης του χρέους των χωρών (χωρίς περιορισμό των κοινωνικών δικαιωμάτων για εξόφληση των πιστωτών).

5.4 Κρίση και δημόσιο χρέος στην Ελλάδα

Η βαθιά κρίση που πλήττει όλες τις χώρες, καθώς και την Ελλάδα, είναι από τις μεγαλύτερες στην ιστορία της παγκόσμιας οικονομίας και ίσως αποδειχθεί μεγαλύτερη από αυτήν του 1929-1931. Πρόκειται για μια κρίση των βαθύτερων αντιφάσεων του κυρίαρχου τρόπου αναπαραγωγής με νέα χαρακτηριστικά, που είναι και κρίση του κυρίαρχου οικονομικού μηχανισμού διαχείρισης της οικονομίας, συνοδευόμενη και από άλλα φαινόμενα κρίσης (π.χ. κρίση ενεργειακή, διατροφική, πρώτων υλών κλπ.) με ίδιες ή παρεμφερείς αιτίες. Η νέα αυτή κρίση, αποτελεί μία βίαιη έκρηξη των αντιθέσεων του συστήματος θέτοντας σε αμφισβήτηση κυρίαρχες δομές της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της νέας τάξης πραγμάτων, που επιβλήθηκε την τελευταία εικοσιπενταετία στον κόσμο. Αναδεικνύει επίσης, την κρίση της ΟΝΕ και της ΕΕ που αδυνατούν να εξασφαλίσουν την οικονομική σύγκλιση και συνοχή των ευρωπαϊκών οικονομιών. Με υπόβαθρο τις παραπάνω εξελίξεις, η ελληνική κοινωνία βιώνει με δραματικό τρόπο τις συνέπειες της νέας κρίσης ως προϊόν αλληλεπίδρασης εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων. Είναι αρχικά κρίση του ελληνικού οικονομικού συστήματος και της πολιτικής των μεταπολιτευτικών ελληνικών κυβερνήσεων, υπό την εποπτεία της ΕΕ, και ταυτόχρονα μία πτυχή της διεθνούς κρίσης και ειδικά της κρίσης της ευρωζώνης, αλλά και των όρων συμμετοχής της Ελλάδας σε αυτή. Η ουσιαστική απροθυμία της ΕΕ να εκφράσει έμπρακτα, έγκαιρα και με αποτελεσματικό τρόπο την κοινοτική αλληλεγγύη στην Ελλάδα όταν δέχθηκε το ανελέητο σφυροκόπημα των κερδοσκοπικών κεφαλαίων, έπαιξε σοβαρότατο ρόλο στην ένταση και την επέκταση της κρίσης. Η δημιουργία του μηχανισμού στήριξης και η παροχή δανείου 110 δις ευρώ από την ‘τρόικα’, έγινε με αρκετή καθυστέρηση και με δυσβάστακτους όρους, συνοδευόμενη και από σειρά ακραίων κοινωνικά πολιτικών που περιλαμβάνονται στο λεγόμενο ‘ Μνημόνιο’²³.

5.4.1 Χαρακτηριστικά της κρίσης στην Ελλάδα

Ο σημαντικότερος παράγοντας που προσδιόρισε τα ειδικά χαρακτηριστικά της κρίσης στην Ελλάδα, ήταν τα χρόνια προβλήματα και οι αντιφάσεις της οικονομίας της. Όμως, η χρηματοπιστωτική κρίση των ΗΠΑ και της ΕΕ είχε προεκτάσεις και σε αυτήν. Η ένταση και το βάθος της κρίσης καθορίστηκαν από την ΕΕ και την ΟΝΕ και την πολιτική που ακολούθησε η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση τον Οκτώβριο 2009, παράλληλα με την πολιτική που ακολούθησαν οι εγχώριοι και διεθνείς τραπεζικοί όμιλοι. Ενώ αρχικά, η ένταση της χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν περιορισμένη στην Ελλάδα, η

²³Το ‘Μνημόνιο’ (Νόμος 3845/2010, ΦΕΚ Α’ 65/6-5-2010), αποτελείται από τρεις διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η ελληνική κυβέρνηση με την ‘τρόικα’: α)Την σύμβαση ‘Δανειακής Διευκόλυνσης’, β)το ‘Μνημόνιο Συνεννόησης’ με τις υπόλοιπες δεκαπέντε χώρες της ευρωζώνης και γ)την ‘Συμφωνία με το ΔΝΤ’ που ενέκρινε το όλο πρόγραμμα και τις δεσμεύσεις της Ελλάδας .

επέκτασή της το 2009 στην πραγματική οικονομία επέφερε σοβαρή συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας, αύξηση της ανεργίας, μείωση των εξαγωγών και της κατανάλωσης, κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων κλπ. Η κατάσταση, επιδεινώθηκε από την αλματώδη αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων και τη διόγκωση του χρέους εξαιτίας της ασκηθείσας δημοσιονομικής πολιτικής, αλλά και του ‘πακέτου’, 28 δις ευρώ ή 11,5% του ΑΕΠ, στήριξης των τραπεζών. Το ύψος του μακροπρόθεσμου και βραχυπρόθεσμου δημόσιου χρέους, από 139,1 δις ευρώ το 2000 ανήλθε σε 239,6 δις ευρώ το 2007 και 298,5 δις ευρώ το 2009 (ως ποσοστό του ΑΕΠ 114,5% το 2000, 105,8% το 2007 και 125,7% το 2009). Οι δαπάνες εξυπηρέτησής του, τα τοκοχρεολύσια μακροπρόθεσμου χρέους, ήταν 22,6 δις ευρώ το 2000, 31,9 δις ευρώ το 2007 και 41,3 δις το 2009. Αν σε αυτά, αθροισθούν και οι πληρωμές του βραχυπρόθεσμου χρέους (Euro-Commercial papers μέσης διάρκειας περίπου 6 μηνών), οι συνολικές δαπάνες εξυπηρέτησής του ανέρχονται σε 29 δις το 2000, 56,6 δις το 2007 και 77,2 δις ευρώ το 2009 (ως ποσοστά του ΑΕΠ 21,3%, 25% και 32,5% αντίστοιχα). Για τα υψηλά ελλείμματα και την διαρκή διόγκωση του χρέους, οι ευθύνες όλων των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων είναι τεράστιες λόγω της εφαρμοσθείσας δημοσιονομικής διαχείρισης. Η διαιώνιση της τεράστιας φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, τα φορολογικά προνόμια σε μεγάλες και πολυεθνικές επιχειρήσεις, η κακοδιαχείριση κονδυλίων κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων, οι τεράστιες δαπάνες σε στρατιωτικούς εξοπλισμούς, η κακοδιαχείριση αποθεματικών ασφαλιστικών ταμείων (χαμηλότοκες καταθέσεις στην Τράπεζα Ελλάδος, δομημένα ομόλογα κλπ.), η γραφειοκρατική λειτουργία δημοσίων υπηρεσιών και η κακοδιοίκηση των ΔΕΚΟ, ο ακριβός δημόσιος δανεισμός και οι τεράστιες δαπάνες εξυπηρέτησής του, η διαρκής διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος, η ουσιαστική απουσία συγκροτημένου αναπτυξιακού προγράμματος κλάδων και περιφερειών κλπ. είναι οι βασικές και πρωταρχικές αιτίες για αυτά. Η εμφανισθείσα δημοσιονομική κρίση, οφείλεται σε όλα τα αναφερθέντα αδιέξοδα της δημοσιονομικής διαχείρισης, συνδυαζόμενα με την κρίση της ΟΝΕ και την στάση της ΕΕ, έναντι της Ελλάδας. Η απότομη διόγκωση των ελλειμμάτων και του χρέους επέφερε αύξηση των δανειακών αναγκών του δημοσίου, ενώ ταυτόχρονα ενεργοποιήθηκε ο μηχανισμός υπερβολικού ελλείμματος του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’. Οι γνωστές 3 εταιρείες πιστοληπτικής αξιολόγησης, προχώρησαν σε υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας και η ΕΕ αρνήθηκε ουσιαστικά την στήριξή της παρά τη ρητή δέσμευση της Συνθήκης της Λισσαβόνας περί κοινοτικής αλληλεγγύης σε έκτακτες περιστάσεις (άρθρο 122, παρ. 2). Το αποτέλεσμα ήταν η αλματώδης αύξηση των spreads της Ελλάδας, από 4% στις αρχές του 2009 σε άνω του 7% στην αρχή του 2010. Στον ρόλο της ΕΚΤ, που ενώ δανείζει με επιτόκιο περίεξ του 1% τις εμπορικές τράπεζες δεν δανείζει τις χώρες- μέλη απευθείας και άλλα χαρακτηριστικά που αντιβαίνουν στην λειτουργία της ως κεντρική τράπεζα της ΕΕ, έχει ήδη γίνει αναφορά. Μεγάλο ρόλο στην εκτίναξη των spreads των ελληνικών ομολόγων, διαδραμάτισε και η απόφαση της διοίκησης της Τράπεζας Ελλάδος που επέτρεψε την αύξηση του χρόνου διαπραγμάτευσης των ομολόγων από 3 σε 10 ημέρες, χωρίς αυτά να βρίσκονται στην κατοχή του πωλητή, αφήνοντας περιθώρια υποτιμητικής κερδοσκοπίας. Αυτό, επέτρεψε την χειραγώγηση της αξίας των ομολόγων από διαχειριστές μεγάλων κεφαλαίων, με αποτέλεσμα την κατακόρυφη άνοδο των spreads και των CDS (ασφάλιστρα κινδύνου

χρέους) και την αποκομιδή μεγάλων κερδών από τα κερδοσκοπικά κεφάλαια. Έχει ήδη αναφερθεί επίσης, η αγορά δημόσιου χρέους από την Goldman-Sachs έναντι ‘αμοιβής’. Ακόμη, πραγματοποιήθηκε σειρά ατυχών χειρισμών πριν την επίσημη προσφυγή την 23/4/2010 στους EFSF-EFSM, που είχαν ήδη δημιουργηθεί την 25/3/2010, μεταξύ των οποίων ήταν η ουσιαστική άρνηση πώλησης ελληνικών ομολόγων στην Κίνα καθώς και σε αυστραλιανό fund αξίας 20 δις ευρώ με επιτόκιο 4%.

5.4.2 Το πρώτο ‘πακέτο’ μέτρων και η πορεία προς την υπογραφή του ‘Μνημονίου’

Το πρώτο ‘πακέτο’ μέτρων, ανακοινώθηκε από τη νεοεκλεγείσα κυβέρνηση την 6/3/2010, μετά από 4,5 μήνες ολιγορίας και αναποφασιστικότητας και αφού ‘έχασε’ σωρεία ευκαιριών φθηνού σχετικά δανεισμού από διάφορες πηγές. Στο πλαίσιο των δεσμεύσεων της προς την ΕΕ, για μείωση των ελλειμμάτων και συνέχιση της εξυπηρέτησης του χρέους προέβλεπε:

α) Περικοπή 30% του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού (δώρα Χριστουγέννων– Πάσχα και επίδομα αδείας) για τους δημόσιους υπαλλήλους και εργαζόμενους των ΔΕΚΟ, μείωση 12% των κάθε φύσης επιδομάτων και 30% των υπερωριών και απαγόρευση για το 2010 οποιασδήποτε αύξησης στο Δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα.

β) Αύξηση του ΦΠΑ του υψηλού συντελεστή από 19% σε 21%, του μεσαίου από 9% σε 10% και του χαμηλού από 4,5% σε 5%, αύξηση ειδικού φόρου κατανάλωσης καυσίμων 3 σεντς/λίτρο του πετρελαίου κίνησης και 8 σεντς/λίτρο της βενζίνης, αύξηση ειδικού φόρου καπνού σε 65% από 63% και αύξηση του ειδικού φόρου αλκοολούχων ποτών.

γ) Έκτακτη εισφορά στους κατόχους μεγάλης ακίνητης περιουσίας την προσεχή τριετία, και της Εκκλησίας, έκτακτη εισφορά στους πολίτες με εισοδήματα άνω των 100.000 ευρώ ετησίως, αύξηση του ανώτατου φορολογικού συντελεστή στο 45%, κατάργηση αμοιβών ορισμένων επιτροπών δημοσίου και χαμηλότερο ‘πλαφόν’ αμοιβών σε εργαζόμενους του δημοσίου.

δ) Μείωση εθνικού σκέλους Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων κατά 5%, αναστολή πρόσληψεων στο δημόσιο, εκτός των τομέων υγείας και παιδείας, με εφαρμογή της αρχής 5 αποχωρήσεων για κάθε πρόσληψη και θέσπιση ανωτάτου ορίου αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων (δεν μπορεί να υπερβαίνει τις αμοιβές των γενικών γραμματέων υπουργείων, με εξαίρεση των δικαστικών, γιατρών ΕΣΥ και ορισμένων άλλων κατηγοριών).

Σύμφωνα με τις επίσημες εκτιμήσεις, η εφαρμογή αυτών των μέτρων ισοδυναμούσε με εξοικονόμηση 4,8 δις ευρώ (2% του ΑΕΠ), ισομερώς κατανεμημένη σε δημόσια έσοδα και δαπάνες. Αφορούσε, σε πρόσθετους έμμεσους φόρους (1,3 δις ΦΠΑ και 1,1 δις ΕΦΚ) και σε περικοπή δημοσίων δαπανών (1,7 δις περικοπές αμοιβών δημοσίου και 0,7 δις περικοπές δημοσίων επενδύσεων). Οι εισοδηματικές απώλειες των εργαζομένων, υπολογίζονταν άνω του 10% του ετήσιου εισοδήματος των

δημόσιων υπαλλήλων. Σύμφωνα με υπολογισμούς της ΑΔΕΔΥ, οι ετήσιες απώλειες άρχιζαν από 732 ευρώ για τους χαμηλόμισθους και έφθαναν τα 6.321 ευρώ για τους υψηλόμισθους, πέραν των απωλειών λόγω αύξησης των έμμεσων φόρων. Παρά τις δεσμεύσεις της κυβέρνησης, ότι τα μέτρα θα υπερκάλυπταν τον τεθέντα στόχο της μείωσης των ελλειμμάτων, μετά την πάροδο χρονικού διαστήματος μικρότερου των 2 μηνών κατέστη αναγκαία η προσφυγή στους EFSF-EFSM και η υπογραφή του γνωστού 'Μνημονίου'. Η αντίδραση των αγορών, στην ανακοίνωση των μέτρων ήταν ψυχρή και το δημόσιο την επόμενη ημέρα δανείσθηκε σχετικά εύκολα 5 δις ευρώ με υψηλό όμως επιτόκιο 6,25% (spread 325 μονάδες βάσης). Η Ισπανία δανείσθηκε με 3%, έχοντας παρεμφερή προβλήματα, ενώ το 20% του δανείου καλύφθηκε από το εσωτερικό και 80% από το εξωτερικό, με απύσυχες ουσιαστικά τις τράπεζες του κέντρου της ΕΕ. Αυτό, ήταν μια πασιφανέστατη ένδειξη περί μη ουσιαστικής συμβολής των μέτρων στην επίλυση του προβλήματος. Στο Συμβούλιο κορυφής της ΕΕ την 25/3/2010, λήφθηκε η απόφαση της δημιουργίας μηχανισμού δανειακής στήριξης της Ελλάδας με συμμετοχή του ΔΝΤ που είχε προαποφασισθεί στο προηγούμενο Συμβούλιο της 11/2/2010, χωρίς ωστόσο να καθορισθούν αναλυτικά οι λεπτομέρειες. Το περιεχόμενο της απόφασης προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την ενεργοποίηση του μηχανισμού μόνο στην περίπτωση που η Ελλάδα ή άλλη χώρα της ευρωζώνης δεν μπορούσε να δανεισθεί από τις αγορές για την εκπλήρωση των δανειακών της υποχρεώσεων καθώς και την προέλευση των κεφαλαίων από διμερή δάνεια ευρωπαϊκών χωρών και το ΔΝΤ με αναλογία 70-30. Η συνεισφορά των χωρών- μελών, θα ήταν αναλόγως της συμμετοχής τους στα κεφάλαια της ΕΚΤ και τα επιτόκια των δανείων στήριξης θα ήταν ανώτερα του μέσου όρου των δανείων της ευρωζώνης. Επίσης, υπήρξε και δέσμευση προώθησης συντονισμού των οικονομικών πολιτικών στην ΕΕ με αυστηροποίηση του 'Συμφώνου Σταθερότητας' (που ρυθμίσθηκε σε κατοπινή Σύνοδο). Αντίθετος στην συμμετοχή του ΔΝΤ στον μηχανισμό στήριξης, ήταν ο πρόεδρος της ΕΚΤ Τρισέ που ανακοίνωσε και την παράταση δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ μέχρι το 2011, με ενέχυρο ελληνικά ομόλογα. Παρά ταύτα, στην έκδοση του νέου επταετούς ομολόγου του ελληνικού δημοσίου, λίγες ημέρες αργότερα, το επιτόκιο διαμορφώθηκε στο 6% (spread 335 μονάδες βάσης). Ο όγκος των προσφορών ήταν 6,5 δις ευρώ μόνο, για κάλυψη ποσού 5 δις (αρκετά χαμηλότερος προσφορών προηγούμενων εκδόσεων 5ετών και 10ετών τίτλων). Αξίζει να αναφερθεί, ότι η δημιουργία του μηχανισμού συνοδεύθηκε με 'ανταλλάγματα' στον τομέα κυρίως των εξοπλιστικών προγραμμάτων από την μεριά της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η επιβεβαίωση αγοράς 6 γαλλικών φρεγατών FREMM, που είχε αποφασισθεί από την προηγούμενη ελληνική κυβέρνηση, αξίας 2,5 δις ευρώ που ίσως έφθανε και τα 4 δις τελικά. Η ελληνική κυβέρνηση, δεν 'έπαιξε' το ισχυρό χαρτί της επαναδιαπραγμάτευσης ή της αναστολής εξυπηρέτησης του χρέους ('κούρεμα' ή στάση πληρωμών), με παράλληλη προσφυγή σε δανεισμό από άλλες χώρες (π.χ. Κίνα, Ρωσία κλπ.). Δεν όρθωσε το ανάστημά της και εξαντλήθηκε σε λεονταρισμούς και απειλές για απευθείας προσφυγή στο ΔΝΤ. Τελικά βέβαια, ούτε η έμμεση προσφυγή στο ΔΝΤ αποφεύχθηκε αλλά ούτε η μέγιστη ευρωπαϊκή υποστήριξη, μέσω της έκδοσης π.χ. ευρωομολόγων, επιτεύχθηκε και αντίθετα η χώρα υποχρεώθηκε στην υποταγή των όρων ενός 'Μνημονίου'.

5.4.3 Η επιλογή της προσφυγής στους EFSF-EFSM

Αρχικά η δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα αντιμετωπίστηκε από την ΕΕ, ως καθαρά ελληνικό πρόβλημα που έπρεπε να λυθεί από την ίδια. Στον διεθνή τύπο, υπήρξαν υβριστικά δημοσιεύματα σε βάρος της Ελλάδας και των χωρών του νότου, που στην ουσία συσκοτιζαν τις πραγματικές αιτίες της κρίσης και τους τρόπους αντιμετώπισής της, αποκρύπτοντας τις ευθύνες της ΕΕ και της Γερμανίας. Η κρίση, αποκάλυψε την απουσία φερέγγυων προϋποθέσεων δημιουργίας του ευρώ και την αδυναμία της ΟΝΕ να εξασφαλίσει την σταθερότητά του. Έχουν ήδη αναφερθεί ο τρόπος λειτουργίας της ΕΚΤ και οι ρυθμίσεις του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’, που καθιστούν ουσιαστικά αδύνατη την άσκηση αντικυκλικής πολιτικής σε συνθήκες ύφεσης και στήριξη του ευρώ. Η μακροοικονομική πολιτική της ΕΕ, είναι ατελής και αντιφατική, η νομισματική της πολιτική ασκείται ανεξέλεγκτα από την ΕΚΤ, η δημοσιονομική πολιτική ασκείται από τις χώρες- μέλη στα όρια των ρυθμίσεων του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’, ο προϋπολογισμός της αναιμικός (1% του ΑΕΠ), η εισοδηματική πολιτική αξιοποιείται ως μοχλός ανταγωνισμού και ντάμπινγκ από τις χώρες- μέλη και η απουσία κοινής διαρθρωτικής πολιτικής (βιομηχανικής , περιφερειακής , κοινωνικής κλπ.) επιτείνει την ουσιαστική απουσία συνεκτικής οικονομικής πολιτικής στο σύνολο της ΕΕ. Έτσι, η δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας και ο κίνδυνος χρεοκοπίας (στάση πληρωμών) δημιούργησε γενικότερους κινδύνους εμφάνισης της κρίσης στην ευρωζώνη, με ενδεχόμενη κατάρρευση των τραπεζών του κέντρου που κατέχουν την πλειοψηφία των ελληνικών ομολόγων, ενώ η διαφαινόμενη επέκτασή της σε άλλες αδύναμες οικονομίες του νότου έθετε σε άμεσο κίνδυνο την ύπαρξη του ευρώ. Αυτός ήταν και ο ουσιαστικός λόγος που η ΕΕ επανεξέτασε τη στάση της στο ελληνικό πρόβλημα, δημιουργώντας τους EFSF-EFSM με την συμμετοχή του ΔΝΤ που διέθετε την κατάλληλη τεχνογνωσία, και απαιτώντας από την ελληνική κυβέρνηση την λήψη σκληρών μέτρων για την μείωση των ελλειμμάτων και την διασφάλιση εξυπηρέτησης του χρέους. Οι δημιουργηθέντες μηχανισμοί σύντομα έτυχαν εφαρμογής και στις περιπτώσεις Ιρλανδίας- Πορτογαλίας, γιατί η κρίση υπερχρέωσης άγγιζε λίγο- πολύ όλες τις χώρες της ΕΕ και ιδιαίτερα εκτός των ήδη ενταχθεισών και τις Ισπανία , Ιταλία. Έχει ήδη γίνει αναφορά στην σύνοδο της ΕΕ που αυστηροποίησε τους κανόνες λειτουργίας της ΟΝΕ, μη κάνοντας αναφορά σε μέτρα ανάπτυξης και οικονομικής σύγκλισης, ενώ και η σύνοδος των G-20 (τέλη Ιουνίου 2010 στο Τορόντο) υιοθέτησε και άλλες ρυθμίσεις μεταξύ των ισχυρών οικονομικά χωρών, για άμβλυνση των αντιθέσεων που δημιούργησε η διεθνής οικονομική κρίση. Οι αδύνατες οικονομίες της ευρωζώνης, μετά την απώλεια της νομισματικής – συναλλαγματικής πολιτικής, χάνουν και την δημοσιονομική διαθέτοντας ουσιαστικά για στήριξη της ανταγωνιστικότητας μόνο τον μηχανισμό της εισοδηματικής πολιτικής, συμπίεζοντας το κάθε λογής εργατικό κόστος. Έτσι προέκυψε μια σκληρότερη εκδοχή του μοντέλου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, που καθιστά δυσμενέστερο το πλαίσιο συμμετοχής μιας αδύναμης οικονομίας στην ΟΝΕ με όλες τις παράπλευρες απώλειες, μεγεθύνοντας την ανισόμετρη ανάπτυξη .

5.4.4 Η εφαρμογή του ‘Μνημονίου’ και η κρίση του Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα

Το δεύτερο ‘πακέτο’ μέτρων, προέκυψε με την προσφυγή στους EFSF-EFSM και την υπογραφή του ‘Μνημονίου’ την 6/5/2010, επιβάλλει οικονομική και εργασιακή επικυριαρχία και προσαρμογή, με βάση τις ρυθμίσεις και δεσμεύσεις που περιέχει. Τίθεται ως στόχος, η μείωση των ελλειμμάτων του δημοσίου κάτω του 3% του ΑΕΠ ως το 2014 και η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων τουλάχιστο 5% ως το 2020. Για την επίτευξη του στόχου, προβλέπεται σειρά μέτρων αύξησης των δημοσίων εσόδων και μείωσης των δαπανών. Επίσης, προωθείται σειρά ‘μεταρρυθμίσεων’ στο ασφαλιστικό σύστημα, την δημόσια διοίκηση και δημόσιες υπηρεσίες, την αυτοδιοίκηση, την αγορά εργασίας, το χρηματοπιστωτικό σύστημα, τον τομέα της υγείας, το επιχειρηματικό περιβάλλον κλπ. Στον τομέα της εξοικονόμησης κονδυλίων, κύριος μοχλός είναι η αύξηση των έμμεσων φόρων (ΦΠΑ και φόροι κατανάλωσης ποτών-τσιγάρων-καυσίμων), η μείωση των δημοσίων επενδύσεων, οι περικοπές μισθών, συντάξεων και επιδομάτων των εργαζομένων στο δημόσιο κλπ. Το συνολικό ύψος των προβλεφθέντων στο ‘Μνημόνιο’ εσόδων, είναι 5,8 δις ευρώ για το 2010 και επιπλέον αυτών 9,6 δις για το 2011, 5,5 δις για το 2012 και 4,7 δις για το 2013. Η προβλεφθείσα εξοικονόμηση πόρων της περιόδου 2010-2013, είναι άνω των 30 δις ευρώ ή 13% του ΑΕΠ και αφορά ,σχεδόν στο σύνολό της, επιβαρύνσεις ή περικοπές σε μισθωτούς, συνταξιούχους και ευρύτερα μεσαία και χαμηλά εισοδήματα. Η ουσιαστική επιβάρυνση των υψηλών εισοδημάτων, είναι η επιβολή φόρου πολυτελείας (100 εκατομμύρια ευρώ) και των μεγάλων επιχειρήσεων, η επιβολή ειδικής εισφοράς (600 εκατομμύρια ευρώ). Οι εισοδηματικές απώλειες των δημοσίων υπαλλήλων, υπαλλήλων ΔΕΚΟ και συνταξιούχων υπολογίζονται σε 7,8 δις ετησίως και συνολικά περίπου 29 δις την περίοδο 2010-2013. Στις περικοπές, συνυπολογίζονται η αντικατάσταση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού με το συνολικό επίδομα των 800 ευρώ, η μείωση 12% των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων και 3% των υπαλλήλων ΔΕΚΟ, το πάγωμα των αυξήσεων μισθών-συντάξεων, η περικοπή συντάξεων άνω των 1.400 ευρώ υπέρ ΛΑΦΚΑ, η δραστική περικοπή υπερωριών κλπ. Το άθροισμα των εισοδηματικών απωλειών για κάθε δημόσιο υπάλληλο ή συνταξιούχο, υπολογίζεται ότι κυμαίνεται από 1.600 έως 8.500 ευρώ ετησίως. Αντίστοιχες, ήταν και οι απώλειες των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα, μετά την ψήφιση του νόμου για τις εργασιακές σχέσεις με παροχές υπέρ της εργοδοσίας, ενώ προβλεπόταν πάγωμα αυξήσεων το 2010, 1,5% αύξηση το 2011 και 1,7% το 2012. Σύμφωνα με υπολογισμούς του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, το ονομαστικό επίπεδο των μισθών επιστρέφει στα επίπεδα του 2000 ενώ η αγοραστική τους δύναμη αντιστοιχεί στα επίπεδα του 1984. Ειδικότερα ο μέσος μισθός των 1.000 ευρώ του ιδιωτικού τομέα, το 2012 θα είναι σε πραγματικά επίπεδα 900 ευρώ. Οι εισοδηματικές απώλειες των περίπου 1.700.000 μισθωτών του ιδιωτικού τομέα θα

είναι 1.200-1.800 ευρώ ετησίως²⁴ και η διαρροή εσόδων στο ασφαλιστικό σύστημα θα ανέλθει το 2011 σε 9 δις ευρώ, εξαιτίας της μείωσης μισθών και αύξησης της ανεργίας . Ακόμη, μειώνονται κατά 50% οι αποζημιώσεις απολύσεων, με προειδοποίηση 6 αντί 24 μηνών, μειώνοντας έτσι το κόστος αποζημίωσης κατά 1-18 μισθούς (αναλόγως του χρόνου απασχόλησης του εργαζόμενου). Δίνεται, επίσης, η δυνατότητα καταβολής των αποζημιώσεων από την εργοδοσία σε διμηνιαίες δόσεις, αντί της ισχύουσας ολικής καταβολής, και αυξάνεται το όριο ομαδικών απολύσεων (σε επιχειρήσεις που απασχολούν άνω των 150 ατόμων) από 2% σε 5%, με ανώτατο όριο 30 απολύσεων μηνιαίως²⁵. Ακόμη, νομοσχέδιο για τις εργασιακές σχέσεις, που ψηφίστηκε τον Δεκέμβριο 2010, προβλέπει την δραστική μείωση μισθών στις ΔΕΚΟ, κατάργηση κατώτατου ορίου αμοιβών κλαδικών συλλογικών συμβάσεων επιχειρήσεων, θεσπίζεται η αμοιβή των νεοπροσλαμβανομένων έως 25 ετών στο 84% του κατώτατου μισθού των συμβάσεων εργασίας (σήμερα είναι 740 ευρώ μικτά ή 625 καθαρά), εφαρμογή επιχειρησιακών και ατομικών συμβάσεων κλπ. Οι νέοι κάτω των 18 ετών, που φοιτούν σε σχολές μαθητείας του ΟΑΕΔ, μπορούν να εργασθούν σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, με συμβάσεις απόκτησης εργασιακής εμπειρίας διάρκειας 12 μηνών, αμειβόμενοι με το 70% του κατώτατου βασικού μισθού. Σαφέστατα, προκύπτει μία μεγάλη αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της μισθωτής εργασίας, που θα εντείνεται διαρκώς περισσότερο με τις προβλεπόμενες συνεχείς επικαιροποιήσεις του 'Μνημονίου'. Ο προϋπολογισμός του 2011, προβλέπει αυξήσεις έμμεσων φόρων, περικοπές μισθών, συντάξεων, επιδομάτων, κοινωνικών δαπανών και του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, που υπερβαίνουν συνολικά τα 14,5 δις ευρώ (6,4% του ΑΕΠ). Το επικαιροποιημένο 'Μνημόνιο' για το 2011, προβλέπει νέες περικοπές 20% των μισθών στις ΔΕΚΟ και μείωση λειτουργικών εξόδων τους 15-

²⁴Πρόσφατες εκτιμήσεις ανεβάζουν την ανεργία σε άνω του 1.000.000 ατόμων (μεγάλο μέρος της είναι κάτω των 30 ετών), ενώ οι εισοδηματικές απώλειες εργαζόμενων και συνταξιούχων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα υπερβαίνουν το 20-25% για το 2010. Στην αγορά εργασίας η διαμορφωθείσα κακή κατάσταση επιδεινώνεται διαρκώς, ενώ η έκρηξη των ατομικών συμβάσεων οδηγεί σε μείωση μισθών έως 35% στον ιδιωτικό τομέα. Η επέκταση των ευέλικτων μορφών εργασίας, η μείωση του ωραρίου (από 8ωρο σε 4ωρο ή 4 ημέρες εβδομαδιαίως), η μη καταβολή υπερωριών και δεδουλευμένων και η ανυπαρξία ουσιαστικών ελέγχων της εργασίας, την επιτείνουν. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, οι απλήρωτες υπερωρίες το 2010 αυξήθηκαν κατά 12%, οι εργαζόμενοι με αμοιβή 500 ευρώ μηνιαίως αυξήθηκαν κατά 15% (103.298 έναντι 89.680 ατόμων) και οι εργαζόμενοι με μορφή μερικής απασχόλησης υπερέβησαν τα 280.000 άτομα .

²⁵Ερευνα του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕ, εκτιμά ότι άνω των 225.000 επιχειρήσεων βρίσκεται σε ουσιαστική αδυναμία συνέχισης λειτουργίας (26,8% του συνόλου) και ότι 215.000 από αυτές πολύ πιθανά θα έκλειναν οριστικά εντός του 2011, με κίνδυνο απώλειας 320.000 θέσεων απασχόλησης, ενώ υπήρχε απώλεια 188.000 θέσεων εργασίας εντός του 2010. Ακόμη, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της ΕΣΕΕ, εκτιμάται η απώλεια δημοσίων εσόδων σε 7,8 δις ευρώ από το οριστικό κλείσιμο 120.000 επιχειρήσεων το 2011, ενώ το 2010 υπήρξε απώλεια δημοσίων εσόδων 3 δις ευρώ από το κλείσιμο 65.000 επιχειρήσεων

25%. Στις κρατικά ελεγχόμενες τράπεζες, προωθείται μείωση μισθών και εξομοίωση προς τον ιδιωτικό τομέα με ταυτόχρονη μείωση προσωπικού (ισχύουσας πάντοτε της επιλογής πώλησής τους, αναλόγως των συνθηκών της αγοράς). Για την κεντρική διοίκηση προβλέπεται, με την εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου, νέα μείωση αποδοχών 35-40% πέραν των υπολογισθεισών περικοπών 25-30% το 2010.

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, κινούνται στην ίδια λογική. Ειδικότερα στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, ο νέος νόμος για το ασφαλιστικό που ψηφίστηκε τέλη Ιουνίου 2010, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του 'Μνημονίου', οδηγεί σε: μείωση της κρατικής χρηματοδότησης, δραστηκή περικοπή συντάξεων, ουσιαστική μείωση κατώτατης σύνταξης, αύξηση ορίων ηλικίας, περαιτέρω αφαίρεση ασφαλιστικών δικαιωμάτων στους νέους και τις εργαζόμενες μητέρες, μετατροπή της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης σε ανταποδοτική κλπ. Αλλάζει, ουσιαστικά, ο κοινωνικός χαρακτήρας της κοινωνικής ασφάλισης με την εισαγωγή τριών πυλώνων σε αυτήν (βασική σύνταξη, αναλογική σύνταξη, επαγγελματική- ιδιωτική σύνταξη). Η αναλογική σύνταξη, που θα ισχύσει από το 2015, στηρίζεται στην αρχή της ανταποδοτικότητας της ασφάλισης (αναλόγως των εισφορών- ανάλογη σύνταξη). Ακόμη, αλλάζει τον 'αναδιανεμητικό' της χαρακτήρα σε 'κεφαλαιοποιητικό' που λειτουργεί σύμφωνα με τις αρχές της ιδιωτικής ασφάλισης. Η κατώτατη σύνταξη αντικαθίσταται από την βασική σύνταξη επιπέδου ΟΓΑ 360 ευρώ, όπου θα ενσωματωθεί το ΕΚΑΣ. Το ύψος της θα καθορίζεται με βάση τα 15 ημερομίσθια του ανειδίκευτου εργάτη, από τα ισχύοντα 17,8 ημερομίσθια, και ουσιαστικά μετατρέπεται σε προνοιακό επίδομα από σύνταξη επιβίωσης. Οι επικουρικές συντάξεις, θα αποτελούν προοπτικά ενιαίο σύνολο με τις αναλογικές. Ο καθορισμός του ύψους τους παραπέμπεται στην εθνική αναλογιστική αρχή που θα κάνει δεσμευτικές προτάσεις, μετά από μελέτες για όλα τα ταμεία ως το 2011. Ακόμη, παρέχεται η δυνατότητα προσαρμογής τους προς τα κάτω οποτεδήποτε προκύπτει πρόβλημα ρευστότητας. Επέρχεται επιπλέον, μια γενική μείωση των συντάξεων με μείωση του ποσοστού αναπλήρωσης, το οποίο καθορίζεται σε 60% για 40 εργασιακά έτη από 70% για 35 που ίσχυε. Για τον καθορισμό του ύψους των συντάξεων, συνεκτιμώνται οι αμοιβές όλου του εργασιακού βίου αντί των ισχυσάντων πέντε καλύτερων ετών της τελευταίας δεκαετίας. Επιπλέον, οι συντάξεις έχουν ήδη μειωθεί με το πρώτο 'πακέτο' μέτρων, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Η αύξησή τους θα πραγματοποιείται με υπουργικές αποφάσεις, που συνυπολογίζουν την αύξηση του ΑΕΠ και του πληθωρισμού, ενώ θα ισχύει επιβολή ποινής μείωσης 6% ετησίως σε όσους συνταξιοδοτούνται νωρίτερα. Επίσης, κάθε δύο έτη προβλέπεται η εκπόνηση αναλογιστικών μελετών, που θα επικυρώνονται από την επιτροπή οικονομικής πολιτικής της ΕΕ και θα αποτελούν την βάση υπολογισμού και καθορισμού του ύψους τους. Ορίζεται ως γενικό όριο συνταξιοδότησης το 65^ο έτος την ηλικίας (60^ο έτος αν έχουν συμπληρωθεί 40 έτη ασφάλισης και εργασίας) και καθορίζεται ως ανώτατο όριο ηλικίας το 70^ο έτος. Με την εφαρμογή όμως των ελαστικών συνθηκών εργασίας, καθίσταται πρακτικά αδύνατο να συνταξιοδοτηθεί κάποιος με πλήρη σύνταξη πριν από τα 70 έτη, ενώ η προβλεπόμενη αναγνώριση πλασματικής υπηρεσίας συνεπάγεται μεγάλη δαπάνη για τον ασφαλισμένο. Με την παράταση των ορίων συνταξιοδότησης στα 65 έτη πλήττονται οι γυναίκες, κυρίως οι μητέρες, αφού καταργούνται όλες

οι θετικές ρυθμίσεις υπέρ της μητρότητας. Υπάρχει ακόμη, αύξηση των ορίων από τα 55 στα 60 έτη και στις περιπτώσεις των βαρέων– ανθυγιεινών επαγγελματιών, ενώ γίνονται περικοπές και στις αναπηρικές συντάξεις. Υπάρχει γενικά, η πρόβλεψη ότι οι δαπάνες του κράτους για συντάξεις το 2060 δεν θα υπερβαίνουν το 2,5% του ΑΕΠ, από 4,8% που είναι σήμερα. Μπορούμε να ισχυρισθούμε βέβαια, ότι η αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης θα αυξήσει την ανεργία, λόγω παράτασης παραμονής στην εργασία για κάλυψη στοιχειωδών αναγκών, ενώ θα λειτουργεί ανασταλτικά στη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας .

Με βάση το ‘Μνημόνιο’, η κυβέρνηση δεσμεύεται για την εκποίηση δημόσιας περιουσίας²⁶ και δημόσιων επιχειρήσεων για την άντληση εσόδων προς αποπληρωμή των δανείων. Επιπλέον, υπάρχει ρήτρα που παρέχει την δυνατότητα κατάσχεσης δημόσιας περιουσίας από τους εταίρους της δανειακής σύμβασης, στην περίπτωση που η Ελλάδα δεν ανταποκριθεί στις δεσμεύσεις της έναντι των δανειστών. Η κυβέρνηση προωθεί τις ‘κλασικού τύπου’ ιδιωτικοποιήσεις, ή ότι έχει απομείνει μετά τις ιδιωτικοποιήσεις της τελευταίας 20ετίας. Από το σύνολο των ιδιωτικοποιήσεων (δημόσιων επιχειρήσεων και τραπεζών) το χρονικό διάστημα 1991-2010, το ελληνικό δημόσιο είχε 20 δις ευρώ έσοδα. Τα έσοδα αυτά δεν γνωρίζουμε που ουσιαστικά διατέθηκαν, ενώ αν οι επιχειρήσεις παρέμεναν υπό δημόσιο έλεγχο θα υπήρχαν περισσότερα οφέλη, από τα ετήσια κέρδη τους, στο διηνεκές. Τα προβλεφθέντα από το ‘Μνημόνιο’ έσοδα, από εκποίηση δημόσιων επιχειρήσεων και περιουσίας, είναι 1 δις ευρώ ετησίως την περίοδο 2011-2013. Τον Ιούνιο 2010, το υπουργικό συμβούλιο συζήτησε νέα δέσμη ιδιωτικοποιήσεων που προβλέπει: πώληση 23% της ΕΥΑΘ, 10% της ΕΥΔΑΠ, 39% των ΕΛΤΑ, πλήρη εκποίηση των καζίνο, πώληση ποσοστού της ΔΕΣΦΑ (ενδεχομένως ΔΕΗ και ΔΕΠΑ), συμβάσεις παραχώρησης Εγνατίας οδού, νέων αυτοκινητοδρόμων Αττικής και οδικών αξόνων Κρήτης, μερική ή ολική εκποίηση εμπορευματικών κέντρων ΟΣΕ Θριασίου και Θεσσαλονίκης, πώληση ΑΤΕ και Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, πώληση ακίνητης περιουσίας μέσω συγχώνευσης ΚΕΔ, Τουριστικών Ακινήτων και Ολυμπιακών Ακινήτων και εισαγωγής τους στο ΧΑΑ, πώληση λιμανιών, περιφερειακών αεροδρομίων κλπ. Το αποτέλεσμα βέβαια, θα είναι: η περαιτέρω συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, η μείωση των θέσεων εργασίας, οι ανατιμήσεις των προσφερόμενων υπηρεσιών, η μεταβίβαση δημόσιας περιουσίας με ευνοϊκούς όρους στο εγχώριο και διεθνές κεφάλαιο και σε κάποιες περιπτώσεις η παραχώρηση παραγωγής και εκμετάλλευσης ‘δημόσιων αγαθών’ (ηλεκτρικό ρεύμα, νερό κλπ.). Η ‘τρίκα’, ο πρόεδρος του Eurogroup Γιούνκερ και ο πρόεδρος του Ecofin Όλι Ρεν τον Φεβρουάριο του 2011, ζήτησαν από την κυβέρνηση την άμεση εφαρμογή του προγράμματος ιδιωτικοποίησης δημόσιας περιουσίας 2011-2014. Τα πλέον εμπορεύσιμα τμήματά της, εκτιμώνται κατ’ αυτούς σε 50 δις ευρώ, υπολογιζόμενα σε περίπου 20% των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου. Σύμφωνα με

²⁶ Σύμφωνα με την ΚΕΔ (Κτηματική Εταιρεία Δημοσίου), η αξία του συνόλου της δημόσιας περιουσίας υπολογίζεται σε 273 δις ευρώ, αλλά μόνο το 18,11% αυτής θεωρείται αξιοποιήσιμη.

δημοσιεύματα του Τύπου, υπήρξε δέσμευση του Υπουργού Οικονομικών της ελληνικής κυβέρνησης, το Νοέμβριο 2010, για πώληση δημόσιας περιουσίας. Στην επίσημη εφημερίδα της ΕΕ, είχε δημοσιευθεί απόφαση του Συμβουλίου με αναφορά στην πώληση περιουσιακών στοιχείων του ελληνικού δημοσίου για την μείωση του χρέους. Επιπλέον, στα πλαίσια του 'Μεσοπρόθεσμου Σχεδίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής' 2012-2015, προβλέπεται νέο 'πακέτο' μέτρων ύψους 22 δις ευρώ. Από αυτά, 18 δις ευρώ (8% του ΑΕΠ) αφορούν στην τριετία 2012-2014 και τα υπόλοιπα 4 δις το 2015, για να επιτευχθεί ο στόχος μείωσης του ελλείμματος στα 2,6 δις ευρώ ή λίγο πάνω από 1% του ΑΕΠ.

Στα πλαίσια του 'Μνημονίου', γίνεται επίσης εκτεταμένη αναφορά στα μέτρα στήριξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με βασικό επιχείρημα την ομαλή ροή χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας. Έχουν ήδη αναφερθεί τα αλληπάλληλα 'πακέτα' στήριξης των ελληνικών τραπεζών, ύψους άνω των 108 δις ευρώ, από ελληνικές κυβερνήσεις και 'τρόικα', και η αφειδής χρηματοδότησή τους από την ΕΚΤ με εγγύηση-υποθήκη την 100% αξία των ελληνικών ομολόγων (ανήλθε τον Ιούλιο 2010 σε 93,8 δις ευρώ έναντι των 49,7 δις των αρχών 2010). Παρόλα αυτά, δεν εξασφαλίζεται ουσιαστικά η χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας (ιδιαίτερα των χιλιάδων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, των αγροτών και των ελληνικών νοικοκυριών). Σημειωτέον, ότι για την στήριξη της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών δημιουργήθηκε τον Ιούλιο 2010 το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ- που διοικείται από εκπροσώπους της Τράπεζας Ελλάδος και του Υπουργείου Οικονομικών, ενώ στην διοίκηση συμμετέχει και εκπρόσωπος της ΕΚΤ). Η ένταξη μιας τράπεζας σε αυτό, προϋποθέτει αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου και καταβολή στο ΤΧΣ προνομιούχων μετοχών ίσης αξίας με την συμμετοχή και εκπροσώπησή του στην διοίκησή της. Παρόλα αυτά, π.χ. ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης τον Ιούνιο 2010 (διαφορά υπολοίπων χρηματοδότησης από αντίστοιχο μήνα προηγούμενου έτους), ήταν προς τις επιχειρήσεις 3,4% σε σχέση με 5,1% τον Δεκέμβριο 2009 και προς τα νοικοκυριά 1,5% σε σχέση με 3,1% τον Δεκέμβριο 2009. Η αύξηση των μεταχρονολογημένων επιταγών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, προσέγγιζε τα 300 δις ευρώ. Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η στήριξη της ρευστότητας των τραπεζών δεν σημαίνει άμεση εκταμίευση χρήματος, ούτε επιβαρύνει άμεσα το δημόσιο χρέος (όπως και η προσωρινή παραχώρηση ομολόγων). Σε περίπτωση χρεοκοπίας όμως μιας τράπεζας ή αναδιάρθρωσης δημόσιου χρέους (και ενδεχόμενου 'κουρέματος'), οι εγγυήσεις μετατρέπονται σε υποχρεώσεις και ουσιαστικά σε χρέος. Θεωρούμε ότι ο κύριος στόχος της τραπεζικής στήριξης, είναι η διασφάλιση είσπραξης των δανείων του ελληνικού δημοσίου (κρατικά ομόλογα με υψηλά επιτόκια) και η κάλυψη των επισφαλών απαιτήσεων (ληξιπρόθεσμα δάνεια) προς μεγάλες και πολυεθνικές επιχειρήσεις. Για το 2011, αποφασίσθηκε νέο 'πακέτο' στήριξης των τραπεζών ύψους 30 δις ευρώ ως εγγύηση δανείων, ενώ στο νέο φορολογικό νομοσχέδιο προβλέπεται επέκταση της μείωσης φορολογίας κερδών και στα διανεμόμενα κέρδη-μερίσματα που ορίζεται σε 20% από 40% που ισχύει. Ακόμη, απαλλάσσονται οι θυγατρικές ευρωπαϊκών πολυεθνικών επιχειρήσεων κάθε φορολογικής επιβάρυνσης στα διανεμόμενα κέρδη προς τις μητρικές εταιρείες, όπως και στα μερίσματα ξένων επιχειρήσεων που αποστέλλονται στο εξωτερικό (επίκληση αποφυγής διπλής φορολογίας), που σε

αρκετά μεγάλο βαθμό αφορούν σε ελληνικές υπεράκτιες εταιρείες²⁷. Το 2010, υπολογίζεται ότι φυγαδεύθηκαν στο εξωτερικό κέρδη και εισοδήματα αξίας άνω των 30 δις ευρώ. Σύμφωνα με δημοσιεύματα ,του γερμανικού περιοδικού Spiegel, οι καταθέσεις των Ελλήνων μόνο στις ελβετικές τράπεζες ανέρχονται σε 600 δις ευρώ (τριπλάσιες περίπου από το ύψος των συνολικών καταθέσεων στην Ελλάδα). Υπήρξε επιδίωξη συμφωνίας της ελληνικής κυβέρνησης με τις ελβετικές αρχές για ανταλλαγή πληροφοριών, με απώτερο στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και την διεκδίκηση μέρους των φόρων από τις καταθέσεις (που ισχύει για άλλες χώρες). Η συμφωνία δεν έχει επιτευχθεί ακόμη, παραμένοντας ευχολόγιο και δήλωση προθέσεων και απουσία πράξεων από την μεριά της ελληνικής κυβέρνησης .

Στον τομέα της δημόσιας διοίκησης και αυτοδιοίκησης, η εφαρμογή του 'Καλλικράτη' επέφερε αλλαγές στην διοικητική δομή της χώρας, σηματοδοτώντας περικοπές δαπανών και προσωπικού στον χώρο της αυτοδιοίκησης. Ακόμη, υλοποιείται νέο σύστημα κρατικών προμηθειών για όλους τους κλάδους και σε όλους τους τομείς, έγινε επεξεργασία ενιαίου συστήματος πληρωμών των δημοσίων υπαλλήλων, προωθούνται αλλαγές στην οργάνωση και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης κλπ. Στον τομέα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, προβλέπονται: νέος αναπτυξιακός νόμος, αλλαγή νομοθεσίας με άμβλυνση φορολογικών εμποδίων στις συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, απελευθέρωση κλειστών επαγγελμάτων και οδικών- εμπορευματικών μεταφορών, εφαρμογή κοινοτικής οδηγίας για υπηρεσίες, μέτρα διευκόλυνσης ξένων άμεσων επενδύσεων, απλοποίηση διαδικασιών αδειοδότησης επιχειρήσεων (fast track), μέτρα για διευκόλυνση των ΣΔΙΤ (Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα), ενίσχυση της πολιτικής προώθησης των εξαγωγών κλπ. Οι επιπλέον δεσμεύσεις στα πλαίσια του 'Μνημονίου', είναι σχεδόν ανεξάντλητες και η σταδιακή εφαρμογή τους θα μεταλλάξει ριζικά ,στο προσεχές μέλλον, τον τρόπο και τους όρους λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Άλλωστε πολλές δεσμεύσεις του 'Μνημονίου', δεν έχουν ακόμη εξειδικευθεί (πράγμα που θα γίνεται με τις συνεχείς επικαιροποιήσεις του) και δεν έχει νόημα η περαιτέρω αναλυτική- εξαντλητική τους εξέταση. Το κρίσιμο και θεμελιώδες ερώτημα, που επίμονα προκύπτει από την εφαρμογή των μέτρων της κυβέρνησης και του 'Μνημονίου', είναι το ζήτημα της αποτελεσματικότητας των μέτρων για την έξοδο της χώρας από την κρίση. Αρχικά διοργανώθηκε ολόκληρη εκστρατεία για να πεισθεί η κοινή γνώμη, για την αναγκαιότητα των μέτρων του, αν και επώδυνων. Οι αξιολογήσεις των αποτελεσμάτων τους, πείθουν κάθε καλοπροαίρετο για την παταγώδη αποτυχία τους, που μόνο εμβάθυνση της ύφεσης και της ανεργίας και αποσάθρωση της κοινωνικής συνοχής έχουν επιφέρει .

²⁷ Το 2010, υπήρχαν γύρω στις 10.000 υπεράκτιες (off-shore) εταιρείες ελληνικών συμφερόντων, με κύκλο συναλλαγών περί τα 500 δις ευρώ, από τις οποίες υπολογίζεται ότι υπάρχει απώλεια δημοσίων εσόδων ετησίως άνω των 6 δις ευρώ .

Συνολικά το 'Μνημόνιο' και η δανειακή σύμβαση των 110 δις ευρώ με την 'τρίκα', περιέχουν όρους και δεσμεύσεις πρωτοφανείς στη νεοελληνική ιστορία. Επιφέρουν ουσιαστικές αλλαγές στην άσκηση της εθνικής κυριαρχίας και στην κρατική οντότητα της χώρας και παραβιάζουν το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμφωνίες. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 14 της δανειακής σύμβασης, «η παρούσα σύμβαση και κάθε εξωσυμβατική υποχρέωση που τυχόν προκύψει από την παρούσα ή σε σχέση με την παρούσα σύμβαση, διέπεται και ερμηνεύεται από το αγγλικό δίκαιο». Αυτό σημαίνει ότι ο νόμος 3068/2002, για την «άρση της ασυλίας από την αναγκαστική εκποίηση δημόσιας περιουσίας» και κάθε σχετικός νόμος, που προστατεύει τα δικαιώματα της χώρας έναντι των πιστωτών, παύει να ισχύει. Επίσης, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 14, η Ελλάδα «παραιτείται αμετάκλητα και άνευ όρων από κάθε ασυλία που έχει ή πρόκειται να αποκτήσει, όσον αφορά στην ίδια και τα περιουσιακά της στοιχεία, από νομικές διαδικασίες σε σχέση με την παρούσα Σύμβαση, περιλαμβανομένων χωρίς περιορισμούς, της ασυλίας όσον αφορά στην άσκηση αγωγής, δικαστική απόφαση ή άλλη διαταγή». Ακόμη, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 14, «οποιαδήποτε διένεξη βρίσκεται «στην αποκλειστική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου της ΕΕ» και σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 4, οι δανειστές έχουν δικαίωμα μεταβίβασης δικαιωμάτων και υποχρεώσεων σε άλλους δανειστές. Τέλος, η παράγραφος 1 του άρθρου 7 απαγορεύει τον συμψηφισμό ή την υποβολή ανταπαίτησης, αναφέροντας «όλες οι πληρωμές που θα πραγματοποιηθούν από τον δανειολήπτη καταβάλλονται στο ακέραιο χωρίς μείωση λόγω συμψηφισμού ή ύπαρξης ανταπαίτησης». Σημειωτέον, ότι η μόνη χώρα της ευρωζώνης που δεν υπέγραψε την δανειακή σύμβαση απευθείας με την Ελλάδα ήταν η Γερμανία (αντ' αυτής υπέγραψε η γερμανική τράπεζα KfW). Ο προφανέστατος λόγος, είναι η ύπαρξη του γερμανικού κατοχικού δανείου (όχι οι γερμανικές κατοχικές αποζημιώσεις που πρέπει να διεκδικηθούν). Το σημερινό ύψος του, χωρίς τους τόκους, εκτιμάται σε 165 δις ευρώ (σύμφωνα με τον Γάλλο οικονομολόγο Jacques Depla με υπολογισμό των τόκων ανέρχεται σε 575 δις ευρώ ενώ κατ' άλλους υπερβαίνει το ποσό του 1 τρις ευρώ) και είναι άμεσα απαιτητό από την γερμανική κυβέρνηση, μετά την ενοποίηση της Ομοσπονδιακής Γερμανίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας το 1991. Με την υπογραφή του 'Μνημονίου', επέρχεται ουσιαστική κατάλυση κάθε έννοιας δικαίου και παραβίαση της εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομιμότητας, για τέσσερις λόγους. Ο πρώτος λόγος, σχετίζεται με την πλημμελή διαδικασία που ακολουθήθηκε για την ψήφιση του νόμου 3845/2010, που αν και ουσιαστικά αποτελεί διεθνή συνθήκη, δεν ψηφίσθηκε από τα 3/5 των βουλευτών όπως έπρεπε κατά τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 28 του Συντάγματος. Ο δεύτερος λόγος, αφορά στη μη νόμιμη εκχώρηση των αρμοδιοτήτων στον Υπουργό Οικονομικών, που του παρέχεται η δυνατότητα υπογραφής κάθε μνημονίου, δανειακής σύμβασης και γενικά κάθε άλλου κρινόμενου ως απαραίτητου για την εκτέλεση του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας, κατά παράβαση της παραγράφου 2 του άρθρου 36 του Συντάγματος. Ο τρίτος λόγος, είναι η παραβίαση του δικαιώματος της 'περιουσίας', στην έννοια της οποίας εμπίπτει η αμοιβή της εργασίας καθώς και η σύνταξη. Ο τέταρτος λόγος, συνίσταται στις παραβιάσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 22 και του άρθρου 23 του Συντάγματος, των διεθνών συμβάσεων 87,98,150 και 151 και του άρθρου 8 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά,

Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, γιατί με τις διατάξεις του ‘Μνημονίου’ δεν προστατεύονται οι συλλογικές συμβάσεις, ως μέσο καθορισμού των αποδοχών των εργαζομένων, των όρων και συνθηκών εργασίας. Για αυτό το θέμα, κατατέθηκε προσφυγή της ΓΣΕΕ στην Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ILO), με στόχο την ενεργοποίηση του ελεγκτικού μηχανισμού για τις κυβερνητικές παρεμβάσεις σε συλλογικές διαπραγματεύσεις, μισθούς και συντάξεις. Επίσης, σύμφωνα με πανεπιστημιακούς συνταγματολόγους, ο νόμος 3845/2010 δεν εντάσσεται σε κανένα γενικότερο νόμο-πλαίσιο και δεν αναφέρεται σε πρωτεύοντα κανόνα δικαίου. Αυτό έχει ως συνέπεια, το παρεχόμενο δικαίωμα έκδοσης προεδρικών διαταγμάτων με πρόταση του Υπουργού Οικονομικών για την λήψη ενδεικνυόμενων μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής, να βρίσκεται σε αντίθεση με την παράγραφο 4 του άρθρου 43 του Συντάγματος, δίνοντας ουσιαστικά λευκή εξουσιοδότηση στην εκτελεστική εξουσία. Το γεγονός ότι με μεταγενέστερη τροπολογία του Ν.3847/2010, προβλέπεται ότι η εν λόγω σύμβαση δεν εισάγεται για κύρωση στο Κοινοβούλιο αλλά για απλή συζήτηση και ενημέρωση, δείχνει την απαξίωση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας από την κυβέρνηση και την θεώρηση της βουλής ως λέσχης συζητήσεων. Αντίστοιχα, με το άρθρο 93 του νομοσχεδίου για την κύρωση των Οδηγιών 2007/64/ΕΚ, 2007/44/ΕΚ και 2010/16/ΕΕ, παρέχεται η εν λευκώ εξουσιοδότηση στον Υπουργό Οικονομικών να υπογράφει μνημόνια, συμφωνίες και συμβάσεις δανεισμού με τα συμβαλλόμενα μέρη. Ακόμη, μπορεί να προβαίνει σε κάθε αναγκαία ενέργεια για την συμμετοχή του Δημοσίου σε νομικά πρόσωπα και φορείς που συστήνονται προς εφαρμογή των ΕFSF-ΕFSM, αίροντας την υποχρέωση της κυβέρνησης να τα εισάγει προς συζήτηση και ενημέρωση στο κοινοβούλιο.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η κρίση στην ελληνική οικονομία εκδηλώνεται ως κρίση υπερχρέωσης ή κρίση δημόσιου χρέους, αλλά δεν είναι η πρώτη φορά που το νεοελληνικό κράτος αντιμετωπίζει τέτοιο πρόβλημα. Από την ίδρυσή του έως σήμερα, έχει γνωρίσει τέσσερις επίσημες χρεοκοπίες με δραματικές συνέπειες για τον ελληνικό λαό (η πρώτη στα έτη της επανάστασης το 1827, η δεύτερη επί Όθωνα το 1843, η τρίτη επί Τρικούπη το 1893 και η τέταρτη επί Βενιζέλου το 1932). Το ελληνικό οικονομικό ζήτημα είναι επίκαιρο, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι όλες οι πλευρές αναφέρονται στο ίδιο πρόβλημα. Ποιο ακριβώς είναι αυτό; Η αναξιπιστία των ελληνικών στοιχείων; Το δημοσιονομικό έλλειμμα; Το σωρευτικό δημόσιο χρέος; Το διογκούμενο κόστος αναχρηματοδότησής του; Οι κυρώσεις αμαρτιών του παρελθόντος; Ο υπερκαταναλωτισμός του νεοέλληνα; Η ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας; Η μακροχρόνια ύφεση και ο αποπληθωρισμός, ως θεραπευτική αγωγή της οικονομίας; Όλες οι προσεγγίσεις αποκαλύπτουν κάποιες πραγματικές πτυχές του προβλήματος, αλλά δεν μπορεί να διατυπωθεί οποιαδήποτε αντιμετώπισή του χωρίς την ιεράρχησή τους κατά προτεραιότητα και την κατανόηση των βαθύτερων σχέσεων μεταξύ αιτίων και αιτιατών και μεταξύ της κύριας νόσου και των συμπτωμάτων της. Με την σειρά της η κρίση υπερχρέωσης, φέρνει στο προσκήνιο κρίσιμα ερωτήματα επίσης. Πόσο είναι το χρέος; Πόσο χρέος είναι δημόσιο και πόσο ιδιωτικό; Ποιες οι αιτίες δημιουργίας του; Ήταν αναπόφευκτη η υπερχρέωση; Σε ποιους χρωστάμε; Πότε λήγουν τα δάνεια; Με τι όρους δανεισθήκαμε; Τι πληρώνουμε για την εξυπηρέτησή τους;

Μπορούσαμε να αποφύγουμε το δάνειο της ‘τρίκας’; Πως θα ξεχρεωθούμε; Υπάρχουν δάνεια που αρνούμαστε να πληρώσουμε; Θα εξετάσουμε αυτή καθ’ αυτή την κρίση δημόσιου χρέους και δεν θα επεκταθούμε στην εξέταση του ιδιωτικού χρέους (επιχειρήσεων και νοικοκυριών), που παρότι αποτελεί σοβαρό πρόβλημα²⁸ είναι πολύ μικρότερης έκτασης, συγκρινόμενο με την πλειοψηφία των χωρών της ευρωζώνης. Το συνολικό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος στο τέλος του 2009 υπερέβαινε τα 700 δις ευρώ ή 296% του ΑΕΠ, από τα οποία περίπου 400 δις ή 170% του ΑΕΠ ήταν ιδιωτικό και 300 δις ή 126% του ΑΕΠ ήταν δημόσιο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 5, το συνολικό χρέος της ‘Κεντρικής Κυβέρνησης’²⁹ από 336 εκατομμύρια ευρώ ή 22,5% του ΑΕΠ το 1974, ανήλθε σε 1,39 δις ή 39,7% του ΑΕΠ το 1980 και στη συνέχεια εμφάνισε εκρηκτική άνοδο φθάνοντας τα 27,53 δις ή 71,4% του ΑΕΠ το 1990 και τα 106,3 δις ή 121,1% του ΑΕΠ το 1996. Από το 1994 έως το 2004, το χρέος παρουσίασε μικρές αυξομειώσεις, κινούμενο μεσοσταθμικά περίξ του 115% του ΑΕΠ, ενώ το 2006 περιορίστηκε στο 105,7% του ΑΕΠ, για να αναρριχηθεί στα 343,2 δις ή 148,1% του ΑΕΠ το 2010, με πρόβλεψη ανόδου στα 362,2 δις ή 158,6% του ΑΕΠ το 2011. Σύμφωνα με τον πίνακα 6, αντίστοιχη εξέλιξη εμφανίζει και το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης, κινούμενο όμως σε χαμηλότερα

²⁸Το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών δανείων, έφθασε το 2010 κατά μέσο όρο στο 10% (καταναλωτικά 18% , στεγαστικά 9,5%, επιχειρηματικά 8,5%), ενώ στο τέλος του 2011 εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο 14% και το 2012 στο 15%, όπου και υπολογίζεται ότι θα έχει ανέλθει στο ανώτατο σημείο (καταναλωτικά 27%, στεγαστικά 15% , επιχειρηματικά 12%). Η αξία τους ανήλθε σωρευτικά το 2010 σε 28 δις ευρώ (το μεγαλύτερο μέρος ήταν επιχειρηματικά), ενώ οι προβλέψεις τα ανεβάζουν το 2011 σε 36 δις ευρώ. Η ετήσια μεταβολή τους είναι 67 εκατομμύρια ευρώ το 2007, 2.791 εκατομμύρια το 2008, 6.943 εκατομμύρια το 2009 και 9.358 εκατομμύρια το 2010, ενώ προβλέπονται για το 2011 σε 7.790 εκατομμύρια. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, τα ρυθμισθέντα δάνεια ανέρχονται σε 300.000, από τα οποία 50.000 αφορούν σε επιχειρήσεις ύψους 4 δις ευρώ. Σύμφωνα με στοιχεία του Φεβρουαρίου 2011, το σύνολο των οφειλών των επιχειρήσεων και νοικοκυριών στις εγχώριες τράπεζες ανέρχονται σε 256.609 εκατομμύρια ευρώ (περίπου 112% του ΑΕΠ), από τα οποία 122.871 εκατομμύρια ήταν οφειλές επιχειρήσεων και τα 117.198 εκατομμύρια ήταν δάνεια νοικοκυριών.

²⁹Στις επίσημες στατιστικές υπολογισμού του δημόσιου χρέους και των δαπανών εξυπηρέτησής του, εμφανίζονται ορισμένες αποκλίσεις οφειλόμενες στον διαφορετικό τρόπο υπολογισμού τους, ενώ υπάρχουν τρεις τρόποι στατιστικής παρουσίασης. Ο πρώτος αναφέρεται στο χρέος της ‘Κεντρικής Κυβέρνησης’, ο δεύτερος στο χρέος της ‘Γενικής Κυβέρνησης’ και ο τρίτος στο χρέος της ‘Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA’ (European System Accounts). Η διαφορά έγκειται, στο ότι ο δεύτερος τρόπος σε σχέση με τον πρώτο δεν υπολογίζει το λεγόμενο ενδοκυβερνητικό χρέος, ενώ ο τρίτος τρόπος υπολογίζει επιπλέον το χρέος των ΝΠΔΔ κλπ. Στις εγχώριες στατιστικές, ως δημόσιο χρέος θεωρείται το χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης, ενώ στην ΕΕ κατά το ‘Σύμφωνο Σταθερότητας’ το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης. Σύμφωνα με την έκθεση Κρατικού Προυπολογισμού 2011, για το 2010 το χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης είναι 343.200 εκατομμύρια ευρώ ή 148,1% του ΑΕΠ, το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης 330.400 εκατομμύρια ή 142,5% του ΑΕΠ, ενώ το χρέος κατά ESA 357.343 εκατομμύρια ή 154% του ΑΕΠ.

**Πίνακας 5 : Συνολικό Δημόσιο Χρέος 'Κεντρικής Κυβέρνησης' και δαπάνες εξυπηρέτησής του ,
1974-2010 (εκατομμύρια ευρώ)**

Έτη	Συνολικό* δημόσιο χρέος	Σύνολο δαπανών εξυπηρ/σης	Ποσοστό % χρέους στο ΑΕΠ	Ποσοστό % εξυπηρέτησης στο ΑΕΠ
1974	336	34	22,5%	2,3%
1975	443	43	25,4%	2,4%
1976	536	55	25,1%	2,6%
1977	633	67	25,5%	2,7%
1978	1.002	85	33,6%	2,8%
1979	1.158	127	31,7%	3,5%
1980	1.390	159	31,1%	3,6%
1981	1.972	243	36,1%	4,4%
1982	2.724	267	40,2%	3,9%
1983	3.725	382	46,4%	4,7%
1984	5.525	611	49,4%	5,5%
1985	7.845	912	58,3%	6,8%
1986	9.480	1.315	59,5%	8,3%
1987	11.873	2.167	64,5%	11,8%
1988	15.798	3.589	58,7%	13,3%
1989	19.659	4.354	61,5%	13,6%
1990	27.534	7.170	71,4%	18,6%
1991	36.200	14.753	76,1%	30,9%
1992	45.655	19.070	82,9%	34,6%
1993	68.763	22.606	110,9%	36,4%
1994	82.444	28.398	117,4%	40,4%
1995	93.857	33.356	117,4%	41,7%
1996	106.371	37.428	121,1%	42,6%
1997	114.570	39.021	117,8%	40,1%
1998	121.943	33.652	115,3%	31,8%
1999	129.168	30.971	114,7%	27,5%
2000	139.184	29.030	114,5%	21,3%
2001	145.927	23.347	111,4%	15,9%
2002	157.018	30.177	111,1%	19,3%
2003	182.390	32.269	118,3%	18,7%
2004	201.244	35.430	120,4%	19,1%
2005	215.416	35.151	108,5%	18,1%
2006	226.218	34.177	105,7%	16,2%
2007	239.658	56.646	105,8%	25,1%
2008	262.071	63.126	109,6%	26,4%
2009	298.524	78.364	125,7%	33,1%
2010	343.200	55.413	148,1%	24,1%

*Το συνολικό δημόσιο χρέος και οι δαπάνες εξυπηρέτησης, αφορούν σε μακροπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο δανεισμό. ** Οι δαπάνες εξυπηρέτησης το 2010 είναι μειωμένες, λόγω του μειωμένου βραχυπρόθεσμου δανεισμού μετά το δάνειο της 'τρίοικας'.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Κρατικούς Προυπολογισμούς και Εθνικούς Λογαριασμούς

**Πίνακας 6 : Συνολικό Δημόσιο Χρέος 'Γενικής Κυβέρνησης' και δαπάνες εξυπηρέτησής του ,
1974-2010**

Έτη	Δημόσιο χρέος	Δαπάνες Τόκων	Ποσοστό % χρέους στο ΑΕΠ	Ποσοστό % χρέους στο ΑΕΠ
1974	128 δις δρχ.	7.499 εκατ.δρχ.	20,8%	2,3%
1975	166	9.698	18,0%	2,4%
1976	199	13.272	17,6%	2,6%
1977	233	14.952	17,7%	2,7%
1978	360	20.271	23,0%	2,8%
1979	414	32.213	22,5%	3,5%
1980	408	42.670	22,3%	3,6%
1981	702	62.273	26,5%	4,4%
1982	997	67.861	29,9%	3,9%
1983	1.365	110.577	34,3%	4,7%
1984	2.025	97.896	41,0%	5,5%
1985	2.385	239.726	47,9%	6,8%
1986	3.584	266.505	49,7%	8,3%
1987	4.538	459.616	55,9%	11,8%
1988	6.034	535.586	61,1%	13,3%
1989	7.543	740.281	64,2%	13,6%
1990	11.840	1.270.836	71,0%	18,6%
1991	14.980	1.197.000	73,4%	30,9%
1992	18.530	1.558.848	78,4%	34,6%
1993	23.592	2.333.926	98,3%	36,4%
1994	26.223	3.339.600	96,3%	40,4%
1995	29.603	3.355.823	97,0%	41,7%
1996	98,7 δις €	3.501.083	99,4%	42,6%
1997	110,9	3.216.177	101,8%	40,1%
1998	118,9	3.234.000	100,4%	31,8%
1999	126,6	9,3 δις €	100,3%	27,5%
2000	138,8	9,5	101,8%	21,3%
2001	150,7	9,5	102,9%	15,9%
2002	158,9	8,6	101,5%	19,3%
2003	167,7	8,5	97,3%	18,7%
2004	183,2	9,2	98,6%	19,1%
2005	195,4	8,7	100,0%	18,1%
2006	205,7	8,7	98,2%	16,2%
2007	216,7	9,3	96,1%	25,1%
2008	261,3	11,1	110,3%	26,4%
2009	298,1	12,1	126,8%	33,1%
2010	330,4	12,9	142,5%	24,1%

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (εαρινές προβλέψεις , Μαιος 2010 , AMECO , ΕΛ.ΣΤΑΤ.) . Τα στοιχεία για τα έτη 2008-2010 είναι της Έκθεσης Κρατικού Προϋπολογισμού 2011.

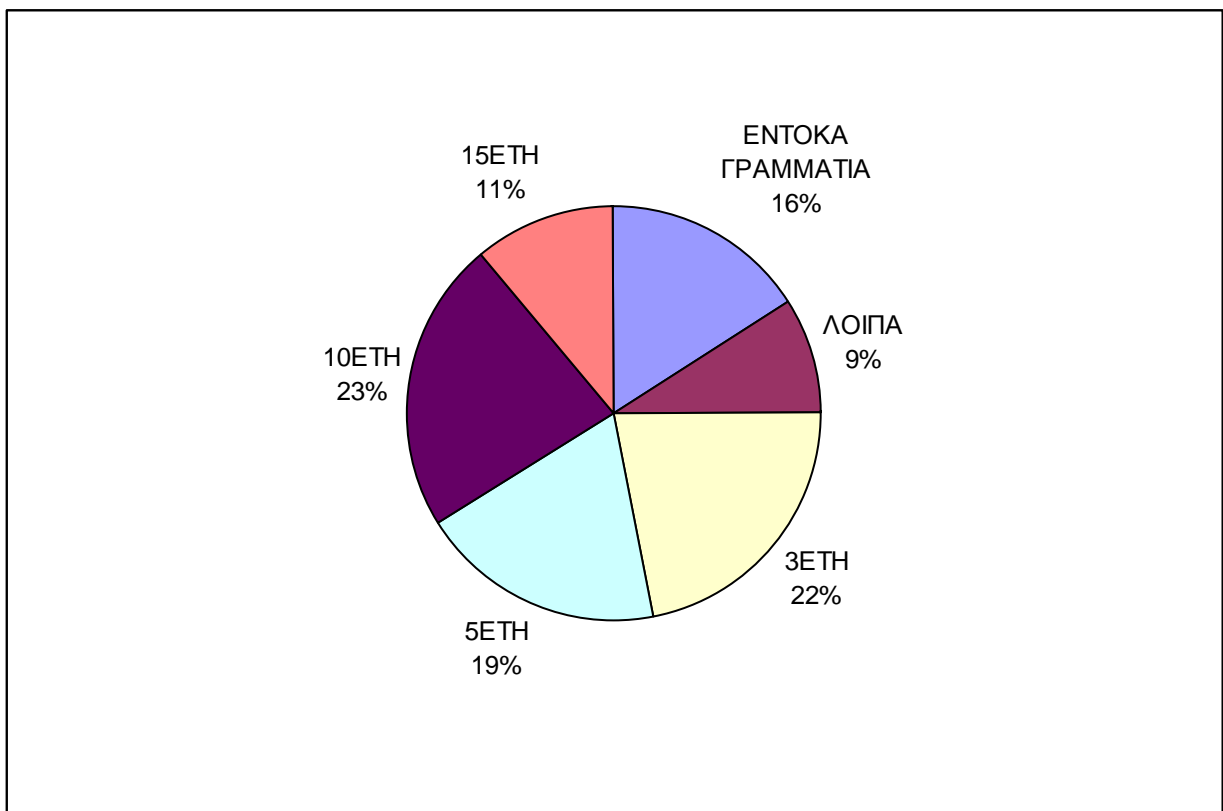
ποσοστά, αρχίζοντας από 20,8% του ΑΕΠ το 1974 και καταλήγοντας στο 142,5% του ΑΕΠ το 2010, ενώ προβλέπεται το 2011 να ανέλθει στο 152,6% του ΑΕΠ. Το ύψος του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης λαμβάνεται ως βάση υπολογισμού για να διαπιστωθεί η ύπαρξη απόκλισης από τα κριτήρια του 'Συμφώνου Σταθερότητας' (60% του ΑΕΠ), αν και πρακτικά ο δείκτης χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης θεωρείται πιο αξιόπιστος.

Οι αιτίες συνεχούς αύξησης του χρέους, συνδέονται βασικά με: το μοντέλο ανάπτυξης της χώρας (δομή παραγωγής και ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ), τον τρόπο δημοσιονομικής διαχείρισης (πηγές και ύψος δημοσίων εσόδων, ποιότητα διαχείρισης, τρόπος κατανομής δαπανών), τις εξωτερικές συναλλαγές (μεγέθη ισοζυγίου συναλλαγών και ασκούμενη συναλλαγματική πολιτική), αλλά και τους όρους δανεισμού (επιτόκιο, διάρκεια, όροι αποπληρωμής). Το εμπορικό έλλειμμα, που εμφάνισε απότομη άνοδο μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, είχε δυσμενέστατη επίδραση στο δημόσιο χρέος. Σημαντική ήταν και η συμβολή, του τρόπου διαχείρισης των 'προβληματικών' μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων που τότε εμφανίσθηκαν. Η πολιτική υπερδανεισμού των ελληνικών κυβερνήσεων μετά το 1981, για την κάλυψη με αυτό τον τρόπο της υποσχεθείσας ανακατανομής εισοδήματος, είχε έντονα αυξητική επίδραση στο χρέος. Η πολιτική αυτή ακολουθήθηκε, αντί της μείωσης της ανισοκατανομής εθνικού εισοδήματος μέσω του δημοσιονομικού μηχανισμού, της ορθολογικής χρήσης εθνικών και κοινοτικών κονδυλίων, της ανασυγκρότησης της παραγωγικής βάσης και της ουσιαστικής και εύρυθμης λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Ακόμη, έντονα αρνητική επίδραση στην αύξηση του χρέους, είχαν οι τεράστιες στρατιωτικές δαπάνες, που τις τελευταίες δεκαετίες υπερέβησαν ως ποσοστό του ΑΕΠ τις αντίστοιχες δαπάνες των χωρών του ΝΑΤΟ³⁰ εξαιρουμένων των ΗΠΑ. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα του στις ανάγκες αμυντικής θωράκισης της χώρας είναι αμφίβολη. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και ιδιαίτερα μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, υπήρξε χαλάρωση των πιστωτικών κανόνων και μείωση επιτοκίων. Έτσι, τροφοδοτήθηκε για μια δεκαετία περίπου ο υπέρμετρος δανεισμός δημόσιου και ιδιωτικού τομέα μέχρι την χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, αυξάνοντας σημαντικά τον δημόσιο δανεισμό. Έχουν ήδη αναφερθεί, οι ευθύνες των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων στην αύξηση του δημόσιου χρέους. Μετά το 2007, ο ακριβός δανεισμός, η ασυδοσία των κερδοσκόπων των αγορών, τα δισεκατομμύρια που διατέθηκαν για την στήριξη του ελληνικού χρηματοπιστωτικού

³⁰Οι στρατιωτικές δαπάνες στην Ελλάδα το 2009, αποτελούσαν το 4% του ΑΕΠ, ενώ της Γαλλίας ήταν 2,4%, της Βρετανίας 2,7%, της Πορτογαλίας 2%, της Γερμανίας 1,4%, της Ισπανίας 1,3%, του Βελγίου 1,1% και των ΗΠΑ 4,7%. Το 2010, η Ελλάδα αγόρασε από την Γαλλία έξι πολεμικές φρεγάτες 2,5 δις ευρώ και ελικόπτερα μάχης 400 εκατομμύρια ευρώ και από την Γερμανία έξι υποβρύχια 5 δις ευρώ. Την περίοδο 2005-2009, η Ελλάδα ήταν από τους πέντε μεγαλύτερους εισαγωγείς όπλων στην Ευρώπη και κατέχει επίσης την τρίτη θέση στην αγορά οπλικών συστημάτων από την Γαλλία (η αγορά μαχητικών αεροσκαφών, 26 F-16 από τις ΗΠΑ και 25 Mirage-2000 από την Γαλλία, αντιπροσωπεύει το 38% των εισαγωγών μας).

συστήματος και η πολιτική διαχείρισης του χρέους επέτειναν την περαιτέρω διόγκωσή του. Αυτές οι συμπτυκνωμένες κύριες αιτίες υπερχρέωσης του ελληνικού δημοσίου, οδηγούν σε ένταση της ανισοκατανομής του εθνικού εισοδήματος σε βάρος κυρίως της μισθωτής εργασίας, μέσω της εφαρμογής του 'Μνημονίου', υπέρ των κατόχων του δανειακού κεφαλαίου. Στο διάγραμμα 5, εμφανίζεται η ποσοστιαία σύνθεση του δημόσιου χρέους το 2009, που κατά το μεγαλύτερο μέρος του 53% αποτελείται από μακροπρόθεσμα Ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου (5ετούς, 10ετούς και 15ετούς διάρκειας). Τα μεσοπρόθεσμα ομόλογα (3ετούς διάρκειας) αποτελούν το 22%, τα λοιπά μη προσδιοριζόμενα το 9% και τα έντοκα γραμμάτια βραχυπρόθεσμης διάρκειας, κάτω του έτους, αποτελούν το 16% του συνόλου. Από πλευράς εθνικότητας (όπως απεικονίζεται στον πίνακα 7), οι κάτοχοι ομολόγων του δημοσίου το γ' τρίμηνο του 2009, το 26,1% ήταν έλληνες κάτοικοι και το 73,9% μη Έλληνες κάτοικοι. Την παραμονή της εισόδου της Ελλάδας στην ΟΝΕ, η παραπάνω σχέση ήταν αντίστροφη. Το 75% σχεδόν του χρέους, ήταν εγχώριο και το 25% εξωτερικό. Τα 164 δις ευρώ ή 55,6% του χρέους το γ' τρίμηνο του 2009, ήταν στην κατοχή χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, από το οποίο οι ελληνικές τράπεζες κατείχαν 42 δις ή 14,3% του συνόλου και οι τράπεζες της ευρωζώνης

Διάγραμμα 5: Σύνθεση Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου 2009

72 δις ή 24,4% του συνόλου. Οι τράπεζες Γαλλίας– Γερμανίας, κατείχαν το μεγαλύτερο ποσοστό (37 δις ή 12,5% του συνόλου), προφανώς λόγω και της αγοράς οπλικών συστημάτων των χωρών τους από την Ελλάδα. Σημαντικότατο ποσοστό ομολόγων, κατεχόταν από ασφαλιστικά ταμεία (29 δις ευρώ ή 9,8% ελληνικά, 33 δις ή 11,2% της ευρωζώνης και 14 δις ή 4,8 % άλλων χωρών), ενώ τα υπόλοιπα

κατέχονταν από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σε διάφορες χώρες. Η κατοχή τίτλων του ελληνικού δημοσίου δεν παραμένει σταθερή διαχρονικά, αλλά μεταβάλλεται διαρκώς λόγω της αγοραπωλησίας τίτλων στην δευτερογενή αγορά, αν και δεν υπάρχει ριζική μεταβολή της σύνθεσης των κατόχων τα τελευταία έτη. Η μέση διάρκεια λήξης του χρέους κυμαίνεται στα 8 έτη, ενώ ο κύριος όγκος εξόφλησής του είναι στην 5ετία 2010-2014 (άνω των 2/3). Σημαντικό τμήμα του, λήγει το διάστημα 2015-2019 και το υπόλοιπο σχετικά μικρό μέρος του έχει ορίζοντα λήξης έως το 2057. Το γεγονός ότι μεγάλο τμήμα του χρέους λήγει την πενταετία 2010-2014, ασκεί άμεση επίδραση στις ταμειακές ροές

Πίνακας 7 : Κάτοχοι Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου γ' τριμήνου 2009 (σε δισεκατομμύρια ευρώ)

	Τράπεζες	Ασφαλιστικές εταιρείες	Αμοιβαία , Συνταξ. Ταμεία κλπ.	Δημόσιες Αρχές	Άλλοι	Σύνολο	Ποσοστό % του συνόλου
Έλληνες κάτοικοι	42		29		6	77	26,1%
Μη Έλληνες κάτοικοι	83	49	47	33	6	218	73,9%
<i>Ευρωζώνη</i>	<i>72</i>	<i>44</i>	<i>33</i>	<i>9</i>	<i>6</i>	164	55,6%
Γαλλία	18	20	3	7	2	50	16,9%
Γερμανία	19	6	2	-	0	28	9,5%
Ιταλία	5	8	6	-	1	20	6,8%
Βέλγιο	7	2	5	-	3	17	5,8%
Ολλανδία	6	2	7	1	0	15	5,1%
Λουξεμβούργο	6	-	9	-	0	15	5,1%
Αυστρία	4	2	-	-	0	7	2,4%
Πορτογαλία	1	2	0	2	0	4	1,4%
Ισπανία	1	1	0	-	0	3	1,0%
Άλλοι	4	1	0	1	1	5	1,7%
<i>Υπόλοιπες χώρες</i>	<i>11</i>	<i>4</i>	<i>9</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	26	8,8%
Μεγάλη Βρετανία	8	0	1	-	-	9	3,1%
Ιαπωνία	0	1	5	-	0	6	2,0%
Ελβετία	1	1	-	-	-	2	0,7%
ΗΠΑ	-	-	1	-	0	1	0,3%
Άλλοι	2	2	2	1	0	7	2,4%
Επίσημα Αποθεματικά	-	-	-	8	-	8	2,7%
Μη καταταγμένα (διαφορά ΤτΕ & ΔΝΤ	-	-	5	1	-	6	2,0%
ΣΥΝΟΛΟ	125	49	76	33	12	295	100%
% του συνόλου	42,4%	16,6%	25,8%	11,2%	4,1%	100%	

Πηγή : Barclays Capital (από εφημερίδα Ισοτιμία 30/4/2010)

των δημόσιων εσόδων και δαπανών και συνεπώς στις επιλογές της δημοσιονομικής πολιτικής. Η κρισιμότερη πτυχή του χρέους δεν είναι καθαυτό το ύψος του, αλλά οι δαπάνες εξυπηρέτησής του από τις οποίες και εξαρτάται τελικά η αδυναμία πληρωμής και χρεοκοπία ή μη μιας χώρας. Όπως φαίνεται

στον πίνακα 6, η ανοδική πορεία του χρέους συναρτάται με ταυτόχρονη αύξηση των δαπανών εξυπηρέτησής του, λαμβανομένων υπόψη του ύψους του επιτοκίου και της αύξησης του ΑΕΠ³¹. Ως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, υπήρχε σταθερή τάση αύξησης των δαπανών εξυπηρέτησης του χρέους, ενώ ως τις αρχές της δεκαετίας του 2000 υπήρξε υποχώρησή τους και στην συνέχεια μικρή αύξησή τους

Πίνακας 8: Δαπάνες εξυπηρέτησης συνολικού Δημόσιου Χρέους ετών 2000,2009,2014 (εκ. ευρώ)

Μορφές εξυπηρέτησης	2000	2009	2014*	2014**
Τόκοι-χρεολύσια	22.688	41.460	50.600	50.600
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	6.342	36.904	39.400	39.400
Τοκοχρεολύσια δανείου 'τρίικας'	—	—	—	28.600
Σύνολο δαπανών εξυπηρέτησης	29.030	78.364	90.000	118.600
Σύνολο Δημόσιου Χρέους	139.184	298.524	374.600	484.600
% Δημόσιου Χρέους στο ΑΕΠ	114,50%	125,70%	167,80%	215,00%
% Εξυπηρέτησης Δημ. Χρέους στο ΑΕΠ	21,30%	33,10%	40,00%	53,00%

* Εκτιμήσεις 2014, χωρίς συνυπολογισμό δανείου 'τρίικας'

**Εκτιμήσεις 2014 , με δάνειο 'τρίικας' πριν από τις συνόδους της ευρωζώνης 10-11/3/2011 και 21/7/2011

Πηγή : Επεξεργασία στοιχείων Κρατικών Προυπολογισμών , Προβλέψεις ΕΕ και χρηματοπιστωτικών φορέων

για να ανέλθουν αλματωδώς μετά το 2007. Η εξυπηρέτηση του χρέους, σύμφωνα με τον πίνακα 8, από 29 δις ευρώ ή 21,3% του ΑΕΠ το 2000, ανήλθε το 2009 στα 78,4 δις ή 33,1% και προβλέπεται να είναι 90 δις ή 40% το 2014. Στον πίνακα 9, φαίνεται ότι ο νέος δανεισμός της χώρας για τα έτη 2000-2009 υπερέβαινε πάντοτε τις πληρωμές των δανείων από λίγο (έτη 2002,2003,2005,2006,2007,2008,2009) έως πολύ (έτη 2000,2001) με αποκορύφωμα το 2004, που ήταν το έτος διεξαγωγής της ολυμπιάδας. Το πρωτογενές αποτέλεσμα εκτέλεσης των κρατικών προϋπολογισμών ήταν ελαφρά θετικό τα έτη 2000,2001,2002 και 2006, ελαφρά αρνητικό τα έτη 2003,2005 και 2007, αρκετά αρνητικό τα έτη 2004 και 2008 και εντονότατα αρνητικό το έτος 2009. Η κατάσταση, ουσιαστικά δεν αλλάζει μετά την απόφαση της έκτακτης συνόδου της ευρωζώνης και αντίστοιχα των Eurogroup και Ecofin (Μάρτιος 2011) για κάποια παράταση του χρόνου εξόφλησης του δανείου, όπου με αφορμή την ένταξη της Ιρλανδίας στους EFSF-EFSM, αντί των 5 ετών (3 έτη περίοδος χάριτος και 2 αποπληρωμής), προβλέπεται επιμήκυνση αποπληρωμής στα 10 έτη. Η

³¹ Για τον υπολογισμό των δαπανών εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, γίνονται διάφορες εκτιμήσεις, που προέρχονται είτε από τον διαφορετικό τρόπο απεικόνισης του δημόσιου χρέους, είτε από την απεικόνιση μόνο των τόκων χωρίς συνυπολογισμό των χρεολυσίων, είτε βασικότερα από μη συνυπολογισμό του βραχυπρόθεσμου χρέους στις δαπάνες εξυπηρέτησής του. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, η ΕΛ.ΣΤΑΤ. και ο Κρατικός Προϋπολογισμός, περιλαμβάνουν τις πληρωμές-εξοφλήσεις των βραχυπρόθεσμων τίτλων στις δαπάνες εξυπηρέτησης. Ο μη συνυπολογισμός τους, προκαλεί σημαντική παραμόρφωση της πραγματικής δημοσιονομικής κατάστασης που μπορεί με την σειρά της να οδηγήσει στην λήψη λανθασμένων μέτρων πολιτικής αντιμετώπισης της υπερχρέωσης και συνολικά της οικονομικής διαχείρισης της χώρας.

εξόφληση, δηλαδή, της τελευταίας δόσης αντί του Μαΐου 2018, θα γίνει τον Μάιο 2023 (η καταβολή της τελευταίας δόσης του δανείου θα γίνει στις αρχές 2013). Η χρονική αυτή παράταση χορηγεί μια ‘ανάσα’, αλλά ταυτόχρονα παρατείνει ως το 2023 τις συνέπειες της εφαρμογής του ‘Μνημονίου’³². Επίσης, οι αποφάσεις της συνόδου της ΕΕ 9-10/3/2011 και Ecofin 24-25/3/2011 που υιοθετούν το ‘Σύμφωνο για το ευρώ’, ταυτόχρονα με την ένταξη και της Πορτογαλίας στους EFSF-EFSM και την

Πίνακας 9 : Εξυπηρέτηση δημόσιου χρέους και νέος δανεισμός 2000-2009 (εκατομμύρια ευρώ)

Έτη	Πληρωμές δανείων	Νέος δανεισμός	Πιστωτικά υπόλοιπα 31/12	Πρωτογενές αποτέλεσμα **
2000	23.771	29.875	143.608	1.601
2001	25.509	31.960	155.838	4.501
2002	33.340	35.897	166.117	3.773
2003	35.219	37.968	171.323	-431
2004	41.465	50.047	197.830	-3.397
2005	42.074	44.797	214.142	-1.543
2006	37.133	38.748	225.207	1.357
2007	60.920	61.656	239.801	-718
2008	67.467	69.661	262.308	-3.361
2009*	84.184	85.230	298.524	-17.054
Σύνολα	451.082	485.839		-15.272

* Εκτιμήσεις προυπολογισμού 2010

** Το πρωτογενές αποτέλεσμα (έλλειμμα ή πλεόνασμα), είναι ίσο με την αφαίρεση των μη πιστωτικών εσόδων του δημοσίου από τις πρωτογενείς δαπάνες, που είναι όλα τα έξοδα του δημοσίου εκτός των δαπανών εξυπηρέτησης του χρέους

Πηγή : Επεξεργασία ισολογιστικών στοιχείων Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους 2000-2008 . Το πρωτογενές αποτέλεσμα προέρχεται από στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

υπογραφή αντίστοιχου ‘Μνημονίου’, προβλέπουν (όπως έχει ήδη αναφερθεί) την εφαρμογή αυστηρής επιτήρησης και δημοσιονομικής πειθαρχίας, με ελεγχόμενες ποινές και κυρώσεις. Η επιμήκυνση αποπληρωμής του δανείου, πρακτικά σημαίνει την αύξηση των δαπανών εξυπηρέτησής του. Σύμφωνα με τις αποφάσεις της συνόδου κορυφής της ΕΕ της 21/7/2011 που, υπόκεινται στην αίρεση των

³² Στην έκτακτη σύνοδο των αρχηγών κρατών της ευρωζώνης της 10-11/3/2011, αποφασίσθηκε παράταση του χρόνου εξόφλησης του δανείου της ‘τρίοικας’, από τα πέντε στα δέκα έτη (διεύρυνση 1,5 έτους της περιόδου χάριτος και 3,5 ετών της αποπληρωμής), με μειωμένο κατά μία μονάδα επιτόκιο (4,5% από 5,5%). Το συνολικό όφελος από την μείωση επιτοκίου, υπολογίζεται σε 6 δις ευρώ. Ως ‘αντάλλαγμα’, η Γερμανία έλαβε δέσμευση για συμμετοχή στις ιδιωτικοποιήσεις ΔΕΚΟ και δημόσιας περιουσίας και δεν μπορεί να εκτιμηθεί αν το κόστος αυτών των δεσμεύσεων, μαζί με το κόστος της εφαρμογής του ‘Συμφώνου για το ευρώ’, υπερβεί κατά πολύ αυτά τα οφέλη .

Κοινοβουλίων των χωρών-μελών της ευρωζώνης, αναμένεται να ψηφισθούν ως τον Οκτώβριο 2011 και χρειάζονται επιπλέον εξειδίκευση και ακριβή προσδιορισμός:

-Στην περίπτωση της Ελλάδας, αποφασίζεται η χορήγηση κι άλλου δανείου 109 δις ευρώ και δίνεται η δυνατότητα στον EFSF αγοράς ομολόγων από την δευτερογενή αγορά. Επιμηκύνεται επίσης, η διάρκεια αποπληρωμής του κατεχόμενου από ιδιώτες χρέους σε εθελοντική βάση, το οποίο εκτιμάται σε πρώτη φάση σε $37+12,6=49,6$ δις ευρώ και συνολικά για την περίοδο 2011-2019 σε 106 δις ευρώ.

-Δεν αναφέρεται καθόλου, η ανάγκη αλλαγής του ρόλου της EKT και η ουσιαστική συμμετοχή της στην διαχείριση των δημοσίων χρεών της ευρωζώνης.

-Δεν γίνεται αναφορά σε πρόθεση αύξησης των κονδυλίων του EFSF αλλά και του ESM, που θα τον διαδεχθεί τον Ιούνιο 2013, στα 2-2,5 τρις ευρώ για να αντιμετωπισθούν ευρύτερες κρίσεις και επιθέσεις των αγορών σε δυνητικά αδύναμα σημεία του συστήματος (όπως Ιταλία και Ισπανία αρχικά, αλλά μελλοντικά σε χώρες όπως η Κύπρος και το Βέλγιο ή ακόμη και η Γαλλία).

-Μειώνεται το επιτόκιο σε 3,5 % για το ισχύον δάνειο της Ελλάδας, που διαφαίνεται ότι θα ισχύσει και για τις περιπτώσεις Ιρλανδίας και Πορτογαλίας, και επιμηκύνεται η περίοδος αποπληρωμής του μέχρι και 30 έτη με περίοδο χάριτος 10 ετών.

-Υπάρχει εμμονή στην εφαρμογή περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών μέσω του 'Συμφώνου Σταθερότητας και του 'Συμφώνου για το ευρώ', προκαλώντας συρρίκνωση των οικονομιών των χωρών της ευρωζώνης με την απειλή επιβολής ποινών για αποκλίσεις από τους δημοσιονομικούς στόχους (για έλλειμμα και χρέος μεγαλύτερα του 3% και 60% του ΑΕΠ αντίστοιχα), με μονότονη άσκηση πολιτικών που στρέφονται κατά της μισθωτής εργασίας.

-Κινείται συνολικά στη λογική της αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης, μέσω συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Δεν αναφέρεται στη χρήση πολιτικών που να στοχεύουν στην εξισορρόπηση πλεονασματικών και ελλειμματικών οικονομιών, στην ευρωπαϊκή ενοποίηση και στην χρήση των ΕΣΠΑ, ή άλλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων επενδυτικής δράσης, για στοχευμένες επενδύσεις σε τομείς και δράσεις με υψηλούς πολλαπλασιαστές επενδύσεων .

-Δεν προβλέπεται η ίδρυση ενός ευρωπαϊκού οίκου πιστοληπτικής αξιολόγησης επιχειρήσεων και κρατών, υπό την εποπτεία της EKT, με θωράκιση της ευρωπαϊκής οικονομίας από τις επιθέσεις των τριών γνωστών οίκων αξιολόγησης. Διατυπώνεται ένα γενικό ευχολόγιο ανάληψης πρωτοβουλιών- δράσης εναντίον τους που δεν θωρακίζει την ευρωπαϊκή οικονομία από επιθέσεις τους.

Με την πάροδο ολίγων μόνο ημερών από την δημοσίευση των αποφάσεων της συνόδου της ΕΕ της 21/7/2011, με αφορμή την τεχνητή κρίση χρέους στις ΗΠΑ και την υποβάθμιση της πιστοληπτικής τους ικανότητας κατά μία βαθμίδα από AAA σε AA+ για πρώτη φορά, από την Standard and Poor's, η παγκόσμια οικονομία απειλήθηκε με οικονομικό τυφώνα. Οι οικονομίες της Ιταλίας και της Ισπανίας, είδαν τα επιτόκια δανεισμού στα 10ετή ομόλογα να υπερβαίνουν προσωρινά το 6% και η EKT έσπευσε πυροσβεστικά, ανεπίσημα και αναγκασμένα από τα γεγονότα, σε αγορές ομολόγων αυτών των χωρών στην δευτερογενή αγορά. Η Fitch υποβάθμισε την πιστοληπτική αξιολόγηση της Κύπρου κατά δύο

βαθμίδες, από A- σε BBB, με αφορμή και την απώλεια του 50% της ηλεκτροπαραγωγικής της ενέργειας εξαιτίας της καταστροφής του εργοστασίου παραγωγής της. Η Standard & Poor's τον Σεπτέμβριο του 2011, υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ιταλίας κατά μία βαθμίδα, από A+ σε A, λόγω της εκτίμησης της για μείωση του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξής σε 0,7% από 1,3%, για το διάστημα 2011-2014, και της άποψής της ότι "η μειωμένη ταχύτητα της οικονομικής ανάπτυξης της Ιταλίας θα καταστήσει δύσκολη την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων της κυβέρνησης". Παρουσιάζονται ήδη φόβοι για υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας και της Γαλλίας, εξαιτίας της αβεβαιότητας για τον μελλοντικό περιορισμό του ελλείμματός της κάτω του 3% του ΑΕΠ. Τα γεγονότα αυτά, αποτελούν ισχυρότατες ενδείξεις ότι κάθε άλλο παρά καθησυχαστικές για τις αγορές ήταν οι αποφάσεις της συνόδου της ΕΕ της 21/7/2011.

Το πρώτο εξάμηνο του 2011, το έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε σε 14.689,1 εκατομμύρια. ευρώ και απέχει ελάχιστα από τον ετήσιο στόχο, που έχει τεθεί για το 2011 από τον προϋπολογισμό και το 'Μνημόνιο' σε 17.060 εκατ. Ευρώ. Παρουσιάζει εκρηκτική αύξηση, παρά και τα πρόσθετα διορθωτικά μέτρα ύψους 6,5 δις ευρώ που ελήφθησαν με τον εφαρμοστικό νόμο. Αυτό σημαίνει ότι για το δεύτερο εξάμηνο του 2011, το έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης, έχει περιθώρια να αυξηθεί μόλις κατά 2.370,9 εκατ. ευρώ ή κατά 400 εκατ. ευρώ τον μήνα, στόχος με μεγάλα περιθώρια αποτυχίας. Με δεδομένο ότι ο στόχος για έλλειμμα 17.060 εκατ. ευρώ, είναι αδιαπραγμάτευτος για την 'τρόικα', το Υπουργείο Οικονομικών θα υποχρεωθεί να λάβει και νέα πρόσθετα μέτρα, αν εκτιμηθεί στην πορεία ότι εκείνα που ήδη ελήφθησαν τον Ιούνιο 2011, και έχουν ξεκινήσει να εφαρμόζονται, δεν επαρκούν. Από τα αναλυτικά στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, προκύπτει επίσης ότι τα συνολικά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού το πρώτο εξάμηνο του έτους ανήλθαν σε 22.539 εκατ. ευρώ, ενώ οι δαπάνες σε 38.937 εκατ. ευρώ. Επίσης, το πρωτογενές έλλειμμα (έλλειμμα μείον δαπάνη τόκων), διαμορφώθηκε το α' εξάμηνο 2011 σε 9.390 εκατ. ευρώ. Ακόμη, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., τον Μάιο του 2011, καταγράφηκαν δραματική επιδείνωση της βιομηχανικής παραγωγής που μειώθηκε 10% και μείωση των εισαγωγών 7,9%, έναντι του Μαΐου 2010. Ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, μειώθηκε 4,6% από τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους. Η πορεία του δείκτη, αποδίδεται στη μείωση των δεικτών: παραγωγής ορυχείων-λατομείων 1,4% (συνέβαλαν οι κλάδοι άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, άλλων εξορυκτικών και λατομικών δραστηριοτήτων), μεταποιητικών βιομηχανιών 10,8% (καίρια συμβολή των κλάδων παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα, χημικών προϊόντων, μη μεταλλικών ορυκτών και μηχανοκίνητων οχημάτων), ηλεκτρισμού 10,5% και παροχής νερού 7%. Ο μέσος δείκτης βιομηχανικής παραγωγής στο πρώτο πεντάμηνο 2011 μειώθηκε 7,8%, λόγω μείωσης των δεικτών παραγωγής μεταποιητικών βιομηχανιών 8,8%, ηλεκτρισμού 7,7% και παροχής νερού 4,6%. Από πλευράς εισαγωγών (χωρίς πετρελαιοειδή), παρατηρείται επιβράδυνση του ρυθμού μείωσης στο 7,9% από 14,5% τον προηγούμενο μήνα, σε αντίθεση όμως με τις εξαγωγές που παρουσιάζουν σημαντική βελτίωση καθώς αυξάνουν με ρυθμό 54,9% (χωρίς πετρελαιοειδή) ή 14,7% (με πετρελαιοειδή). Το ποσοστό ανεργίας τον Μάιο 2011,

εκτοξεύθηκε στο 16,6%, παρά τις εποχικές προσλήψεις λόγω τουριστικής περιόδου, έναντι του 12% ένα έτος πριν με τον συνολικό αριθμό των ανέργων να έχει αυξηθεί κατά 36,6%, ανερχόμενος σε 822.719 άτομα. Οι απασχολούμενοι, μέσα σε ένα μόλις μήνα (Απρίλιος – Μάιος 2011) μειώθηκαν κατά 51.804 άτομα. Η ανεργία, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., πλήττει δυσανάλογα τις γυναίκες και τους νέους (15 – 24 ετών) καθώς τα ποσοστά ανέρχονται στο 20% και στο 40,1% αντίστοιχα. Αρκετά άνω του εθνικού μέσου όρου, είναι και το ποσοστό ανεργίας στην ηλικιακή ομάδα 25 – 34 ετών, το οποίο ανήλθε στο 22% από το 15,8% το Μάιο του 2010. Συνεχίζεται η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας, τομέας από τον οποίο εξαρτώνται με όρους απασχόλησης δεκάδες βιομηχανίες και επαγγελματικοί κλάδοι και που παραδοσιακά αποτελούσε την «ατμομηχανή» της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα επίσης με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, τον Μάρτιο 2011 το μέγεθος της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας στο σύνολο της χώρας, ανήλθε σε 2.733 οικοδομικές άδειες, που αντιστοιχούν σε 453,1 χιλιάδες m² επιφάνειας και 1.665,6 χιλιάδες m³ όγκου. Τα στοιχεία αυτά, υποδηλώνουν μείωση κατά 43,7% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 45% στην επιφάνεια και κατά 40,5% στον όγκο σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2010. Αντίστοιχα, στο τρίμηνο Ιανουαρίου- Μαρτίου 2011, η οικοδομική δραστηριότητα, εμφανίζει μείωση κατά 48,2% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, που εκδόθηκαν από τις πολεοδομίες της χώρας, κατά 56,5% στην επιφάνεια και κατά 54,2% στον όγκο, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010. Μείωση της τάξης του 7,3% παρουσίασε το ΑΕΠ κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010, όπως προκύπτει από τα μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Το ΑΕΠ, σε σταθερές τιμές, μειώθηκε στα 40.736 εκατ. ευρώ το δεύτερο τρίμηνο του 2011 από 43.962 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο δεύτερο τρίμηνο του 2010, ενώ είχε διαμορφωθεί στα 37.697 εκατ. το πρώτο τρίμηνο του 2011. Η συνολική καταναλωτική δαπάνη μειώθηκε 6,8% και οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 17,9%. Η μείωση στην εγχώρια ζήτηση (τελική καταναλωτική δαπάνη και ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου) συνέβαλε στη μείωση του ΑΕΠ, η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από τη βελτίωση που σημειώθηκε στο εμπορικό ισοζύγιο. Στο 2,4% υποχώρησε ο πληθωρισμός τον Ιούλιο, από 3,3% τον Ιούνιο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός, διαμορφώθηκε στο 2,1% από 3,1%. Στην ουσία, πρόκειται για στασιμοληθωρισμό και αν υπολογίσουμε την αυξητική επίδραση στις τιμές όλων των προϊόντων και υπηρεσιών, της τρομακτικής αύξησης των εμμέσων φόρων, που είναι γνωστό ότι πλήττει στον μέγιστο βαθμό τα μεσαία και χαμηλά εισοδήματα, έχουμε αποπληθωρισμό. Αποδεικνύεται, σαφέστατα και χωρίς αμφιβολίες, ο αδιέξοδος δρόμος στον οποίο μας έχει οδηγήσει η εφαρμογή του 'Μνημονίου' που διαρκώς επιτείνει την ήδη βαθιά ύφεση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία, εξαιτίας των εφαρμοζόμενων πολιτικών του. Τα μόνα ενθαρρυντικά σημεία, είναι η αύξηση των εξαγωγών και η μείωση των εισαγωγών, ως άμεση παρενέργεια όμως της συρρίκνωσης των εισοδημάτων που επέφερε μείωση της εσωτερικής ζήτησης, της Ελλάδας.

Η προσφυγή στους EFSF-EFSM είχε καταστεί μονόδρομος για την Ελλάδα, μέσω της υπογραφής του 'Μνημονίου', και απομάκρυνε τον άμεσο κίνδυνο χρεοκοπίας της χώρας. Προσέφερε

στην Ελλάδα μια πηγή ‘φθηνού’ δανεισμού, σε σύγκριση με τα τεράστια επιτόκια για αγορά ελληνικών ομολόγων των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών. Το χρησιμοποιούμενο επιχείρημα όμως, περί μη ύπαρξης άλλης επιλογής πέραν της αποδοχής και υπογραφής του ‘Μνημονίου’, στις συγκεκριμένες συνθήκες που βρέθηκε η Ελλάδα, θεωρείται ψευδεπίγραφο. Αποδεικνύεται μέχρι στιγμής από τα δεδομένα, ότι δεν αποτρέπει στην πράξη μακροπρόθεσμα την χρεοκοπία αλλά την κάνει πιο ορατή. Η επιτακτική ανάγκη εύρεσης ρευστού χρήματος, για την κάλυψη επειγουσών αναγκών, μπορούσε να επιτευχθεί έγκαιρα και με άλλους τρόπους ή συνδυασμό αυτών. Μπορούσε να πραγματοποιηθεί π.χ. προσφυγή σε εσωτερικό δανεισμό με απευθείας διάθεση στο κοινό με επιτόκιο 3-4%, παρέχοντας μικρή θετική απόδοση στους αποταμιευτές και χαμηλό κόστος δανεισμού στο δημόσιο. Ταυτόχρονα θα συγκρατούσε τα φυγαδευθέντα στο εξωτερικό δισεκατομμύρια ευρώ, δείχνοντας συγχρόνως στις αγορές την ύπαρξη βούλησης για την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων. Έχει ήδη αναφερθεί η δυνατότητα αξιοποίησης εναλλακτικών πηγών δανεισμού στο εξωτερικό (Κίνα, Ρωσία κλπ.), με ταυτόχρονη χρήση μερικού αναπροσανατολισμού των εμπορικών μας σχέσεων. Επίσης επιπλέον, μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μία από τις ευρισκόμενες σε δημόσιο ακόμη έλεγχο τράπεζες για την δημιουργία ενός ισχυρού δημόσιου τραπεζικού πυλώνα, που θα παρέμβαινε με ουσιαστικό τρόπο στο πιστωτικό σύστημα για την χρηματοδότηση της οικονομίας και τη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, των δανειοληπτών στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων, των μισθωτών κλπ. Σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα η Ελλάδα, μπορούσε να προβεί σε αίτηση αναδιαπραγμάτευσης του χρέους, με αξιοποίηση των νομικών δυνατοτήτων του διεθνούς δικαίου, αλλάζοντας ταυτόχρονα τις προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής, με αποτελεσματική πάταξη της φοροδιαφυγής– φοροαποφυγής, ορθολογική διαχείριση των κονδυλίων με στόχο την ανάπτυξη, την απασχόληση κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Επισημάνσεις και απόψεις για το ελληνικό πρόβλημα, ως μέρος της συστημικής κρίσης της ευρωζώνης και του ευρώ και της παγκόσμιας κρίσης

6.1 Αποτίμηση των βασικών αιτιών του ελληνικού προβλήματος

Είναι αδύνατη η ουσιαστική κατανόηση του ελληνικού προβλήματος, αν δεν ενταχθεί στις εξελίξεις της τελευταίας τετραετίας στην ευρωζώνη και παγκόσμια. Δεν μπορεί να υπάρξει παγκόσμια υπερχρέωση, να ενοχοποιούνται οι μοχλεύσεις, ο δανεισμός, το εικονικό και ανύπαρκτο χρήμα και στην Ελλάδα να ευθύνεται ο παρασιτισμός του ελληνικού κράτους και η οκνηρία των κατοίκων, όπως λαϊκιστικά και κατά κόρον κάποιοι κύκλοι ισχυρίζονται. Το ελληνικό πρόβλημα, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του γενικότερου τρέχοντος παγκόσμιου οικονομικού προβλήματος. Την τελευταία δεκαετία, ο παγκόσμιος δανεισμός αναπτύχθηκε με ρυθμό πολλαπλάσιο των πραγματικών εισοδημάτων και αυτό συνέβη κυρίως στις ΗΠΑ και την Ευρώπη και συνεπώς και στην Ελλάδα. Τα πρώτα 'θύματα' της σημερινής κρίσης υπερχρέωσης, είναι οι χώρες που μέχρι πρότινος πετύγχαναν τις υψηλότερες επιδόσεις στην ανάπτυξη, τις επενδύσεις και την παραγωγικότητα. Η σημερινή καθήλωση της ανάπτυξης και οι αρνητικές επιδόσεις, πλήττουν πρώτους τους 'πρωταγωνιστές' της προηγούμενης περιόδου. Ανατρέχοντας σε στοιχεία της περιόδου 2001-2008, διαπιστώνεται ότι η συσσώρευση πάγιου κεφαλαίου πλην οικοδομών, αυξήθηκε στην Ισλανδία 58%, στην Ιρλανδία 41%, στις ΗΠΑ και Βρετανία 30%, στην Γερμανία 18%, στην Ελλάδα 44% και στην Ισπανία 34%. Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας ήταν, την τελευταία δεκαετία, στην Ελλάδα 2,4% ετησίως, στην ευρωζώνη 1,4% και στην Γερμανία 1,2%. Με την επιβράδυνση της οικονομίας από το 2008, οι υπερδανεισμένοι βρέθηκαν περισσότερο εκτεθειμένοι και ακάλυπτοι έναντι των πιστωτών τους. Η μία άποψη παγκόσμια, δίνει απόλυτη προτεραιότητα στην διασφάλιση των συμφερόντων των πιστωτών. Επιβάλλει, ως μοναδική λύση τις περικοπές δημοσίων δαπανών και εισοδημάτων και την αύξηση της φορολογίας, ως μέσα εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών. Δεν λαμβάνει υπόψη, ότι μία χώρα δεν μπορεί να εξομοιωθεί με νοικοκυριό ή ιδιωτική επιχειρηματική μονάδα. Εφαρμόζει ένα ασφυκτικό πρόγραμμα περικοπής δημοσίων δαπανών, που θα έχει ως αποτέλεσμα την συρρίκνωση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας και την μείωση των δημόσιων εισπράξεων από ιδιωτικές συναλλαγές και εισοδήματα, διογκώνοντας τελικά το έλλειμμα και το χρέος ως ποσοστό του εισοδήματος. Ο Keynes ξαναγίνεται επίκαιρος σήμερα, γιατί απέδειξε ότι η επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης μπορεί ταυτόχρονα να επιτύχει την μέγιστη οικονομική αποτελεσματικότητα. Η κρίση, έχει τα γενεσιουργά της αίτια στην υστέρηση της παραγωγής έναντι του δανεισμού και για την διασφάλιση των συμφερόντων των πιστωτών, επιβάλλεται στήριξή της. Αντίθετα, η μείωση και περικοπή εισοδημάτων καθιστά δυσχερή την αποπληρωμή των χρεών, ενώ η ύπαρξη ρυθμών αύξησης τους την καθιστά ευχερέστερη. Το κλασικό παγκόσμιο παράδειγμα, είναι η επίτευξη εξόδου από την κρίση της οικονομίας των ΗΠΑ

μέσω της εφαρμογής του ‘new deal’ του Φραγκλίνου Ρούσβελτ το 1935. Η εφαρμογή του επέτυχε αναθέρμανση της αμερικανικής οικονομίας με διεύρυνση δαπανών, ελλείμματος και χρέους, αυξήσεις μισθών και επιπλέον απασχόληση ανέργων. Η εφαρμογή των EFSF-EFSM μαζί με την υπογραφή του ‘Μνημονίου’, προσπαθεί να διασφαλίσει τους δανειστές με την εγγύηση αναχρηματοδότησης του χρέους. Επιβάλλει όμως, ως αντάλλαγμα τις γενναίες περικοπές εισοδημάτων, συντάξεων και δημοσίων δαπανών και την ραγδαία αύξηση της έμμεσης και άμεσης φορολογίας. Αποδεικνύεται, ότι πρόκειται ουσιαστικά για χρηματοπιστωτική και όχι οικονομική διάσωση, μεγεθύνοντας και επιτείνοντας την μεσομακροχρόνια ύφεση και τον αποπληθωρισμό. Με την αναπόφευκτη συρρίκνωση των μεσαίων, αλλά και χαμηλών, εισοδημάτων θα υπάρξει όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και διαιώνιση του φαύλου κύκλου της ύφεσης στο εγγύς μέλλον.

Η κρίση υπερχρέωσης της ελληνικής οικονομίας, αλλά και οι τριγμοί που μεταφέρθηκαν στην ευρωζώνη από την οικονομική κατάσταση των χωρών της ‘περιφέρειας’ (αλλά σχετικά και του ‘κέντρου’), αποδεικνύουν την στενή σύνδεσή της με την κρίση στρατηγικής και αρχιτεκτονικής της ONE . Οι οικονομικές εξελίξεις στις διεθνείς χρηματαγορές, έπληξαν ουσιαστικά τον πυρήνα της ONE, οδηγώντας την σε ουσιαστική κρίση στρατηγικής μαζί με το ευρώ. Η συνύπαρξη χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης υπό την στέγη του ίδιου νομίσματος, μέσα σε μία ενιαία αγορά με κοινή νομισματική πολιτική, οδήγησε σε διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Πριν την εκδήλωση της κρίσης, η ταχεία ανάπτυξη των χωρών της ‘περιφέρειας’ και η σχετική στασιμότητα των χωρών του ‘κέντρου’ μείωσε αποτελεσματικά την αναπτυξιακή διαφορά τους. Οι επιτευχθέντες υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης των χωρών της περιφέρειας, συνοδευόμενοι από ραγδαία μείωση του κόστους δανεισμού και από εύκολη εισροή αποταμιευτικών κεφαλαίων, δημιούργησε τις προϋποθέσεις εμφάνισης πλεονασμάτων στο ισοζύγιο χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Η μερική υστέρηση της ανταγωνιστικότητας, παρά την σημαντική βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας, και τα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών, αποδεικνύουν την αύξηση της εσωτερικής ζήτησης και την εισροή ξένων επενδύσεων. Η ύπαρξη ανισορροπιών στα ισοζύγια χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, εντός της ευρωζώνης, και η διόγκωση των εγχώριων τραπεζικών συστημάτων αντισταθμίζουν σχετικά τις πιέσεις που μεταφέρει στην εργασία, κυρίως στις οικονομίες χωρών της περιφέρειας , ο μηχανισμός του ευρώ. Η διαμόρφωση ενός ασταθούς και ευάλωτου πλαισίου συνύπαρξης της ONE και του ευρώ, άρχισε να αποδιοργανώνεται μετά την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, δίνοντας αφορμή για ένταση της αντιμετώπισής της με στρατηγικές ενίσχυσης της δημοσιονομικής πειθαρχίας (με την πρόβλεψη απειλής επιβολής ποινών στο ‘Σύμφωνο Σταθερότητας’ και στο ‘Σύμφωνο για το ευρώ’). Στην περίπτωση της Ελλάδας, ο εύκολος ενδοκοινοτικός δανεισμός, παρά το υψηλό χρέος και όταν ο κρατικός προϋπολογισμός κατέγραφε πρωτογενή ελλείμματα, ενίσχυσε τις αυξητικές τάσεις της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Ουσιαστικά, οι αγορές υποτίμησαν τους κινδύνους που συνδέονταν με τα κρατικά χρέη της ευρωζώνης, προχωρώντας σε ενιαίες περίπου τιμολογήσεις, με ελάχιστες αποκλίσεις των spreads. Ο φθηνός δανεισμός, συνδυαζόμενος με τα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης χωρών όπως η Ελλάδα,

προκάλεσαν σχετική δημοσιονομική χαλάρωση. Η εξυπηρέτηση του χρέους, επιτυγχάνονταν με χαμηλά πρωτογενή πλεονάσματα στον κρατικό προϋπολογισμό. Όταν όμως οι αγορές αναπροσάρμοσαν απότομα τις εκτιμήσεις τους για τα κρατικά χρέη, με ανατιμολογήσεις ομολόγων σε διεθνές περιβάλλον χρηματοπιστωτικής στενότητας, οι υπερχρεωμένες οικονομίες όπως η Ελλάδα, που είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα, απέκτησαν ένα σημαντικότατο πρόβλημα που δεν το είχαν εκτιμήσει ορθά στο πρόσφατο παρελθόν .

6.2 Η παγκόσμια αγορά, η ευρωζώνη και η συνύπαρξη στο εσωτερικό της

Είναι εμφανέστατη η ανεπάρκεια του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’ στην περιφρούρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στην ευρωζώνη, αλλά επίσης είναι λανθασμένη η απόπειρα ανελαστικής εφαρμογής της, υπό την απειλή ποινών, εν μέσω ύφεσης και οικονομικής κρίσης. Η συνύπαρξη στο εσωτερικό της ευρωζώνης και του ευρώ, συνδυάστηκε με την ύπαρξη υψηλού ιδιωτικού χρέους στις χώρες της περιφέρειας, αλλά όχι μόνο, ενώ συνυπήρχε με σχετικά ισορροπημένες δημοσιονομικές θέσεις. Η Ιρλανδία και η Ισπανία π.χ. εμφάνιζαν ακόμη και πλεονάσματα στους κρατικούς προϋπολογισμούς, με εξαίρεση την περίπτωση της Ελλάδας που δεν φαινόταν ιδιαίτερα ανησυχητική. Με την εμφάνιση και εκδήλωση της κρίσης, τμήμα του ιδιωτικού χρέους αντικαταστάθηκε αναγκαστικά από κρατικό χωρίς αλλαγές στις ανισορροπίες των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών, γιατί θα έπρεπε να τεθούν σε εφαρμογή κατάλληλες αντικυκλικές πολιτικές³³, με επακόλουθη ραγδαία επιδείνωση των δημοσιονομικών θέσεων. Η εμμονή στην μείωση του κρατικού χρέους, επιτείνει την ήδη υπάρχουσα ύφεση παράγοντας πολιτικές που κατευθύνονται στην διαρκή αναδιοργάνωση της εργασίας, με ουσιαστική αποδιοργάνωση της μισθωτής εργασίας. Η έκθεση στον διεθνή ανταγωνισμό, που επιτεύχθηκε με την εισαγωγή του ευρώ ως κοινού νομίσματος, επέβαλε σημαντικές αναδιαρθρώσεις οδηγώντας τις χώρες της περιφέρειας σε ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης και βελτίωσης της μέσης παραγωγικότητας. Οι χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας έχουν περιορίσει σημαντικά, σε πραγματικούς όρους, την διαφορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ από τις χώρες του ευρωπαϊκού κέντρου, επιτυγχάνοντας παράλληλα και υψηλότερους ρυθμούς κεφαλαιακής συσσώρευσης. Ακόμη, οι ενισχυμένοι ρυθμοί μεγέθυνσης της περιφέρειας επέφεραν υψηλότερα επίπεδα εγχώριας ζήτησης και πληθωρισμού, που είναι καταφανές στις περιπτώσεις της Ελλάδας, Ισπανίας και Ιρλανδίας. Στον πίνακα 10, για το διάστημα 1995-2008, φαίνεται η υψηλή πραγματική αύξηση του ΑΕΠ για τις Ελλάδα, Ισπανία και Ιρλανδία

³³ Τα κράτη, τα τελευταία έτη, περιορίζονται απλώς στην αντιμετώπιση του φαινομένου των οικονομικών διακυμάνσεων, δηλαδή προσπαθούν να αμβλύνουν την ένταση του οικονομικού κύκλου. Το σύνολο των μέτρων που παίρνει ένα κράτος για την άμβλυνση του οικονομικού κύκλου λέγεται αντικυκλική πολιτική. Η αντικυκλική πολιτική διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: την επεκτατική και την περιοριστική πολιτική. Στην φάση της ύφεσης το κυριότερο οικονομικό πρόβλημα είναι η έλλειψη επενδύσεων και κατ’ επέκταση η ανεργία. Ουσιαστικά τα μέτρα επεκτατικής πολιτικής, είναι τα μέτρα καταπολέμησης της ανεργίας με σπουδαιότερα την αύξηση των κρατικών δαπανών και την μείωση των φόρων και του επιτοκίου. Στην φάση της υπερθέρμανσης της οικονομίας, το κυριότερο οικονομικό πρόβλημα είναι ο πληθωρισμός εξαιτίας των υπερβολικών επενδύσεων. Ουσιαστικά τα μέτρα της περιοριστικής πολιτικής, είναι τα μέτρα καταπολέμησης του πληθωρισμού με σπουδαιότερα την μείωση των κρατικών δαπανών και την αύξηση των φόρων και του επιτοκίου.

(61%,56% και 124,1% αντίστοιχα) σε αντίθεση με τις Γερμανία, Ιταλία και Ολλανδία (19,5%,17,8% και 42,0% αντίστοιχα). Οι χώρες με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης κατέγραψαν σημαντικά ελλείμματα στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών τους (Ελλάδα -14,6%, Ισπανία -9,6% και Ιρλανδία -5,2%), παρουσιάζοντας ταυτόχρονα υψηλότερα επίπεδα πληθωρισμού (66,4% Ελλάδα , 47,5% Ισπανία και 47,2% Ιρλανδία). Η συνολική επένδυση πάγιου κεφαλαίου,παρουσίασε επίσης αύξηση για την Ελλάδα 102,8%, την Ισπανία 95,2% και την Ιρλανδία 130,5%. Η αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης ήταν για τις τρεις περιφερειακές χώρες 51,1%,74,8% και 97,3% αντίστοιχα, η αύξηση του όγκου εξαγωγών 131,4%, 115,1% και 232,3% και η αύξηση του όγκου εισαγωγών 123,1%, 74,1% και 222,4%. Αξιοσημείωτο είναι ότι στην περίπτωση της Γερμανίας, ενώ η αύξηση του όγκου των εισαγωγών ήταν 115,5%, ο όγκος των εξαγωγών αυξήθηκε κατά 159% και προκύπτει ότι το καθαρό αποτέλεσμα (εξαγωγές – εισαγωγές) αυξήθηκε κατά 43,9%, τεκμηριώνοντας την άποψη της ευνοϊκότερης επίπτωσης στην Γερμανία, από άποψη εμπορικού ισοζυγίου και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, της θέσπισης της ευρωζώνης και του ευρώ. Αντίθετα, στην περίπτωση της Ισπανίας, το καθαρό αποτέλεσμα ήταν αρνητικό κατά 59%. Επίσης, αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά αύξησης που παρουσιάζει η Ιρλανδία, φέρνοντάς την στην πρώτη θέση της ΕΕ και της ευρωζώνης δίνοντας της τότε το προσωνύμιο ‘κελτική τίγρης’ και είναι στις κατηγορίες ΑΕΠ, ιδιωτική κατανάλωση, δημόσια κατανάλωση, όγκοι εξαγωγών και όγκοι εισαγωγών 124,1%,104,5%,130,5%,232,3% και 222,4% αντίστοιχα. Οι διεθνείς επενδυτές, γίνονταν συνεχώς προθυμότεροι να χρηματοδοτήσουν τους υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης των

Πίνακας 10 : Μεταβολή του ΑΕΠ και της εγχώριας ζήτησης σε πραγματικούς όρους για διάφορες χώρες 1995-2008

	Ελλάδα	Γερμανία	Ιταλία	Ισπανία	Ολλανδία	Ιρλανδία
ΑΕΠ	61,0%	19,5%	17,8%	56,0%	42,0%	124,1%
Ιδιωτική κατανάλωση	55,7%	12,3%	19,6%	55,3%	33,1%	104,5%
Συνολική επένδυση	102,8%	18,8%	31,6%	95,2%	56,3%	130,5%
Δημόσια κατανάλωση	51,1%	14,7%	21,5%	74,8%	41,4%	97,3%
Όγκοι εξαγωγών	131,4%	159,0%	34,0%	115,1%	114,1%	232,3%
Όγκοι εισαγωγών	123,1%	115,5%	56,7%	174,1%	117,8%	222,4%
Δείκτες τιμών καταναλωτή	66,4%	22,2%	37,3%	47,5%	33,1%	47,2%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (2008) % ΑΕΠ	-14,6%	6,7%	-3,4%	-9,6%	4,8%	-5,2%

Πηγή : Επεξεργασία στοιχείων ΟΟΣΑ 2009

χωρών της περιφέρειας, αφού είχαν εκλείψει σημαντικοί κίνδυνοι στο περιβάλλον του ευρώ, όπως αυτός της συναλλαγματικής ισοτιμίας, και οδήγησαν αυτές τις χώρες στην καταγραφή ισχυρών πλεονασμάτων στα ισοζύγια χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Η διαρκής χειροτέρευση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας, αντανακλά τις συνθήκες εσωτερικής ζήτησης που ενισχύονταν από την συνεχή εισροή επενδύσεων χαρτοφυλακίου και από τις δυνατότητες άντλησης ρευστότητας του

τραπεζικού συστήματος (αποταμιεύσεις και γeros). Οι χώρες-μέλη της ευρωζώνης, αν και παρουσίαζαν διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, εντάχθηκαν στο ίδιο καθεστώς νομισματικής πολιτικής με τα ίδια ονομαστικά επιτόκια της ΕΚΤ. Το ύψος αυτών των επιτοκίων, ήταν σημαντικά χαμηλότερο για τις χώρες της περιφέρειας από τα ισχύοντα προς της εισαγωγής του ευρώ, γιατί τα επιτόκια της ευρωζώνης συνέκλιναν στο χαμηλό επίπεδο των γερμανικών επιτοκίων. Η πρωτική τάση των επιτοκίων, ενισχύθηκε και από την μείωση των επιτοκίων στις ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Ο συνδυασμός των χαμηλών επιτοκίων με τα υψηλότερα επίπεδα πληθωρισμού στις χώρες της περιφέρειας, οδήγησε σε ακόμη χαμηλότερα πραγματικά επιτόκια για τις εγχώριες τράπεζες. Τα βραχυχρόνια πραγματικά επιτόκια της Ελλάδας την δεκαετία του 1990 ήταν κατά μέσο όρο 5,4%, ενώ την δεκαετία του 2000 κυμάνθηκαν κοντά στο 0%. Οι επικρατούσες συνθήκες, διαμόρφωσαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις εκτόξευσης του εγχώριου δανεισμού (δημόσιου και ιδιωτικού), ενισχύοντας περισσότερο την επέκταση της εσωτερικής ζήτησης, συμβάλλοντας στην αναθέρμανση της οικονομίας και προσανατολίζοντας την παραγωγή στις ανάγκες μιας σημαντικής εσωτερικής ζήτησης. Η υψηλή εσωτερική ζήτηση προκάλεσε σχετική απώλεια στην ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών, αυξάνοντας συγχρόνως την ζήτηση για εισαγωγές. Η μη ύπαρξη περιορισμών στην κίνηση των κεφαλαίων δηλαδή, προκάλεσε αύξηση των κεφαλαιακών εισροών, ενισχύοντας την πιστωτική επέκταση και την εσωτερική ζήτηση υπό το καθεστώς της επικράτησης χαμηλών επιτοκίων και ισχυρού νομίσματος. Η αύξηση όμως, των ελλειμμάτων τρεχουσών συναλλαγών αντανάκλα την ύπαρξη αντίστοιχων πλεονασμάτων στα ισοζύγια χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και η περίπτωση της Ελλάδας είναι χαρακτηριστική.

6.3 Η επίθεση των αγορών κατά της Ελλάδας και τα προβλήματα που ανέδειξε

Η επίθεση που δέχθηκε η Ελλάδα το 2010 από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, ήταν παρόμοια με την επίθεση που είχαν δεχθεί πολλές αναπτυσσόμενες χώρες. Εκείνο που προκάλεσε έκπληξη, ήταν ότι αυτό συνέβη σε μία σχετικά προηγμένη βιομηχανική χώρα. Οι κερδοσκόποι προτιμούν τις μικρές χώρες, γιατί μπορούν να εξαπολύουν επιθέσεις με λιγότερο χρήμα. Τα προβλήματα της Ελλάδας το 2009, ήταν τα σοβαρότερα στην ευρωζώνη (με το μεγαλύτερο ποσοστό χρέους ως προς το ΑΕΠ και το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό ελλείμματος ως προς το ΑΕΠ μετά την Ιρλανδία, αν και με ποσοστό ανεργίας κοντά στο 10% κινούνταν κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ) και προσφερόταν ως στόχος, όντας ο αδύναμος 'κρίκος' της ευρωζώνης. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας, έχοντας σωθεί από κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο (μεταξύ αυτών και η ελληνική), στράφηκε εναντίον των σωτήρων του (οι τράπεζες που επιπλήττουν κυβερνήσεις επειδή τα χρέη τους διογκώθηκαν, εξαιτίας της κακής συμπεριφοράς των ίδιων των τραπεζών, αποφάσισαν ουσιαστικά να δαγκώσουν το χέρι που τις τάζει). Βλέποντας τα τεράστια ελλείμματα και την ανάγκη των χωρών για κεφάλαια, κάποιοι στον χρηματοπιστωτικό τομέα διέβλεψαν μια καινούργια ευκαιρία για καταγραφή και αποκομιδή κερδών. Αντιλαμβανόμενοι πώς όταν η Ελλάδα προσέφευγε στις αγορές για να ανανεώσει το χρέος ή να χρηματοδοτήσει τα ελλείμματά της, θα αντιμετώπιζε δυσκολίες να αντλήσει κεφάλαια δίχως να καταβάλει υψηλά επιτόκια, οι τράπεζες άρχισαν να προχωρούν σε ανοικτές πωλήσεις ('σορτάρισμα') των ήδη κυκλοφορούντων ομολόγων,

προσδοκώντας στην πτώση της τιμής τους³⁴. Για να γίνει κατορθωτή η εξαπόλυση αυτής της επίθεσης, χρησιμοποιήθηκαν και οι συμβάσεις μεταφοράς κινδύνου αθέτησης χρέους (credit default swaps -CDS). Οι κερδοσκόποι εξαπέλυσαν την επίθεση κατά των ελληνικών ομολόγων, προφανέστατα στοχευμένα, εντοπίζοντας τα ως το αδύνατο σημείο της ευρωζώνης. Αποσκοπούσαν, στην μέσω αυτών επίθεση εναντίον του ευρώ και σκέφθηκαν ότι όποια κι αν ήταν η απάντηση της Ευρώπης θα εξασθενούσε η εμπιστοσύνη προς το ευρώ. Οι χώρες που μοιράζονται το ίδιο νόμισμα, στην συγκεκριμένη περίπτωση το ευρώ, έχουν σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ τους, παραιτούμενες από ένα σημαντικό νομισματικό εργαλείο αναπροσαρμογής. Αν η Ελλάδα είχε την δυνατότητα μείωσης της αξίας του νομίσματός της, θα επετύγχανε ενίσχυση της οικονομίας της από την αύξηση των εξαγωγών και θα μπορούσε να είχε ανταποκριθεί στην αντιμετώπιση της κρίσης με μείωση των επιτοκίων για να τονώσει τις επενδύσεις. Τα χέρια όμως των χωρών της ευρωζώνης, ήταν δεμένα και εφόσον δεν σημειωνόταν κάποιος ισχυρός κραδασμός το ευρώ θα ευημερούσε. Η δοκιμασία της αντοχής του ευρώ, θα άρχιζε όταν μία ή περισσότερες χώρες θα αντιμετώπιζαν σοβαρή κάμψη της οικονομικής τους δραστηριότητας και αυτό συνέβη με αφορμή την ύφεση που προκάλεσε η κρίση του 2008. Αποδείχθηκε, ότι η ευρωζώνη κάθε άλλο παρά προετοιμασμένη ήταν για την έλευση ενός τέτοιου ενδεχόμενου. Η ευρωζώνη, θα έπρεπε να είχε προνοήσει για την δημιουργία ενός ταμείου αλληλοβοήθειας που θα πρόσφερε αρωγή σε όσες από τις χώρες της αντιμετώπιζαν οικονομικές αντιξοότητες, από την αρχή της δημιουργίας της, για να αναπληρώσει την απώλεια των ζωτικής σημασίας νομισματικών εργαλείων αναπροσαρμογής. Οι ΗΠΑ π.χ., αποτελώντας χώρο ενιαίου νομίσματος και οικονομία ομοσπονδιακού τύπου, έχουν την δυνατότητα όταν μία πολιτεία αντιμετωπίζει σοβαρό οικονομικό πρόβλημα, μεγάλο μέρος του απαιτούμενου κόστους για την βοήθεια της να καλύπτεται από τον προϋπολογισμό του ομοσπονδιακού κράτους με μεταφορά δημοσιονομικών πόρων από μία πλεονασματική πολιτεία σε μία ελλειμματική. Η Ευρώπη δεν έχει ουσιαστικά, κανέναν τρόπο βοήθειας όσων χωρών της αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες. Η Ελλάδα το 2009, είχε μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα και χρέος (έχουν ήδη αναφερθεί) και έχει ήδη μειώσει τις δαπάνες της και αυξήσει την έμμεση και άμεση φορολογία της, σύμφωνα και με όσα επιτάσσει το υπογραφέν 'Μνημόνιο'. Έτσι, έχει οδηγήσει την οικονομία της σε διογκούμενη ύφεση και σε έκρηξη της ανεργίας, ενώ η βελτίωση της δημοσιονομικής της κατάστασης είναι ελάχιστη. Η Ελλάδα έχει εισέλθει σε ένα φαύλο κύκλο, παρόμοιο με της Αργεντινής προ δεκαετίας παρά τις εμφανείς τους διαφορές στην δομή και την διάρθρωση των οικονομιών τους. Η Αργεντινή όμως, έχοντας ως εθνικό της νόμισμα το πέσο, διακόπτοντας την σύνδεση του με το αμερικανικό δολάριο κατόρθωσε να μειώσει το έλλειμμα της και να μεγεθύνει την οικονομία της μέσω αύξησης των εξαγωγών. Η Ευρώπη δεν αξιοποίησε την ευκαιρία, με αφορμή την κρίση της Ελλάδας, για να επανορθώσει το εκ γενετής θεσμικό ελάττωμα που

³⁴Η ανοικτή πώληση ενός ομολόγου συνεπάγεται, ουσιαστικά, μια υπόσχεση παράδοσης ενός ομολόγου σε 3 μήνες π.χ. με προείσπραξη της τρέχουσας τιμής. Αν π.χ. η τιμή κατέλθει από τα 100 στα 85 ευρώ, μπορεί κάποιος να αγοράσει το ομόλογο στα 85 ευρώ και να καρπωθεί την διαφορά των 15 ευρώ, ενώ όσο κατέρχεται η τιμή του μεγαλώνει η απόδοση.

παρουσίαζε η δημιουργία της ευρωζώνης και του ευρώ, τροποποιώντας ριζικά την αρχιτεκτονική του. Η Γερμανία κυρίως, επέμενε ότι δεν έπρεπε να γίνουν διασώσεις όντας αρχικά απρόθυμη να σπεύσει προς βοήθεια της Ελλάδας. Η Ευρώπη ενώ είχε ήδη σπεύσει προς διάσωση των μεγάλων ευρωπαϊκών τραπεζών του 'κέντρου', αρχικά αρνήθηκε την διάσωση μιας χώρας με πληθυσμό 11 εκατομμύρια κατοίκους, δημιουργώντας την εντύπωση ότι προτιμά την διάσωση μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων παρά χωρών. Αν η Ελλάδα αποκτούσε πρόσβαση σε κεφάλαια με λογικό επιτόκιο στα τέλη 2009-αρχές 2010, θα μπορούσε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της, όπως είχε συμβεί προ δεκαετίας με την βοήθεια που παρείχε το ΔΝΤ στην Βραζιλία. Με την εκτίναξη των επιτοκίων στα ύψη, η χώρα εισήλθε σε βαθειά ύφεση και αντιμετώπιζε άμεσες δυσκολίες. Επισημαίνεται, ότι το ίδιο θα συνέβαινε και με μία χώρα με αρκετά μικρότερο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, όπως π.χ. η Ισπανία. Η Ευρώπη προσπάθησε ανεπιτυχώς αρχικά, με σειρά δήθεν παροχών και ασαφών υποσχέσεων να κατευνάσει τις αγορές, πράγμα που ήταν αναμενόμενο. Τελικά δημιούργησε τους EFSF-EFSM, σε συνεργασία με το ΔΝΤ, προικοδοτώντας τους με αρκετά μεγάλο ποσό και προσδοκώντας να πείσει τις αγορές ότι θα έσπευδε σε βοήθεια όποιας χώρας της θα την χρειαζόταν. Ευελπιστούσε ότι με την ανακοίνωση τους, τα επιτόκια θα επανέρχονταν σε χαμηλά επίπεδα για χώρες όπως η Ελλάδα και ότι το αποτέλεσμα θα ήταν καμία χώρα της να μην χρειαζόταν να προστρέξει στην βοήθεια των μηχανισμών. Οι βραχυπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της Ελλάδας, είναι στενά συνδεδεμένες με εκείνες της υπόλοιπης Ευρώπης και, σχηματικά, αν η Γερμανία σημειώσει έντονη ανάκαμψη οι Γερμανοί τουρίστες θα πάνε στην Ελλάδα, ενισχύοντας την ελληνική οικονομία και μέσω αύξησης των φορολογικών της εσόδων θα επιτευχθεί μείωση του ελλείμματος της. Οι όροι όμως που τέθηκαν, για την παροχή βοήθειας στην Ελλάδα, για γρήγορη μείωση του ελλείμματος μέσω περικοπής των δαπανών και μεγάλης αύξησης των φόρων, ήταν δυσβάστακτοι και διόγκωναν την ύφεση. Το ανησυχητικό όμως είναι, ότι το κύμα λιτότητας σαρώνει όλη την Ευρώπη και τα επιβληθέντα στην Ελλάδα μέτρα λιτότητας είχαν και συνέχεια (Ιρλανδία, Πορτογαλία). Όταν αρκετές χώρες προχωρούν σε πρόωρες περικοπές δαπανών, η παγκόσμια συνολική ζήτηση θα μειωθεί και ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης θα επιβραδυνθεί, οδηγώντας σε νέα δεύτερη ύφεση αμέσως μετά την παρέλευση της πρώτης (οι ΗΠΑ προκάλεσαν την παγκόσμια ύφεση, αλλά τώρα πρωταγωνιστεί η Ευρώπη).

6.4 Το μέλλον της ευρωζώνης και του ευρώ

Υπάρχουν και άλλοι κίνδυνοι και, ανάμεσα σε αυτούς, είναι και όσοι αφορούν στο μέλλον του ευρώ. Η κατάρρευση της Ισλανδίας (έχει ήδη αναφερθεί), απέδειξε ότι η ευρωπαϊκή ιδέα λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων οπουδήποτε εντός της Ευρώπης εποπτευόμενα από μια συνετή κυβέρνηση, ήταν άστοχη. Η περίπτωση της Ελλάδας, ανέδειξε το σημαντικότερο ατελές σημείο (αν και είχε επισημανθεί εξ αρχής από αρκετούς) της ευρωζώνης και του ευρώ: κανένα ενιαίο νόμισμα δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς μεγαλύτερη συνεργασία, συμπεριλαμβανόμενης και της δημοσιονομικής βοήθειας, από αυτή που σήμερα υπάρχει. Όταν η Ευρώπη συνολικά βρίσκεται σε κατάσταση γενικής οικονομικής ισορροπίας, το γεγονός ότι η Γερμανία παρουσιάζει πλεόνασμα υποδηλώνει ότι η υπόλοιπη

Ευρώπη παρουσιάζει έλλειμμα. Η ύπαρξη εμπορικών ελλειμμάτων των υπολοίπων, πλην Γερμανίας, χωρών της Ευρώπης (η εισαγωγή δηλαδή περισσότερων προϊόντων από όσα εξάγουν), επιτείνει την αδυναμία των οικονομιών τους. Η ύπαρξη του ενιαίου νομίσματος ευρώ, σημαίνει ότι η συναλλαγματική ισοτιμία της Γερμανίας δεν μπορεί να αυξηθεί έναντι άλλων νομισμάτων της ευρωζώνης. Αν υποθετικά, υπήρχε η δυνατότητα αύξησης της η Γερμανία θα αντιμετώπιζε δυσχέρειες στις εξαγωγές της και το εμπορικό της πλεόνασμα θα εξανεμιζόταν, ενώ το οικονομικό της μοντέλο, βασιζόμενο σε ισχυρές εξαγωγές, θα ετίθετο αυτόματα σε αμφισβήτηση. Κάποιοι κύκλοι, εντός της Γερμανίας αλλά και άλλων χωρών, ισχυρίζονται ότι το αρχικό πλαίσιο του ευρώ δεν είχε τίποτε μεμπτό και το μόνο υπαρκτό πρόβλημα ήταν η παρατηρηθείσα χαλαρότητα στην εφαρμογή των κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας. Ισχυρίζονται ότι αν η Ευρώπη είχε τηρήσει σκληρότερη στάση, οι χώρες θα είχαν υποχρεωθεί σε μείωση των ελλειμμάτων και του χρέους τους. Αυτή η προσέγγιση και ερμηνεία είναι λανθασμένη, γιατί αν π.χ. η Ισπανία που είχε πλεόνασμα πριν από την κρίση υποχρεωθεί τώρα σε μείωση του ελλείμματός της, το ήδη υπερβολικά υψηλό ποσοστό ανεργίας της θα εκτοξευθεί και τα ελλείμματά της ενδέχεται να αυξηθούν περαιτέρω. Τα προβλήματα της Ισπανίας δεν προκλήθηκαν από την μη εφαρμογή δημοσιονομικών κανόνων προ της κρίσης, αλλά από πολιτικές που επέτρεπαν την απραξία του κράτους στην δημιουργία και σχηματισμό μιας ‘φούσκας’, ακόμη και όταν αυτή έθετε σε κίνδυνο όλη την οικονομία. Αυτά, θα επιδεινωθούν από την εφαρμογή τέτοιων κανόνων μετά την εκδήλωση της κρίσης. Η ευρωζώνη έχει ανάγκη από καλύτερη οικονομική συνεργασία, που δεν εξαντλείται στην επιβολή δημοσιονομικών κανόνων. Αντίθετα, πρέπει να διασφαλίζει την κατάσταση πλήρους απασχόλησης για όλες τις χώρες-μέλη της, προστρέχοντας σε ουσιαστική βοήθεια όταν μια χώρα υποστεί μεγάλους δυσμενείς κραδασμούς (δεχόμενη βοήθεια από τις άλλες). Η Ευρώπη δημιούργησε ένα ταμείο αλληλεγγύης για την βοήθεια νέων μελών της ΕΕ, που στην πλειοψηφία τους ήταν φτωχότερα από τα άλλα, ενώ αμέλησε εξ αρχής την δημιουργία ενός ταμείου αλληλεγγύης που θα βοηθά κάθε μέλος της ευρωζώνης που δέχεται πιέσεις. Εξαναγκάστηκε από τα γεγονότα να δημιουργήσει τους προσωρινούς EFSF-EFSM και τον μόνιμο ESM από τον Ιούνιο 2013, σε συνεργασία όμως με το ΔΝΤ και με δυσβάστακτους όρους και προϋποθέσεις (έχουν ήδη αναφερθεί). Μέχρι στιγμής, η Ευρώπη αποδέχεται τις συνέπειες της σκληροπυρηνικής γερμανικής προσέγγισης και της επιμονής των Γερμανών ότι η Ελλάδα και άλλες χώρες πρέπει να μειώσουν τα ελλείμματά τους. Η Γερμανία θεωρεί ότι τα υψηλά ποσοστά αποταμίευσης και η εξαγωγική της ισχύς είναι αρετές και όχι ελαττώματα, αλλά για κάθε χώρα με πλεόνασμα υπάρχουν άλλες με έλλειμμα. Οι χώρες με εμπορικό έλλειμμα πρέπει να διατηρούν δημοσιονομικά ελλείμματα για να έχουν αμετάβλητη την συνολική ζήτηση, γιατί χωρίς αυτά θα υπάρχει υψηλή ανεργία και οι κοινωνικοοικονομικές συνέπειες μια τέτοιας εξέλιξης είναι, και πρέπει να παραμείνουν, απαράδεκτες. Μια διέξοδος που έχει συζητηθεί, είναι κάποιες χώρες να σχεδιάζουν το ισοδύναμο μιας υποτίμησης, εφαρμόζοντας πολιτικές ομοιόμορφης μείωσης μισθών. Κάτι τέτοιο είναι ουσιαστικά ανέφικτο και με επιπτώσεις στην κατανομή του εισοδήματος μη αποδεκτές, ενώ οι κυβερνήσεις πρακτικά δεν μπορούν να μειώσουν υποχρεωτικά άλλους μισθούς πέραν εκείνων των δημοσίων υπαλλήλων. Σε κάποιες χώρες, όπου οι μισθοί των

δημοσίων υπαλλήλων είναι υπερβολικά υψηλοί, κάτι τέτοιο ίσως να φάνταζε λογικό, αλλά σε άλλες χώρες με χαμηλούς μισθούς μια τέτοια κίνηση θα περιόριζε αρκετά την δυνατότητα του κράτους να προσλαμβάνει εκείνα τα ικανά άτομα που χρειάζονται για την παροχή επαρκών και απαραίτητων δημόσιων υπηρεσιών. Οι κοινωνικές εντάσεις που θα προκληθούν θα είναι τεράστιες, αλλά και οι οικονομικές συνέπειες θα είναι δυσμενείς. Θα περιορισθεί η δυνατότητα των νοικοκυριών να ανταποκρίνονται στις δανειακές τους υποχρεώσεις, καθώς θα μειώνονται οι μισθοί και οι τιμές, με συνέπειες στην αύξηση των χρεοκοπιών και την ένταση των προβλημάτων στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Η ιδέα συνεπώς, ότι η περικοπή μισθών αποτελεί λύση για τα προβλήματα της Ελλάδας, αλλά και άλλων χωρών της ΕΕ, ανάγεται στη σφαίρα της φαντασίας. Υπάρχουν και δύο άλλες μη παραδεκτές λύσεις και είναι η έξοδος της Γερμανίας από την ευρωζώνη ή η διαίρεση της ευρωζώνης σε δύο υποπεριφέρειες (στην οποία έχει ήδη γίνει αναφορά). Το ευρώ έχει αποτελέσει ένα ενδιαφέρον πείραμα, αλλά όπως και ο λησμονημένος Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών-ΜΣΙ³⁵, που προηγήθηκε και διαλύθηκε όταν οι κερδοσκόποι επιτέθηκαν το 1992 στη στερλίνα, δεν έχει επαρκή θεσμική στήριξη που είναι απαραίτητη για την ορθή λειτουργία του. Αυτή η στήριξη, πρέπει να παρασχεθεί τώρα. Αν η Ευρώπη δεν μπορεί να βρει τρόπο για την πραγματοποίηση των απαραίτητων θεσμικών μεταρρυθμίσεων, τότε ίσως είναι προτιμότερο να παραδεχθεί την αποτυχία της και να προχωρήσει. Αυτό είναι προτιμότερο, από το να υποστεί το βαρύ τίμημα της ανεργίας και του ανθρώπινου πόνου εξαιτίας ελαττωματικών θεσμικών ρυθμίσεων που δεν ανταποκρίθηκαν στα πρότυπα των δημιουργών τους. Η Ευρώπη μέχρι στιγμής, εφαρμόζει μία άκρως επισφαλής πολιτική καθώς βοηθά χώρες που βρίσκονται σε έσχατο κίνδυνο, όσες δυσκολεύονται να χρηματοδοτήσουν τα ελλείμματα και να ανανεώσουν τα δάνειά τους, την ύστατη στιγμή και με επαχθείς όρους. Η λιτότητα που επιβάλλει δεν επιφέρει δυσπραγία μόνο στις πληττόμενες χώρες, αλλά εξασθενεί την ευρωπαϊκή οικονομία και υπονομεύει την υποστήριξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτή η εφαρμοζόμενη πολιτική, εμπεριέχει τον κίνδυνο να βρεθεί η ευρωζώνη αντιμέτωπη με κρίση πολύ χειρότερη από αυτή που ως τώρα έχει αντιμετωπίσει, με την χρονική καθυστέρηση που την διακρίνει και την επιβολή υπερβολικά επαχθών όρων. Η προκληθείσα σχετική εξασθένηση του ευρώ μπορεί να βοηθήσει προσωρινά την συνολική ευρωπαϊκή οικονομική μεγέθυνση, αλλά δεν αρκεί για να αντισταθμίσει τα ήδη εφαρμοζόμενα μέτρα λιτότητας. Τα αδύναμο ευρώ αποτελεί ένα προσωρινό παυσίπνοο και ήδη οι χρηματοπιστωτικές αγορές έστρεψαν το ενδιαφέρον τους ξανά και στα χρηματοπιστωτικά και οικονομικά προβλήματα των ΗΠΑ, δημιουργώντας πάλι ένα σκηνικό παγκόσμιας ανασφάλειας και φόβου.

³⁵Ο ευρωπαϊκός Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών ήταν ένα σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών που δημιουργήθηκε το 1979 για να περιορισθεί η αστάθεια διάφορων ευρωπαϊκών νομισμάτων και να εδραιωθεί ένα σταθερό νομισματικό σύστημα. Ο ΜΣΙ καθόριζε σταθερά πλαίσια εντός των οποίων μπορούσε να κυμαίνεται η ισοτιμία του νομίσματος μίας χώρας.

6.5 Απόψεις-προτάσεις για την επίλυση του ελληνικού προβλήματος υπερχρέωσης

Από όσα έχουν ήδη αναφερθεί και αναλυθεί, προκύπτει με αρκετή σαφήνεια, ότι η λύση της κρίσης δημόσιου χρέους της Ελλάδας μπορεί να προέλθει μόνο στα πλαίσια της ΕΕ και της ευρωζώνης. Προυποθέτει την υπέρβαση της συστημικής της κρίσης, που αναδείχθηκε ως επακόλουθο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής-οικονομικής κρίσης του 2008. Οι εξελίξεις, που είναι ραγδαίες το τελευταίο χρονικό διάστημα, καθιστούν επιτακτική την έκδοση ευρωμολόγου για την συνολική διαχείριση του χρέους των χωρών της ευρωζώνης. Επιβάλλεται η αλλαγή του ρόλου και της λειτουργίας της ΕΚΤ, από υπερ-τράπεζα των ευρωπαϊκών τραπεζών που λειτουργεί ως τώρα, στην κατεύθυνση που λειτουργεί οποιαδήποτε κεντρική τράπεζα στον κόσμο, αναλαμβάνοντας και τον ρόλο της συνολικής διαχείρισης των κρατικών χρεών των χωρών της ευρωζώνης. Αναγκαία είναι η ριζική αλλαγή της αρχιτεκτονικής της ευρωζώνης, με κατάργηση του ‘Συμφώνου Σταθερότητας’ και του ‘Συμφώνου για το ευρώ’ και αντικατάστασής τους με ένα ‘Σύμφωνο Ανάπτυξης και Απασχόλησης’ διαφορετικού περιεχομένου. Οι πολιτικές τύπου ‘Μνημονίου’, στο πλαίσιο λειτουργίας μηχανισμών που εφαρμόζουν περιοριστικές δημοσιονομικές πολιτικές σε συνεργασία με το ΔΝΤ (ΕFSF, ΕFSM και ΕSM μελλοντικά), όπως φάνηκε στην περίπτωση της Ελλάδας, αλλά και της Ιρλανδίας και Πορτογαλίας, οδηγούν σε μεγαλύτερη ύφεση επιτείνοντας το οικονομικό αδιέξοδο και δεν λύνουν με ουσιαστικό τρόπο το υφιστάμενο πρόβλημα. Αντίθετα, πρέπει να εφαρμοσθεί πολιτική μεταφοράς δημοσιονομικών πόρων από πλεονασματικές σε ελλειμματικές εμπορικά χώρες, στα πλαίσια επίτευξης ομοιογένειας και ομοσπονδιοποίησης της ευρωζώνης αλλά και της ΕΕ. Στην περίπτωση της Ελλάδας, είναι αναγκαία η δημιουργία Επιτροπής Λογιστικού Ελέγχου του Δημόσιου Χρέους για να προσδιορισθεί το ‘απεχθές’ χρέος και να διαγραφεί σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Για το υπόλοιπο μέρος του χρέους, πρέπει να γίνει αναδιάρθρωσή του που, εκτός της επιμήκυνσης αποπληρωμής του και της μείωσης του επιτοκίου εξυπηρέτησής του, μπορεί να περιλαμβάνει και ‘κούρεμα’ μέρους του, ώστε να καταστεί βιώσιμο και να μην υποθηκεύσει τις μελλοντικές οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες της χώρας. Στα πλαίσια του ΕΣΠΑ ή και άλλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων, πρέπει να μηδενισθεί άμεσα η χρηματοοικονομική συμμετοχή της Ελλάδας και να επιλεγούν επενδύσεις και δράσεις με υψηλούς πολλαπλασιαστές επένδυσης, για την κατά το δυνατό αντιστάθμιση της ήδη μεγάλης ύφεσης και αναθέρμανση της ελληνικής οικονομίας. Σε καθαρά εθνικό επίπεδο, πρέπει να καταπολεμηθεί δραστικά και αποτελεσματικά η φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή, που υπερβαίνει το 30% του επίσημου ΑΕΠ και σύμφωνα με μελέτες κυμαίνεται μεταξύ 40%-50% του ΑΕΠ. Μόνο η καταγραφή στο επίσημο ΑΕΠ, εισοδημάτων που ως τώρα αποκρύβονταν, μπορεί να επιφέρει ουσιαστικά αύξηση των δημόσιων εσόδων και όχι πολιτικές που προκαλούν ύφεση και συρρίκνωση των εισοδημάτων και του ΑΕΠ. (Μεγάλο μέρος του 6^{ου} κεφαλαίου, αλλά και του 5^{ου}, και των εδώ παρατιθέμενων απόψεων, έχουν παρουσιασθεί από τους Α. Πάντσιο και Κ.Νικολακόπουλο στα άρθρα που αναφέρονται στην βιβλιογραφία). Ένα μειοψηφικό τμήμα των ασχολούμενων με το πρόβλημα της ελληνικής κρίσης (οικονομολόγων και μη) και της ελληνικής κοινωνίας, προτείνει ως λύση του

προβλήματος την αποχώρηση της Ελλάδας από την ΕΕ και την ευρωζώνη και επιστροφή στην δραχμή με ταυτόχρονη μονομερή διαγραφή του συνόλου του χρέους³⁶. Η άποψη αυτή, μπορεί να χαρακτηριστεί και να γίνει κατανοητή μόνο με όρους ‘δημιουργικής λογιστικής’.

³⁶ Σε αυτό το πλαίσιο, υποστηρίζεται ότι αρκεί η διαγραφή του ελλείμματος και του χρέους με ένα μαγικό στυλό, η διόρθωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής και η εκτύπωση και κυκλοφορία άφθονων ποσοτήτων της και αυτόματα η ελληνική οικονομία θα αποκτήσει ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης και εκβιομηχάνισης. Επίσης, διατείνεται ότι η ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη αποτρέπει την χρήση αυτού του μαγικού στυλό προς όφελος κάποιων τρίτων, ενώ εκείνο που χρειάζεται είναι η ανάκτησή του (ως πράξη εθνικής κυριαρχίας) και ένας καλός λύτης του προβλήματος μαζί με καλές ιδέες που θα απαλλάξουν την χώρα από τα βαρίδια του παρελθόντος και θα την οδηγήσουν σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Παραγνωρίζεται, όμως, το γεγονός ότι θα είναι για την χώρα μονόδρομος η σύνταξη πλεονασματικών ή ισοσκελισμένων προϋπολογισμών (σε περίπτωση ανάγκης δανεισμού, αυτός μπορεί να προέλθει μόνο από το εσωτερικό), τα ευνοϊκά αποτελέσματα της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος μπορεί να διαρκέσουν για μικρό χρονικό διάστημα και οι εισαγωγές προϊόντων που χρησιμοποιούνται και στην παραγωγική διαδικασία (π.χ. πετρέλαιο κλπ.) θα καταστούν ουσιαστικά απαγορευτικές. Επίσης, η μονομερής διαγραφή του χρέους δεν αναιρεί το δικαίωμα διεκδίκησής του από τους δανειστές, μέσω των διεθνών δικαστηρίων, και πιθανότατης δικαίωσής τους σε κάποια έτη, με ότι θα σημαίνει για την Ελλάδα στο μέλλον αυτό (κατάσχεση δημόσιας περιουσίας και γης, πλουτοπαραγωγικών πηγών κλπ.) και πολλές άλλες παρενέργειες που κάποιες από αυτές δεν είναι καν προβλέψιμες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγιομυργιανάκης Γ.Μ., Βλάσσης Μ., Thompson Η. : ‘Διεθνές εμπόριο και Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις’, εκδόσεις Rosili, 2006
- Βαμβούκας Γεώργιος : ‘Το διεθνές οικονομικό σύστημα – θεωρία και εφαρμογές’, εκδόσεις Σμπίλιας, 1997
- Βαρουφάκης Γιάνης : ‘Κρίσης Λεξιλόγιο – οι οικονομικοί όροι που μας καταδυναστεύουν’, εκδόσεις Ποταμός, 2011
- Βεργόπουλος Κώστας, Βατικιώτης Λεωνίδα, Λαπαβίτσας Κώστας, Μαυρουδέας Σταύρος, Τόλιος Γιάννης, Γκίβαλος Μενέλαος, Κουζής Γιάννης, Ζέρβας Μάκης, Παπακωνσταντίνου Πέτρος : ‘Ο χάρτης της κρίσης– το τέλος της αυταπάτης’, εκδόσεις Τόπος, 2010 (συλλογικό έργο)
- Βιλιάρδος Βασίλης : διάφορα άρθρα στο <http://viliardos.capitalblogs.gr/listArticles.asp>
- Γκόρτσος Χρήστος : ‘Τραπεζικό Δίκαιο’, εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2000
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών : ‘Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η Ελλάδα– πρακτικά ημερίδας 18/11/2008’, εκδόσεις Κέρκυρα, 2009
- Ζαχαριάδης – Σούρας Δημήτριος : ‘Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί’ , εκδόσεις Σταμούλη , 1993
- Καζάκης Δημήτρης : ‘Κρίση– χρέος- πτώχευση : Υπάρχει μια εναλλακτική λύση;’, 4/12/2010, <http://www.inprecor.gr/index.php/archives/9829>
- Καζάκος Πάνος : ‘Μετά το «μνημόνιο»- οικονομική πολιτική στην Ελλάδα υπό διεθνή έλεγχο’, εκδόσεις Παπαζήση, 2011
- Καραντώνης Ηλίας : ‘Διεθνείς οικονομικές σχέσεις- τ. Α’ και Β’ ’, εκδόσεις Κυριακίδη, 1993
- Κατρούγκαλος Γιώργος : ‘Η συνταγματικότητα του νόμου 3845/2010 και του μνημονίου για τα μέτρα εφαρμογής των συμφωνιών με ΔΝΤ, ΕΕ και ΕΚΤ’, εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου
- Λαπαβίτσας Κ., Καλτεμπρούνερ Κ.Α., Λίντο Ντ., Μίσελ Τζ., Πανσείρα Χ.Π., Πάουελ Τζ., Πίρες Ε., Στένφορς Α., Τέλες Ν.: ‘Κρίση ευρωζώνης: η φτώχεια του δυνατού, πτώχευση του αδύνατου’, εκδόσεις Νόβολι, 2010
- Λαπαβίτσας Κώστας : ‘Η ευρωζώνη ανάμεσα στη λιτότητα και την αθέτηση πληρωμών’, εκδόσεις Λιβάνη, 2010
- Μαριάς Νότης : ‘«Ελεγχόμενη πτώχευση» και αναδιάρθρωση χρέους στην ευρωζώνη’ , 29/10/2010 - ‘ Ευρωμόλογο ή νέο μνημόνιο’ , 15/11/2010 – ‘«Μνημόνιο Μέρκελ» για την ευρωζώνη’ , 16/2/2011 – ‘ Μνημόνιο διαρκείας και ξεπούλημα της δημόσιας περιουσίας’ , 23/3/2011 – ‘Ευρωπαϊκό μνημόνιο και «κινεζοποίηση» της ευρωζώνης’ , 20/4/2011 – ‘Ένας χρόνος μετά : απέτυχε παταγωδώς το μνημόνιο’ , 11/5/2011 – ‘Μνημόνιο – από την υπερχρέωση στην υποθήκευση της Ελλάδας’ , 25/5/2011, άρθρα στο εβδομαδιαίο περιοδικό ‘Επίκαιρα’
- Μηλιός Γιάννης, Σωτηρόπουλος Δημήτρης : ‘Ιμπεριαλισμός, χρηματοπιστωτικές αγορές, κρίση’, εκδόσεις Νήσος, 2011

- 'Μνημόνιο Ελλάδας - ΕΕ - ΔΝΤ με περιεχόμενο & ευρετήριο – τρίτη επικαιροποίηση', εκδόσεις Bookstars, Μάρτιος 2011
- Παναγιώτου Πάνος : ' Η υπόθεση «ελληνική κρίση» - περίεργες συμπτώσεις : ΔΝΤ , Goldman Sachs , Rothschild, Soros , S&P . Moody's , Fitch , Γερμανία , ΗΠΑ', εκδόσεις Λιβάνη , 2011
- Πάντσιος Αρχοντής , Νικολακόπουλος Καλλίνικος : 'Συστημική κρίση και διαμάχες στην ευρωζώνη' , άρθρο σε συλλογικό τόμο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με γενικό τίτλο 'Η διεθνής Κρίση , η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα', Ιούνιος 2011 – 'Οι ανισοροπίες στην ευρωζώνη' , άρθρο στην εφημ/δα Καθημερινή 6/2/2011 – 'Το σύμφωνο του ευρώ : ευλογία ή κατάρα ; ' , άρθρο στην εφημ/δα Καθημερινή 23/7/2011 – 'Πολιτική πραγματικότητα και οικονομική συνοχή στην ευρωζώνη', άρθρο στο εβδομαδιαίο περιοδικό Επίκαιρα 18/8/2011
- Περιοδικό Ιστορικά εφημ/δας Ελευθεροτυπία : '1893-1912 από την χρεοκοπία στην ανάκαμψη', Απρίλιος 2011 (άρθρα των Βόγλη Ελπ. , Πετμεζά Σωκ. , Μαυροειδή Μαρίας και Χεκίμογλου Ευάγγ.)
- Πουρναράκης Ευθύμιος : 'Διεθνής Οικονομική – μια εισαγωγική προσέγγιση' , Αθήνα 2004
- Σκαπέρδας Στέργιος : 'Διαπραγματευόμενοι με την τρόικα', άρθρο στο εβδομαδιαίο περιοδικό 'Επίκαιρα' 9/3/2011
- Σταθάκης Γιώργος : 'Ένα σχεδιάγραμμα της ελληνικής οικονομικής κρίσης' , εφημ/δα Αυγή της Κυριακής 6/5/2010 , 'Το παγκόσμιο δημόσιο χρέος', εφημ/δα Αυγή της Κυριακής 13/3/2011
- Τόλιος Γιάννης : 'Κρίση, «απεχθές» χρέος και αθέτηση πληρωμών – το ελληνικό ...δίλημμα!' , εκδόσεις Τόπος, 2011
- Τσακαλώτος Ευκλείδης : 'Εναλλακτικές λύσεις για το χρέος', εφημ/δα Αυγή της Κυριακής 26/6/2011 , 'Σύμφωνο ανταγωνιστικότητας : απάντηση στο λάθος ερώτημα' , εφημ/δα Αυγή της Κυριακής 9/2/2011
- Χαρδούβελης Γκίκας, Καραμούζης Νικόλαος (επιμέλεια) : 'Από την διεθνή κρίση στην κρίση της Ελλάδας και της ευρωζώνης – τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;', εκδόσεις Λιβάνη, 2010
- Χάρμαν Κρις : Παγκοσμιοποίηση και αντίσταση - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παγκόσμια Τράπεζα , εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2002
- Χατζηδημητρίου Ιωάννης : 'Διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες', εκδόσεις Ανίκουλα, 2003
- Χρυσόγονος Κώστας : 'Η χαμένη τιμή της Ελληνικής Δημοκρατίας – ο μηχανισμός «στήριξης» της ελληνικής οικονομίας από την οπτική της εθνικής κυριαρχίας και της δημοκρατικής αρχής' , άρθρο στο περιοδικό ' Νομικό Βήμα ' , Ιούλιος – Αύγουστος 2010
- Aglietta Michel : 'Η οικονομική κρίση', εκδόσεις Πόλις, 2009
- Attali Jacques : 'Παγκόσμια κατάρρευση σε 10 χρόνια; - Δημόσιο χρέος: η τελευταία ευκαιρία' , εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2011
- Danaher Kevin : '10 λόγοι για να καταργήσουμε το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα – δημιουργώντας το κίνημα για μια δημοκρατική παγκόσμια οικονομία' , εκδόσεις Νίκας – Ελληνική Παιδεία Α.Ε., 2010
- Eatwell John, Taylor Lance : 'Η παγκόσμια δίνη του χρήματος – συνηγορία για μια διεθνή ρυθμιστική παρέμβαση', εκδόσεις Πόλις, 2001

- Gilpin Robert : ‘Παγκόσμια πολιτική οικονομία – η διεθνής οικονομική τάξη’ - ‘Η πρόκληση του παγκόσμιου καπιταλισμού – η παγκόσμια οικονομία τον 21^ο αιώνα’, εκδόσεις Ποιότητα , 2002
- Gowland David : ‘Διεθνής Οικονομική’, εκδόσεις Παρατηρητής, 1990
- Husted Steven, Melvin Michael : ‘Διεθνή Οικονομικά’, εκδόσεις Έλλην, 2008
- James Harold : ‘Το τέλος της παγκοσμιοποίησης – μαθήματα από τη μεγάλη ύφεση , εκδόσεις Λιβάνη, 2002
- Jovanovic Miroslav : ‘Διεθνής οικονομική ολοκλήρωση – όρια και προοπτικές’ , εκδόσεις Παπαζήση , 2002
- Kenen Peter : ‘Διεθνής Οικονομική – τ. 1^{ος} και 2^{ος}’, εκδόσεις Παπαζήση, 1999
- Krugman Paul : ‘Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης’ , εκδόσεις Καστανιώτης , 2009 – ‘Διεθνισμός για ευρεία κατανάλωση’, εκδόσεις Πόλις, 2000
- Krugman Paul, Obstfeld Maurice : ‘Διεθνής Οικονομική – θεωρία και πολιτική , τ. Α’ και Β’ ’, εκδόσεις Κριτική, 2002
- Krugman Paul, Wells Robin : ‘Μακροοικονομική’, εκδόσεις Επίκεντρο, 2009
- Roche Marc : ‘Η Τράπεζα – πως η Goldman Sachs κυβερνά τον κόσμο’, εκδόσεις Μεταίχμιο, 2010
- Stiglitz Joseph : ‘Ο θρίαμβος της απληστίας – η ελεύθερη αγορά και η κατάρρευση της παγκόσμιας οικονομίας’, εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2011
- Blustein Paul : ‘And the money kept rolling in (and out) – Wall Street, the IMF and the bankrupting of Argentina’ , εκδόσεις PublicAffairs , 2005
- Boughton James, Lateef Sarwar : ‘Fifty years after Bretton Woods – the future of the IMF and the World Bank’, εκδόσεις IMF, 1995
- Buiria Ariel (editor) : ‘Challenges to the World Bank and IMF – developing country perspectives’ , εκδόσεις Anthem Press, 2004
- Garritsen de Vries Margaret : ‘The IMF in a changing world 1945-85’, εκδόσεις IMF, 1986
- Gkagka A., Zarotiadis G., (2009), “Growth and EU Trade Relations: A Case Study”, 19th International Conference Working Paper.
- Goldstein Morris : ‘The exchange rate system and the IMF : a modest agenda’ , εκδόσεις Institute for international economics, 1995
- Itoh Makoto, Lapavitsas Costas : ‘Political economy of money and finance’ , εκδ. Macmillan press , 1999
- Mourmouras Alex , Mayer Wolfgang : ‘On the viability of conditional assistance programs’ – ‘IMF conditionality : an approach based on the theory of special interest politics’, pdf papers, 2008
- Paloni Alberto, Zanardi Maurizio : ‘The IMF, World Bank and Policy Reform’, εκδόσεις Routledge , 2006
- Peet Richard : ‘Unholy trinity- the IMF, World Bank and WTO’, εκδόσεις Zed Books, 2003
- Polak Jacques : ‘The changing Nature of IMF Conditionality’, pdf paper, 1991

- Ranis Gustav, Vreeland James Raymond , Kosack Stephen : ‘ Globalization and the Nation State – the impact of the IMF and the World Bank’ , εκδόσεις Routledge , 2006
- Skaperdas Stergios : ‘Policymaking in the eurozone and the core vs periphery problem’ , pdf paper , CESifo Forum 2/2011
- Thirkel-White Ben : ‘ The IMF and the politics of financial globalization – from the Asian crisis to a new international financial architecture?’ , εκδόσεις Palgrave Macmillan , 2005
- Truman Edwin (editor) : ‘ Reforming the IMF for the 21st century’ , εκδόσεις Institute for international economics , 2006
- Woods Ngaire : ‘ The globalizers – the IMF , the World Bank and their borrowers’ , εκδόσεις Cornell University Press , 2006